NOVA

SCRIPTORUM LATINORUM

BIBLIOTHECA

PUBLII

PAPINII STATII

OPERA QUÆ EXTANT

CUM NOTIS ALIORUM ET SUIS EDIDIT

FR. DUBNER

PHILOSOPHIÆ DOCTOR

VOLUMEN SECUNDUM.

LIPSIÆ

APUD JOH. AMBR. BARTH

M DCCC XXXVII.

THEBAIDOS

LIBER QUARTUS.

Tertius horrentem Zephyris laxaverat annum
Phœbus, et angustum cogebat limite verno
Longius ire diem, quum fracta impulsaque fatis
Consilia, et tandem miseris data copia belli.
Prima manu rutilam de vertice Larissæo
Ostendit Bellona facem, dextraque trabalem
Hastam intorsit agens, liquido quæ stridula cœlo
Fugit, et adversæ celso stetit aggere Dirces.
  Mox et castra subit, ferroque, auroque coruscis
Mixta viris, turmale fremit : dat euntibus enses;
Plaudit equos; vocat ad portas : hortamina fortes
Præveniunt; timidisque etiam brevis addita virtus.
  Dicta dies aderat : cadit ingens rite Tonanti
Gradivoque pecus; nullisque secundus in extis
Pallet, et armatis simulat sperare sacerdos.
  Jamque suos circum pueri, innuptæque, patresque,
Funduntur mixti, summisque a postibus obstant.
Nec modus est lacrymis : rorant clypeique, jubæque
Triste salutantum, et cunctis dependet ab armis
Suspiranda domus : galeis juvat oscula clausis
Inserere, amplexuque truces deducere conos.
Illi, quîs ferrum modo, quîs mors ipsa placebat,
Dant gemitus; fractæque labant singultibus iræ.

Sic ubi forte viris longum super æquor ituris,
Quum jam ad vela Noti, et scisso redit ancora fundo,
Hæret amica manus : certant innectere collo
Brachia; manantesque oculos hinc oscula turbant,
Hinc magni caligo maris; tandemque relicti
Stant in rupe tamen : fugientia carbasa visu
Dulce sequi, patriosque dolent crebrescere ventos;
Stant tamen, et notam puppem de rupe salutant.
Nunc mihi, fama prior, mundique arcana vetustas,
Cui meminisse ducum, vitasque extendere curæ,
Pande viros : tuque o nemoris regina sonori,
Calliope, quas ille manus, quæ moverit arma
Gradivus, quantas populis solaverit urbes,
Sublata molire lyra : nec enim altior ulli
Mens hausto de fonte venit. Rex tristis, et æger
Pondere curarum, propiorque abeuntibus annis,
Inter adhortantes vix sponte incedit Adrastus,
Contentus ferro cingi latus : arma manipli
Pone ferunt : volucres portis auriga sub ipsis
Comit equos, et jam inde jugo luctatur Arion.
Huic armat Larissa viros, huic celsa Prosymne,
Aptior armentis Midea, pecorosaque Phyllos,
Quæque pavet longa spumantem valle Charadron
Neris, et ingenti turritæ mole Cleonæ,
Et Lacedæmonium Thyre lectura cruorem.
Junguntur memores transmissi ab origine regis,
Qui Drepani scopulos, et oliviferæ Sicyonis
Culta serunt, quos pigra vado Langia tacenti
Lambit, et anfractu riparum incurvus Elissos.
Sævus honos fluvio : Stygias lustrare severis

Eumenidas perhibetur aquis; huc mergere suetæ
Ora, et anhelantes tuto Phlegethonte cerastas:
Seu Thracum vertere domos, seu tecta Mycenis
Impia, Cadmeumve larem : fugit ipse natantes
Amnis, et innumeris livescunt stagna venenis.

It comes Inoas Ephyre solata querelas,
Cenchreæque manus, vatum qua conscius amnis
Gorgoneo percussus equo, quaque objacet alto
Isthmos, et a terris maria inclinata repellit.
Hæc manus Adrastum numero ter mille secuti
Exsultant : pars gesa manu, pars robora flammis
Indurata diu, non unus namque maniplis
Mos, neque sanguis inest, teretes pars vertere fundas
Assueti, vacuoque diem præcingere gyro.
Ipse annis sceptrisque subit venerabilis æque.

Ut possessa diu taurus meat arduus inter
Pascua, jam laxa cervice, et inanibus armis,
Dux tamen : haud illum bello attentare juvencis
Sunt animi; nam trunca vident de vulnere multo
Cornua, et ingentes plagarum in pectore nodos.

Proxima longævo profert Dircæus Adrasto
Signa gener, cui bella favent : cui commodat iras
Cuncta cohors : huic et patria de sede volentes
Advenere viri; seu quos movet exsul, et hæsit
Tristibus aucta fides, seu quîs mutare potentes
Præcipuum : multi, melior quos causa querenti
Conciliat. Dederat nec non socer ipse regendas
Ægion, Arenenque, et quas Thescia Trœzen
Addit opes, ne rara movens inglorius iret
Agmina, neu raptos patriæ sentiret honores.

Idem habitus, eadem arma viro, quæ debitus hospes
Hiberna sub nocte tulit. Theumesius implet
Terga leo : gemino lucent hastilia ferro :
Aspera vulnifico subter latus ense riget Sphinx.
Jam regnum matrisque sinus, fidasque sorores
Spe votisque tenet : tamen et de turre suprema
Attonitam, totoque exstantem corpore longe
Respicit Argian : hæc mentem oculosque reducit
Conjugis, et dulces avertit pectore Thebas.

Ecce inter medios patriæ ciet agmina gentis
Fulmineus Tydeus; jam lætus, et integer artus,
Ut primum strepuere tubæ : ceu lubricus alta
Anguis humo verni blanda ad spiramina solis
Erigitur, liber senio, et squalentibus annis
Exutus, lætisque minax interviret herbis :
Ah miser! agrestum si quis per gramen hianti
Obvius, et primo siccaverit ora veneno.

Huic quoque præstantes Ætolis urbibus affert
Belli fama viros : sensit scopulosa Pylene,
Fletaque cognatis avibus Meleagria Pleuron,
Et præceps Calydon, et quæ Jove provocat Iden
Olenos, Ioniis et fluctibus hospita portu
Chalcis, et Herculea turpatus gymnade vultus
Amnis; adhuc imis vix truncam attollere frontem
Ausus aquis, glaucoque caput submersus in antro
Mœret : anhelantes ægrescunt pulvere ripæ.

Omnibus æratæ propugnant pectora crates;
Pilaque sæva manu, patrius stat casside Mavors.
Undique magnanimum pubes delecta coronant
Œnideu, hilarem bello, notisque decorum

Vulneribus : non ille minis Polynicis, et ira
Inferior, dubiumque adeo cui bella gerantur.
  Major at inde novis it Doricus ordo sub armis,
Qui ripas, Lyrcie, tuas, tua litora multo
Vomere suspendunt, fluviorum ductor Achivum,
Inache : (Persea neque enim violentior exit
Amnis humo, quum Taurum, aut Pliadas hausit aquosas
Spumeus, et genero tumuit Jove :) quos celer ambit
Asterion, Dryopumque trahens Erasinus aristas :
Et qui rura domant Epidauria : dexter Iaccho
Collis, at Ennææ Cereri negat : avia Dyme
Mittit opes, densasque Pylos Neleia turmas,
Nondum nota Pylos, juvenisque ætate secunda
Nestor, et ire tamen peritura in castra negavit.
  Hos agitat, pulchræque docet virtutis amorem
Arduus Hippomedon : capiti tremit ærea cassis,
Ter nivea scandente juba ; latus omne sub armis
Ferrea suta terunt : humeros ac pectora late
Flammeus orbis habet, perfectaque vivit in auro
Nox Danai : sontes Furiarum lampade nigra
Quinquaginta ardent thalami : pater ipse cruentis
In foribus laudatque nefas atque inspicit enses.
  Illum Palladia sonipes Nemeæus ab arce
Devehit arma pavens, umbraque immane volanti
Implet agros, longoque attollit pulvere campum.
  Non aliter silvas humeris et utroque refringens
Pectore, montano duplex Hyleus ab antro
Præcipitat; pavet Ossa vias, pecudesque, feræque
Procubuere metu : non ipsis fratribus horror
Abfuit, ingenti donec Peneia saltu

Stagna subit, magnumque objectus detinet amnem.
Quis numerum ferri, gentesque, et robora dicto
Æquarit mortale sonans? suus excit in arma
Antiquam Tiryntha Deus : non fortibus illa
Infœcunda viris, famaque immanis alumni
Degenerat; sed lapsa situ fortuna, neque addunt
Robur opes : rarus vacuis habitator in arvis
Monstrat Cyclopum ductas sudoribus arces.
Dat tamen hæc juvenum tercentum pectora, vulgus
Innumerum bello, quibus haud amenta, nec enses
Triste micant : flavent capiti tergoque leonum
Exuviæ, gentilis honos, et pineus armat
Stipes, inexhaustis arctantur tela pharetris.
Herculeum Pæana canunt, vastataque monstris
Omnia : frondosa longum Deus audit ab OEta.
Dat Nemee comites, et quas in prœlia vires
Sacra Cleonæi cogunt vineta Molorchi.
Gloria nota casæ, foribus simulata salignis
Hospitis arma Dei, parvoque ostenditur arvo,
Robur ubi et laxos qua reclinaverit arcus
Ilice, qua cubiti sedeant vestigia terra.
At pedes, et toto despectans vertice bellum,
Quatuor indomitis Capaneus erepta juvencis
Terga, superque rigens injectu molis ahenæ
Versat onus; squalet triplici ramosa corona
Hydra recens obitu : pars anguibus aspera vivis
Argento cælata micat; pars arte reperta
Conditur, et fulvo moriens ignescit in auro :
Circum amnis torpens, et ferro cærula Lerne.
At laterum tractus, spatiosaque pectora servat

Nexilis innumero chalybum subtemine thorax,
Horrendum, non matris opus, galeaque corusca
Prominet arce gigas, atque uni missilis illi
Cuspide præfixa stat frondibus orba cupressus.
Huic parere dati, quos fertilis Amphigenia,
Planaque Messene, montanaque nutrit Ithome,
Quos Thrion, et summis ingestum montibus Æpy,
Quos Helos, et Pteleon, Getico quos flebile vati
Dorion : hic fretus doctas anteire canendo
Aonidas, mutos Thamyris damnatus in annos
Ore simul, citharaque (quis obvia numina temnat?)
Conticuit præceps, qui non certamina Phœbi
Nosset, et illustres Satyro pendente Celenas.
Jamque et fatidici mens expugnata fatiscit
Auguris; ille quidem casus, et dira videbat
Signa, sed ipsa manu cunctanti injecerat arma
Atropos, obrueratque Deum; nec conjugis absunt
Insidiæ, vetitoque domus jam fulgurat auro.
Hoc aurum vati fata exitiale monebant
Argolico : scit et ipse nefas, sed perfida conjux
Dona viro mutare velit, spoliisque potentis
Imminet Argiæ, raptoque excellere cultu.
Illa libens (nam regum animos, et pondera belli
Hac nutare videt, pariter ni providus heros
Militet) ipsa sacros gremio Polynicis amati
Deposuit nexus haud mœsta, atque insuper addit :
« Non hæc apta mihi nitidis ornatibus, inquit,
Tempora, nec miseræ placeant insignia formæ
Te sine : sat dubium cœtu solante timorem
Fallere, et incultos aris adverrere crines.

Scilicet (heu Superi) quum tu cludare minaci
Casside, ferratusque sones, ego divitis aurum
Harmoniæ dotale geram? dabit aptior ista
Fors Deus, Argolicasque habitu præstabo maritas,
Quum regis conjux, quum te mihi sospite, templa
Votivis implenda choris : nunc induat illa,
Quæ petit, et bellante potest gaudere marito. »
 Sic Eriphylæos aurum fatale penates
Irrupit, scelerumque ingentia semina movit,
Et grave Tisiphone risit gavisa futuris.
 Tænareis hic celsus equis, quam dispare cœtu
Cyllarus, ignaro generarat Castore prolem,
Quassat humum : vatem cultu Parnassia monstrant
Vellera, frondenti crinitur cassis oliva,
Albaque puniceas interplicat infula cristas.
Arma simul, prensasque jugo moderatur habenas.
Hinc atque inde moræ jaculis, et ferrea curru
Silva tremit : procul ipse gravi metuendus in hasta
Eminet, et clypeo victum Pythona coruscat.
 Hujus Apollineæ currum comitantur Amyclæ,
Quos Pylos, et dubiis Malea vitata carinis,
Plaudentique habiles Caryæ resonare Dianæ,
Quos Pharis, volucrumque parens Cythereia Messe,
Taygetique phalanx, et oliviferi Eurotæ
Dura manus : Deus ipse viros in pulvere crudo
Arcas alit, nudæque modos virtutis, et iras
Ingenerat : vigor inde animis, et mortis honoræ
Dulce sacrum : gaudent natorum fata parentes,
Hortanturque mori : deflet jamque omnis ephebum
Turba; coronato contenta est funere mater.

Frena tenent, duplexque inserto missile nodo,
Exerti ingentes humeros : chlamys horrida pendet,
Et cono Ledæus apex. Non hi tibi solum,
Amphiarae, merent : auget resupina maniplos
Elis : depressæ populus subit incola Pisæ,
Qui te, flave, natant terris, Alphee, Sicanis
Advena, tam longo non unquam infecte profundo.
Curribus innumeris late putria arva lacessunt,
Et bellis armenta domant : ea gloria genti
Infando de more, et fractis durat ab usque
Axibus OEnomai : strident spumantia morsu
Vincula, et effossas niveus rigat imber arenas.
Tu quoque Parrhasias ignara matre catervas
Ah rudis annorum, tantum nova gloria suadet,
Parthenopæe, rapis : tum saltus forte remotos
Torva parens, neque enim hæc juveni foret ire potestas,
Pacabat cornu, gelidique aversa Lycei.
Pulchrior haud ulli triste ad discrimen ituro
Vultus, et egregiæ tanta indulgentia formæ :
Nec desunt animi, veniat modo fortior ætas.
Quos non ille duces nemorum, fluviisque dicata
Numina, quas magno non impulit igne Napæas?
Ipsam, Mænalia puerum quum vidit in umbra,
Dianam, tenero signantem gramina passu,
Ignovisse ferunt comiti, Dictæaque tela
Ipsam, et Amyclæas humeris aptasse pharetras.
Prosilit audaci Martis percussus amore,
Arma, tubas audire calens, et pulvere belli
Flaventem sordere comam, captoque referri
Hostis equo : tædet nemorum, titulumque nocentem

Sanguinis humani, pudor est nescire sagittas.
Igneus ante omnes auro micat, igneus ostro,
Undantemque sinum nodis irrugat Iberis,
Imbelli parma pictus Calydonia matris
Prœlia : trux læva sonat arcus, et aspera plumis
Terga, Cydonæa corytos arundine pulsat,
Electro pallens, et iaspide clarus Eoa.
Cornipedem trepidos suetum prævertere cervos
Velatum geminæ dejectu lyncis, et arma
Mirantem gravioris heri sublimis agebat,
Dulce rubens, viridique genas spectabilis ævo.
Arcades huic veteres, astris Lunaque priores,
Agmina fida datis : nemorum quos stirpe rigenti
Fama satos, quum prima pedum vestigia tellus
Admirata tulit : nondum arva, domusque, nec urbes,
Connubiisque modus : quercus, laurique ferebant
Cruda puerperia, ac populos umbrosa creavit
Fraxinus, et fœta viridis puer excidit orno.
Hi lucis stupuisse vices, noctisque feruntur
Nubila, et occiduum longe Titana secuti
Desperasse diem. Rarescunt alta colonis
Mænala : Parthenium fugitur nemus : agmina bello
Rhipeque, et Stratie, ventosaque donat Enispe.
Non Tegea, non ipsa Deo vacat alite felix
Cyllene, templumque Aleæ nemorale Minervæ,
Et rapidus Cliton, et qui tibi, Pythie, Ladon
Pæne socer, candensque jugis Lampia nivosis,
Et Pheneos nigro Styga mittere credita Diti.
Venit et Idæis ululatibus æmulus Azan,
Parrhasiique duces, et quæ risistis, Amores,

Grata pharetrato Nonacria rura Touanti,
Dives et Orchomenos pecorum, et Cynosura ferarum.
Æphitios idem ardor agros, et Psophida celsam
Vastat, et Herculeo vulgatos robore montes,
Monstriferumque Erymanthon, et ærisonum Stymphalon.
Arcades hi; gens una viris, sed dissona cultu
Scinditur: hi Paphias myrtos a stirpe recurvant
Et pastorali meditantur prœlia trunco:
His arcus, his tela sudes: hic casside crines
Integit: Arcadii morem tenet ille galeri:
Ille Lycaoniæ rictu caput asperat ursæ.
Hos belli cœtus jurataque pectora Marti,
Milite vicinæ nullo juvere Mycenæ.
Funereæ tum namque dapes, mediique recursus
Solis, et hic alii miscebant prœlia fratres.
Jamque Atalantæas implerat nuntius aures
Ire ducem bello, totamque impellere natum
Arcadiam: tremuere gradus, elapsaque juxta
Tela: fugit silvas pernicior alite vento
Saxa per et plenis obstantia flumina ripis,
Qualis erat, correpta sinus, et vertice flavum
Crinem sparsa Noto: raptis velut aspera natis
Prædatoris equi sequitur vestigia tigris.
Ut stetit, adversisque impegit pectora frenis:
(Ille ad humum pallens) « Unde hæc furibunda cupido,
Nate, tibi? teneroque unde improba pectore virtus?
Tu bellis aptare viros? tu pondera ferre
Martis, et ensiferas inter potes ire catervas?
Quanquam utinam vires! nuper te pallida vidi,
Dum premis obnixo venabula cominus apro,

Poplite succiduo resupinum ac pæne ruentem :
Et ni curvato torsissem spicula cornu....
Nunc ubi bella tibi? nil te mea tela juvabunt,
Nec teretes arcus, maculis nec discolor atris
Hic, cui fidis, equus : magnis conatibus instas,
Vix Dryadum thalamis, Erymanthiadumque furori
Nympharum mature puer. Sunt omina vera :
Mirabar cur templa mihi tremuisse Dianæ
Nuper, et inferior vultu Dea visa, sacrisque
Exuviæ cecidere tholis : hinc segnior arcus,
Difficilesque manus, et nullo in vulnere certæ.
Exspecta, dum major honos, dum firmius ævum,
Dum roseis venit umbra genis, vultusque recedunt
Ore mei : tunc bella tibi, ferrumque, quod ardes,
Ipsa dabo, et nullo matris revocabere fletu.
Nunc refer arma domum : vos autem hunc ire sinetis,
Arcades? o saxis nimirum, et robore nati! »
Plura cupit : fusi circum natusque, ducesque
Solantur, minuuntque metus, et jam horrida clangunt
Signa tubæ : nequit illa pio dimittere natum
Complexu, multumque duci commendat Adrasto.
At parte ex alia Cadmi Mavortia plebes,
Mœsta ducis furiis, et belli territa fama,
(Quando his vulgatum descendere viribus Argos)
Tardius illa quidem, regis, causæque pudore,
Verum bella movet : nulli distringere ferrum
Impetus, aut humeros clypeo clausisse paterno
Dulce, nec alipedum juga comere, qualia belli
Gaudia : dejecti trepidas sine mente, sine ira,
Promisere manus : hic ægra in sorte parentem

Unanimum, hic dulces primævæ conjugis annos
Ingemit, et gremio miseros accrescere natos.
Bellator nulli caluit Deus : ipsa vetusto
Mœnia lassa situ, magnæque Amphionis arces,
Jam fessum senio nudant latus, et fide sacra
Æquatos cœlo, surdum, atque ignobile, muros
Firmat opus : tamen et Bœotis urbibus ultrix
Adspirat ferri rabies, nec regis iniqui
Subsidio, quantum socia pro gente moventur.
  Ille velut pecoris lupus expugnator opimi,
Pectora tabenti sanie gravis, hirtaque setis
Ora cruentata deformis hiantia lana,
Decedit stabulis, huc, illuc turbida versans
Lumina, si duri comperta clade sequantur
Pastores, magnique fugit non inscius ausi.
  Accumulat crebros turbatrix fama pavores.
Hic jam dispersos errare Asopide ripa
Lernæos equites : hic te, bacchate Cithæron,
Ille rapi Theumeson, ait, noctisque per umbras
Nuntiat excubiis vigiles arsisse Platæas.
Nam Tyrios sudasse lares, et sanguine Dircen
Irriguam, fœtusque novos, iterumque locutam
Sphinga petris, cui non et scire licentia passim,
Et vidisse fuit? Novus his super anxia turbat
Corda metus : sparsis subito correpta capillis
Silvestris regina chori decurrit in æquum
Vertice ab Ogygio, trifidamque huc tristis, illuc,
Lumine sanguineo pinum dejectat, et ardens
Erectam attonitis implet clamoribus urbem :
  « Omnipotens Nysæ pater, cui gentis avitæ

Pridem lapsus amor, tu nunc horrente sub arcto
Bellica ferrato rapidus quatis Ismara thyrso,
Pampineumque jubes nemus irreptare Lycurgo,
Aut tumidum Gangen, aut claustra novissima rubræ
Tethyos. Eoasque domos flagrante triumpho
Perfuris, aut Hermi de fontibus aureus exis.
At tua progenies, positis gentilibus armis
Quæ tibi festa litat, bellum, lacrymasque, metumque,
Cognatumque nefas, injusti munera regni,
Pendimus : æternis potius me, Bacche, pruinis
Trans et Amazoniis ululatum Caucason armis
Siste ferens, quam monstra ducum stirpemque profanam
Eloquar : en urges; alium tibi, Bacche, furorem
Juravi : similes video concurrere tauros :
Idem ambobus honos, unusque ab origine sanguis:
Ardua collatis obnixi cornua miscent
Frontibus, alternaque truces moriuntur in ira.
Tu pejor, tu cede nocens, qui solus avita
Gramina, communemque petis defendere montem.
Ah miseri morum! bellatis sanguine tanto,
Et saltus dux alter habet. » Sic fata gelatis
Vultibus, et Baccho jam demigrante quievit.
At trepidus monstro, et variis terroribus impar,
Longævi rex vatis opem tenebrasque sagaces
Tiresiæ (qui mos incerta paventibus) æger
Consulit : ille Deos non larga cæde juvencum,
Non alacri penna, aut verum spirantibus extis,
Nec tripode implicito, numerisque sequentibus astra,
Thurea nec supra volitante altaria fumo,
Tam penitus, duræ quam mortis limite manes

Elicitos patuisse, refert, Lethæaque sacra,
Et mersum Ismeni subter confinia ponto
Miscentis, parat ante ducem, circumque bidentum
Visceribus laceris, et odori sulfuris aura,
Graminibusque novis, et longo murmure purgat.
  Silva capax ævi, validaque incurva senecta,
Æternum intonsæ frondis, stat pervia nullis
Solibus : haud illam brumæ minuere, Notusve
Jus habet, aut Getica Boreas impactus ab Ursa.
Subter opaca quies, vacuusque silentia servat
Horror, et exclusæ pallet mala lucis imago.
Nec caret umbra Deo : nemori Latonia cultrix
Additur : hanc piceæ, cedrique, et robore in omni
Effictam, sanctis occultat silva tenebris.
Hujus inaspectæ luco stridere sagittæ,
Nocturnique canum gemitus, ubi limina patrui
Effugit, inque novæ melior redit ora Dianæ.
Ast ubi fessa jugis, dulcesque altissima somnos
Lux movet, hic late jaculis circum undique fixis,
Effusam pharetra cervicem excepta quiescit.
  Extra immane patent, tellus Mavortia, campi,
Fœtus ager Cadmo. Durus qui vomere primo
Post consanguineas acies, sulcosque nocentes,
Ausus humum versare, et putria sanguine prata
Eruit : ingentes infelix terra tumultus
Lucis adhuc medio, solaque in nocte per umbras
Exspirat, nigri quum vana in prœlia surgunt
Terrigenæ : fugit incepto tremebundus ab arvo
Agricola, insanique domum redicre juvenci.
  Hic senior vates (Stygiis accommoda quippe

Terra sacris, multoque placent sola pinguia tabo)
Velleris obscuri pecudes armentaque sisti
Atra monet : quæcunque gregum pulcherrima cervix
Ducitur : ingemuit Dirce, mœstusque Cithæron,
Et nova clamosæ stupuere silentia valles.
Tum fera cœruleis intexit cornua sertis
Ipse manu tractans, notæque in limine silvæ
Principio largos novies tellure cavata
Inclinat Bacchi latices, et munera verni
Lactis, et Actæos imbres, suadumque cruorem
Manibus : aggeritur, quantum bibit arida tellus.
Trunca dehinc nemora advolvit, mœstusque sacerdos
Tres Hecatæ, totidemque satis Acheronte nefasto
Virginibus jubet esse focos : tibi, rector Averni,
Quanquam infossus humo, superat tamen agger in auras
Pineus : hunc juxta cumulo minor ara profundæ
Erigitur Cereri : frondes, atque omne cupressus
Intexit plorata latus. Jamque ardua ferro
Signati capita et frugum libamine puro
In vulnus cecidere greges : tunc innuba Manto
Exceptum pateris prælibat sanguinem, et omnes
Ter circum acta pyras, sancti de more parentis,
Semineces fibras et adhuc spirantia reddit
Viscera : nec rapidas cunctatur frondibus atris
Subjectare faces : atque ipse sonantia flammis
Virgulta et tristes crepuisse ut sensit acervos
Tiresias (illi nam plurimus ardor anhelat
Ante genas, impletque cavos vapor igneus orbes)
Exclamat : (tremuere rogi, et vox impulit ignem :)
«Tartareæ sedes, et formidabile regnum

Mortis inexpletæ, tuque, o sævissime fratrum,
Cui servire dati Manes, æternaque sontum
Supplicia, atque imi famulatur regia mundi,
Solvite pulsanti loca muta, et inane severæ
Persephones, vulgusque cava sub nocte repostum
Elicite, et plena redeat Styga portitor alno.
Ferte simul gressus : nec simplex Manibus esto
In lucem remeare modus : tu separe cœtu
Elysios, Persea, pios, virgaque potenti
Nubilus Arcas agat : contra per crimina functis,
Qui plures Erebo, pluresque e sanguine Cadmi,
Angue ter excusso, et flagranti prævia taxo,
Tisiphone, dux pande diem, nec lucis egentes
Cerberus occursu capitum detorqueat umbras. »
Dixerat : et pariter senior Phœbeaque virgo
Erexere animos : illi formidine nulla
(Quippe in corde Deus), solum tremor obruit ingens
OEdipodioniden, vatisque horrenda canentis
Nunc humeros, nunc ille manus, et vellera pressat
Anxius, inceptisque velit desistere sacris.
Qualis Gætulæ stabulantem ad confraga silvæ
Venator longo motum clamore leonem
Exspectat, firmans animum, et sudantia nisu
Tela premens : gelat ora pavor, gressusque tremiscunt
Quis veniat, quantusque : sed horrida signa frementis
Accipit, et cæca metitur murmura cura.
Atque hic Tiresias nondum adventantibus umbris :
« Testor, ait, Divæ, quibus hunc saturavimus ignem,
Lævaque convulsæ dedimus carchesia terræ,
Jam nequeo tolerare moram : cassusne sacerdos

Audior? an rabido jubeat si Thessala cantu
Ibitis? et Scythicis quoties armata venenis
Colchis aget, trepido pallebunt Tartara motu?
Nostri cura minor, si non attollere bustis
Corpora, nec plenas antiquis ossibus urnas
Egerere, et mixtos cœlique Erebique sub unum
Funestare Deos libet, aut exsanguia ferro
Ora sequi, aut ægras functorum carpere fibras?
Ne tenues annos, nubemque hanc frontis opacæ
Spernite ne, moneo, et nobis sævire facultas.
Scimus enim et quidquid dici, noscique timetis,
Et turbare Hecaten, ni te, Thymbræe, vererer :
Et triplicis mundi summum, quem scire nefastum est :
Illum sed taceo : prohibet tranquilla senectus.
Jamque ego vos....! » Avide subiicit Phœbeia Manto :
« Audiris, genitor, vulgusque exsangue propinquat.
Panditur Elysium Chaos, et telluris opertæ
Dissilit umbra capax, silvæque, et nigra patescunt
Flumina, liventes Acheron ejectat arenas.
Fumidus atra vadis Phlegethon incendia volvit,
Et Styx discretis interflua Manibus obstat.
Ipsum pallentem solio, circumque ministras
Funestorum operum Eumenides, Stygiæque severos
Junonis thalamos, et mœsta cubilia cerno.
In speculis Mors atra sedet, dominisque silentes
Annumerat populos : major supereminet ordo.
Arbiter hos dura versat Gortynius urna,
Vera minis poscens, adigitque expromere vitas
Usque retro, et tandem pœnarum lucra fateri.
Quid tibi monstra Erebi, Scyllas, et inane furentes

Centauros, solidoque intorta adamante gigantum
Vincula, et angustam centeni Ægæonis umbram? »
« Immo, ait, o nostræ regimen viresque senectæ,
Ne vulgato mihi : quis enim remeabile saxum,
Fallentesque lacus, Tityonque alimenta volucrum,
Et caligantem longis Ixiona gyris
Nesciat? ipse etiam, melior quum sanguis, opertas
Inspexi sedes, Hecate ducente, priusquam
Obruit ora Deus, totamque in pectora lucem
Detulit. Argolicas magis huc appelle precando,
Thebanasque animas : alias avertere gressus
Lacte quater sparsas, mœstoque excedere luco,
Nata, jube, tunc quis vultus, habitusque, quis ardor
Sanguinis affusi, gens utra superbior adsit,
Dic agedum, nostramque move per singula noctem. »
Jussa facit, carmenque serit quo dissipet umbras,
Quo regat et sparsas : qualis, si crimina demas,
Colchis, et Ææo simulatrix litore Circe.
Tunc his sacrificum dictis affata parentem :
« Primus sanguineo submittit inertia Cadmus
Ora lacu, juxtaque virum Cythereia proles;
Effluit amborum geminus de vertice serpens :
Terrigenæ comites illos, gens Martia, cingunt.
His ævi mensura dies : manus omnis in armis,
Omnis et in capulo : prohibent, obstantque, ruuntque
Spirantum rabie : nec tristi incumbere sulco
Cura, sed alternum cuperent haurire cruorem.
Proxima natarum manus est, fletique nepotes.
Hic orbam Autonoen, et anhelam cernimus Ino
Respectantem arcus, et ad ubera dulce prementem

Pignus, et oppositis Semelen a ventre lacertis.
Penthea jam fractis genitrix Cadmeia thyrsis,
Jam dimissa Deo, pectusque adaperta cruentum,
Insequitur planctu : fugit ille per avia Lethes,
Et Stygios, superosque lacus, ubi mitior illum
Flet pater, et lacerum componit corpus Echion.
Tristem nosco Lycum, dextramque in terga reflexum
Æoliden, humero jactantem funus onusto.
Nec dum ille aut habitus, aut versæ crimina formæ
Mutat Aristæo genitus : frons aspera cornu,
Tela manu, rejicitque canes in vulnus hiantes.
Ecce autem magna subit invidiosa caterva
Tantalis, et tumido percenset funera luctu,
Nil dejecta malis : juvat effugisse Deorum
Numina, et insanæ plus jam permittere linguæ. »
Talia dum patri canit intemerata sacerdos,
Illius elatis tremefacta assurgere vittis
Canities, tenuique impelli sanguine vultus.
Nec jam firmanti baculo, nec virgine fida
Nititur : erectusque solo: « Desiste canendo,
Nata, ait; externæ satis est mihi lucis; inertes
Discedunt nebulæ, et vultum niger exuit aer.
Umbrisne, an supero me missus Apolline complet
Spiritus? en video quæcunque audita. Sed ecce
Mœrent Argolici dejecto lumine manes.
Torvus Abas, Prœtusque nocens, mitisque Phoroneus,
Truncatusque Pelops, et sævo pulvere sordens 598
Œnomaus, largis humectant imbribus ora.
Auguror hinc Thebis belli meliora : quid autem
Hi grege condenso (quantum arma et vulnera monstrant

Pugnaces animæ) nobis in sanguine multo
Oraque, pectoraque, et falso clamore levatas
Intendunt sine pace manus? rex, fallor, an hi sunt
Quinquaginta illi? cernis Chthoniumque Chrominque,
Phegeaque, et nostra præsignem Mæona lauro.
Ne sævite, duces : nihil hic mortalibus ausum
Credite consiliis : hos ferrea neverat annos
Atropos : existis casus : bella horrida nobis,
Atque iterum Tydeus. » Dixit, vittaque ligatis
Frondibus instantes abigit, monstratque cruorem.
Stabat inops comitum Cocyti in litore mœsto
Laius, immiti quem jam Deus ales Averno
Reddiderat, dirumque tuens obliqua nepotem
(Noscit enim vultu), non ille aut sanguinis haustus,
Cætera ceu plebes, aliumve accedit ad imbrem,
Immortale odium spirans : sed prolicit ultro
Aonius vates : « Tyriæ dux inclyte Thebes,
Cujus ab interitu non ulla Amphionis arces
Vidit amica dies : o jam satis ulte cruentum
Exitium, et multum placata minoribus umbra,
Quos, miserande, fugis? jacet ille in funere longo
Quem premis, et junctæ sentit confinia mortis,
Obsitus exhaustos pedore et sanguine vultus,
Ejectusque die : sors leto durior omni,
Crede mihi : quænam immeritum vitare nepotem
Causa tibi? confer vultum, et satiare litanti
Sanguine, venturasque vices, et funera belli
Pande vel infensus, vel res miserate tuorum.
Tunc ego te optata vetitam transmittere Lethen
Puppe dabo, placidumque pia tellure reponam,

Et Stygiis mandabo Deis. » Mulcetur honoris
Muneribus, tingitque genas; dehinc talia reddit :
« Cur tibi versanti manes, æquæve sacerdos,
Lectus ego augurio? tantisque potissimus umbris
Qui ventura loquar? satis est meminisse priorum.
Nostrane præclari (pudeat) consulta nepotes
Poscitis? illum illum sacris adhibete nefastis,
Qui læto fodit ense patrem, qui semet in ortus
Vertit, et indignæ regerit sua pignora matri.
Et nunc ille Deos, Furiarumque atra fatigat
Concilia, et nostros rogat hæc in prœlia manes.
Quod si adeo placui deflenda in tempora vates,
Dicam equidem, quo me Lachesis, quo torva Megæra
Usque sinunt : bellum innumero venit undique bellum
Agmine, Lernæosque trahit fatalis alumnos
Gradivus stimulis : hos terræ monstra, Deumque
Tela manent, pulchrique obitus, et ab igne supremo
Sontes lege moræ : certa est victoria Thebis,
Ne trepida, nec regna ferox germanus habebit.
Sed furiæ, geminumque nefas, miserosque per enses
(Hei mihi) crudelis vincet pater. » Hæc ubi fatus,
Labitur, et flexa dubios ambage reliquit.
Interea gelidam Nemeen, et conscia laudis
Herculeæ dumeta, vaga legione tenebant
Inachidæ : jam Sidonias avertere prædas,
Sternere, ferre domos ardent, instantque. Quis iras
Flexerit, unde moræ, medius quis euntibus error,
Phœbe, doce : nos rara manent exordia famæ.
Marcidus edomito bellum referebat ab Hæmo
Liber; ibi armiferos geminæ jam sidere brumæ

Orgia ferre Getas, canumque virescere dorso
Othryn, et Icaria Rhodopen assueverat umbra,
Et jam pampineos materna ad mœnia currus
Promovet : effrenæ dextra lævaque sequuntur
Lynces, et uda mero lambunt retinacula tigres.
Post exsultantes spolia armentalia portant
Seminecesque lupos, scissasque Mimallones ursas.
Nec comitatus iners; sunt illic Ira, Furorque,
Et Metus, et Virtus, et nunquam sobrius Ardor,
Succiduique gradus, et castra simillima regi.
Isque ubi pulverea Nemeen effervere nube
Conspicit, et solem radiis ignescere ferri,
Necdum compositas belli in certamina Thebas;
Concussus visis, quanquam ore et pectore marcet,
Æraque, tympanaque, et biforem reticere tumultum
Imperat, attonitas qui circum plurimus aures;
Atque ita : « Me manus ista, meamque exscindere gentem
Apparat, et longe recalet furor : hoc mihi sævum
Argos et indomitæ bellum ciet ira novercæ!
Usque adeone parum cineri data mater iniquo?
Natalesque rogi? quæque ipse micantia sensi
Fulgura? relliquias etiam, fusæque sepulcrum
Pellicis, et residem ferro petit improba Theben.
Nectam fraude moras : illum, illum tendite campum,
Tendite, io, comites. » Hyrcanæ ad signa jugales
Intumuere jubas; dicto prius adstitit arvis.

Tempus erat, medii quum solem in culmina mundi
Tollit anhela dies, ubi tardus hiantibus arvis
Stat vapor, atque omnes admittunt æthera luci.
Undarum vocat ille Deas, mediusque silentum

Incipit : « Agrestes fluviorum numina Nymphæ,
Et nostri pars magna gregis, perferte laborem,
Quem damus. Argolicos paullum mihi fontibus amnes
Stagnaque, et errantes obducite pulvere rivos.
Præcipuus Nemees, qua nostra in mœnia bellis
Nunc iter, ex alto fugiat liquor : adjuvat ipse
Phœbus ad hoc summo, cesset ni vestra voluntas,
Limite : vim cœptis indulgent astra, meæque
Æstifer Erigones spumat canis : ite volentes,
Ite in operta soli : post vos ego gurgite pleno
Eliciam, et quæ dona meis amplissima sacris
Vester habebit honos : nocturnaque furta licentum
Cornipedum, et cupidas Faunorum arcebo rapinas. »
Dixerat : ast illis tenuior percurrere visus
Ora situs, viridisque comis exaruit humor.
Protinus Inachios haurit sitis ignea campos.
Diffugere undæ : squalent fontesque, lacusque,
Et cava ferventi durescunt flumina limo.
Ægra solo macies, tenerique in origine culmi
Inclinata seges : deceptum margine ripæ
Stat pecus, atque amnes quærunt armenta natatos.
Sic ubi se magnis refluus suppressit in antris
Nilus, et Eoæ liquentia pabula brumæ
Ore premit, fumant desertæ gurgite valles,
Et patris undosi sonitus exspectat hiulca
Ægyptos, donec Phariis alimenta rogatus
Donet agris, magnumque inducat messibus annum.
Aret Lerna nocens, aret Lyrcius, et ingens
Inachus, adverrensque natantia saxa Charadrus,
Et nunquam in ripis audax Erasinus, et æquus

Fluctibus Asterion : ille alta per avia notus
Audiri, et longe pastorum rumpere somnos.
Una tamen tacitas, sed jussu numinis, undas,
Hæc quoque secreta, nutrit Langia, sub umbra.
Nondum illi raptus dederat lacrymabile nomen
Archemorus, nec fama Deæ; tamen avia servat
Et nemus, et fluvium : manet ingens gloria nympham,
Quum tristem Hypsipylen ducibus sudatus Achæis
Ludus, et atra sacrum recolit trieteris Ophelten.
Ergo, nec ardentes clypeos vectare, nec arctos
Thoracum nexus (tantum sitis horrida torquet)
Sufficiunt : non ora modo, angustisque perusti
Faucibus, interior sed vis quatit : aspera pulsu
Corda : gelant venæ, et siccis cruor æger adhæret
Visceribus : tunc sole putris, tunc pulvere tellus
Exhalat calidam nubem. Non spumeus imber
Manat equum : siccis illidunt ora lupatis,
Ora catenatas procul exertantia linguas;
Nec legem dominosve pati, sed perfurit arvis
Flammatum pecus. Huc illuc impellit Adrastus
Exploratores, si stagna Lycimnia restent,
Si quis Amymones superet liquor : omnia cæcis
Ignibus hausta sedent; nec spes humentis Olympi :
Ceu flavam Libyen desertaque pulveris Afri
Collustrent, nullaque umbratam nube Syenen.
Tandem inter silvas, sic Evius ipse parabat,
Errantes subitam pulchro in mœrore tuentur
Hypsipylen : illi quamvis et ab ubere Opheltes
Non suus, Inachii proles infausta Lycurgi
Dependet, neglecta comam, nec dives amictu;

Regales tamen ore notæ, nec mersus acerbis
Exstat honos. Tunc hæc adeo stupefactus Adrastus:
« Diva potens nemorum, nam te vultusque pudorque
Mortali de stirpe negant, quæ læta sub isto
Igne poli non quæris aquas, succurre propinquis
Gentibus : arcitenens seu te Latonia casto
De grege transmisit thalamis, seu lapsus ab astris
Non humilis fœcundat amor, neque enim ipse Deorum
Arbiter Argolidum thalamis novus, adspice mœsta
Agmina. Nos ferro meritas exscindere Thebas
Mens tulit : imbelli sed nunc sitis anxia fato
Submittitque animos et inertia robora carpit.
Da fessis in rebus opem, seu turbidus amnis,
Seu tibi fœda palus : nihil hac in sorte pudendum,
Nil humile est : tu nunc ventis, Pluvioque rogaris
Pro Jove : tu refugas vires, et pectora bello
Exanimata reple : sic hoc tibi sidere dextro
Crescat onus : tantum reduces det flectere gressus
Juppiter, o quanta belli donabere præda!
Dircæos tibi, Diva, greges, numerumque rependam
Plebis, et hic magna lucus signabitur ara. »
Dixit, et orantis media inter anhelitus ardens
Verba rapit, cursuque animæ labat arida lingua.
Idem omnes pallorque viros, flatusque soluti
Oris habet : reddit demisso Lemnia vultu :
« Diva quidem vobis, etsi cœlestis origo est,
Unde ego? mortales utinam haud transgressa fuissem
Luctibus! altricem mandati cernitis orbam
Pignoris : at nostris an quis sinus, uberaque ulla,
Scit Deus : et nobis regnum tamen, et pater ingens.

Sed quid ego hæc? fessosque optatis demoror undis?
Mecum age nunc : si forte vado Langia perennes
Servat aquas : solet et rapidi sub limite cancri
Semper, et Icarii quamvis juba fulgeret astri,
Ire tamen. » Simul hærentem, ne tarda Pelasgis
Dux foret, ah miserum vicino cespite alumnum,
Sic Parcæ voluere, locat, ponitque negantem
Floribus aggestis, et amico murmure dulces
Solatur lacrymas : qualis Berecynthia mater,
Dum circa parvum jubet exsultare Tonantem
Curetas trepidos : illi certantia plaudunt
Orgia, sed magnis resonat vagitibus Ide.

At puer in gremio vernæ telluris, et alto
Gramine, nunc faciles sternit procursibus herbas
In vultum nitens; caram modo lactis egeno
Nutricem clangore ciens, iterumque renidens,
Et teneris meditans verba illuctantia labris,
Miratur nemorum strepitus, aut obvia carpit,
Aut patulo trahit ore diem : nemorisque malorum
Inscius, et vitæ multum securus inerrat.
Sic tener Odrysia Mavors nive, sic puer ales
Vertice Mænalio, talis per litora reptans
Improbus Ortygiæ latus inclinabat Apollo.

Illi per dumos et opaca virentibus umbris
Devia pars cingunt, pars acta plebe sequuntur,
Præcelerantque ducem. Medium subit illa per agmen
Non humili festina modo : jamque amne propinquo
Rauca sonat vallis, saxosumque impulit aures
Murmur : ibi exsultans conclamat ab agmine primo,
Sicut erat, levibus tollens vexilla maniplis

Argus, Aquæ! longusque virum super ora cucurrit
Clamor, Aquæ! sic Ambracii per litora ponti
Nauticus in remis juvenum monstrante magistro
Fit sonus, inque vicem contra percussa reclamat
Terra, salutatus quum Leucada pandit Apollo.
Incubuere vadis passim discrimine nullo
Turba simul, primique : nequit secernere mixtos
Æqua sitis : frenata suis in curribus intrant
Armenta, et pleni dominis, armisque feruntur
Quadrupedes; hos turbo rapax, hos lubrica fallunt
Saxa : nec implicitos fluvio reverentia reges
Proterere, aut mersisse vado clamantis amici
Ora. Fremunt undæ, longusque a fontibus amnis
Diripitur; modo lene virens, et gurgite puro
Perspicuus, nunc sordet aquis egestus ab imo
Alveus : inde toros riparum, et proruta turbant
Gramina : jam crassus cœnoque et pulvere torrens,
Quanquam expleta sitis, bibitur tamen. Agmina bello
Decertare putes, justumque in gurgite Martem
Perfurere, et captam tolli victoribus urbem.
Atque aliquis regum medio circumfluus amni :
« Silvarum, Nemee, longe regina virentum,
Lecta Jovi sedes, quam nunc, non Herculis actis
Dura magis, rabidi quum colla minantia monstri
Angeret, et tumidos animam angustaret in artus :
Hac sævisse tenus populorum incepta tuorum
Sufficiat : tuque o cunctis insuete domari
Solibus, æternæ largitor corniger undæ,
Lætus eas, quacunque domo gelida ora resolvis
Immortale tumens : neque enim tibi cana repostas

Bruma nives, raptasque alio de fonte refundit
Arcus aquas; gravidive indulgent nubila Cori :
Sed tuus, et nulli ruis expugnabilis astro.
Te nec Apollineus Ladon, nec Xanthus uterque,
Sperchiusque minax, centaureusque Lycormas
Præstiterint : tu pace mihi, tu nube sub ipsa
Armorum, festasque super celebrabere mensas.
Ab Jove primus honos : bellis modo lætus ovantes
Accipias, fessisque libens iterum hospita pandas
Flumina, defensasque velis agnoscere turmas. »

LIBER QUINTUS.

Pulsa sitis fluvio, populataque gurgitis alveum
Agmina linquebant ripas, amnemque minorem :
Acrior et campum sonipes rapit, et pedes arva
Implet ovans : rediere viris animique, minæque,
Votaque, sanguineis mixtum ceu fontibus ignem
Hausissent belli, magnasque in prœlia mentes.

Dispositi in turmas rursus, legemque severi
Ordinis, ut cuique ante locus, ductorque, monentur
Instaurare vias. Tellus jam pulvere primo
Crescit, et armorum transmittunt fulgura silvæ.
Qualia trans Pontum Phariis defensa serenis
Rauca Parætonio decedunt agmina Nilo,
Quum fera ponit hiems : illæ clangore fugaci,
Umbra fretis arvisque, volant : sonat avius æther.
Jam Borean imbresque pati, jam nare solutis
Amnibus, et nudo juvat æstivare sub Hæmo.

Hic rursus simili procerum vallante corona
Dux Talaionides, antiqua ut forte sub orno
Stabat, et admoti nixus Polynicis in hastam :

« At tamen, o quæcunque es, ait, cui gloria tanta
Venimus innumeræ fatum debere cohortes,
Quem non ipse Deum sator adspernetur honorem,
Dic age (quando tuis alacres assistimus undis)
Quæ domus, aut tellus, animam quibus hauseris astris?

Dic quis et ille pater? neque enim tibi numina longe,
Transierit fortuna licet : majorque per ora
Sanguis, et afflicto spirat reverentia vultu. »
  Ingemit, et paullum fletu cunctata modesto
Lemnias orsa refert : « Immania vulnera, rector,
Integrare jubes, furias, et Lemnon, et arctis
Arma inserta toris, debellatosque pudendo
Ense mares : redit ecce nefas, et frigida cordi
Eumenis : o miseræ, quibus hic furor additus! o nox!
O pater! illa ego sum (pudeat ne forte benignæ
Hospitis), illa, duces, raptum quæ sola parentem
Occului : quid longa malis exordia necto?
Et vos arma vocant, magnique in corde paratus.
Hoc memorasse sat est; claro generata Thoante,
Servitium Hypsipyle vestri fero capta Lycurgi. »
  Advertere animos, majorque, et honora videri
Parque operi tanto : cunctis tunc noscere casus
Ortus amor : pater ante alios hortatur Adrastus.
  « Immo age, dum primi longe damus agmina vulgi,
Nec facilis Nemee latas evolvere vires,
Quippe obtenta comis, et ineluctabilis umbra,
Pande nefas, laudesque tuas, gemitusque tuorum,
Unde hos advenias regno dejecta labores.
Dulce loqui miseris, veteresque reducere questus. »
  Incipit : « Ægæo premitur circumflua Nereo
Lemnos, ubi ignifera fessus respirat ab Ætna
Mulciber : ingenti tellurem proximus umbra
Vestit Athos, nemorumque obscurat imagine pontum.
Thraces arant contra : Thracum fatalia nobis
Litora, et inde nefas. Florebat dives alumnis

Terra, nec illa Samo fama, Delove sonanti
Pejor, et innumeris quas spumifer assilit Ægon.
Dis visum turbare domos : nec pectora culpa
Nostra vacant : nullos Veneri sacravimus ignes :
Nulla Deæ sedes : movet et cœlestia quondam
Corda dolor, lentoque irrepunt agmine Pœnæ.

« Illa Paphon veterem centumque altaria linquens,
Nec vultu, nec crine prior, solvisse jugalem
Ceston, et Idalias procul ablegasse volucres
Fertur : erant certe, media quæ noctis in umbra
Divam, alios ignes majoraque tela gerentem,
Tartareas inter thalamis volitasse sorores
Vulgarent : utque implicitis arcana domorum
Anguibus, et sæva formidine cuncta replevit
Limina, nec fidi populum miserata mariti;
Protinus a Lemno teneri fugistis Amores :
Motus Hymen, versæque faces, et frigida justi
Cura tori : nullæ redeunt in gaudia noctes,
Nullus in amplexu sopor est : odia aspera ubique,
Et Furor, et medio recubat Discordia lecto.
Cura viris tumidos adversa Thracas in ora
Eruere, et sævam bellando frangere gentem.

« Quumque domus contra, stantesque in litore nati,
Dulcius Edonas hiemes, Arctonque frementem
Excipere, aut tandem tacita post prœlia nocte
Fractorum subitas torrentum audire ruinas.

« Illæ autem tristes (nam me tunc libera curis
Virginitas, annique tegunt) sub nocte dieque
Assiduis ægræ lacrymis, solantia miscent
Colloquia, aut sævam spectant trans æquora Thracen.

« Sol operum medius summo librabat Olympo
Lucentes, celi staret, equos : quater axe sereno
Intonuit, quater antra Dei fumantis anhelos
Exeruere apices : ventisque absentibus Ægon
Motus, et ingenti percussit litora ponto :
Quum subito horrendas ævi matura Polyxo
Tollitur in furias, thalamisque insueta relictis
Evolat : insano veluti Theumesia Thyas
Rapta Deo, quum sacra vocant, Idæaque suadet
Buxus, et a summis auditus montibus Evan :
Sic erecta genas, aciemque effusa trementi
Sanguine, desertam rabidis clamoribus urbem
Exagitat, clausasque domos, et limina pulsans,
Concilium vocat : infelix comitatus eunti
Hærebant nati : atque illæ non segnius omnes
Erumpunt tectis; summasque ad Pallados arces
Impetus : huc propere stipamur, et ordine nullo
Congestæ : stricto mox ense silentia jussit
Hortatrix scelerum, et medio sic ausa profari est :
« Rem summam instinctu Superum, meritique doloris,
O viduæ (firmate animos et pellite sexum)
Lemniades, sancire paro : si tædet inanes
Æternum servare domos, turpemque juventæ
Flore situm, et longis steriles in luctibus annos,
Inveni, promitto viam, nec numina desunt,
Qua renovanda Venus : modo par insumite robur
Luctibus : atque adeo primum hoc mihi noscere detur :
« Tertia canet hiems : cui connubialia vincla,
Aut thalami secretus honos? quod conjuge pectus
Intepuit? cujus vidit Lucina labores?

Dicite, vel justos cujus pulsantia menses
Vota tument? qua pace feras volucresque jugari
Mos datus. Heu segnes! potuitne ultricia Graiis
Virginibus dare tela pater, lætusque dolorum,
Sanguine securos juvenum perfundere somnos?
At nos vulgus iners : quod si propioribus actis
Est opus, ecce animos doceat Rhodopeia conjux,
Ulta manu thalamos, pariterque epulata marito.
Nec vos immunis scelerum, securave cogo.
Plena mihi domus, atque ingens, en cernite, sudor.
Quatuor hos una, decus et solatia patris,
In gremio (licet amplexu lacrymisque morentur)
Transadigam ferro, saniemque et viscera fratrum
Miscebo, patremque super spirantibus addam.
Ecqua tot in cædes animum promittit? » — Agebat
Pluribus : adverso nituerunt vela profundo.
Lemnia classis erat : rapuit gavisa Polyxo
Fortunam, atque iterat : — « Superisne vocantibus ultro
Desumus? ecce rates, Deus hos, Deus ultor in iras
Apportat, cœptisque favet : nec imago quietis
Vana meæ : nudo stabat Venus ense, videri
Clara mihi, somnosque super. Quid perditis ævum?
Inquit : age aversis thalamos purgate maritis.
Ipsa faces alias, melioraque fœdera jungam.
Dixit : et hoc ferrum stratis, hoc, credite, ferrum
Imposuit : quin o miseræ, dum tempus agit rem,
Consulite : en validis spumant eversa lacertis
Æquora : Bistonides veniunt fortasse maritæ. »
« Hinc stimuli ingentes, magnusque advolvitur astris
Clamor : Amazonio Scythiam fervere tumultu,

Lunatumque putes agmen descendere, ubi arma
Indulget pater, et sævi movet ostia belli.

« Nec varius fremor, aut studia in contraria rapti
Dissensus, ut plebe solet : furor omnibus idem,
Idem animus solare domos : juvenumque, senumque
Præcipitare colos, plenisque affrangere parvos
Uberibus, ferroque omnes exire per annos.

« Tunc viridis late lucus, juga celsa Minervæ
Propter, opacat humum niger ipse, sed insuper ingens
Mons premit, et gemina pereunt caligine soles :
Hic sanxere fidem : tu Martia testis Enyo,
Atque inferna Ceres, stygiæque Acheronte recluso
Ante preces venere deæ : sed fallit ubique
Mixta Venus : Venus arma tenet : Venus admovet iras.
Nec de more cruor : natum Caropeia conjux
Obtulit : accingunt sese, et mirantia ferro
Pectora, congestisque avidæ simul undique dextris,
Perfringunt, ac dulce nefas in sanguine vivo
Conjurant, matremque recens circumvolat umbra.

« Talia cernenti mihi quantus in ossibus horror?
Quisve per ora color? qualis quum cerva cruentis
Circumventa lupis, nullum cui pectore molli
Robur, et in volucri tenuis fiducia cursu,
Præcipitat suspensa fugam : jam jamque teneri
Credit, et elusos audit concurrere morsus.

« Illi aderant : primis jamque offendere carinæ
Litoribus : certant saltu contingere terram
Præcipites : miseri, quos non aut horrida virtus
Marte sub odrysio, aut medii inclementia ponti
Hauserit! alta etiam Superum delubra vaporant,

Promissasque trahunt pecudes : niger omnibus aris
Ignis, et in nullis spirat Deus integer extis.
« Tardius humenti noctem dejecit Olympo
Juppiter, et versum miti, reor, æthera cura
Sustinuit, dum fata vetant : nec longius unquam
Cessavere novæ perfecto sole tenebræ.
Sera tamen mundo venerunt astra, sed illis
Et Paros, et nemorosa Thasos, crebræque relucent
Cyclades : una gravi penitus latet obruta cœlo
Lemnos, in hanc tristes nebulæ, et plaga cæca superne
Texitur, una vagis Lemnos non agnita nautis.
« Jam domibus fusi et nemorum per opaca sacrorum
Ditibus indulgent epulis, vacuantque profundo
Aurum immane mero : dum quæ per Strymona pugnæ,
Quis Rhodope, gelidove labor sudatus in Hæmo,
Enumerare vacat : nec non, manus impia, nuptæ
Serta inter, festasque dapes, quo maxima cultu
Quæque jacent : dederat mites Cytherea suprema
Nocte viros, longoque brevem post tempore pacem
Nequicquam, et miseros perituro afflaverat igni.
« Conticuere chori : dapibus, ludoque licenti
Fit modus, et primæ decrescunt murmura noctis,
Quum consanguinei mixtus caligine leti,
Rore madens Stygio, morituram amplectitur urbem
Somnus, et implacido fundit gravia otia cornu :
Secernitque viros : vigilant nuptæque, nurusque
In scelus, atque hilares acuunt fera tela sorores.
Invasere nefas, cuncto sua regnat Erinnys
Pectore : non aliter Scythicos armenta per agros
Hyrcanæ clausere leæ, quas exigit ortu

Prima fames, avidique implorant ubera nati.
« Quos tibi (nam dubito) scelerum de mille figuris
Expediam casus? Helimum temeraria Gorge
Evinctum ramis, altaque in mole tapetum
Efflantem somno crescentia vina, superstans
Vulnera disjecta rimatur veste, sed illum
Infelix sopor admota sub morte refugit.
Turbidus, incertumque oculis vigilantibus hostem
Occupat amplexu, nec segnius illa tenentis
Pone adigit costas, donec sua pectora ferro
Tangeret : is demum sceleri modus : ora supinat
Blandus adhuc, oculisque tremens et murmure Gorgen
Quærit, et indigno non solvit brachia collo.
« Non ego nunc vulgi, quanquam crudelia, pandam
Funera, sed propria luctus de stirpe recordor.
Quod te, flave Cydon, quod te per colla refusis
Intactum, Crenæe, comis (quibus ubera mecum
Obliquumque a patre genus), fortemque, timebam
Quem desponsa, Gyan, vidi lapsare cruentæ
Vulnere Mirmydonis : quodque inter serta chorosque
Barbara ludentem fodiebat Opopea mater.
« Flet super æquævum soror exarmata Lycaste
Cydimon : heu similes perituro in corpore vultus
Adspiciens, floremque genæ, et quas finxerat auro
Ipsa comas : tum sæva parens jam conjuge fuso
Adstitit, impellitque minis, atque inserit ensem.
Ut fera, quæ placido rabiem desueta magistro
Tardius arma movet, stimulisque, et verbere crebro
In mores negat ire suos : sic illa jacenti
Incidit, undantemque sinu collapsa cruorem

Excipit, et laceros premit in nova vulnera crines.
« Ut vero Alcimeden etiamnum in murmure truncos
Ferre patris vultus, et egentem sanguinis ensem
Conspexi, riguere comæ, atque in viscera sævus
Horror iit : meus ille Thoas, mea dira videri
Dextra mihi : extemplo thalamis turbata paternis
Inferor : ille quidem dudum (quis magna tuenti
Somnus?) agit versans secum, etsi lata recessit
Urbe domus, quinam strepitus? quæ murmura noctis,
Cur fremebunda quies? trepido scelus ordine pando,
Quis dolor, unde animi : vis nulla arcere furentes.:
Hac sequere, o miserande : premunt, aderuntque moranti,
Et mecum fortasse cades. His motus, et artus
Erexit stratis : ferimur per devia vastæ
Urbis, ubi ingentem nocturnæ cædis acervum
Passim, ut quosque sacris crudelis vespera lucis
Straverat, occulta speculamur nube latentes.
Hic impressa toris ora, exstantesque reclusis
Pectoribus capulos, magnarum et fragmina trunca
Hastarum, et ferro laceras per corpora vestes,
Crateras pronos, epulasque in cæde natantes
Cernere erat, jugulisque modo torrentis apertis
Sanguine commixto redeuntem in pocula Bacchum.
Hic juvenum manus, et nullis violabilis armis
Turba senes : positique patrum super ora gementum
Semineces pueri trepidas in limine vitæ
Singultant animas : gelida non sævius Ossa
Luxuriant Lapitharum epulæ, si quando profundo
Nubigenæ caluere mero : vix primus ab ira
Pallor, et impulsis surgunt ad prœlia mensis.

« Tunc primum sese trepidis sub nocte Thyoneus
Detexit, nato portans extrema Thoanti
Subsidia, et multa subitus cum luce refulsit.
Agnovi : non ille quidem turgentia sertis
Tempora, nec flava crinem distinxerat uva,
Nubilus, indignumque oculis liquentibus imbrem
Alloquitur : « Dum fata dabant tibi, nate, potentem
Lemnon, et externis etiam servare timendam
Gentibus, haud unquam justo mea cura labori
Destitit : absciderunt tristes crudelia Parcæ
Stamina, nec dictis, supplex quæ plurima fudi
Ante Jovem frustra, lacrymisque avertere luctus
Contigit : infandum natæ concessit honorem.
Accelerate fugam : tuque o mea digna propago,
Hac rege, virgo, patrem, gemini qua brachia muri
Litus eunt; illa, qua rara silentia, porta
Stat funesta Venus, ferroque accincta furentes
Adjuvat (unde manus? unde hæc Mavortia Divæ
Pectora?) : tu lato patrem committe profundo.
Succedam curis. » — Ita fatus in aera rursus
Solvitur, et nostrum, visus arcentibus umbris,
Mitis iter longæ claravit limite flammæ.

« Qua data signa sequor : dein curvo robore clausum
Dis pelagi, ventisque, et Cycladas Ægæoni
Amplexo, commendo patrem : nec fletibus unquam
Sit modus alternis, ni jam dimittat Eoo
Lucifer astra polo : tum demum litore rauco
Multa metu reputans, et vix confisa Lyæo
Dividor, ipsa gradu nitens, sed et anxia retro
Pectora, nec requies, quin et surgentia cœlo

Flamina, et e cunctis prospectem collibus undas.
« Exoritur pudibunda dies, cœlumque retexens
Aversum Lemno jubar, et declinia Titan
Opposita juga nube refert : patuere furores
Nocturni, lucisque novæ formidine cunctis
(Quanquam inter similes) habitus rubor : impia terræ
Infodiunt scelera, aut festinis ignibus urunt.
Jam manus Eumenidum, captasque refugerat arces
Exsaturata Venus : licuit sentire, quid ausæ,
Et turbare comas, et lumina tingere fletu.
« Insula dives agris, opibusque, armisque, virisque,
Nota situ, et Getico nuper ditata triumpho,
Non maris incursu, non hoste, nec æthere lævo,
Perdidit una omnes orbata, excisaque mundo,
Indigenas : non arva viri, non æquora vertunt :
Conticuere domus : cruor altus, et oblita crasso
Cuncta rubent tabo : magnæque in mœnibus urbis
Nos tantum : et sævi spirant per culmina Manes.
« Ipsa quoque arcanis tecti in penetralibus alto
Molior igne pyram : sceptrum super armaque patris
Injicio, et notas regum gestamina vestes,
Ac prope mœsta rogum confusis ignibus adsto
Ense cruentato, fraudemque et inania busta
Plango metu, si forte premant, cassumque parenti
Omen et hac dubios leti precor ire timores.
« His mihi pro meritis (ut falci criminis astu
Parta fides) regno et solio considere patris
Supplicium datur : anne illis obsessa negarem?
Accessi, sæpe ante Deos testata, fidemque,
Immeritasque manus : subeo, pro dira potestas!

Exsangue imperium, et mœstam sine culmine Lemnon.
« Jam magis atque magis vigiles dolor angere sensus,
Et gemitus clari, et paullatim invisa Polyxo,
Jam meminisse nefas : jam ponere Manibus aras
Concessum, et multum cineres jurare sepultos.
Sic ubi ductorem trepidæ stabulique maritum,
Quem penes et saltus et adultæ gloria gentis,
Massylo frangi stupuere sub hoste juvencæ,
It truncum sine honore pecus, regemque peremtum
Ipse ager, ipsi amnes, et muta armenta queruntur.
« Ecce autem ærata dispellens æquora prora
Pelias intacti late subit hospita ponti
Pinus : agunt Minyæ : geminus fragor ardua canet
Per latera; abruptam credas radicibus ire
Ortygiam, aut fractum pelago decurrere montem.
Ast ubi suspensis siluerunt æquora tonsis,
Mitior et senibus cycnis et pectine Phœbi
Vox media de puppe venit; maria ipsa carinæ
Accedunt; post nosse datum est : Œagrius illic
Acclinis malo, mediis intersonat Orpheus
Remigiis, tantosque jubet nescire labores.
Illis in Scythicum Borean iter, oraque primum
Cyaneis arctata vadis : nos Thracia visu
Bella ratæ, vario tecta incursare tumultu,
Densarum pecudum, aut fugientum more volucrum.
Heu ubi nunc furiæ? portus, amplexaque litus
Mœnia, qua longe pelago despectus aperto,
Scandimus, et celsas turres : huc saxa, sudesque,
Armaque mœsta virum, atque infectos cædibus enses
Subvectant trepidæ : quin et squalentia texta

Thoracum, et vultu galeas intrare soluto
Non pudet : audaces rubuit mirata catervas
Pallas, et adverso risit Gradivus in Hæmo.
Tunc primum ex animis præceps amentia cessit :
Nec ratis illa salo, sed Divum sera per æquor
Justitia, et pœnæ scelerum adventare videntur.
« Jamque aderant terræ, quantum Gortynia currunt
Spicula, cœruleo gravidam quum Juppiter imbri
Ipsa super nubem ratis armamenta Pelasgæ
Sistit agens : inde horror aquis, et raptus ab omni
Sole dies, miscet tenebras, quis protinus unda
Concolor : obnixi lacerant cava nubila venti,
Diripiuntque fretum : nigris redit humida tellus
Vorticibus, totumque Notis portantibus æquor
Pendet, et æquato jam jam prope sidera dorso
Frangitur : incertæ jam nec prior impetus alno,
Sed labat, exstantem rostris modo gurgite in imo,
Nunc cœlo Tritona ferens : nec robora prosunt
Semideum heroum, puppemque insana flagellat
Arbor : et instabili procumbens pondere curvas
Raptat aquas, remique cadunt in pectus inanes.
« Nos quoque per rupes, murorumque aggere ab omni,
Dum labor ille viris, fretaque indignantur, et Austri,
Desuper invalidis fluitantia tela lacertis,
Quid non ausa manus? Telamona et Pelea contra
Spargimus, et nostro petitur Tirynthius arcu.
Illi quippe simul bello, pelagoque laborant.
Pars clypeis munire ratem; pars æquora fundo
Egerere : ast alii pugnant, sed inertia motu
Corpora, suspensæque carent conamine vires.

Instamus jactu telorum, et ferrea nimbis
Certat hiems : vastæque sudes, fractique molares,
Spiculaque, et multa crinitum missile flamma,
Nunc pelago, nunc puppe cadunt : dat operta fragorem
Pinus, et abjunctis regemunt tabulata cavernis.
« Talis Hyperborea virides nive verberat agros
Jupiter; obruitur campis genus omne ferarum,
Deprensæque cadunt volucres, et messis amaro
Strata gelu : fragor inde jugis, inde amnibus iræ.
« Ut vero elisit nubes Jove tortus ab alto
Ignis, et ingentes patuere in lumine nautæ,
Diriguere animi, manibusque horrore remissis
Arma aliena cadunt : redeunt in pectora sexus.
Cernimus Æacidas, murisque immane minantem
Ancæum, et longa pellentem cuspide rupes
Iphiton : attonito manifestus in agmine supra est
Amphitryoniades, puppemque alternus utrimque
Ingravat, et medias ardet descendere in undas.
At levis, et miseræ nondum mihi notus Iason
Transtra per et remos, impressaque terga virorum,
Nunc magnum Œniden, nunc ille hortatibus Idam,
Et Talaum, et cana rorantem adspergine ponti
Tyndariden iterans, gelidique in nube parentis
Vela laborantem Calain subnectere malo,
Voce manuque rogat : quatiunt impulsibus illi
Nunc freta, nunc muros : sed nec spumantia cedunt
Æquora, et incussæ redeunt a turribus hastæ.
Ipse graves fluctus, clavumque audire negantem
Lassat agens Tiphys, palletque, et plurima mutat
Imperia, ac lævas dextrasque obtorquet in undas

Proram, navifragis avidam concurrere saxis :
Donec ab extremæ cuneo ratis Æsone natus
Palladios oleæ, Mopsi gestamina, ramos
Extulit, et socium turba prohibente poposcit
Fœdera : præcipites vocem involvere procellæ.
« Tunc modus armorum, pariterque exhausta quierant
Flamina, confusoque dies respexit Olympo.
Quinquaginta illi trabibus de more revinctis
Eminus abrupto quatiunt nova litora saltu :
Magnorum decora alta patrum, jam fronte sereni,
Noscendique habitu, postquam timor, iraque cessit
Vultibus : arcana sic fama erumpere porta
Cœlicolas, si quando domus, litusque rubentum
Æthiopum, et mensas amor est intrare minores.
Dant fluvii montesque locum : tum terra superbit
Gressibus, et paullum respirat cœlifer Atlas.
« Hic et ab asserto nuper Marathone superbum
Thesea, et Ismarios Aquilonia pignora fratres,
Utraque quis rutila stridebant tempora penna,
Cernimus; hic Phœbo non indignante priorem
Admetum, et duræ similem nihil Orphea Thracæ;
Tunc prolem Calydone satam, generumque profundi
Nereos : ambiguo visus errore lacessunt
Œbalidæ gemini : chlamys huic, chlamys ardet et illi;
Ambo hastile gerunt; humeros exertus uterque,
Nudus uterque genas; simili coma fulgurat astro.
Audet iter, magnique sequens vestigia mutat
Herculis, et tarda quamvis se mole ferentem,
Vix cursu tener æquat Hylas; Lernæaque tollens
Arma sub ingenti gaudet sudare pharetra.

« Ergo iterum Venus, et tacitis corda aspera flammis
Lemniadum pertentat amor : tunc regia Juno
Arma, habitusque virum, pulchræque insignia gentis
Mentibus insinuat, certatimque ordine cunctæ
Hospitibus patuere fores : tunc primus in aris
Ignis, et infandis venere oblivia curis :
Tunc epulæ, felixque sopor, noctesque quietæ :
Nec Superum sine mente, reor, placuere fatentes.
« Forsitan et nostræ fatum excusabile culpæ
Noscere cura, duces : cinerem, furiasque meorum
Testor, ut externas non sponte aut crimine tædas
Attigerim; scit cura Deum, etsi blandus Iason
Virginibus dare vincla novis : sua jura cruentum
Phasin habent : alios, Colchi, generatis amores.
« Jamque exuta gelu tepuerunt sidera longis
Solibus, et velox in terga revolvitur annus.
Jam nova progenies, partusque in vota soluti,
Et non speratis Lemnos clamatur alumnis.
Nec non ipsa tamen, thalami monumenta coacti,
Enitor geminos, duroque sub hospite mater
Nomen avi renovo : nec quæ fortuna relictis
Nosse datum : jam plena quater quinquennia pergunt,
Si modo fata sinunt, aluitque rogata Lycaste.
468 « Detumuere animi maris, et clementior Auster
Vela vocat : ratis ipsa moram portusque quictos
Odit, et assueti tendit retinacula saxi.
Inde fugam Minyæ, sociosque appellat Iason
Efferus, o utinam jam tum mea litora rectis
Prætervectus aquis, cui non sua pignora cordi,
Non promissa fides : certe stat fama remotis

Gentibus, æquorei redierunt vellera Phryxi.
« Ut stata lux pelago, venturumque æthera sensit
Tiphys, et occidui rubuere cubilia Phœbi;
Heu iterum gemitus, iterumque novissima nox est.
Vix reserata dies, et jam rate celsus Iason
Ire jubet, primoque ferit dux verbere pontum.
Illos e scopulis, et summo vertice montis,
Spumea porrecti dirimentes terga profundi
Prosequimur visu, donec lassavit euntes
Lux oculos, longumque polo contexere visa est
Æquor, et extremi pressit freta margine cœli.
« Fama subit portus, vectum trans alta Thoanta
Fraterna regnare Chio : mihi crimina nulla,
Et vacuos arsisse rogos : fremit impia plebes
Sontibus accensæ stimulis, facinusque reposcunt.
Quin etiam occultæ vulgo increbrescere voces :
Solane fida suis? nos autem in funera lætæ?
Non Deus hæc, fatumque, quod imperat urbe nefanda.
« Talibus exanimis dictis (et triste propinquat
Supplicium, nec regna juvant), vaga litora furto
Incomitata sequor, funestaque mœnia linquo,
Qua fuga nota patris; sed non iterum obvius Evan :
Nam me prædonum manus huc appulsa tacentem
Arripit, et vestras famulam transmittit in oras. »
Talia Lernæis iterat dum regibus exsul
Lemnias, et longa solatur damna querela,
Immemor absentis, sic Dî suasistis, alumni;
Ille graves oculos, languentiaque ora comanti
Mergit humo, fessusque diu puerilibus actis
Labitur in somnos; prensa manus hæret in herba.

Interea campis, nemoris sacer horror Achæi,
Terrigena erigitur serpens, tractuque soluto
Immanem sese vehit, ac post terga relinquit.
Livida fax oculis : tumidi stat in ore veneni
Spuma virens, ter lingua vibrat, terna agmina adunci
Dentis, et auratæ crudelis gloria frontis
Prominet. Inachio sanctum dixere Tonanti
Agricolæ, cui cura loci, et silvestribus aris
Pauper honos : nunc ille Dei circumdare templa
Orbe vago labens, miseræ nunc robora silvæ
Atterit, et vastas tenuat complexibus ornos.
Sæpe super fluvios geminæ jacet aggere ripæ
Continuus, squamisque incisus adæstuat amnis.
Sed nunc Ogygii jussis quando omnis anhelat
Terra Dei, trepidæque latent in pulvere Nymphæ,
Sævior anfractu laterum sinuosa retorquens
Terga solo, siccique nocens furit igne veneni.
Stagna per, arentesque lacus, fontesque repressos
Volvitur, et vacuis fluviorum in vallibus errat :
Incertusque sui liquidum nunc aera lambit
Ore supinato, nunc arva gementia radens
Pronus adhæret humo, si quid viridantia sudent
Gramina : percussæ calidis afflatibus herbæ,
Qua tulit ora, cadunt, moriturque ad sibila campus.
Quantus ab Arctois discriminat æthera plaustris
Anguis ad usque Notos, alienumque exit in orbem :
Quantus et ille sacri spiris intorta movebat
Cornua Parnassi, donec tibi, Delie, fixus
Vexit arundineam centeno vulnere silvam.
Quis tibi, parve, Deus tam magni pondera fati

Sorte dedit? tune hoc vix prima ad limina vitæ
Hoste jaces? an ut inde sacer per sæcula Graiis
Gentibus, et tanto dignus morerere sepulcro?
Occidis extremæ destrictus verbere caudæ
Ignaro serpente puer : fugit ilicet artus
Somnus, et in solam patuerunt lumina mortem.
  Quum tamen attonito moriens vagitus in auras
Excidit, et ruptis immutuit ore querelis,
Qualia non totas peragunt insomnia voces,
Audiit Hypsipyle, facilemque negantia cursum
Exanimis genua ægra rapit; jam certa malorum
Mentis ab augurio, sparsoque per omnia visu
Lustrat humum quærens, et nota vocabula parvo
Nequicquam ingeminans : nusquam ille, et prata recentes
Amisere notas : viridi piger accubat hostis
Collectus gyro, spatiosaque jugera complet,
Sic etiam obliqua cervicem expostus in alvo.
Horruit infelix visu, longoque profundum
Incendit clamore nemus : nec territus ille,
Sed jacet. Argolicas ululatus flebilis aures
Impulit : extemplo monitu ducis advolat ardens
Arcas eques, causamque refert. Tum squammea demum
Torvus ad armorum radios fremitumque virorum
Colla movet : rapit ingenti conamine saxum,
Quo discretus ager, vacuasque impellit in auras
Arduus Hippomedon, quo turbine bellica quondam
Librati saliunt portarum in claustra molares.
Cassa duci virtus : nam mollia colla refusus
In tergum serpens venientem exhauserat ictum.
Dat sonitum tellus, nemorumque per aera densi

Dissultant nexus : « At non mea vulnera, clamat,
(Et trabe fraxinea Capaneus subit obvius), unquam
Effugies, seu tu pavidi ferus incola luci,
Sive Deis, utinamque Deis concessa voluptas :
Non, si consertum super hæc mihi membra Giganta
Subveheres. » Volat hasta tremens, et hiantia monstri
Ora subit, linguæque secat fera vincla trisulcæ :
Perque jubas stantes, capitisque insigne corusci
Emicat, et nigri sanie perfusa cerebri
Figitur alta solo : longus vix tota peregit
Membra dolor, rapido celer ille volumine telum
Circuit, avulsumque ferens in opaca refugit
Templa Dei : hic magno tellurem pondere mensus
Implorantem animam dominis assibilat aris.
Illum et cognatæ stagna indignantia Lernæ,
Floribus et vernis assuetæ spargere Nymphæ,
Et Nemees reptatus ager, lucosque per omnes
Silvicolæ, fracta, gemuistis, arundine, Fauni.
Ipse etiam summa jam tela poposcerat æthra
Juppiter, et dudum nimbique hiemesque coibant,
Ni minor ira Deo, gravioraque tela mereri
Servatus Capaneus : moti tamen aura cucurrit
Fulminis, et summas libavit vertice cristas.
Jamque pererratis infelix Lemnia campis,
Liber ut angue locus, modico super aggere longe
Pallida sanguineis infectas roribus herbas
Prospicit : huc magno cursum rapit effera luctu,
Agnoscitque nefas : terræque illisa nocenti
Fulminis in morem, non verba in funere primo,
Non lacrymas habet : ingeminat misera oscula tantum

Incumbens, animæque fugam per membra tepentem
Quærit hians : non ora loco, non pectora restant.
Rapta cutis, tenuia ossa pateut, nexusque madentes
Sanguinis imbre novi, totumque in vulnere corpus.

Ac velut aligeræ sedem, fœtusque parentis
Quum piger umbrosa populatus in ilice serpens,
Illa redit, querulæque domus mirata quietem
Stat super impendens, advectosque horrida mœsto
Excutit ore cibos; quum solus in arbore cara
Sanguis, et errantes per capta cubilia plumæ.

Ut laceros artus gremio miseranda recepit,
Intexitque comis, tandem laxata dolore
Vox invenit iter, gemitusque in verba soluti :
« O mihi desertæ natorum dulcis imago,
Archemore : o rerum et patriæ solamen ademtæ,
Servitiique decus, qui te, mea gaudia, sontes
Exstinxere Dei? modo quem digressa reliqui
Lascivum et prono vexantem gramina cursu?
Heu ubi siderei vultus? ubi verba ligatis
Imperfecta sonis? risusque et murmura soli
Intellecta mihi? quoties tibi Lemnon, et Argo
Sueta loqui, et longa somnum suadere querela?
Sic equidem luctus solabar, et ubera parvo
Iam materna dabam, cui nunc venit irritus ori
Lactis, et infelix in vulnera liquitur imber.
Nosco Deos : o dura mei præsagia somni,
Nocturnique metus, et nunquam impune per umbras
Attonitæ mihi visa Venus! quos arguo Divos?
Ipse ego te (quid enim timeam moritura fateri?)
Exposui fatis : quæ mentem insania traxit?

Tantane me tantæ tenuere oblivia curæ?
Dum patrios casus, famæque exorsa retracto
Ambitiosa meæ, pietas hæc magna, fidesque!
Exsolvi tibi, Lemne, nefas : ubi letifer anguis,
Ferte, duces; meriti si qua est mihi gratia duri,
Si quis honos dictis : aut vos exstinguite ferro,
Ne tristes dominos, orbamque inimica revisam
Eurydicen : quanquam haud illi mea cura dolendo
Cesserit. Hocne ferens onus illætabile matris
Transfundam gremio? quæ me prius ima sub umbras
Mergat humus? » Simul hæc terraque et sanguine vultum
Sordida magnorum circa vestigia regum
Vertitur, et tacite mœrentibus imputat undas.

Et jam sacrifici subitus per tecta Lycurgi
Nuntius implerat lacrymis ipsumque domumque,
Ipsum adventantem Persei vertice sancto
Montis, ubi adverso dederat prosecta Tonanti,
Et caput iratis rediens quassabat ab extis.
Hic sese Argolicis immunem servat ab armis
Haud animi vacuus, sed templa aræque tenebant.
Nec dum etiam responsa Deum, monitusque vetusti
Exciderant, voxque ex adytis accepta profundis,
« Prima, Lycurge, dabis Dircæo funera bello. »
Id cavet, et mœstus vicini pulvere Martis
Angitur ad lituos, perituris que invidet armis.

Ecce fides Superum! laceras comitata Thoantis
Advenit exsequias : contra subit obvia mater,
Femineos cœtus plangentiaque agmina ducens.
At non magnanimo pietas ignava Lycurgo :
Fortior ille malis, lacrymasque insana resorbet

Ira patris : longo rapit arva morantia passu
Vociferans : « Illa autem ubinam, cui parva cruoris
Lætave damna mei? vivitne? impellite raptam,
Ferte citi comites : faxo omnis fabula Lemni,
Et pater, et tumidæ generis mendacia sacri
Exciderint. » Ibat, letumque inferre parabat
Ense furens rapto : venienti Œneius heros
Impiger objecta proturbat pectora parma.
Ac simul infrendens : « Siste hunc, vesane, furorem,
Quisquis es. » Et pariter Capaneus, acerque reducto
Adfuit Hippomedon, rectoque Erymanthius ense,
Ac juvenem multo perstringunt lumine. At inde
Agrestum pro rege manus : quos inter Adrastus
Mitior, et sociæ veritus commercia vittæ
Amphiaraus ait : « Ne quæso : absistite ferro,
Unus avum sanguis; neve indulgete furori :
Tuque prior. » Sed non sedato pectore Tydeus
Subjicit : « Anne ducem servatricemque cohortis
Inachiæ ingratis coram tot millibus audes
Mactare in tumulos? quanti pro funeris ultor!
Cui regnum, genitorque Thoas, et lucidus Evan
Stirpis avus : tumidone parum, quod, gentibus actis
Undique in arma tuis, inter rapida agmina pacem
Solus habes? habeasque, et te victoria Graium
Inveniat tumulis etiamnum hæc fata gementem. »
Dixerat : et tandem cunctante modestior ira
Ille refert : « Equidem non vos ad mœnia Thebes
Rebar, et hostiles huc advenisse catervas.
Pergite in exscidium socii, si tanta voluptas,
Sanguinis, imbuite arma domi, atque hæc irrita dudum

Templa Jovis (quid enim haud licitum?) ferat impius ignis,
Si vilem, tanti premerent quum pectora luctus,
In famulam jus esse ratus, dominoque, ducique.
Sed videt hoc, videt ille Deum regnator, et ausis
Sera quidem, manet ira tamen. » Sic fatus, et arces
Respicit, atque illic alio certamine belli
Tecta fremunt : volucres equitum præverterat alas
Fama recens, geminos alis amplexa tumultus.
Illi ad fata rapi, atque illi jam occumbere leto,
Sic meritam Hypsipylen iterant : creduntque, nec iræ
Fit mora : jamque faces, et tela penatibus instant.
Vertere regna fremunt, raptumque auferre Lycurgum,
Cum Jove, cumque aris : resonant ululatibus ædes
Femineis, versusque dolor dat terga timori.
  Alipedum curru sed enim sublimis Adrastus
Secum ante ora virum fremebunda Thoantida portans
It medius turmis, et, « Parcite, parcite, clamat.
Nil actum sæve : meritus nec tale Lycurgus
Exscidium, gratique inventrix fluminis ecce. »
  Sic ubi diversis maria evertere procellis
Hinc Boreas, Eurusque, illinc niger imbribus Auster,
Pulsa dies, regnantque hiemes, venit æquoris alti
Rex sublimis equis, geminusque ad spumea Triton
Frena natans, late pelago dat signa cadenti:
Et jam plana Thetis, montesque, et litora crescunt.
  Quis Superum tanto solatus funera voto
Pensavit lacrymas? inopinaque gaudia mœstæ
Rettulit Hypsipylæ? Tu gentis conditor, Evan,
Qui geminos juvenes Lemni de litore vectos
Intuleras Nemeæ, mirandaque fata parabas.

Causa viæ genitrix, nec inhospita tecta Lycurgi
Præbuerant aditus, et protinus ille tyranno
Nuntius exstinctæ miserando vulnere prolis.
Ergo adsunt comites (pro fors, et cæca futuri
Mens hominum!) regique favent : sed Lemnos ad aures
Ut primum, dictusque Thoas, per tela, manusque
Irruerunt, matremque avidis complexibus ambo
Diripiunt flentes, alternaque pectora mutant.
Illa velut rupes immoto saxea visu
Hæret, et expertis non audet crédere Divis.
Ut vero et vultus, et signa Argoa relictis
Ensibus, atque humeris amborum intextus Iason,
Cesserunt luctus, turbataque munere tanto
Corruit, atque alio maduerunt lumina fletu.
Addita signa polo, lætoque ululante tumultu
Tergaque, et æra Dei motas crepuere per auras.
Tunc pius Œclides, ut prima silentia vulgi
Mollior ira dedit, placidasque accessit ad aures :
« Audite, o ductor Nemeæ, lectique potentes
Inachidæ, quæ certus agi manifestat Apollo.
Iste quidem Argolicis haud olim indebitus armis
Luctus adest : recto descendunt limite Parcæ.
Et sitis interitu fluviorum, et letifer anguis,
Et puer, heu nostri signatus nomine fati,
Archemorus : cuncta hæc Superum demissa suprema
Mente fluunt : differte animos, festinaque tela
Ponite : mansuris donandus honoribus infans :
Et meruit : det pulchra suis libamina virtus
Manibus, atque utinam plures innectere pergas,
Phœbe, moras, semperque novis bellare vetemur

Casibus, et semper Thebe funesta recedat.
At vos magnorum transgressi fata parentum
Felices, longum quibus hinc per sæcula nomen,
Dum Lernæa palus, et dum pater Inachus ibit,
Dum Nemee tremulas campis jaculabitur umbras;
Ne fletu violate sacrum, ne plangite Divos :
Nam Deus iste, Deus; Pyliæ nec fata senectæ
Maluerit, Phrygiis aut degere longius annis. »
  Finierat, cœloque cavam nox induit umbram.

LIBER SEXTUS.

Nuntia multivago Danaas perlabitur urbes
Fama gradu, sancire novo sollemnia busto
Inachidas, ludumque super, quo Martia bellis
Præsudarc paret, seseque accendere virtus.
Graium cx more decus : primus Pisæa per arva
Hunc pius Alcides Pelopi certavit honorem,
Pulvereumque fera crinem detersit oliva.
Proxima vipereo celebravit libera nexu
Phocis Apollineæ bellum puerile pharetræ.
Mox circum tristes servata Palæmonis aras
Nigra superstitio, quoties animosa resumit
Leucothoe gemitus, et amica ad litora festa
Tempestatc venit : planctu conclamat uterque
Isthmos; Echioniæ responsant flebile Thebæ.
  Et nunc eximii regum, quibus Argos alumnis
Connexum cœlo, quorumque ingentia tellus
Aonis et Tyriæ suspirant nomina matres,
Coucurrunt, nudasque movent in prœlia vires.
  Ceu primum ausuræ trans alta ignota biremes,
Seu Tyrrhenam hiemem, seu stagna Ægæa lacessunt,
Tranquillo prius arma lacu, clavumque, levesque
Explorant remos, atque ipsa pericula discunt :
At quum experta cohors, tum pontum irrumpere fretæ
Longius, ereptasque oculis non quærerc terras.

Clara laboriferos cœlo Tithonia currus
Extulerat, vigilesque Deæ pallentis habenas
Et nox, et cornu fugiebat Somnus inani.
Jam plangore viæ, gemitu jam regia mugit
Flebilis : acceptos longe nemora avia frangunt,
Multiplicantque sonos : sedet ipse exutus honoro
Vittarum nexu genitor, squalentiaque ora
Sparsus, et incultam ferali pulvere barbam.
Asperior contra, planctusque egressa viriles
Exemplo famulas premit, hortaturque volentes
Orba parens, lacerasque super procumbere nati
Relliquias ardet, totiesque avulsa refertur.
Arcet et ipse pater. Mox ut mœrentia dignis
Vultibus Inachii penetrarunt limina reges,
Ceu nova tunc clades, et primo saucius infans
Vulnere, letalisve irrumperet atria serpens,
Sic alium ex alio, quanquam lassata, fragorem
Pectora congeminant, integratoque resultant
Accensæ clamore fores : sensere Pelasgi
Invidiam, et lacrymis excusant crimen obortis.
Ipse, datum quoties, intercisoque tumultu
Conticuit stupefacta domus, solatur Adrastus
Alloquiis genitorem ultro : « nunc fata recensens
Resque hominum duras, et inexorabile pensum
Nunc aliam prolem, mansuraque numine dextro
Pignora : » nondum orsis modus, et lamenta redibant.
Ille quoque affatus non mollius audit amicos,
Quam trucis Ionii rabies clamantia ponto
Vota virum, aut tenues curant vaga fulmina nimbos.
Tristibus interea ramis, teneraque cupresso

Damnatus flammæ torus, et puerile feretrum
Texitur. Ima virent agresti stramina cultu.
Proxima gramineis operosior area sertis,
Et picturatus morituris floribus agger.
Tertius assurgens Arabum strue tollitur ordo
Eoas complexus opes, incanaque glebis
Thura, et ab antiquo durantia cinnama Belo.
Summa crepant auro, Tyrioque attollitur ostro
Molle supercilium : teretes hoc undique gemmæ
Irradiant : medio Linus intertextus acantho,
Letiferique canes : opus admirabile semper
Oderat, atque oculos flectebat ab omine mater.
Arma etiam, et veterum exuvias circumdat avorum
Gloria mixta malis, afflictæque ambitus aulæ,
Ceu grande exsequiis onus, atque immensa ferautur
Membra toro : sed cassa tamen sterilisque dolentes
Fama juvat, parvique augescunt munere manes.
Inde ingens lacrymis honor, et miseranda voluptas,
Muneraque in cineres annis graviora feruntur.
Namque illi et pharetras, brevioraque tela dicarat
Festinus voti pater, insontesque sagittas.
Jam tunc et nota stabulis de gente probatos
In nomen pascebat equos, cinctusque sonantes,
Armaque majores exspectatura lacertos.
Spes avidæ! quas non in nomen credula vestes
Urgebat studio? cultusque insignia regni
Purpureos, sceptrumque minus? cuncta ignibus atris
Damnat atrox, suaque ipse parens gestamina ferri,
Si damnis rabidum queat exsaturare dolorem.
Parte alia gnari monitis exercitus instat

Auguris, aeriam truncis nemorumque ruina
Montis onus cumulare pyram; quæ crimina cæsi
Anguis, et infausti cremet atra piacula belli.
His labor accisam Nemeen, umbrosaque Tempe
Præcipitare solo, lucosque ostendere Phœbo.
Sternitur extemplo veteres incidua ferro
Silva comas, largæ qua non opulentior umbræ
Argolicos inter saltusque educta Lycæos
Extulerat super astra caput: stat sacra senectæ
Numine, nec solos hominum transgressa veterno
Fertur avos, Nymphas etiam mutasse superstes,
Faunorumque greges. Aderat miserabile luco
Exscidium: fugere feræ, nidosque tepentes
Absiliunt, metus urget, aves: cadit ardua fagus;
Chaoniumque nemus, brumæque illæsa cupressus,
Procumbunt piceæ, flammis alimenta supremis,
Ornique, iliceæque trabes, metuendaque succo
Taxus, et infandos belli potura cruores
Fraxinus, atque situ non expugnabile robur.
Hinc audax abies, et odoro vulnere pinus
Scinditur, acclinant intonsa cacumina terræ
Alnus amica fretis, nec inhospita vitibus ulmus.
Dat gemitum tellus: non sic eversa feruntur
Ismara, quum fracto Boreas caput extulit antro.
Non grassante Noto citius nocturna peregit
Flamma nemus: linquunt flentes dilecta locorum
Otia cana Pales, Silvanusque arbiter umbræ,
Semideumque pecus: migrantibus adgemit illis
Silva, nec amplexæ dimittunt robora Nymphæ.
Ut quum possessas avidis victoribus arces

Dux raptare dedit, vix signa audita, nec urbem
Invenias : ducunt, sternuntque, abiguntque, feruntque
Immodici : minor ille fragor, quo bella geruntur.
  Jamque pari cumulo gemiuas, hanc tristibus Umbris,
Ast illam Superis, æquus labor auxerat aras,
Quum signum luctus cornu grave mugit adunco
Tibia, cui teneros suetum producere Manes
Lege Phrygum mœsta. Pelopem monstrasse ferebant
Exsequiale sacrum, carmenque minoribus umbris
Utile, quo geminis Niobe consumta pharetris
Squallida bissenas Sipylon deduxerat urnas.
  Portant inferias, arsuraque fercula primi
Graiorum, titulisque pios testantur honores
Gentis quisque suæ : longo post tempore surgit
Colla super juvenum, numero dux legerat omni,
Ipse fero clamore torus : cinxere Lycurgum
Lernæi proceres; genitricem mollior ambit
Turba, nec Hypsipyle raro subit agmine : vallant
Inachidæ memores, sustentant livida nati
Brachia, et inventæ concedunt plangere matri.
  Illic infaustos ut primum egressa penates
Eurydice, nudo vocem de pectore rumpit,
Planctuque et longis præfata ululatibus infit :
  « Non hoc Argolidum cœtu circumdata matrum
Speravi te, nate, sequi, nec talia demens
Fingebam votis annorum elementa tuorum,
Nil sævum reputans : etenim his in finibus ævi
Unde ego bella tibi Thebasque ignara timerem?
Cui Superum nostro committere sanguine pugnas
Dulce? quis hoc armis vovit scelus? at tua nondum,

Cadme, domus; nullus Tyrio grege plangitur infans.
Primitias egomet lacrymarum, et cædis acerbæ
Ante tubas ferrumque tuli, dum deside cura
Credo sinus fidos altricis, et ubera mando.
Quidni ego? narrabat servatum fraude parentem,
Insontesque manus : en! quam ferale putemus
Abjurasse sacrum, et Lemni gentilibus unam
Immunem furiis : hæc illa, et creditis ausæ?
Hæc pietate potens? solis abjecit in arvis
Non regem, dominumve; alienos impia partus,
Hoc tantum, silvæque infamis tramite liquit,
Quem non anguis atrox (quid enim hac opus, hei mihi, leti
Mole fuit?), tantum cœli violentior aura,
Impulsæque Noto frondes, cassusque valeret
Exanimare timor. Nec vos incessere luctu
Orba habeo : fixum matri immotumque manebat
Hac altrice nefas : at quin et blandus ad illam,
Nate, magis, solam nosse, atque audire vocantem,
Ignarusque mei : nulla ex te gaudia matri.
Illa tuos questus, lacrymososque impia risus
Audiit, et vocis decerpsit murmura primæ :
Illa tibi genitrix semper, dum vita manebat,
Nunc ego. Sed miseræ mihi nec punire potestas
Sic meritam : quid dona, duces, quid inania fertis
Justa rogis? illam, nil poscunt amplius umbræ,
Illam, oro, cineri simul, excisæque parenti
Reddite, quæso, duces : per ego hæc primordia belli,
Cui peperi : sic æqua gemant mihi funera matres
Ogygiæ. » Sternit crines, iteratque precando,
« Reddite : nec vero crudelem, avidamque vocate

Sanguinis : occumbam pariter, dum vulnere justo
Exsaturata oculos, unum impellamur in ignem. »
  Talia vociferans alia de parte gementem
Hypsipylen, neque enim illa comas nec pectora servat,
Agnovit longe, et socium indignata dolorem,
« Hoc saltem, o proceres, tuque o cui pignore nostro
Partus honos, prohibete nefas : auferte supremis
Invisam exsequiis : quid se funesta parenti
Miscet? et in nostris spectatur et ipsa ruinis?
Cui luget complexa suos? » sic fata repente
Concidit, abruptisque obmutuit ore querelis.
  Non secus ac primo fraudatum lacte juvencum,
Cui trepidæ vires, et solus ab ubere sanguis,
Seu fera, seu duras avexit pastor ad aras;
Nunc vallem spoliata parens, nunc flumina questu,
Nunc armenta movet, vacuosque interrogat agros :
Tunc piget ire domum, mœstoque novissima campo
Exit, et oppositas impasta avertitur herbas.
  At genitor sceptrique decus cultusque Tonantis
Injicit ipse rogis, tergoque et pectore fusam
Cæsariem ferro minuit, sectisque jacentis
Obnubit tenuia ora comis, ac talia fletu
Verba pio miscens : « Alio tibi, perfide, pacto,
Juppiter, hunc crinem voti reus ante dicaram,
Si pariter virides nati libare dedisses
Ad tua templa genas; sed non ratus ore sacerdos,
Damnatæque preces : ferat hæc, quæ dignior umbra est. »
  Jam face subjecta primis in frondibus ignis
Exclamat : labor insanos arcere parentes.
Stant jussi Danai, atque obtentis eminus armis

Prospectu visus interclusere nefasto.
Ditantur flammæ : non unquam opulentior illic
Ante cinis : crepitant gemmæ, atque immane liquescit
Argentum, et pictis exsudat vestibus aurum;
Nec non Assyriis pinguescunt robora succis,
Pallentique croco strident ardentia mella,
Spumantesque mero pateræ verguntur, et atri
Sanguinis et rapti gratissima cymbia lactis.

Tunc septem numero turmas (centenus ubique
Urget eques) versis ducunt insignibus ipsi
Grajugenæ reges, lustrantque, ex more, sinistro
Orbe rogum, et stantes inclinant pulvere flammas.
Ter curvos egere sinus, illisaque telis
Tela sonant : quater horrendum pepulere fragorem
Arma, quater mollem famularum brachia planctum.

Semianimes alter pecudes spirantiaque ignis
Accipit armenta : hic luctus abolere, novique
Funeris auspicium, vates (quanquam omina sentit
Vera) jubet, dextri gyro, et vibrantibus hastis,
Hac redeunt, raptumque suis libamen ab armi
Quisque jacit, seu frena libet, seu cingula flammis
Mergere, seu jaculum, summæ seu cassidis umbram.

Multa gemunt contra raucis concentibus agri,
Et lituis aures circum pulsantur acutis.
Terretur clamore nemus : sic Martia vellunt
Signa tubæ, nondum ira calet, nec sanguine ferrum
Irrubuit, primo bellorum comitur illo
Vultus, honoris opus : stat adhuc incertus in alta
Nube, quibus sese Mavors indulgeat armis.

Finis erat, lapsusque putres iam Mulciber ibat

In cineres : instant flammis, multoque soporant
Imbre rogum, posito donec cum sole labores
Exhausti : seris vix cessit cura tenebris.
Roscida jam novies cœlo dimiserat astra
Lucifer, et totidem Lunæ prævenerat ignes
Mutato nocturnus equo : nec conscia fallit
Sidera, et alterno deprenditur unus in ortu :
(Mirum opus accelerasse manus) stat saxea moles,
Templum ingens, cineri, rerumque effectus in illo
Ordo docet casus : fessis hic flumina monstrat
Hypsipyle Danais, hic reptat flebilis infans,
Hic jacet, extremum tumuli circum asperat orbem
Squameus : exspectes morientis ab ore cruenta
Sibila, marmorea sic volvitur anguis in hasta.
Jamque avidum pugnas visendi vulgus inermes
Fama vocat : cunctis arvis ac mœnibus adsunt
Exciti : illi etiam, quis belli incognitus horror,
Quos effœta domi, quos prima reliquerat ætas,
Conveniunt : non aut Ephyræo in litore tanta
Unquam, aut Œnomai fremuerunt agmina circo
Collibus incurvis, viridique obsessa corona
Vallis in amplexu nemorum sedet : hispida circum
Stant juga, et objectus geminis umbonibus agger
Campum exire vetat, longo quem tramite planum
Gramineæ frondes, sinuataque cespite vivo
Mollia non subitis augent fastigia clivis.
Illic conferti, jam sole rubentibus arvis,
Bellatrix sedere cohors : ibi corpore mixto
Metiri numerum, vultusque, habitusque suorum,
Dulce viris, tantique juvat fiducia belli.

Centum ibi nigrantes, armenti robora, tauros
Lenta mole trahunt, idem numerusque colorque
Matribus, et nondum lunatis fronte juvencis.
Exin maguanimum series antiqua parentum
Invehitur, miris in vultum animata figuris.
Primus anhelantem duro Tirynthius angens
Pectoris attritu sua frangit in ossa leonem.
Haud illum impavidi, quamvis et in ære, suumque
Inachidæ videre decus : pater ordine juncto
Lævus, arundineæ recubansque sub aggere ripæ,
Cernitur, emissæque indulgens Inachus urnæ.
Io post tergum, jam prona, dolorque parentis
Spectat inocciduis stellatum visibus Argum.
Ast illam melior Phariis erexerat arvis
Juppiter, atque hospes jam tunc Aurora colebat.
Tantalus inde parens, non qui fallentibus undis
Imminet, aut refugæ sterilem rapit aera silvæ,
Sed pius, et magni vehitur conviva Tonantis.
Parte alia victor curru Neptunia tendit
Lora Pelops, pressatque rotas auriga natantes
Myrtilus, et volucri jamjamque relinquitur axe.
Et gravis Acrisius, speciesque horrenda Corœbi,
Et Danae culpata sinus, et in amne reperto
Tristis Amymone, parvoque Alcmena superbit
Hercule, tergemina crinem circumdata luna.
Jungunt discordes inimica in fœdera dextras
Belidæ fratres; sed vultu mitior adstat
Ægyptus, Danai manifestum agnoscere ficto
Ore nefas, pacisque malæ, noctisque futuræ.
Mille dehinc species : tandem satiata voluptas,

Præstantesque viros vocat ad sua præmia virtus.
Primus sudor equis. Dic, inclyte Phœbe, regentum
Nomina, dic ipsos : neque enim generosior unquam
Alipedum collata acies : ceu præpete cursu
Confligant densæ volucres, aut litore in uno
Æolus insanis statuat certamina ventis.
Ducitur ante omnes rutilæ manifestus Arion
Igne jubæ : Neptunus equo, si certa priorum
Fama, pater : primus teneris læsisse lupatis
Ora, et litoreo domitasse in pulvere fertur,
Verberibus parcens : etenim insatiatus eundi
Ardor, et hyberno par inconstantia ponto.
Sæpe per Ionium Libycumque natantibus ire
Interjunctus equis, omnesque assuetus in oras
Cæruleum deferre patrem : stupuere relicta
Nubila, certantes Eurique Notique sequuntur.
Nec minor in terris bella Eurysthea gerentem
Amphitryoniaden alto per gramina sulco
Duxerat : illi etiam ferus, indocilisque teneri.
Mox Divum dono regis dignatus Adrasti
Imperia, et multum mediis mansueverat annis.
Tunc rector genero Polynici indulget agendum
Multa monens, ubi fervor equo, qua suetus ab arte
Mulceri, ne sæva manus, ne liber habenis
Impetus. « Urge alios, inquit, stimulisque, minisque;
Ille ibit, minus ipse voles : » sic ignea lora
Quum daret, et rapido Sol natum imponeret axi,
Gaudentem lacrymans astra insidiosa docebat,
Nolentesque teri zonas, mediamque polorum
Temperiem : pius ille quidem, et formidine cauta;

Sed juvenem duræ prohibebant discere Parcæ.
  Œbalios sublimis agit spes proxima palmæ
Amphiaraus equos : tua furto lapsa propago,
Cyllare, dum Scythici diversus ad ostia ponti
Castor Amyclæas remo permutat habenas.
Ipse habitu niveus : nivei dant colla jugales :
Concolor est albis et cassis et infula cristis.
  Quin et Thessalicis felix Admetus ab oris
Vix steriles compescit equas; Centaurica dicunt
Semina : credo, adeo sexum indignantur, et omnis
In vires adducta Venus : noctemque, diemque
Assimulant, maculis internigrantibus albæ :
Tantus uterque color, credi nec degener illo
De grege Castaliæ, stupuit qui sibila cannæ
Lætus, et audito contemsit Apolline pasci.
  Ecce et Iasonidæ juvenes, nova gloria matris
Hypsipyles, subiere jugo, quo vectus uterque.
Nomen avo gentile Thoas, atque omine dictus
Euneos Argoo : geminis eadem omnia, vultus,
Currus, equi, vestes, par et concordia voti;
Vincere, vel solo cupiunt a fratre relinqui.
It Chromis, Hippodamusque, alter satus Hercule magno,
Alter ab Œnomao : dubites, uter effera presset
Frena magis. Getici pecus hic Diomedis; at ille
Pisæi juga patris habet; crudelibus ambo
Exuviis, diroque imbuti sanguine currus.
  Metarum instar erat hinc nudo robore quercus,
Olim omnes exuta comas, hinc saxeus umbo
Arbiter agricolis : finem jacet inter utrumque,
Quale quater jaculo spatium, ter arundine vincas.

Interea cantu Musarum nobile mulcens
Concilium, citharæque manus insertus Apollo
Parnassi summo spectabat ab æthere terras,
Orsa Deum (nam sæpe Jovem, Phlegramque, suique
Anguis opus, fratrumque pius cantarat honores)
Tunc aperit, quis fulmen agat, quis sidera ducat
Spiritus, unde animi fluviis, quæ pabula ventis,
Quo fonte immensum vivat mare, quæ via soles
Præcipitet, noctem quæ porrigat, imane tellus,
An media, et rursus mundo succincta latenti.
Finis erat; differt avidas audire sorores :
Dumque chelyn lauro, textumque illustre coronæ
Subligat, et picto discingit pectora limbo,
Haud procul Herculeam Nemeen clamore reductus
Adspicit; atque illic ingens certaminis instar
Quadrijugi : noscit cunctos, et forte propinquo
Constiterant Admetus et Amphiaraus in arvo.
Tunc secum, « Quisnam iste duos, fidissima Phœbo
Nomina, commisit Deus in discrimina reges?
Ambo pii, carique ambo : nequeam ipse priorem
Dicere. Peliacis hic quum famularer in arvis,
Sic Jovis imperia, et nigræ voluere sorores,
Thura dabat famulo, nec me sentire minorem
Ausus; at hic tripodum comes, et pius artis alumnus
Æthereæ : potior meritis tamen ille, sed hujus
Extrema jam fila colo : datur ordo senectæ
Admeto, serumque mori : tibi nulla supersunt
Gaudia; jam Thebæ juxta, et tenebrosa vorago.
Scis miser, et nostræ pridem cecinere volucres. »
Dixit, et os fletu pæne inviolabile tinctus

Extemplo Nemeen radiante per æthera saltu
Ocior et patrio venit igne suisque sagittis.
Ipse olim in terris, cœlo vestigia durant,
Claraque per Zephyros etiamnum semita lucet.
  Et jam sortitus Prothous versarat ahena
Casside; jamque locus cuique est, et liminis ordo.
Terrarum decora ampla viri, decora ampla jugales,
Divum utrumque genus, stant uno margine clausi;
Spesque, audaxque una metus, et fiducia pallens.
Nil fixum cordi : pugnant exire, paventque :
Concurrit summos animosum frigus in artus.
Qui dominis, idem ardor equis : face lumina surgunt,
Ora sonant morsu, spumisque, et sanguine ferrum
Uritur, impulsi nequeunt obsistere postes,
Claustraque, compressæ transfumat anhelitus iræ.
Stare adeo miserum est! pereunt vestigia mille
Ante fugam, absentemque ferit gravis ungula campum.
Circumstant fidi, nexusque, et torta jubarum
Expediunt, firmantque animos, et plurima monstrant.
  Insonuit contra Tyrrhenum murmur, et omnes
Exsiluere loco : quæ tantum carbasa ponto?
Quæ bello sic tela volant? quæ nubila cœlo?
Amnibus hybernis minor est, minor impetus igni :
Tardius astra cadunt : glomerantur tardius imbres :
Tardius e summo decurrunt flumina monte.
  Emissos videre, atque agnovere Pelasgi.
Et jam rapti oculis, jam cæco pulvere mixti
Una in nube latent, vultusque umbrante tumultu,
Vix inter sese clamore et nomine noscunt.
Evolvere globum, et spatio quo quisque valebat

Diducti : delet sulcos iterata priores
Orbita : nunc avidi prono juga pectore tangunt,
Nunc pugnante genu pressis duplicantur habenis :
Colla toris crinita tument, stantesque repectit
Aura jubas : bibit albentes humus arida nimbos.
Fit sonus, immanisque pedum, tenuisque rotarum.
Nulla manus requies; densis insibilat aer
Verberibus : gelida non crebrior exsilit Arcto
Grando, nec Oleniis manant tot cornibus imbres.

Senserat adductis alium præsagus Arion
Stare ducem loris, dirumque expaverat insons
Œdipodioniden : jam illinc a limine discors,
Iratusque oneri insolito truculentior ardet.
Inachidæ credunt accensum laudibus : ille
Aurigam fugit : aurigæ furiale minatur
Efferus, et campo dominum circumspicit omni.

Ante tamen cunctos sequitur, longeque secundus
Amphiaraus agit, quem Thessalus æquat eundo
Admetus : juxta gemini, nunc Euneos ante,
Et nunc ante Thoas : cedunt, vincuntque; nec unquam
Ambitiosa pios collidit gloria fratres.

Postremum discrimen erant Chromis asper, et asper
Hippodamus : non arte rudes, sed mole tenentur
Cornipedum : prior Hippodamus fert ora sequentum,
Fert gemitus : multaque humeros incenditur aura.

Speravit flexæ circum compendia metæ,
Interius ductis, Phœbeius augur, habenis,
Anticipasse viam, nec non et Thessalus heros
Spe propiore calet; dum non cohibente magistro
Spargitur in gyros, dexterque exerrat Arion.

Jam prior OEclides, et jam non tertius ibat
Admetus, laxo quum tandem ex orbe reductus
Æquoreus sonipes premit, evaditque parumper
Gavisos : subit astra fragor, cœlumque tremiscit,
Omniaque excusso patuere sedilia vulgo.
Sed nec lora regit, nec verbera pallidus addit
Labdacides : lassa veluti ratione magister
In fluctus, in saxa ruit; nec jam amplius astra
Respicit, et victam projecit casibus artem.
  Rursus præcipites in recta ac devia campi
Obliquant, tenduntque vias; iterum axibus axes
Inflicti, radiisque rotæ : pax nulla, fidesque.
Bella geri ferro levius; bella horrida credas.
Is furor in laude est : trepidant, mortemque minantur,
Multaque transversis præstringitur ungula campis.
Nec jam sufficiunt stimuli, non verbera : voce
Nominibusque cient Pholoen Admetus, et Irin
Funalemque Thoen; rapidum Danaeius augur
Ascheton increpitans, meritumque vocabula Cycnum.
Audit et Herculeum Strymon Chromin, Euneon audit
Igneus Æchiou : tardum Calydona lacessit
Hippodamus, variumque Thoas rogat ire Podarcem.
Solus Echionides errante silentia curru
Mœsta tenet, trepidaque timet se voce fateri.
  Vixdum cœptus equis labor, et jam pulvere quarto
Campum ineunt; jamque et tepidis sudoribus artus
Effœti; et crassum rapit ejectatque vaporem
Cornipedum flammata sitis : nec jam integer illis
Impetus, et longi suspendunt ilia flatus.
  Hic anceps fortuna diu decernere primum

Ausa venit : ruit, Hæmonium dum fervidus instat
Admetum superare, Thoas; nec prætulit ullam
Frater opem : velit ille quidem; sed Martius ante
Obstitit Hippodamus, mediasque immisit habenas.
Mox Chromis Hippodamum metæ interioris ad orbem
Viribus Herculeis et toto robore patris
Axe tenet prenso : luctantur abire jugales
Nequicquam, frenosque et colla rigentia tendunt.
Ut Siculas si quando rates tenet æstus, et ingens
Auster agit, medio stant vela tumentia ponto.
Tunc ipsum fracto curru deturbat, et isset
Ante Chromis; sed Thraces equi ut videre jacentem
Hippodamum, redit illa fames, jamjamque trementem
Partiti furiis; ni frena, ipsosque frementes,
Oblitus palmæ, retro Tirynthius heros
Torsisset, victusque et collaudatus abisset.
At tibi promissos jamdudum Phœbus honores,
Amphiarae, cupit. Tandem ratus apta favori
Tempora, pulverei venit in spatia horrida circi,
Quum jam in fine viæ, et summum victoria nutat :
Anguicomam monstri effigiem sævissima visu
Ora movet; sive ille Erebo, seu finxit in astu
Temporis; innumera certe formidine cultum
Tollit in astra nefas : non illud janitor atræ
Impavidus Lethes, non ipsæ horrore sine alto
Eumenides vidisse queant : turbasset euntes
Solis equos, Martisque jugum : nam flavus Arion
Ut vidit, saliere jubæ, atque erectus in armos
Stat, sociumque jugi, comitesque utrimque laboris
Secum alte suspendit equos. Ruit ilicet exsul

Aonius, nexusque diu per terga volutus
Exuit : abripitur longe moderamine liber
Currus; at hunc putri præter tellure jacentem
Tænarei currus, et Thessalus axis, et heros
Lemnius, obliqua quantum vitare dabatur
Transabiere fuga. Tandem caligine mersum
Erigit accursu comitum caput, ægraque tollit
Membra solo, et socero redit haud speratus Adrasto.
Quis mortis, Thebane, locus? nisi dura negasset
Tisiphone, quantum poteras dimittere bellum?
Te Thebæ, fraterque palam, te plangeret Argos,
Te Nemee : tibi Lerna comas, Larissaque supplex
Poneret; Archemori major colerere sepulcro.
Tunc vero OEclides, quanquam jam certa sequenti
Præmia, quum vacuus domino præiret Arion,
Ardet adhuc cupiens vel inanem vincere currum.
Dat vires, refovetque Deus : volat ocior Euro,
Ceu modo carceribus dimissus in arva solutis,
Verberibusque jubas et terga lacessit habenis,
Ascheton increpitansque levem Cycnumque nivalem.
Nunc saltem dum nemo prior, rapit igneus orbes
Axis, et effossæ longe sparguntur arenæ.
Dat gemitum tellus, et jam tunc sæva minatur.
Forsitan et victo prior isset Arione Cycnus;
Sed vetat æquoreus vinci pater : hinc vice justa
Gloria mansit equo, cessit victoria vati.
Huic pretium palmæ gemini cratera ferebant
Herculeum juvenes : illum Tirynthius olim
Ferre manu sola, spumantemque ore supino
Vertere, seu monstri victor, seu Marte, solebat.

Centauros habet arte truces, aurumque figuris
Terribile : hic mixta Lapitharum cæde rotantur
Saxa, faces, aliique iterum crateres; ubique
Ingentes morientum iræ : tenet ipse furentem
Hylæum, et torta molitur robora barba.
At tibi Mæonio fertur circumflua limbo
Pro meritis, Admete, chlamys, repetitaque multo
Murice. Phryxei natat hic contemtor ephebus
Æquoris, et picta translucet cærulus unda :
In latus ire manus, mutaturusque videtur
Brachia, nec siccum speres in stamine crinem :
Contra autem frustra sedet anxia turre suprema
Sestias in speculis : moritur prope conscius ignis.
Has Adrastus opes dono victoribus ire
Imperat : at generum famula solatur Achæa.
Sollicitat tunc ampla viros ad præmia cursu
Præceleres : agile studium, et tenuissima virtus,
Pacis opus, quum sacra vocant; nec inutile bellis
Subsidium, si dextra neget. Prior omnibus Idas,
Nuper Olympiacis umbratus tempora ramis,
Prosilit : excipiunt plausu Pisæa juventus
Eleæque manus : sequitur Sicyonius Alcon;
Et bis in Isthmiaca victor clamatus arena
Phædimus; alipedumque fugam prægressus equorum
Ante Dymas, sed tunc ævo tardante secutus.
Multi et, quos varii tacet ignorantia vulgi,
Hinc atque hinc subiere. Sed Arcada Parthenopæum
Appellant, densique cient vaga murmura circi.
Nota parens cursu : quis Mænaliæ Atalantes
Nesciat egregium decus, et vestigia cunctis

Indeprensa procis? onerat celeberrima natum
Mater: et ipse procul fama jam notus inermes
Narratur cervas pedes inter aperta Lycæi
Tollere, et emissum cursu deprendere telum.
Tandem exspectatus volucri super agmina saltu
Emicat, et torto chlamydem diffibulat auro.
Effulsere artus, membrorumque omnis aperta est
Lætitia, insignesque humeri, nec pectora nudis
Deteriora genis, latuitque in corpore vultus.
Ipse tamen formæ laudem aspernatur, et arcet
Mirantes: tunc Palladios non inscius haustus
Incubuit, pinguique cutem fuscatur olivo.
Hoc Idas, hoc more Dymas, aliique nitescunt.
Sic ubi tranquillo pellucent sidera ponto,
Vibraturque fretis cœli stellantis imago,
Omnia clara nitent: sed clarior omnia supra
Hesperos exercet radios, quantusque per altum
Æthera, cæruleis tantus monstratur in undis.
Proximus et forma, nec multum segnior Idas
Cursibus, atque ævo juxta prior: attamen illi
Jam tenuem pingues florem induxere palæstræ,
Deserpitque genis, nec se lanugo fatetur
Intonsæ sub nube comæ. Tunc rite citatos
Explorant, acuuntque gradus, variasque per artes
Instimulant docto languentia membra tumultu.
Poplite nunc flexo sidunt, nunc lubrica forti
Pectora collidunt plausu: nunc ignea tollunt
Crura, brevemque fugam nec opino fine reponunt.
  Jam ruit, atque æquum submisit regula limen;
Corripuere leves spatium, campoque refulsit

Nuda cohors : volucres iisdem modo tardius arvis
Isse videntur equi : credas e plebe Cydonum
Parthorumque fuga totidem exsiluisse sagittas.
Non aliter celeres Hyrcana per avia cervi,
Quum procul impasti fremitum accepere leonis,
Sive putant : rapit attonitos fuga cæca, metusque
Congregat, et longum dant cornua mixta fragorem.
Effugit hic oculos rapida puer ocior aura
Mænalius, quem deinde gradu premit horridus Idas,
Inspiratque humero; flatuque, et pectoris umbra
Terga premit : post ambiguo discrimine tendunt
Phædimus atque Dymas : illis celer imminet Alcon.
Flavus ab intonso pendebat vertice crinis
Arcados : hoc primis Triviæ pascebat ab annis
Munus, et Ogygio victor cum Marte redisset,
Nequicquam patriis audax promiserat aris.
Tunc liber nexu, lateque in terga solutus
Occursu Zephyri retro fugit, et simul ipsum
Impedit, infestoque volans obtenditur Idæ.
Inde dolum juvenis, fraudique accommoda sensit
Tempora : jam finem juxta, dum limina victor
Parthenopæus init, correpto crine reductum
Occupat, et longæ primus ferit ostia portæ.
Arcades arma fremunt; armis defendere regem,
Ni raptum decus et meriti reddantur honores,
Contendunt, totoque parant decedere circo.
Sunt et quîs Idæ placeat dolus : ipse regesta
Parthenopæus humo vultumque oculosque madentes
Obruit : accessit lacrymarum gratia formæ.
Pectora nunc mœrens, nunc ora indigna cruento

Ungue secat, meritamque comam; furit undique clamor
Dissonus, ambiguumque senis cunctatur Adrasti
Consilium : tandem ipse refert : « Compescite litem,
O pueri! virtus iterum tentanda : sed ite
Limite non uno : latus hoc conceditur Idæ,
Tu diversa tene : fraus cursibus omnis abesto. »
Audierant, dictoque manent : mox numina supplex
Affatu tacito juvenis Tegeæus adorat :
« Diva potens nemorum, tibi enim, hic tibi crinis honori
Debitus, eque tuo venit hæc injuria voto,
Si bene quid genitrix, si quid venatibus ipse
Promerui, ne, quæso, sinas hoc omine Thebas
Ire, nec Arcadiæ tantum meruisse pudorem. »
Auditum manifesta fides : vix campus euntem
Sentit, et exilis plantis intervenit aer,
Raraque non fracto vestigia pulvere pendent :
Irrupit clamore fores, clamore recurrit
Ante ducem, prensaque levat suspiria palma.
Finiti cursus, operumque insignia præsto.
Arcas equum dono, clypeum gerit improbus Idas,
Cetera plebs Lyciis gaudet contenta pharetris.
Tunc vocat, emisso si quis decernere disco
Impiger, et vires velit ostentare superbas.
It jussus Pterelas, et ahenæ lubrica massæ
Pondera vix toto curvatus corpore juxta
Dejicit : inspectant taciti, expenduntque laborem
Inachidæ : mox turba ruunt : duo gentis Achææ,
Tres Ephyreiadæ, Pisa satus unus, Acarnan
Septimus : et plures agitabat gloria, ni se
Arduus Hippomedon cavea stimulante tulisset

In medios, lateque ferens sub pectore dextro
Orbem alium : «Hunc potius, juvenes, qui mœnia saxis
Frangere, qui Tyrias dejectum vaditis arces,
Hunc rapite : ast illud cui non jaculabile dextræ
Pondus?» Et abreptum nullo conamine jecit
In latus; absistunt procul, attonitique fatentur
Cedere : vix unus Phlegyas, acerque Menestheus
(Hos etiam pudor et magni tenuere parentes)
Promisere manum : concessit cetera pubes
Sponte, et adorato rediit ingloria disco,
Qualis Bistoniis clypeus Mavortis in arvis
Luce mala Pangæa ferit, solemque refulgens
Territat, incussaque Dei grave mugit ab hasta.
Pisæus Phlegyas opus inchoat, et simul omnes
Abstulit in se oculos exhausto corpore virtus
Promissa : ac primum terra discumque manumque
Asperat : excusso mox circum pulvere versat,
Quod latus in digitos, mediæ quod certius ulnæ
Conveniat : non artis egens : hic semper amori
Ludus erat, patriæ non tantum ubi laudis obire
Sacra, sed alternis Alpheon utrimque solebat
Metiri ripis, et, qua latissima distant,
Non unquam merso transmittere flumina disco.
Ergo operum fidens, non protinus horrida campi
Jugera, sed cœlo dextram metitur, humique
Pressus utroque genu, collecto sanguine discum
Ipse super sese rotat, atque in nubila condit.
Ille citus sublime petit, similisque cadenti
Crescit in adversum, tandemque exhaustus ab alto
Tardior in terram redit, atque immergitur arvis.

Sic cadit, attonitis quoties avellitur astris,
Solis opaca soror : procul auxiliantia gentes
Æra crepant, frustraque timent : at Thessala victrix
Ridet anhelantes audito carmine bigas.
Collaudant Danai : sed non tibi molle tuenti,
Hippomedon, majorque manus speratur in æquo.
Atque illi extemplo, cui spes infringere dulce
Immodicas, Fortuna venit : quid numina contra
Tendere fas homini? spatium jam immane parabat,
Jam cervix conversa, et jam latus omne redibat :
Excidit ante pedes elapsum pondus, et ictus
Destituit, frustraque manum dimisit inanem.
Ingemuere omnes, rarisque ea visa voluptas.
Inde ad conatus timida subit arte Menestheus
Cautior, et multum te, Maia nate, rogato
Molis prægravidæ castigat pulvere lapsus.
Illa manu magna, et multum felicior exit,
Nec partem exiguam circi transvecta quievit.
Fit sonus, et fixa signatur terra sagitta.
Tertius Hippomedon valida ad certamina tardos
Molitur gressus : namque illum corde sub alto
Et casus Phlegyæ monet, et fortuna Menesthei.
Erigit assuetum dextræ gestamen, et alte
Sustentans, rigidumque latus, fortesque lacertos
Consulit, ac vasto contorquet turbine, et ipse
Prosequitur : fugit horrendo per inania saltu,
Jamque procul meminit dextræ, servatque tenorem
Discus : nec dubia junctave Menesthea victum
Transabiit meta : longe super æmula signa
Consedit, viridesque humeros, et opaca theatri

Culmina, ceu latæ tremefecit mole ruinæ.
 Quale vaporifera saxum Polyphemus ab Ætna
Lucis egente manu, tamen in vestigia puppis
Auditæ, juxtaque inimicum exegit Ulixen.
Sic et Aloidæ, quum jam celaret Olympum
Desuper Ossa rigens, ipsum glaciale ferebant
Pelion, et trepido sperabant jungere cœlo.
 Tunc genitus Talao victori tigrin inanem
Ire jubet, fulvo quæ circumfusa nitebat
Margine, et extremos auro mansueverat ungues.
Gnossiacos arcus habet, et vaga tela Menestheus.
« At tibi, ait, Phlegya, casu frustrate sinistro,
Hunc, quondam nostri decus, auxiliumque Pelasgi,
Ferre damus, neque enim Hippomedon inviderit, ensem.
 « Nunc opus est animis infestos tollere cæstus
Cominus : hæc bellis et ferro proxima virtus. »
Constitit immanis cerni, immanisque teneri,
Argolicus Capaneus : ac dum nigrantia plumbo
Tegmina cruda boum, non mollior ipse, lacertis
Induitur : « Date tot juvenum de millibus unum
Huc, ait; atque utinam potius de stirpe veniret
Æmulus Aonia, quem fas demittere leto :
Nec mea crudelis civili sanguine virtus. »
Obstupuere animi, fecitque silentia terror.
 Tandem insperatus nuda de plebe Laconum
Prosilit Alcidamas : mirantur Dorica regum
Agmina : sed socii fretum Polluce magistro
Norant, et sacras inter crevisse palæstras.
Ipse Deus posuitque manus, et brachia finxit
Materiam (suadebat amor) : tunc sæpe locavit

Cominus, et simili stantem miratus in ira
Sustulit exsultans, nudumque ad pectora pressit.
Illum indignatur Capaneus, ridetque vocantem,
Ut miserans, poscitque alium : tandemque coactus
Restitit, et stimulis jam languida colla tumescunt.
Fulmineas alte suspensi corpora plantis
Erexere manus : tuto procul ora recessu
Armorum in speculis, aditusque ad vulnera clusi.
Hic quantus Stygiis Tityos consurgat ab arvis,
Si torvæ patiantur aves, tanta undique pandit
Membrorum spatia, et tantis ferus ossibus exstat.
Hic paullo ante puer, sed enim maturius ævo
Robur, et ingentes spondet tener impetus annos;
Quem vinci haud quisquam, sævo nec sanguine tingi
Malit; et erecto timeat spectacula voto.
Ut sese permensi oculis, et uterque priorem
Speravere locum, non protinus ira, nec ictus:
Alternus paullum timor, et permixta furori
Consilia; inclinant tandem contraria jactu
Brachia, et explorant cæstus, hebetantque terendo.
Doctior hic differt animum, metuensque futuri
Cunctatus vires dispensat : at ille nocendi
Prodigus, incautusque sui, ruit omnis, et ambas
Consumit sine lege manus, atque irrita frendit
Insurgens, seque ipse premit : sed providus astu,
Et patria vigil arte Lacon, hos rejicit ictus,
Hos cavet : interdum nutu, capitisque citati
Integer obsequio, manibus nunc obvia tela
Discutiens, instat gressu, vultuque recedit :
Sæpe etiam injustis collatum viribus hostem,

Is vigor ingenio, tanta experientia dextræ est,
Ultro audax animis intratque et obumbrat, et alte
Assilit; ut præceps cumulo salit unda minantes
In scopulos, et fracta redit, sic ille furentem
Circuit expugnans : levat ecce, diuque minatur
In latus, inque oculos : illum rigida arma caventem
Avocat, et manibus necopinum interserit ictum
Callidus, ac mediam designat vulnere frontem.
Jam cruor, et tepido signantur tempora rivo.
Nescit adhuc Capaneus, subitumque per agmina murmur
Miratur : verum ut fessam super ora reduxit
Forte manum, et summo maculas in vellere vidit,
Non leo, non jaculo tantum indignata recepto
Tigris : agit toto cedentem fervidus arvo
Præcipitatque retro juvenem, atque in terga supinat,
Dentibus horrendum stridens, geminatque rotatas
Multiplicatque manus : rapiunt conamina venti,
Pars cadit in cæstus : motu Spartanus acuto
Mille cavet lapsas circum cava tempora mortes,
Auxilioque pedum : sed, non tamen immemor artis,
Adversus fugit, et fugiens tamen ictibus obstat.
Et jam utrumque labor, suspiriaque ægra fatigant.
Tardius ille premit : nec jam hic absistere velox :
Defectique ambo genibus, pariterque quierunt.
Sic ubi longa vagos lassarunt æquora nautas,
Et signo de puppe dato posuere parumper
Brachia; vix requies, jam vox ciet altera remos.
Ecce iterum immodice venientem eludit, et exit
Sponte ruens, mersusque humeris : effunditur ille
In caput : assurgentem alio puer improbus ictu

Perculit, eventuque impalluit ipse secundo.
Clamorem Inachidæ, quantum non litora tollunt,
Non nemora : illum ab humo conantem ut vidit Adrastus,
Tollentemque manus, et non toleranda parantem,
« Ite, oro, socii, furit : ite, opponite dextras,
Festinate, furit, palmamque et præmia ferte :
Non prius effracto quam misceat ora cerebro,
Absistet, video : moriturum auferte Lacona. »
  Nec mora, prorumpit Tydeus; nec jussa recusat
Hippomedon : tunc vix ambo conatibus ambas
Restringunt cohibentque manus, ac plurima suadent.
« Vincis, abi : pulchrum est vitam donare minori.
Noster et hic, bellique comes : » nil frangitur heros,
Ramumque oblatumque manu thoraca repellit
Vociferans : « Liceat! non has ego pulvere crasso,
Atque cruore genas, meruit quibus iste favorem
Semivir, infodiam? mittamque informe sepulcro
Corpus? et OEbalio donem lugere magistro? »
  Dixit : at hunc socii tumidum et vicisse negantem
Avertunt : contra laudant insignis alumnum
Taygeti, longeque minas risere Lacones.
  Jamdudum variæ laudes et conscia virtus
Tydea magnanimum stimulis ingentibus angunt.
Ille quidem et disco bonus, et contendere cursu,
Nec cæstu bellare minor : sed corde labores
Ante alios erat uncta Pale : sic otia Martis
Degere, et armiferas laxare assueverat iras,
Ingentes contra ille viros, Acheloia circum
Litora, felicesque Deo monstrante palæstras.
  Ergo ubi luctandi juvenes animosa citavit

Gloria, terrificos humeris Ætolus amictus
Exuitur, patriumque suem : levat ardua contra
Membra, Cleonææ stirpis jactator Agylleus,
Herculea nec mole minor : sic grandibus alte
Insurgens humeris, hominem super improbus exit.
Sed non ille rigor, patriumque in corpore robur.
Luxuriant artus, effusaque sanguine laxo
Membra natant : inde hæc audax fiducia tantum
Œnidæ superare parem. Quanquam ipse videri
Exiguus, gravia ossa tamen, nodisque lacerti
Difficiles : nunquam hunc animum Natura minori
Corpore, nec tantas ausa est includere vires.

Postquam oleo gavisa cutis, petit æquor uterque
Procursu medium, atque hausta vestitur arena.
Tum madidos artus alterno pulvere siccant,
Collaque demersere humeris, et brachia late
Vara tenent. Jam tunc astu deducit in æquum
Callidus, et celsum procurvat Agyllea Tydeus
Submissus tergo, et genibus vicinus arenæ.

Ille autem, Alpini veluti regina cupressus
Verticis, urgentes cervicem inclinat in Austros,
Vix sese radice tenens, terræque propinquat,
Jamdudum ætherias eadem reditura sub auras;
Non secus ingentes artus præcelsus Agylleus
Sponte premit, parvumque gemens duplicatur in hostem :
Et jam alterna manus, frontemque, humerosque, latusque,
Collaque, pectoraque, et vitantia crura lacessit :
Interdumque diu pendent per mutua fulti
Brachia, nunc sævi digitorum vincula frangunt.

Non sic ductores gemini gregis horrida tauri

Bella movent : medio conjux stat candida prato
Victorem exspectans : rumpunt obnixa furentes
Pectora, subdit amor stimulos, et vulnera sanat.
Fulminei sic dente sues, sic hispida turpes
Prœlia villosis ineunt complexibus ursi.
  Vis eadem Œnidæ : nec sole, aut pulvere fessa
Membra labant : riget arcta cutis, durisque laborum
Castigata toris : contra non integer ille
Flatibus alternis ægroque effœtus hiatu
Exuit ingestas fluvio sudoris arenas,
Ac furtim rapta sustentat pectora terra.
  Instat agens Tydeus, fictumque in colla minatus
Crura subit : cœptis non evaluere potiri
Frustratæ brevitate manus : venit arduus ille
Desuper, oppressumque ingentis mole ruinæ
Condidit : haud aliter collis scrutator Iberi
Quum subiit, longeque diem, vitamque reliquit,
Si tremuit suspensus ager, subitumque fragorem
Rupta dedit tellus, latet intus monte soluto
Obrutus, ac penitus fractum obductumque cadaver
Indignantem animum propriis non reddidit astris.
  Acrior hoc Tydeus, animisque et pectore supra est.
Nec mora, cum vinclis onerique elapsus iniquo
Circumit errantem, et tergo nec opinus inhæret :
Mox latus, et firmo celer implicat ilia nexu;
Poplitibus genua inde premens evadere nodos
Nequicquam et lateri dextram insertare parantem
Improbus, horrendum visu ac mirabile pondus,
Sustulit. Herculeis pressum sic fama lacertis
Terrigenam sudasse Libyn, quum fraude reperta

Raptus in excelsum, nec jam spes ulla cadendi,
Nec licet extrema matrem contingere planta.
Fit sonus, et lætos attollunt agmina plausus.
Tunc alte librans inopinum sponte remisit,
Obliquumque dedit, procumbentemque secutus
Colla simul dextra, pedibus simul inguina vinxit.
Deficit obsessus, soloque pudore repugnat.
Tandem pectus humi, pronamque extensus in alvum
Sternitur, ac longo mœstus post tempore surgit,
Turpia signata linquens vestigia terra.
Palmam autem dextra, lævaque nitentia dono
Arma ferens Tydeus : « Quid si non sanguinis hujus
Partem haud exiguam, scitis, Dircæus haberet
Campus? ubi hæ nuper Thebarum fœdera plagæ? »
Hæc simul ostentans, quæsitaque præmia laudum
Dat sociis : sequitur neglectus Agyllea thorax.
Sunt et qui nudo subeant concurrere ferro.
Jamque aderant instructi armis Epidaurius Agreus,
Et nondum fatis Dircæus agentibus exsul.
Dux vetat Iasides : « Manet ingens copia leti,
O juvenes : servate animos, avidumque furorem
Sanguinis adversi : tuque o, quem propter avita
Jugera, dilectas cui desolavimus urbes,
Ne, precor, ante aciem, jus tantum casibus esse,
Fraternisque sinas, abigant hoc numina! votis. »
Sic ait : atque ambos aurata casside ditat.
Tunc genero, ne laudis egens, jubet ardua necti
Tempora, Thebarumque ingenti voce citari
Victorem. Diræ retinebant omina Parcæ.
Ipsum etiam proprio certamina festa labore

Dignari, et tumulo supremum hunc addere honorem,
Hortantur proceres : ac, ne victoria desit
Una ducum numero, fundat vel Lycia cornu
Tela rogant, tenui vel nubila transeat hasta.
  Obsequitur gaudens, viridique ex aggere in æquum
Stipatus summis juvenum descendit : at illi
Pone leves portat pharetras et cornua jussus
Armiger : ingentem jactu transmittere circum
Eminus, et dictæ dare vulnera destinat orno.
  Quis fluere occultis rerum neget omina causis?
Fata patent homini : piget inservare, peritque
Venturi promissa fides : sic omina casum
Fecimus, et vires auxit Fortuna nocendi.
  Campum emensa brevi fatalis ab arbore tacta,
Horrendum visu, per quas modo fugerat auras,
Venit arundo retro, versumque a fine tenorem
Pertulit, et notæ juxta ruit ora pharetræ.
  Multa duces errore serunt : hi nubila, et altos
Occurrisse Notos : adverso roboris ictu
Tela repulsa alii. Penitus latet exitus ingens,
Monstratumque nefas : uni remeabile bellum,
Et tristes domino spondebat arundo recursus.

LIBER SEPTIMUS.

Atque ea cunctantes Tyrii primordia belli
Juppiter haud æquo respexit corde Pelasgos,
Concussitque caput; motu quo celsa laborant
Sidera, proclamatque adici cervicibus Atlas.
Tunc ita velocem Tegees affatur alumnum :
« I, medium rapido Borean illabere saltu
Bistonias super usque domos, axemque nivosi
Sideris; Oceano vetitum qua Parrhasis ignem
Nubibus hybernis et nostro pascitur imbri.
Atque ibi seu posita respirat cuspide Mavors,
Quanquam invisa quies; seu, quod reor, arma tubasque
Insatiatus habet, caræque in sanguine gentis
Luxuriat; propere monitus iramque parentis
Ede, nihil parcens : nempe olim accendere jussus
Inachias acies, atque omne quod Isthmius umbo
Distinet, et raucæ circumtonat ira Maleæ.
Illi vix muros limenque egressa juventus
Sacra colunt : credas bello rediisse, tot instant
Plausibus, offensique sedent ad justa sepulcri.
Hicne tuus, Gradive, furor? sonat orbe recusso
Discus, et OEbalii coeunt in prœlia cæstus.
At si ipsi rabies, ferrique insana voluptas
Qua tumet; immeritas cineri dabit impius urbes,
Ferrum ignemque ferens, implorantesque Tonantem

Sternet humi populos, miserumque exhauriet orbem.
Nunc lenis belli, nostraque remittitur ira.
Quod nisi præcipitat pugnas, dictoque jubentis
Ocius impingit Tyriis Danaa agmina muris,
Nil equidem crudele minor; sit mite bonumque
Numen, et effreni laxentur in otia mores.
Reddat equos, ensemque mihi, nec sanguinis ultra
Jus erit : adspiciam terras, pacemque jubebo
Omnibus; Ogygio sat erit Tritonia bello. »

Dixerat, et Thracum Cyllenius arva subibat :
Atque illum Arctoæ labentem cardine portæ
Tempestas æterna plagæ, prætentaque cœlo
Agmina nimborum, primique Aquilonis hiatus
In diversa ferunt : crepat aures grandine multa
Palla, nec Arcadii bene protegit umbra galeri.

Hic steriles delubra notat Mavortia silvas,
Horrescitque tuens; ubi mille furoribus illi
Cingitur adverso domus immansueta sub Hæmo.
Ferrea compago laterum, ferro arcta teruntur
Limina; ferratis incumbunt tecta columnis.
Læditur adversum Phœbi jubar, ipsaque sedem
Lux timet, et dirus contristat sidera fulgor.

Digna loco statio : primis salit Impetus amens
E foribus, cæcumque Nefas, Iræque rubentes,
Exsanguesque Metus; occultisque ensibus adstant
Insidiæ, geminumque tenens Discordia ferrum.
Innumeris strepit aula Minis : tristissima Virtus
Stat medio, lætusque Furor; vultuque cruento
Mors armata sedet : bellorum solus in aris
Sanguis, et incensis qui raptus ab urbibus ignis.

Terrarum exuviæ circum, et fastigia templi
Captæ insignibant gentes, cælataque ferro
Fragmina portarum, bellatricesque carinæ,
Et vacui currus, protritaque curribus ora,
Pæne etiam gemitus; adeo vis omnis, et omne
Vulnus! ubique ipsum, sed non usquam ore remisso
Cernere erat: talem divina Mulciber arte
Ediderat: nondum radiis monstratus adulter
Fœda catenato luerat connubia lecto.
Quærere templorum regem vix cœperat ales
Mænalius, tremit ecce solum, et mugire refractis
Corniger Hebrus aquis: tunc quod pecus utile bellis
Vallem infestabat, trepidas spumare per herbas,
Signa adventantis; clausæque adamante perenni
Dissiluere fores: Hyrcano in sanguine pulcher
Ipse subit curru, diraque adspergine latos
Mutat agros: spolia a tergo, flentesque catervæ.
Dant silvæ, nixque alta locum: regit atra jugales
Sanguinea Bellona manu, longaque fatigat
Cuspide: diriguit visu Cyllenia proles,
Submisitque genas: ipsi reverentia patri,
Si prope sit, dematque minas, nec talia mandet.
«Quod Jovis imperium? magno quid ab æthere portas?
Occupat Armipotens: neque enim hunc, germane, sub axem
Sponte venis, hiemesque meas, cui roscida juxta
Mænala, et æstivi clementior aura Lycæi.»
Ille refert consulta patris: nec longa moratus,
Sicut anhelabant juncto sudore volantes
Mars impellit equos, residesque in prœlia Graios
Ipse etiam indignans: vidit pater altus, et ira

Jam levior, tardo flectebat pondere vultum.
Ut si quando ruit, debellatasque reliquit
Eurus aquas, pax ipsa tumet, pontumque jacentem
Exanimis jam volvit hiems : nondum arma carinis
Omnia, nec toto respirant pectore nautæ.
Finierat pugnas honor exsequialis inermes,
Necdum aberant cœtus, cunctisque silentibus heros
Vina solo fundens cinerem placabat Adrastus
Archemori : « Da, parve, tuum trieteride multa
Instaurare diem; nec saucius Arcadas aras
Malit adire Pelops, Elæaque pulset eburna
Templa manu; nec Castaliis altaribus anguis,
Nec sua pinigero magis adnatet umbra Lechæo.
Nos te lugenti, puer, inficiamur Averno,
Mœstaque perpetuis sollemnia jungimus astris;
Nunc festina cohors : at si Bœotia ferro
Vertere tecta dabis, magnis tunc dignior aris,
Tunc Deus; Inachias nec tantum culta per urbes
Numina, captivis etiam jurabere Thebis. »
Dux ea pro cunctis : eadem sibi quisque vovebat.
Jam pronis Gradivus equis Ephyræa premebat
Litora, qua summas caput Acrocorinthus in auras
Tollit, et alterna geminum mare protegit umbra.
Inde unum dira comitum de plebe Pavorem
Quadrupedes anteire jubet : non alter anhelos
Insinuare metus, animumque avertere veris
Aptior : innumeræ monstro vocesque, manusque,
Et facies quæcunque libet : bonus omnia credi
Auctor, et horrificis lymphare incursibus urbes.
Si geminos soles, ruituraque suadeat astra,

Aut nutare solum, aut veteres descendere silvas,
Ah! miseri vidisse putent : tunc acre novabat
Ingenium : falso Nemeæum pulvere campum
Erigit : attoniti tenebrosam a vertice nubem
Respexere duces : falso clamore tumultum
Auget, et arma virum, pulsusque imitatur equorum,
Terribilemque vagas ululatum spargit in auras.
  Exsiluere animi; dubiumque in murmure vulgus
Pendet : « Ubi iste fragor, ni fallimur aure? sed unde
Pulvereo stant astra globo? num Ismenius ultro
Miles? ita est; veniunt : tanta autem audacia Thebis?
An dubitent? agedum inferias et busta colamus. »
  Hæc Pavor attonitis : variosque per agmina vultus
Induitur, nunc Pisæis e millibus unus,
Nunc Pylius, nunc ore Lacon, hostesque propinquos
Adjurat, turmasque metu consternat inani :
Nil falsum trepidis : ut vero amentibus ipse
Incidit, et sacræ circum fastigia vallis
Turbine prævectus rapido, ter sustulit hastam,
Ter concussit equos, clypeum ter pectore plausit;
« Arma, arma, insani : » sua quisque, ignotaque nullo
More rapit, mutant galeas, alienaque cogunt
Ad juga cornipedes; ferus omni in pectore sævit
Mortis amor, cædisque; nihil flagrantibus obstat.
Præcipitant, redimuntque moras : sic litora vento
Incipiente fremunt, fugitur quum portus; ubique
Vela fluunt, laxi jactantur ubique rudentes;
Jamque natant remi, natat omnis in æquore summo
Ancora; jam dulcis medii de gurgite ponti
Respicitur tellus, comitesque a puppe relicti.

Viderat Inachias rapidum glomerare cohortes
Bacchus iter; gemuit Tyriam conversus ad urbem,
Altricemque domum, et patrios reminiscitur ignes,
Purpureum tristi turbatus pectora vultum;
Non crines, non serta loco; dextramque reliquit
Thyrsus, et intactæ ceciderunt cornibus uvæ.
Ergo ut erat lacrymis lapsoque inhonorus amictu,
Ante Jovem (et tunc forte polum secretus habebat)
Constitit, haud unquam facie conspectus in illa;
Nec causæ latuere patrem, supplexque profatur:
« Exscindisne tuas, Divum sator optime, Thebas?
Sæva adeo conjux? nec te telluris amatæ,
Deceptique laris miseret, cinerumque meorum?
Esto, olim invitum jaculatus nubibus ignem,
Credimus: en iterum atra refers incendia terris,
Nec Styge jurata, nec pellicis arte rogatus.
Quis modus? an nobis pater iratusque bonusque
Fulmen habes? sed non Danaeia limina talis,
Parrhasiumque nemus, Ledæasque ibis Amyclas.
Scilicet e cunctis ego neglectissima natis
Progenies? ego nempe tamen qui dulce ferenti
Pondus eram: cui tu dignatus limina vitæ
Præreptumque iter, et maternos reddere menses.
Adde, quod imbellis, rarisque exercita castris
Turba meas acies, mea tantum prœlia norunt,
Nectere fronde comas, et ad inspirata rotari
Buxa, timent thyrsos nuptarum, et prœlia matrum.
Unde tubas Martemque pati? quin fervidus ecce
Quanta parat? quid si ille tuos Curetas in arma
Ducat? et innocuis jubeat decernere peltis?

Quinetiam invisos (sic hostis defuit?) Argos
Elicis! O ipsis, genitor, graviora periclis
Jussa! novercales ruimus ditare Mycenas.
Cedo equidem : quo sacra tamen, ritusque peremtæ
Gentis? et in tumulos, si quid male fœta reliquit
Mater, abire jubes? Thracen, silvasque Lycurgi?
Anne triumphatos fugiam captivus ad Indos?
Da sedem profugo : potuit Latonia frater
Saxa, nec invideo, defigere Delon, et imis
Commendare fretis : cara submovit ab arce
Hostiles Tritonis aquas : vidi ipse potentem
Gentibus Eois Epaphum dare jura; nec ullas
Cyllene secreta tubas Minoave curat
Ida? quid heu tantum nostris offenderis aris?
Hic tibi, quando minor jam nostra potentia, noctes
Herculeæ, placitusque vagæ Nycteidos ardor;
Hic Tyrium genus, et nostro felicior igne
Taurus : Agenoreos saltem tutare nepotes. »
  Invidiam risit pater, et jam poplite flexum,
Sternentemque manus tranquillus ad oscula tollit,
Inque vicem placida orsa refert : « Non conjugis ista
Consiliis, ut rere, puer; nec sæva roganti
Sic expostus ego : immoto deducimur orbe
Fatorum; veteres, seræque in prœlia causæ.
Nam cui tanta quies irarum? aut sanguinis usus
Parcior humani? videt axis, et ista per ævum
Mecum æterna domus, quoties jam torta reponam
Fulmina, quam rarus terris hic imperet ignis.
Quinetiam invitus magna ulciscendaque passis
Aut Lapithas Marti, aut veterem Calydona Dianæ

Expugnare dedi; meaque est jactura, pigetque
Tot mutare animas, tot reddere corpora vitæ.
Labdacios vero, Pelopisque a stirpe nepotes
Tardum abolere mihi: scis ipse, ut crimina mittam
Dorica, quam promtæ Superos incessere Thebæ;
Te quoque: sed, quoniam vetus excidit ira, silebo.
Non tamen aut patrio respersus sanguine Pentheus,
Aut matrem scelerasse toris, aut crimine fratres
Progenuisse reus, lacero tua lustra replevit
Funere: ubi fletus? ubi tunc ars tanta precandi?
Ast ego non proprio diros impendo dolori
OEdipodionidas: rogat hoc tellusque, polusque,
Et pietas, et læsa fides, naturaque, et ipsi
Eumenidum mores: sed tu super urbe moveri
Parce tua; non hoc statui sub tempore rebus
Occasum Aoniis: veniet suspectior ætas,
Ultoresque alii: nunc regia Juno queretur. »

His ille auditis mentemque habitumque recepit.
Ut quum sole malo, tristique rosaria pallent
Usta Noto, si clara dies, Zephyrique refecit
Aura polum, redit omnis honos, emissaque lucent
Germina, et informes ornat sua gloria virgas.

Nuntius, attonitas jamdudum Eteoclis ad aures
Explorata ferens, longo docet agmine Graios
Ire duces, nec jam Aoniis procul abfore campis;
Quacunque ingressi, tremere, ac miserescere cunctos
Thebarum; qui stirpe refert, qui nomine, et armis.
Ille metum condens, audire exposcit, et odit
Narrantem. Hinc dictis socios stimulare, suasque
Metiri decernit opes: exciverat omnem

Aoniam, Eubœamque, et Phocidos arva propinquæ
Mars : ita dulce Jovi. Longo fugit ordine velox
Tessera; propellunt acies, seseque sub armis
Ostentant, subeunt campo, qui proximus urbi
Damnatus bellis patet, exspectatque furores.

Nondum hostis circa; trepido tamen agmine matres
Conscendunt muros, inde arma nitentia natis
Et formidandos monstrant sub casside patres.

Turre procul sola nondum concessa videri
Antigone populis, teneras defenditur atra
Veste genas; juxtaque comes, quo Laius ibat
Armigero; tunc virgo senem regina veretur.
Quæ sic orsa prior : « Spesne obstatura Pelasgis
Hæc vexilla, pater? Pelopis descendere totas
Audimus gentes : dic, o precor, extera regum
Agmina : nam video, quæ noster signa Menœceus,
Quæ noster gerat arma Creon, quam celsus aliena
Sphinge per ingentes Homoloidas exeat Hæmon. »

Sic rudis Antigone : senior cui talia Phorbas :
« Mille sagittiferos gelidæ de colle Tanagræ
Promovet ecce Dryas : hic, cui nivea arma tridentem
Atque auro rude fulmen habent, Orionis alti
Non falsus virtute nepos : procul, oro, paternum
Omen, et innuptæ vetus excidat ira Dianæ!
Jungunt se castris, regisque in nomen adoptant
Ocaleæ, Medeonque, et confertissima lucis
Nysa, Dionæisque avibus circumsona Thisbe.

« Proximus Eurymedon, cui pastoralia Fauni
Arma patris, pinusque jubas imitatur equinas,
Terribilis silvis : reor et Mavorte cruento

Talis erit : dites pecorum comitantur Erythræ,
Qui Scolon, densamque jugis Eteonon iniquis,
Qui breve litus Hyles, Atalantæumque superbi
Schœnon habent, notique colunt vestigia campi.
Fraxineas vibrant Macetum de more sarissas,
Sævaque difficiles excludere vulnera peltas.

Ecce autem clamore ruunt Neptunia plebes
Onchesti, quos pinigeris Mycalessos in agris,
Palladiusque Melas, Hecatæaque gurgite nutrit
Gargaphye : quorumque novis Haliartos aristis
Invidet, et nimia sata læta supervenit herba.
Tela rudes trunci, galeæ vacua ora leonum,
Arborei dant scuta sinus. Hos regis egenos
Amphion en noster agit (cognoscere pronum,
Virgo), lyra galeam tauroque insignis avito.
Macte animo juvenis : medios parat ire per enses,
Nudaque pro caris opponere pectora muris.

Vos etiam nostris, Heliconia turba, venitis
Addere rebus opem ; tuque, o Permesse, canoris
Et, felix Olmic, vadis, armatis alumnos
Bellorum resides : patriis concentibus audis
Exsultare gregem : quales, quum pallida cedit
Bruma, renidentem deducunt Strymona cycni.
Ite alacres, nunquam vestri morientur honores,
Bellaque perpetuo memorabunt carmine Musæ. »

Dixerat, et paullum virgo interfata docenti :
« Illi autem, quanam junguntur origine fratres?
Sic certe paria arma viris, sic exit in auras
Cassidis æquus apex : utinam hæc concordia nostris ! »

Cui senior ridens : « Non prima errore videndi

Falleris, Antigone : multi hos, nam decipit ætas,
Dixerunt fratres : pater est, natusque; sed ævi
Confudere modos : puerum Lapithonia nympha
Dircetis, expertem thalami, crudumque maritis
Ignibus, ante diem cupido violavit amore,
Improba connubii : nec longum et pulcher Alathreus
Editus, ac primæ genitorem in flore juventæ
Consequitur, traxitque notas, et miscuit annos.
Et nunc sic fratres mentito nomine gaudent;
Plus pater : hunc olim juvat et ventura senectus.
Tercentum genitor, totidemque in prœlia natus
Exercent equites : hi deseruisse feruntur
Exilem Glisanta, Coroniamque, feracem
Messe Coroniam, Baccho Glisanta colentes.
Sed potius celsos umbrantem hunc adspice late
Hypsea quadrijugos, clypei septemplice tauro
Læva, ter insuto servantem ingentia ferro
Pectora : nam tergo nunquam metus : hasta vetustum
Silvarum decus, emissæ cui pervia semper
Armaque, pectoraque et nunquam manus irrita voti.
Asopos genuisse datur, dignusque videri
Tunc pater, abruptis quum torrentissimus exit
Pontibus, aut natæ tumidus quum virginis ultor
Flumina concussit, generum indignata Tonantem.
Namque ferunt raptam patriis Æginan ab undis
Amplexu latuisse Jovis : furit amnis, et astris
Infensus bellare parat (nondum ista licebant
Nec Superis); stetit audaces effusus in iras,
Conseruitque manus, nec quem imploraret habebat,
Donec vi tonitrus submotus, et igne trisulco

Cessit : adhuc ripis animosus gurges anhelis,
Fulmineum cinerem, magnæque insignia pœnæ
Gaudet, et Ætnæos in cœlum efflare vapores.
« Talem Cadmeo mirabimur Hypsea campo,
Si modo placavit felix Ægina Tonantem.
« Ducit Ithonæos et Alalcomenæa Minervæ
Agmina, quos Mide, quos humida suggerit Arne,
Aulida qui Græamque serunt, viridesque Platæas,
Et sulco Peteona domant, refluumque meatu
Euripum, qua noster abit, teque ultima tractu
Anthedon, ubi gramineo de litore Glaucus
Poscentes irrupit aquas, jam crine genisque
Cærulus, et mixtos expavit ab inguine pisces.
Glandibus et torta Zephyros incidere funda
Cura : Cydoneas anteibunt gesa sagittas.
Tu quoque præclarum forma, Cephisse, dedisses
Narcissum, sed Thespiacis jam pallet in agris
Trux puer : orbata florem pater alluit unda.
« Quis tibi Phœbæas acies, veteremque revolvat
Phocida? qui Panopen, qui Daulida, qui Cyparisson,
Et valles, Lebadea, tuas, et Hyampolin acri
Subnixam scopulo, vel qui Parnasson utrumque
Aut Cyrrham tauris, Anemoriamque supinant,
Coryciumque nemus? propellentemque Lilæam
Cephissi glaciale caput, quo suetus anhelam
Ferre sitim Python, amnemque avertere ponto.
Omnibus immixtas cono super adspice lauros,
Armaque vel Tityon, vel Delon habentia, vel quas
Hic Deus innumera laxavit cæde pharetras.
« Iphitus acer agit, genitor cui nuper ademtus

Naubolus Hippasides, tuus, o mitissime Lai,
Hospes; adhuc currus, securaque lora tenebat,
Quum tua subter equos jacuit convulsa cruentis
Ictibus, o utinam nostro cum sanguine, cervix! »
Dicentis maduere genæ, vultumque per omnem
Pallor iit, vocisque repens singultus apertum
Intercepit iter : refovet frigentis amicum
Pectus alumna senis : redit, atque exile profatur :
« O mihi sollicitum decus ac suprema voluptas,
Antigone! seras tibi demoror improbus umbras,
Fors eadem scelera et cædes visurus avitas.
Donec te thalamis habilem, integramque resignem,
Hoc satis, et fessum vita dimittite, Parcæ.
« Sed dum labor iners, quanti nunc ecce reviso
Transabiere duces. Clonium atque in terga comantes
Non ego Abantiadas, non te, saxosa Caryste,
Non humiles Ægas, altumque Capharea dixi.
Et jam acies obtusa negat, cunctique resistunt
Et tuus armatis jubet ecce silentia frater. »
Vix ea turre senex, quum ductor ab aggere cœpit :
« Magnanimi reges, quibus haud parere recusem
Ductor, et ipse meas miles defendere Thebas,
Non ego vos stimulare parem (nam liber in arma
Impetus, et meritas ultro jurastis in iras),
Nec laudare satis, dignasque rependere grates
Sufficiam : referent Superi, vestræque subacto
Hoste manus : urbem socia de gente subistis
Tutari, quam non aliis populator ab oris
Belliger, externave satus tellure, sed hostis
Indigena assultat, cui castra adversa regenti

Hic pater, hic genitrix, hic junctæ stirpe sorores,
Hic erat et frater. Cerne en ubicunque nefandus
Exscidium moliris avis. Venere volentes
Aoniæ populi; nec sum tibi, sæve, relictus.
Quid velit ista cohors, et te sentire decebat.
Reddere regna vetant. » Sic fatus, et omnia rite
Disponit, qui bella gerant, qui mœnia servent,
Quas in fronte manus, medio quas robore sistat.

Perspicuas sic luce fores, et virgea pastor
Claustra levat, dum terra recens : jubet ordine primos
Ire duces, media stipantur plebe maritæ :
Ipse levat gravidas, et humum tactura parentum
Ubera, succiduasque apportat matribus agnas.

Interea Danai noctemque diemque sub armis,
Noctem iterum rursusque diem (sic ira ferebat),
Ingeminant : contemta quies, vix aut sopor illis,
Aut epulæ fecere moram : properatur in hostem
More fugæ : nec monstra tenent, quæ plurima nectit
Prodigiale canens certi fors prævia fati.
Quippe ferunt diros monitus volucresque, feræque,
Sideraque, aversique suis decursibus amnes :
Infestumque tonat pater, et mala fulgura lucent :
Terrificæque adytis voces, clausæque Deorum
Sponte fores : nunc sanguineus, nunc saxeus imber,
Et subiti Manes, flentumque occursus avorum.
Tunc et Apollineæ tacuere oracula Cyrrhæ,
Et non assuetis pernox ululavit Eleusin
Mensibus, et templis Sparte præsaga reclusis
Vidit Amyclæos, facinus! concurrere fratres.

Arcades insanas latrare Lycaonis umbras

Nocte ferunt tacita : sævo decurrere campo
Œnomaum sua Pisa refert. Acheloon utroque
Deformem cornu vagus infamabat Acarnan.
Perseos effigiem mœstam exorantque Mycenæ
Confusum Junonis ebur : mugire potentem
Inachon agricolæ, gemini maris incola narrat
Thebanum toto planxisse Palæmona ponto.
Hæc audit Pelopea phalanx; sed bellicus ardor
Consiliis obstat Divum, prohibetque timeri.

Jam ripas, Asope, tuas, Bœotaque ventum
Flumina; non ausæ transmittere protinus alæ
Hostilem fluvium; forte et trepidantibus ingens
Descendebat agris, animos sive imbrifer arcus,
Seu montana dedit nubes, seu fluminis illa
Mens fuit, objectusque vado pater arma vetabat.

Tunc ferus Hippomedon magno cum fragmine ripæ
Cunctantem dejecit equum, ducibusque relictis
Gurgite de medio frenis suspensus, et armis,
« Ite viri, clamat : sic vos in mœnia primus
Ducere, sic clausas voveo perfringere Thebas. »

Præcipitant cuncti fluvio, puduitque secutos.
Ac velut ignotum si quando armenta per amnem
Pastor agit, stat triste pecus, procul altera tellus
Omnibus, et late medius timor : ast ubi ductor
Taurus init, fecitque vadum, tunc mollior unda,
Tunc faciles saltus, visæque accedere ripæ.

Haud procul inde jugum, tutisque accommoda castris
Arva notant, unde urbem etiam turresque videre
Sidonias : placuit sedes, fidique receptus,
Colle per excelsum patulo, quem subter aperto

Arva sinu, nullique aliis a montibus obstant
Despectus : nec longa labor munimina durus
Addidit : ipsa loco mirum natura favebat.
In vallum elatæ rupes, devexaque fossis
Æqua, et fortuito ductæ quater aggere pinnæ :
Cetera dant ipsi, donec sol montibus omnis
Erepsit, rebusque dedit sopor otia fessis.

Quis queat attonitas dictis ostendere Thebas?
Urbem in conspectu belli suprema parantem
Territat insomnem nox atra, diemque minatur.
Discurrunt muris : nil septum horrore sub illo,
Nil fidum satis, invalidæque Amphionis arces.
Rumor ubique altus, pluresque annuntiat hostes,
Majoresque timor : spectant tentoria contra
Inachia, externosque suis in montibus ignes.
Hi precibus, questuque Deos : hi Martia tela
Belligerosque hortantur equos : hi pectora fletu
Cara premunt, miserique rogos, et crastina mandant
Funera. Si tenuis demisit lumina somnus,
Bella gerunt : modo lucra moræ, modo tædia vitæ
Attonitis : lucemque timent, lucemque precantur.
It geminum excutiens anguem, et bacchatur utrisque
Tisiphone castris : fratrem huic, fratrem ingerit illi,
Aut utrique patrem : procul ille penatibus imis,
Excitus implorat Furias, oculosque reposcit.

Jam gelidam Phœben et caligantia primus
Hauserat astra dies, quum jam tumet igne futuro
Oceanus, lateque novo Titane reclusum
Æquor, anhelantum radiis subsidit equorum.
Ecce truces oculos sordentibus obsita canis

Exsanguesque Iocasta genas, et brachia planctu
Nigra ferens, ramumque oleæ cum velleris atri
Nexibus, Eumenidum velut antiquissima, portis
Egreditur, magna cum majestate malorum.
Hinc atque hinc natæ, melior jam sexus, aniles
Præcipitantem artus, et plusquam posset euntem
Sustentant : venit ante hostes, et pectore nudo
Claustra adversa ferit, tremulisque ululatibus orat
Admitti : « Reserare viam rogat impia belli
Mater : in his aliquod jus execrabile castris
Huic utero est. » Trepidi visam expavere manipli,
Auditamque magis : remeat jam missus Adrasto
Nuntius; excipiunt jussi, mediosque per enses
Dant iter : illa duces ut primum adspexit Achivos,
Clamorem horrendum luctu furiata resolvit :
« Argolici proceres, hei quis monstraverit hostem,
Quem peperi? quanam inveniam, mihi dicite, natum
Sub galea? » Venit attonitæ Cadmeius heros
Obvius, et raptam lacrymis gaudentibus implet,
Solaturque tenens, atque inter singula, matrem,
Matrem iterat, nunc ipsam urgens, nunc cara sororum
Pectora, quum mixta fletus anus asperat ira :
« Quid molles lacrymas, venerandaque nomina fingis,
Rex Argive, mihi? quid colla amplexibus ambis,
Invisamque teris ferrato pectore matrem?
Tune ille exsilio vagus? et miserabilis hospes?
Quem non permoveas? longe tua jussa cohortes
Exspectant, multoque latus præfulgurat ense.
Ah miseræ matres! hunc te noctesque, diesque,
Deflebam : si verba tamen, monitusque tuorum

Dignaris, dum castra silent, suspensaque bellum
Horrescit pietas, genitrix jubeoque, rogoque,
I mecum, patriosque Deos, arsuraque saltem
Tecta vide, fratremque, quid aufers lumina? fratrem
Alloquere, et regnum jam me sub judice posce.
Aut dabit, aut ferrum causa meliore resumes.
Aune times, ne forte doli, et te conscia mater
Decipiam? non sic miseros fas omne penates
Effugiet : vix Œdipode ducente timeres.
Nupsi equidem, peperique nefas : sed diligo tales,
Ah dolor, et vestros etiamnum excuso furores.
Quod si adeo perstas, ultro tibi, sæve, triumphum
Detulimus : religa captas in terga sorores,
Injice vincla mihi : gravis huc utcunque feretur
Et pater. Ad vestrum gemitus nunc verto pudorem,
Inachidæ : liquistis enim parvosque senesque,
Et lacrymas has quisque domi; sua credite matri
Viscera : si vobis hic parvo in tempore carus,
Sitque precor, quid me, oro, decet? quidve ista, Pelasgi,
Ubera? ab Hyrcanis hoc Odrysisque tulissem
Regibus, et si qui nostros vicere furores.
Annuite, aut natum complexa superstite bello
Hic moriar. » Tumidas frangebant dicta cohortes,
Nutantesque virum galeas, et sparsa videres
Fletibus arma piis : quales ubi tela virosque
Pectoris impulsu rapidi stravere leones;
Protinus ira minor, gaudentque in corpore capto
Securam differre famem : sic flexa Pelasgum
Corda labant, ferrique avidus mansueverat ardor.
Ipse etiam ante omnes nunc matris ad oscula versus,

Nunc rudis Ismenes, nunc flebiliora precantis
Antigones, variaque animum turbante procella
Exciderat regnum : cupit ire, et mitis Adrastus
Non vetat : hic justæ Tydeus memor occupat iræ :
« Me potius socii, qui fidum Eteoclea nuper
Expertus, nec frater eram, me opponite regi,
Cujus adhuc pacem egregiam, et bona fœdera gesto
Pectore in hoc : ubi tunc fidei, pacisque sequestra
Mater eras, pulchris quum me nox vestra morata est
Hospitiis? nempe hæc trahis ad commercia natum?
Duc illum in campum, vestro qui sanguine pinguis
Spirat adhuc, pinguisque meo : tu porro sequeris,
Heu nimium mitis, nimiumque oblite tuorum!
Scilicet infestæ quum te circum undique dextræ
Nudabunt enses, hæc flebit, et arma quiescent?
Tene ille, heu demens, semel intra mœnia clausum,
Possessumque odiis Argiva in castra remittet?
Ante hæc excusso frondescet lancea ferro,
Inachus ante retro, nosterque Achelous abibunt.
Sed mite alloquium, et sævis pax quæritur armis :
Hæc quoque castra patent, necdum meruere timeri.
An suspectus ego? abscedo, et mea vulnera dono.
Intret, et hic genitrix eadem, mediæque sorores.
Finge autem pactis evictum excedere regnis,
Nempe iterum reddes? » Rursus mutata trahuntur
Agmina consiliis : subito ceu turbine cœli
Obvius adversum Boreæ Notus abstulit æquor.
Arma iterum, furiæque placent : fera tempus Erinnys
Arripit, et primæ molitur semina pugnæ.
Errabant geminæ Dircæa ad flumina tigres,

Mite jugum, belli quondam vastator Eoi
Currus, Erythræis quas nuper victor ab oris
Liber in Aonios meritas dimiserat agros
Illas turba Dei, seniorque ex more sacerdos
Sanguinis oblitas, atque Indum gramen olentes,
Palmite maturo variisque ornare corymbis
Curat, et alterno maculas interligat ostro.
Jamque ipsi colles, ipsa has, quis credat? amabant
Armenta, atque ausæ circum mugire juvencæ.
Quippe nihil grassata fames, manus obvia pascit,
Exspectantque cibos, fusoque horrenda supinant
Ora mero, vaga rure quies : si quando benigno
Urbem iniere gradu, domus omnis, et omnia sacris
Templa calent, ipsumque fides intrasse Lyæum.

Has ubi vipereo tactas ter utramque flagello
Eumenis in furias, animumque redire priorem
Impulit, erumpunt non agnoscentibus Argis :
Ceu duo diverso pariter si fulmina cœlo
Rupta cadant, longumque trahant per nubila crinem.

Non aliter cursu rapidæ, atque immane frementes
Transiliunt campos, aurigamque impete vasto,
Amphiarae, tuum (nec defuit omen, heriles
Forte is primus equos stagna ad vicina trahebat)
Corripiunt : mox Tænarium qui proximus Idam
Ætolumque Acamanta premunt : fuga torva per agros
Cornipedum, visa donec flammatus Aconteus
Strage virum, cui sueta feras prosternere virtus,
Arcas erat, densis jam fida ad mœnia versas
Insequitur telis, multumque hastile resumens
Ter, quater, adducto per terga, per ilia telo

Transigit : illæ autem longo cum limite fusi
Sanguinis, ad portas utrimque exstantia ducunt
Spicula semianimes, gemituque imitante querelas,
Saucia dilectis acclinant pectora muris.

Templa putes, urbemque rapi, facibusque nefandis
Sidonios ardere lares : sic clamor apertis
Exoritur muris : mallent cunabula magni
Herculis, aut Semeles thalamum, aut penetrale ruisse
Harmonies : cultor Bacchæus Acontea Phegeus
Jam vacuum telis, geminoque in sanguine ovantem
Cominus ense petit : subeunt Tegeæa juventus
Auxilio tardi : jam supra sacra ferarum
Corpora mœrenti juvenis jacet ultio Baccho.

Rumpitur et Graium subito per castra tumultu
Concilium : fugit externos Iocasta per hostes,
Jam non ausa preces : natas, ipsamque repellunt
Qui modo tam mites; et præceps tempore Tydeus
Utitur : « Ite age, nunc pacem sperate, fidemque!
Nunc saltem differre nefas? potuitne morari
Dum genitrix dimissa redit? » Sic fatus aperto
Ense vocat socios : sævus jam clamor, et iræ
Hinc atque inde calent : nullo venit ordine bellum;
Confusique duces vulgo, et neglecta regentum
Imperia : una equites mixti, peditumque catervæ,
Et rapidi currus : premit indigesta ruentes
Copia, nec sese vacat ostentare, nec hostem
Noscere : sic subitis Thebana Argivaque pubes
Conflixere globis : retro vexilla, tubæque
Post tergum, et litui bellum invenere secuti.
Tantus ab exiguo crudescit sanguine Mavors!

Ventus uti primas struit inter nubila vires
Lenis adhuc, frondesque, et aperta cacumina gestat :
Mox rapuit nemus, et montes patefecit opacos.
  Nunc age, Pieriæ, non vos longinqua, sorores,
Consulimus, vestras acies, vestramque referte
Aoniam ; vidistis enim, dum Marte propinquo
Horrent Tyrrhenos Heliconia plectra tumultus.
  Sidonium Pterelan sonipes malefidus in armis
Rumpentem frenos diversa per agmina raptat
Jam liber ; sic fessa manus : venit hasta per armos
Tydeos, et lævum juvenis transverberat inguen,
Labentemque affigit equo : fugit ille peremto
Consertus domino ; nec jam arma, aut frena tenentem
Portat adhuc : ceu nondum anima defectus utraque
Quum sua Centaurus moriens in terga recumbit.
  Certat opus ferri : sternuntque alterna furentes
Hippomedon Sybarin Pylium, Periphanta Menœceus,
Parthenopæus Ityn : Sybaris jacet ense cruento,
Cuspide trux Periphas, Itys insidiante sagitta.
Cæneos Inachii ferro Mavortius Hæmon
Colla rapit : cui dividuum trans corpus hiantes
Truncum oculi quærunt, animus caput : arma jacentis
Jam rapiebat Abas : cornu deprensus Achiva
Dimisit moriens clypeum hostilemque suumque.
  Quis tibi Bacchæos, Eunæe, relinquere cultus,
Quis lucos, vetitus quibus emansisse sacerdos,
Suasit, et assuctum Bromio mutare furorem?
Quem terrere queas? clypei penetrabile textum
Pallentes hederæ, Nysæaque serta coronant.
Candida pampineo subnectitur instita pilo :

Crine latent humeri : crescunt lanugine malæ,
Et rubet imbellis Tyrio subtemine thorax :
Brachiaque in manicis, et pictæ vincula plantæ,
Carbaseique sinus, et fibula rasilis auro
Tænariam fulva mordebat iaspide pallam;
Quam super a tergo velox corytus, et arcus,
Pendentesque sonant aurata lynce pharetræ.
It lymphante Deo media inter millia longum
Vociferans : « Prohibete manus : hæc omine dextro
Mœnia Cyrrhæa monstravit Apollo juvenca.
Parcite, in hæc ultro scopuli venere volentes.
Gens sacrata sumus : gener huic est Juppiter urbi,
Gradivusque socer : Bacchum haud mentimur alumnum
Et magnum Alciden. » Jactanti talia frustra
Turbidus aeria Capaneus occurrit in hasta.
Qualis ubi primam leo mane cubilibus atris
Erexit rabiem, et sævo speculatur ab antro
Aut cervam, aut nondum bellantem fronte juvencum,
It fremitu gaudens, licet arma, gregesque lacessant
Venantum; prædam videt, et sua vulnera nescit.
Sic tunc congressu Capaneus gavisus iniquo
Librabat magna venturam mole cupressum.
Ante tamen, « Quid femineis ululatibus, inquit,
Terrificas, moriture, viros? utinam ipse veniret,
Cui furis! hæc Tyriis cane matribus : » et simul hastam
Expulit : illa volans, ceu vis non ulla moretur
Obvia, vix sonuit clypeo, et jam terga reliquit.
Arma fluunt, longisque crepat singultibus aurum,
Eruptusque sinus vicit cruor. Occidis audax,
Occidis Aonii puer altera cura Lyæi.

Marcida te fractis planxerunt Ismara thyrsis,
Te Tmolos, te Nysa ferax, Theseaque Naxos,
Et Thebanà metu juratus in Orgia Ganges.
Nec segnem Argolicæ sensere Eteoclea turmæ,
Parcior ad cives Polynicis inhorruit ensis.
  Eminet ante alios jam formidantibus arva
Amphiaraus equis, ac multo pulvere vertit
Campum indignantem : famulo decus addit inane
Mœstus, et extremos obitus illustrat Apollo.
Ille etiam clypeum, galeamque incendit honoro
Sidere : nec tarde fratri, Gradive, dedisti,
Ne qua manus vatem, ne quid mortalia bello
Lædere tela queant : sanctum, et venerabile Diti
Funus erat : talis medios infertur in hostes
Certus et ipse necis : vires fiducia leti
Suggerit; inde viro majoraque membra, diesque
Lætior, et nunquam tanta experientia cœli,
Si vacet : avertit morti contermina Virtus.
Ardet inexpleto sævi Mavortis amore,
Et fruitur dextra, atque anima flagrante superbit.
Hic hominum casus lenire, et demere fatis
Jura frequens, quantum subito diversus ab illo,
Qui tripodas, laurusque sequi, qui doctus in omni
Nube salutato volucrem cognoscere Phœbo.
Innumeram ferro plebem, ceu letifer annus
Aut jubar adversi grave sideris, immolat umbris
Ipse suis : jaculo Phlegyam, jaculoque superbum
Phylea, falcato Chromin, et Chremetaona curru,
Cominus hunc stantem metit, hunc a poplite sectum,
Cuspide demissa Chromin, Iphinoumque, Sagenque,

Intonsumque Gyan, sacrumque Lycorea Phœbo
Invitus : jam fraxineum dimiserat hastæ
Robur, et excussis apparuit infula cristis :
Alcathoum saxo, cui circum stagna Carysti
Et domus, et conjux, et amantes litora nati.
Vixerat ille diu pauper scrutator aquarum :
Decepit tellus : moriens hiemesque Notosque
Laudat, et experti meliora pericula ponti.

Adspicit has longe jamdudum Asopius Hypseus
Palantum strages, ardetque avertere pugnam :
Quanquam haud ipse minus curru Tirynthia fundit
Robora, sed viso præsens minor augure sanguis.
Illum armis, animisque cupit : prohibebat iniquo
Agmine consertum cunei latus : inde superbus
Exseruit patriis electum missile ripis.
Ac prius : « Aonidum dives largitor aquarum,
Clare Giganteis etiamnum, Asope, favillis,
Da numen dextræ : rogat hoc natusque, tuique
Quercus alumna vadi : fas et me spernere Phœbum,
Si tibi collatus Divum sator : omnia mergam
Fontibus arma tuis, tristesque sine augure vittas. »

Audierat genitor : vetat indulgere volentem
Phœbus, et aurigam jaculum detorquet in Hersen.
Ille ruit. Deus ipse vagis succedit habenis,
Lernæum falso simulans Aliagmona vultu.

Tunc vero ardenti non ulla obsistere tentant
Signa; ruunt solo terrore, et vulnera citra
Mors trepidis ignava venit : dubiumque tuenti
Presserit infestos onus, impuleritne jugales.

Sic ubi nubiferum montis latus, aut nova ventis

Solvit hiems, aut victa situ non pertulit ætas;
Desilit horrendus campo timor, arma, virosque
Limite non uno, longævaque robora secum
Præcipitans, tandemque exhaustus turbine fesso,
Aut vallem cavat, aut medios intercipit amnes.

Non secus ingentique viro magnoque gravatus
Temo Deo, nunc hoc, nunc illo in sanguine fervet.
Ipse sedens telis, pariterque ministrat habenis
Delius: ipse docet jactus, adversaque flectit
Spicula, fortunamque hastis venientibus aufert.
Sternuntur terræ Menalas pedes, Antiphus alto
Nil defensus equo, genitusque Heliconide Nympha
Æthion, cæsoque infamis fratre Polites,
Conatusque toris vittatam attingere Manto
Lampus: in hunc sacras Phœbus dedit ipse sagittas.
Et jam cornipedes trepida ac moribunda reflantes
Corpora, rimantur terras, omnisque per artus
Sulcus, et incisis altum rubet orbita membris.
Hos jam ignorantes terit impius axis; at illi
Vulnere semineces, nec devitare facultas,
Venturum super ora vident: jam lubrica tabo
Frena, nec insisti madidus dat temo, rotæque
Sanguine difficiles, et tardior ungula fossis
Visceribus: tunc ipse furens in morte relicta
Spicula, et e mediis exstantes ossibus hastas
Avellit: stridunt animæ, currumque sequuntur.

Tandem se famulo summum confessus Apollo,
« Utere luce tua, longamque, ait, indue famam,
Dum tibi me junctum mors irrevocata veretur.
Vincimur: immites scis nulla revolvere Parcas

Stamina : vade diu populis promissa voluptas
Elysiis, certe non perpessure Creontis
Imperia, aut vetito nudus jaciture sepulcro. »
  Ille refert contra, et paullum respirat ab armis :
« Olim te, Cyrrhæe pater, peritura sedentem
Ad juga (quis tantus miseris honor?), axe trementi
Sensimus : instantes quonam usque morabere manes?
Audio jam rapidæ cursum Stygis, atraque Ditis
Flumina, tergeminosque mali custodis hiatus.
Accipe commissum capiti decus, accipe laurus
Quas Erebo deferre nefas : nunc voce suprema,
Si qua recessuro debetur gratia vati,
Deceptum tibi, Phœbe, larem, pœnasque nefandæ
Conjugis, et pulchrum nati commendo furorem. »
  Desiluit mœrens, lacrymasque avertit Apollo.
Tunc vero ingemuit currusque, orbique jugales.
Non aliter cæco nocturni turbine Cori
Scit peritura ratis, quum jam damnata sororis
Igne Therapnæi fugerunt carbasa fratres.
  Jamque recessuræ paullatim horrescere terræ,
Summaque terga quati; graviorque effervere pulvis
Cœperat : inferno mugit jam murmure campus.
Bella putant trepidi, bellique hunc esse fragorem,
Hortanturque gradus : alius tremor arma, virosque,
Mirantesque inclinat equos : jam frondea nutant
Culmina, jam muri, ripisque Ismenos apertis
Effugit : exciderunt iræ, nutantia figunt
Tela solo, dubiasque vagi nituntur in hastas
Cominus, inque vicem viso pallore recedunt
  Sic ubi navales miscet super æquora pugnas

Contemto Bellona mari, si forte benigna
Tempestas; sibi quisque cavent, ensesque recondit
Mors alia, et socii pacem fecere timores.
Talis erat campo belli fluitantis imago.
  Sive laborantes concepto flumine terræ
Ventorum rabiem, et clausum ejecere furorem;
Exedit seu putre solum, carpsitque terendo
Unda latens; sive hac volventis machina cœli
Incubuit; sive omne fretum Neptunia movit
Cuspis, et extremas gravius mare torsit in oras;
Seu vati datus ille fragor, seu terra minata est
Fratribus; ecce alte præceps humus ore profundo
Dissilit, inque vicem tremuerunt sidera, et umbræ.
Illum ingens haurit specus, et transire parantes
Mergit equos: non arma manu, non frena remisit:
Sicut erat, rectos defert in Tartara currus,
Respexitque cadens cœlum, campumque coire
Ingemuit, donec levior distantia rursus
Miscuit arva tremor, lucemque exclusit Averno.

LIBER OCTAVUS.

Ut subitus vates pallentibus incidit Umbris,
Letiferasque domos, orbisque arcana sepulti
Rupit, et armato turbavit funere Manes:
Horror habet cunctos; Stygiis mirantur in oris
Tela et equos, corpusque novum: neque enim ignibus artus
Conditus, aut mœsta niger adventabat ab urna;
Sed belli sudore calens, clypeumque cruentis
Roribus, et scissi respersus pulvere campi.
Necdum illum aut trunca lustraverat obvia taxo
Eumenis, aut furvo Proserpina poste notarat
Cœtibus assumtum functis: quin comminus ipsa
Fatorum deprensa colus: visoque paventes
Augure, tunc demum rumpebant stamina Parcæ.
  Illum et securi circumspexere fragorem
Elysii, et si quos procul inferiore barathro
Altera nox, aliisque gravat plaga cæca tenebris,
Tunc regemunt pigrique lacus, ustæque paludes,
Umbriferæque fremit sulcator pallidus undæ,
Dissiluisse novo penitus telluris hiatu
Tartara, et admissos non per sua flumina Manes.
  Forte sedens media regni infelicis in arce
Dux Erebi, populos poscebat crimina vitæ,
Nil hominum miserans, iratusque omnibus umbris.
Stant Furiæ circum, variæque ex ordine Mortes,

Sævaque multisonas exercet Pœna catenas.
Fata ferunt animas, et eodem pollice damnant.
Vincit opus : juxta Minos cum fratre verendo
Jura bonus meliora monet, regemque cruentum
Temperat : adsistunt lacrymis atque igne tumentes
Cocytos Phlegethonque; et Styx perjuria Divum
Arguit. Ille autem supera compage soluta,
Nec solitus sentire metus, expavit oborta
Sidera, jucundaque offensus luce profatur :
« Quæ Superum labes inimicum impegit Averuo
Æthera? quis rumpit tenebras? vitæque silentes
Admovet? unde minæ? uter hæc mihi prœlia fratrum?
Congredior : pereant agedum discrimina rerum.
Nam cui dulce magis? magno me tertia victum
Dejecit fortuna polo, mundumque nocentem
Servo : nec iste meus, dirisque en pervius astris
Inspicitur. Tumidusne meas regnator Olympi
Explorat vires? habeo jam quassa Gigantum
Vincula, et æthereum cupidos exire sub axem
Titanas, miserumque patrem : quid me otia mœsta
Sævus, et implacidam prohibet perferre quietem?
Amissumque odisse diem? pandam omnia regna,
Si placet, et Stygio prætexam Hyperiona cœlo.
Arcada nec Superis (quid enim mihi nuntius ambas
Itque reditque domos?) emittam, et utrumque tenebo
Tyndariden. Cur autem avidis Ixiona frango
Vorticibus? cur non exspectant Tantalon undæ?
Anne profanatum toties Chaos hospite vivo
Perpetiar? me Pirithoi temerarius ardor
Tentat, et audaci Theseus juratus amico :

Me ferus Alcides, tunc quum custode remoto
Ferrea Cerbereæ tacuerunt limina portæ.
Odrysiis etiam pudet heu! patuisse querelis
Tartara: vidi egomet blanda inter carmina turpes
Eumenidum lacrymas, iterataque pensa sororum.
Me quoque: sed duræ melior violentia legis.
Ast ego vix unum, nec celsa ad sidera, furto
Ausus iter, Siculo rapui connubia campo:
Nec licuisse ferunt; injustæque ab Jove leges
Protinus, et sectum genitrix mihi computat annum.
Sed quid ego hæc? I, Tartareas ulciscere sedes,
Tisiphone, et, si quando novis asperrima monstris,
Triste, insuetum, ingens, quod nondum viderit æther,
Ede nefas, quod mirer ego, invideantque sorores.
Atque adeo fratres, nostrisque hæc omina sunto
Prima odiis, fratres alterna in vulnera læto
Marte ruant: sit, qui rabidarum more ferarum
Mandat atrox hostile caput, quique igne supremo
Arceat exanimes, et manibus æthera nudis
Commaculet: juvet ista ferum spectare Tonantem.
Præterea ne sola furor mea regna lacessat,
Quære Deis qui bella ferat, qui fulminis ignes,
Infestumque Jovem clypeo fumante repellat.
Faxo haud sit cunctis levior metus, atra movere
Tartara, frondenti quam jungere Pelion Ossæ.»
Dixerat: atque illi jamdudum regia tristis
Attremit oranti, suaque, et quæ desuper urget,
Nutabat tellus: non fortius æthera vultu
Torquet, et astriferos inclinat Juppiter axes.
«At tibi quos (inquit) manes, qui limite præceps

Non licito per inane ruis? « Subit ille minantem
Jam tenuis visu, jam vanescentibus armis,
Jam pedes : exstincto tamen interceptus in ore
Augurii perdurat honos, obscuraque fronti
Vitta manet, ramumque tenet morientis olivæ.
« Si licet, et sanctis hic ora resolvere fas est
Manibus, o cunctis finitor maxime rerum,
At mihi, qui quondam causas, elementaque noram,
Et sator! oro, minas, stimulataque corda remulce,
Neve ira dignare hominem, et tua jura timentem.
Nam nec ad Herculeos (unde hæc mihi pectora?) raptus,
Nec Venerem illicitam, crede his insignibus, ausi
Intramus Lethen : fugiat nec tristis in antrum
Cerberus, aut nostros timeat Proserpina currus.
Augur Apollineis modo dilectissimus aris,
Testor inane Chaos (quid enim hic jurandus Apollo?),
Crimine non ullo subeo nova fata : nec alma
Sic merui de luce rapi : scit judicis urna
Dictæi, verumque potest deprendere Minos.
Conjugis insidiis, et iniquo venditus auro,
Argolicas acies, unde hæc tibi turba recentum
Umbrarum, et nostræ veniunt quoque funera dextræ,
Non ignarus ini : subito me turbine mundi,
Horret adhuc animus, mediis e millibus hausit
Nox tua : quæ mihi mens, dum per cava viscera terræ
Vado diu pendens, et in aere volvor operto?
Hei mihi! nil ex me sociis, patriæque relictum,
Vel captum Thebis : non jam Lernæa videbo
Tecta, nec attonito saltem cinis ibo parenti.
Non tumulo, non igne miser, lacrymisque meorum

Productus, toto pariter tibi funere veni,
Nil istis ausurus equis : nec deprecor umbram
Accipere, et tripodum jam non meminisse meorum.
Nam tibi præsagi quisnam super auguris usus,
Quum Parcæ tua jussa trahant? sed pectora flectas,
Et melior sis, quæso, Deis : si quando nefanda
Huc aderit conjux, illi funesta reserva
Supplicia : illa tua, rector bone, dignior ira. »
  Accipit ille preces, indignaturque moveri.
Ut leo Massyli quum lux stetit obvia ferri,
Tunc iras, tunc arma citat : si decidat hostis,
Ire super satis est, vitamque relinquere victo.
  Interea vittis, lauruque insignis opima
Currus, et egregiis modo formidatus in armis,
Luce palam fusus nulli, nullique fugatus
Quæritur : absistunt turmæ, suspectaque tellus
Omnibus : infidi miles vestigia campi
Circuit, atque avidæ tristis locus ille ruinæ
Cessat, et inferni vitatur honore sepulcri.
  Nuntius hortanti diversa in parte maniplos
Adrasto, vix ipse ratus vidisse, Palæmon
Advolat, et trepidans, steterat nam forte cadenti
Proximus, inspectoque miser pallebat hiatu.
  « Verte gradum : fuge, rector, ait; si Dorica saltem
Terra loco, patriæque manent, ubi liquimus, arces.
Non armis, non sanguine opus : quid inutile ferrum
Stringimus in Thebas? currus humus impia sorbet,
Armaque, bellantesque viros : fugere ecce videtur
Hic etiam, quo stamus, ager : vidi ipse profundæ
Noctis iter, ruptaque soli compage ruentem,

Illum heu, præsagis quo nullus amicior astris,
Œcliden, frustraque manus cum voce tetendit.
Mira loquor, sulcos etiamnum, rector, equorum,
Fumantemque locum, et spumis madida arva reliqui.
Nec commune malum est : tellus agnoscit alumnos,
Stat Thebana acies. » Stupet hæc, et credere Adrastus
Cunctatur; sed Mopsus idem, trepidusque ferebat
Actor idem; nam fama novis terroribus audax
Non unum cecidisse refert : sponte agmina retro
Non exspectato revocantum more tubarum
Præcipitant : sed torpet iter, falluntque ruentes
Genua viros, ipsique, putes sensisse, repugnant
Cornipedes, nulloque truces hortamine parent,
Nec celerare gradum, nec tollere lumina terra.
Fortius incursant Tyrii : sed Vesper opacus
Lunares jam ducit equos : data fœdere parvo
Mœsta viris requies, et nox auctura timores.

Quæ tibi tunc facies, postquam permissa gemendi
Copia? qui fletus galeis cecidere solutis?
Nil solitum fessos juvat : abjecere madentes,
Sicut erant, clypeos : nec quisquam spicula tersit,
Nec laudavit equum, nitidæ nec cassidis altam
Comsit adornavitque jubam : vix magna lavare
Vulnera, et efflantes libet internectere plagas.
Tantus ubique dolor! mensas alimentaque bello
Debita nec pugnæ suasit timor : omnia laudes,
Amphiarae, tuas, fœcundaque pectora veri
Commemorant lacrymis, et per tentoria sermo
Unus; « Abisse Deos, dilapsaque numina castris.

« Heu! ubi laurigeri currus? sollemniaque arma?

Et galeæ vittatus apex? hoc antra, lacusque
Castalii? tripodumque fides? sic gratus Apollo?
Quis mihi sidereos lapsus, mentemque sinistri
Fulguris, aut cæsis saliat quod numen in extis,
Quando iter, unde moræ, quæ sævis utilis armis,
Quæ pacem magis hora velit, quis jam omne futurum
Proferet? aut cum quo volucres mea fata loquentur?
Hos quoque bellorum casus nobisque, tibique,
Præscieras, et (quanta sacro sub pectore virtus!)
Venisti tamen, et miseris comes additus armis.
Et quum te tellus, fatalisque hora vocaret,
Tu Tyrias acies, adversaque signa, vacasti
Sternere: tunc etiam media de morte timendum
Hostibus, infestaque abeuntem vidimus hasta.
Et nunc te quis casus habet? poterisne reverti
Sedibus a Stygiis, altaque erumpere terra?
Anne sedes hilaris juxta tua numina Parcas?
Et vice concordi discis ventura, docesque?
An tibi felices lucos miseratus Averni
Rector et Elysias dedit inservare volucres?
Quidquid es, æternus Phœbo dolor, et nova clades
Semper eris, mutisque diu plorabere Delphis.
Hic Tenedon, Cyrrhamque dies, partuque ligatam
Delon, et intonsi cludet penetralia Branchi.
Nec Clarias hac luce fores, Didymæaque quisquam
Limina, nec Lyciam supplex consultor adibit.
Quin et cornigeri vatis nemus, atque Molossi
Quercus anhela Jovis, Trojanaque Thymbra tacebit.
Ipsi amnes, ipsæque volent arescere laurus.
Ipse nihil certum sagis clangoribus æther

Præcinet, et nulla ferientur ab alite nubes.
Jamque erit ille dies, quo te quoque conscia fati
Templa colant, reddatque tuus responsa sacerdos. »
Talia fatidico peragunt sollemnia regi,
Ceu flammas, ac dona rogo, tristesque rependant
Exsequias, mollique animam tellure reponant.
Fracta dehinc cunctis, aversaque pectora bello.
Sic fortes Minyas subito quum funere Tiphys
Destituit, non arma sequi, non ferre videtur
Remus aquas, ipsique minus jam ducere venti.
Jam fessis gemitu paullatim corda levabat
Exhaustus sermone dolor; noxque addita curas
Obruit, et facilis lacrymis irrepere somnus.
At non Sidoniam diversa in parte per urbem
Nox eadem : vario producunt sidera ludo
Ante domos, intraque; ipsæque ad mœnia marcent
Excubiæ : gemina æra sonant, Idæaque terga,
Et moderata sonum vario spiramine buxus.
Tunc dulces Superos, atque omne ex ordine alumnum
Numen, ubique sacri resonant Pæanes, ubique
Serta, coronatumque merum : nunc funera rident
Auguris ignari, contraque in pectore certant
Tiresiam laudare suum : nunc facta revolvunt
Majorum, veteresque canunt ab origine Thebas.
Hi mare Sidonium, manibusque attrita Tonantis
Cornua, et ingenti sulcatum Nerea tauro:
Hi Cadmum, lassamque bovem, fœtosque cruenti
Martis agros : alii Tyriam reptantia saxa
Ad chelyn, et duras animantem Amphiona cautes:
Hi gravidam Semelen : illi Cythereia laudant

Connubia, et multa deductam lampade fratrum
Harmonien : nullisque deest sua fabula mensis.
Ceu modo gemmiferum thyrso populatus Hydaspen,
Eoasque domos, nigri vexilla triumphi
Liber, et ignotos populis ostenderet Indos.

Tum primum ad cœtus, sociæque ad fœdera mensæ,
Semper inadspectum, diraque in sede latentem,
Œdipoden exisse ferunt, vultuque sereno
Canitiem nigram squalore, et sordida fusis
Ora comis laxasse manu, sociumque benignos
Affatus, et abacta prius solatia passum :
Quin hausisse dapes, insiccatumque cruorem
Dejecisse genis : cunctos auditque, refertque,
Qui Ditem, et Furias tantum, et si quando regentem
Antigonen, mœstis solitus pulsare querelis.
Causa latet : non hunc Tyrii fors prospera belli;
Tantum bella juvant : natum hortaturque, probatque,
Nec vicisse velit; sed primos cominus enses
Et scelerum tacito rimatur semina voto.
Inde epulæ dulces, ignotaque gaudia vultu.
Qualis post longæ Phineus jejunia pœnæ,
Nil stridere domi volucres ut sensit abactas,
Necdum tota fides, hilaris, mensasque, torosque,
Nec turbata feris tractavit pocula pennis.

Cetera Graiorum curis armisque jacebat
Fessa cohors : alto castrorum ex aggere Adrastus
Lætificos tenui captabat corde tumultus,
Quanquam æger senio : sed agit miseranda potestas
Invigilare malis : illum æreus undique clamor
Thebanique urunt sonitus, et amara lacessit

Tibia, tum nimio voces marcore superbæ,
Incertæque faces, et jam male pervigil ignis.
  Sic ubi per fluctus uno ratis obruta somno
Conticuit, tantique maris secura juventus
Mandavere animas; solus stat puppe magister
Pervigil, inscriptaque Deus qui navigat alno.
  Tempus erat, junctos quum jam soror ignea Phœbi
Sentit equos, penitusque cavam sub luce parata
Oceani mugire domum, seseque vagantem
Colligit, et moto leviter fugat astra flagello.
Concilium rex triste vocat: quæruntque gementes,
Quis tripodas successor agat: quo prodita laurus
Transeat, atque orbum vittæ decus. Haud mora, cuncti
Insignem fama, sanctoque Melampode cretum
Thiodamanta volunt; quicum ipse arcana Deorum
Partiri, et visas uni sociare solebat
Amphiaraus aves, tantæque haud invidus artis
Gaudebat dici similem, juxtaque secundum.
Illum ingens confundit honos, inopinaque turbat
Gloria, et oblatas frondes submissus adorat,
Seque oneri negat esse parem, cogique meretur.
  Sicut Achæmenius solium gentesque paternas
Excepit si forte puer, cui vivere patrem
Tutius, incerta formidine gaudia librat,
An fidi proceres, ne pugnet vulgus habenis;
Cui latus Euphratæ, cui Caspia limina mandet.
Sumere tunc arcus, ipsumque onerare veretur
Patris equum, visusque sibi nec sceptra capaci
Sustentare manu, nec adhuc implere tiaram.
  Atque is ubi intorto signavit vellere crinem,

Convenitque Deis, hilari per castra tumultu
Vadit ovans : ac, prima sui documenta, sacerdos
Tellurem placare parat : nec futile mœstis
Id visum Danais : geminas ergo ilicet aras
Arboribus vivis, et adulto cespite texi
Imperat, innumerosque Deæ sua munera flores,
Et cumulos frugum, et quidquid novat integer annus
Addit, et intacto spargens altaria lacte
Incipit : « O hominum Divumque æterna creatrix,
Quæ fluvios, silvasque, animarum et semina mundi
Cuncta, Prometheasque manus, Pyrrhæaque saxa
Gignis; et impastis quæ prima alimenta dedisti,
Mutastique vices; quæ pontum ambisque, vehisque,
Te penes et pecudum gens mitis, et ira ferarum,
Et volucrum requies, firmum atque immobile mundi
Robur inoccidui! te velox machina cœli
Aere pendentem vacuo, te currus uterque
Circuit : o rerum media, indivisaque magnis
Fratribus! ergo simul tot gentibus alma, tot altis
Urbibus, ac populis, subterque ac desuper una
Sufficis; astriferumque domos Atlanta supernas
Ferre laborantem, nullo vehis ipsa labore,
Nos tantum portare negas? nos, Diva, gravaris?
Quod, precor, ignari luimus scelus? an quia plebes
Externa Inachiis huc adventamus ab oris?
Omne homini natale solum : nec te, optima, sævo
Tanquam humiles populos deceat distinguere fine,
Undique ubique tuos : maneas communis, et arma
Hinc atque inde feras : liceat, precor, ordine belli
Pugnaces efflare animas, et reddere cœlo.

Ne rape tam subitis spirantia corpora bustis,
Ne propera : veniemus enim, quo limite cuncti,
Qua licet ire via : tantum exorata Pelasgis
Siste levem campum; celeres neu præcipe Parcas.
At tu care Deis, quem non manus ulla, nec enses
Sidonii, sed magna sinu Natura soluto,
Ceu te Cyrrhæo meritum tumularet hiatu,
Sic amplexa coit, hilaris des, oro, precatus
Nosse tuos, cœloque, et vera monentibus aris
Concilies, et quæ populis proferre parabas,
Me doceas : tibi sacra feram præsaga, tuique
Numinis interpres, te Phœbo absente vocabo.
Ille mihi Delo Cyrrhaque potentior omni
Quo ruis, ille adytis melior locus. » Hæc ubi dicta,
Nigrantes terra pecudes, obscuraque mergit
Armenta, ac vivis cumulos undantis arenæ
Aggerat, et vati mortis simulacra rependit.
  Talia apud Graios, quum jam Mavortia contra
Cornua, jam sævos fragor æreus excitat enses.
Addit acerba sonum Theumesi e vertice crinem
Incutiens, acuitque tubas et sibila miscet
Tisiphone : stupet insolito clangore Cithæron
Marcidus, et turres carmen non tale secutæ.
Jam trepidas Bellona fores, armataque pulsat
Limina; jam multo laxantur cardine Thebæ.
Turbat eques pedites, currus properantibus obstant,
Ceu Danai post terga premant : sic omnibus alæ
Arctantur portis; septemque excursibus hærent.
Ogygiis it sorte Creon; Eteoclea mittunt
Neitæ; celsas Homoloidas occupat Hæmon,

Hypsea Prœtides; celsum fudere Dryanta
Electræ; quatit Hypsistas manus Eurymedontis;
Culmina magnanimus stipat Dircæa Menœceus
  Qualis ubi adversi secretus pabula cœli
Nilus, et Eoas magno bibit ore pruinas,
Scindit fontis opes, septemque patentibus arvis
In mare fert hiemes, penitus cessere fugatæ
Nereides, dulcique timent occurrere ponto.
  Tristis at inde gradum tarde movet Inachа pubes,
Præcipue Elææ, Lacedæmoniæque cohortes,
Et Pylii : subitum nam Thiodamanta sequuntur
Augure fraudati, necdum accessere regenti.
Nec tua te, princeps tripodum, sola agmina quærunt :
Cuncta phalanx sibi deesse putat : minor ille per alas
Septimus exstat apex; liquido velut æthere nubes
Invida Parrhasiis unum si detrahat astris,
Truncus honor plaustri; nec idem nitet igne reciso
Axis; et incerti numerant sua sidera nautæ.
  Sed jam bella vocant : alias nova suggere vires
Calliope, majorque chelyn mihi tendat Apollo.
Fatalem populis ultro poscentibus horam
Admovet atra dies : Stygiisque emissa tenebris
Mors fruitur cœlo, bellatoremque volando
Campum operit, nigroque viros invitat hiatu,
Nil vulgare legens : sed quæ dignissima vita
Funera, præcipuos annis animisque cruento
Angue notat; jamque in miseros pensum omne sororum
Scinditur, et Furiæ rapuerunt licia Parcis.
Stat medius campis etiamnum cuspide sicca
Bellipotens; jamque hos clypeum, jam vertit ad illos

Arma ciens, aboletque domos, connubia, natos.
Pellitur et patriæ, et qui mente novissimus exit,
Lucis amor : tenet in capulis, hastisque paratas
Ira manus; animusque ultra thoracas anhelus
Conatur; galeæque tremunt horrore comarum.
  Quid mirum caluisse viros? flammantur in hostem
Cornipedes, niveoque rigant sola putria nimbo,
Corpora ceu mixti dominis, irasque sedentum
Induerint : sic frena terunt, sic prœlia poscunt
Hinnitu, tolluntque armos, equitemque supinant.
  Jamque ruunt, primusque virum concurrere pulvis
Incipit, et spatiis utrimque æqualibus acti
Adventant, mediumque vident decrescere campum.
Jam clypeus clypeis, umbone repellitur umbo,
Ense minax ensis, pede pes, et cuspide cuspis.
Sic obnixa acies pariter suspiria firmant,
Admotæque nitent aliena in casside cristæ.
Pulcher adhuc belli vultus : stant vertice coni,
Plena armenta viris, nulli sine præside currus,
Arma loco, splendent clypei, pharetræque decoræ,
Cingulaque, et nondum deforme cruoribus aurum.
  At postquam rabies, et vitæ prodiga Virtus
Emisere animos, non tanta cadentibus Hædis
Aeriam Rhodopen solida nive verberat Arctos,
Nec fragor Ausoniæ tantus, quum Juppiter omni
Arce tonat, tanta quatitur nec grandine Syrtis,
Quum Libyæ Boreas Italos niger attulit imbres.
Exclusere diem telis; stant ferrea cœlo
Nubila; nec jaculis arctatus sufficit aer.
Hi pereunt missis, illi redeuntibus hastis :

Concurrunt per inane sudes, et mutua perdunt
Vulnera, concurrunt hastæ, stridentia fundæ
Saxa pluunt, volucres imitantur fulgura glandes,
Et formidandæ non una morte sagittæ.
Nec locus ad terram telis : in corpora ferrum
Omne cadit : sæpe ignari perimuntque, caduntque;
Casus agit Virtutis opus : nunc turba recedit,
Nunc premit, ac vicibus tellurem amittit, et aufert.
Ut ventis nimbisque minax quum solvit habenas
Juppiter, affligitque alterno turbine mundum,
Stat cœli diversa acies, nunc fortior Austri,
Nunc Aquilonis hiems, donec pugnante procella
Aut nimiis hic vicit aquis, aut ille sereno.
Principium pugnæ turmas Asopius Hypseus
Œbalias, namque hæ magnum et gentile tumentes
Euboicum duris rumpunt umbonibus agmen,
Reppulit erepto cunei ductore Menalca.
Hic et mente Lacon, crudi torrentis alumnus,
Nec turpavit avos, hastam intra pectus euntem,
Ne pudor in tergo, per et ossa et viscera retro
Extrahit, atque hosti dextra labente remittit
Sanguineam : dilecta genis morientis oberrant
Taygeta, et pugnæ, laudataque verbera matri.
Phædimon Iasiden arcu Dircæus Amyntas
Destinat : heu celeres Parcæ! jam palpitat arvis
Phædimus, et certi nondum tacet arcus Amyntæ.
Abstulit ex humero dextram Calydonius Agreus
Phegeos : illa suum terra tenet improba ferrum,
Et movet : extimuit sparsa inter tela jacentem
Progrediens, truncamque tamen percussit Acœtes.

Iphin atrox Athamas, Argum ferus impulit Hypseus :
Stravit Abanta Pheres : diversaque vulnera flentes,
Guttur Iphis, latus Argus, Abas in fronte cruorem
Iphis eques, pedes Argus, Abas auriga jacebant.
Inachidæ gemini geminos ex sanguine Cadmi
Occultos galeis (sæva ignorantia belli!)
Perculerant ferro : sed dum spolia omnia cæsis
Eripiunt, videre nefas, et mœstus uterque
Respicit ad fratrem, pariterque errasse queruntur.
Cultor Ion Pisæ cultorem Daphnea Cyrrhæ
Turbatis prostravit equis : hunc laudat ab alto
Juppiter, hunc tardus frustra miseratur Apollo.

Ingentes Fortuna viros illustrat utrimque
Sanguine in adverso. Danaos Cadmeius Hæmon
Sternit, agitque furens : sequitur Tyria agmina Tydeus.
Hunc Pallas præsens, illum Tirynthius implet.

Qualiter hyberni summis duo montibus amnes
Franguntur, geminaque cadunt in plana ruina.
Contendisse putes, uter arva, arbustaque tollat,
Altius aut superet pontes : ecce una receptas
Confudit jam vallis aquas : sibi quisque superbus
Ire cupit, pontoque negant descendere mixti.

Ibat fumiferam quatiens Onchestius Idas
Lampada per medios, turbabatque agmina Graium,
Igne viam rumpens : magno quem cominus ictu
Tydeos hasta feri, discussa casside fixit.
Ille ingens in terga jacet, stat fronte superstes
Lancea, collapsæ veniunt in tempora flammæ.
Prosequitur Tydeus : « Sævos ne dixeris Argos :
Igne tuo, Thebane, rogum concedimus, arde. »

Inde velut primo tigris gavisa cruore
Per totum cupit ire pecus; sic Aona saxo,
Ense Pholum, Chromin ense, duos Helicaonas hasta
Transigit, Ægeæ Veneris quos Mæra sacerdos
Ediderat, prohibente Dea : vos præda cruenti
Tydeos : it sævas etiamnum mater ad aras.
Nec minus Herculeum contra vagus Hæmona ducit
Sanguis : inexpleto rapitur per millia ferro,
Nunc tumidæ Calydonis opes, nunc torva Pylenes
Agmina, nunc mœstæ fundens Pleuronis alumnos :
Donec in Olenium fessa jam cuspide Buten
Incidit : hunc turmis obversum, et abire vetantem
Aggreditur : puer ille, puer, malasque comamque
Integer, ignaro cui tunc Thebana bipennis
In galeam librata venit : finduntur utrimque
Tempora, dividuique cadunt in brachia crines,
Et non hoc metuens inopino limite vita
Exsiluit : tunc flavum Hypanin, flavumque Politen
(Ille genas Phœbo, crinem hic pascebat Iaccho :
Sævus uterque Deus), victis Hyperenora jungit
Conversumque fuga Damasum : sed lapsa per armos
Hasta viri trans pectus abit, parmamque tenenti
Excutit, et summa fugiens in cuspide portat.
Sterneret adversos etiamnum Ismenius Hæmon
Inachidas (nam tela regit, viresque ministrat
Amphitryoniades), sævum sed Tydea contra
Pallas agit : jamque adverso venere favore
Cominus, et placido prior hæc Tirynthius ore :
« Fida soror, quænam hunc belli caligine nobis
Congressum Fortuna tulit? num regia Juno

Hoc molita nefas? citius me fulmina contra,
Infandum, ruere, et magno bellare parenti
Adspiciat : genus huic : sed mitto agnoscere, quando
Tu diversa foves : nec si ipsum cominus Hyllum
Tydeos hasta tui, stygioque ex orbe remissum
Amphitryona petat : teneo, æternumque tenebo
Quantum hæc diva manus, quoties sudaverit ægis
Ista mihi, duris famulus quum casibus omnes
Lustro vagus terras : ipsa heu! comes invia mecum
Tartara, ni Superos Acheron excluderet, isses.
Tu patrem, cœlumque mihi : quis tanta relatu
Æquet? habe totas, si mens exscindere, Thebas.
Cedo equidem, veniamque precor. » Sic orsus abibat.
Pallada mulcet honos : rediit ardore remisso
Vultus, et erecti sederunt pectoris angues.

Sentit abisse Deum : levius Cadmeius Hæmon
Tela rotat, nulloque manum cognoscit in ictu.
Tunc magis atque magis vires animusque recedunt,
Nec pudor ire retro : cedentem acheloius heros
Impetit, et librans uni sibi missile telum,
Direxit jactus, summæ qua margine parmæ
Ima sedet galea, et juguli vitalia lucent.
Nec frustrata manus, mortemque invenerat hasta ;
Sed prohibet, paullumque humeri libare sinistri
Præbuit, et merito parcit Tritonia fratri.
Ille tamen nec stare loco, nec cominus ire
Amplius, aut vultus audet perferre cruenti
Tydeos : ægra animo vis, ac fiducia cessit.

Qualis setigeram lucana cuspide frontem
Strictus aper, penitus cui non infossa cerebro

Vulnera, nec felix dextræ tenor, in latus iras
Frangit, et expertæ jam non venit obvius hastæ.
Ecce, ducem turmæ, certa indignatus in hostem
Spicula, felici Prothoum torquere lacerto
Turbidus Œnides, una duo corpora pinu,
Cornipedemque equitemque ferit : ruit ille ruentem
In Prothoum, lapsasque manu quærentis habenas
In vultus galeam, clypeumque in pectora calcat,
Saucius extremo donec cum sanguine frenos
Respuit, et juncta domino cervice recumbit.
Sic ulmus vitisque, duplex jactura coloni,
Gaurano de monte cadunt : sed mœstior ulmus
Quærit utrumque nemus, nec tam sua brachia labens,
Quam gemit assuetas, invitaque proterit uvas.
Sumserat in Danaos Heliconius arma Corœbus,
Ante comes Musis, Stygii cui conscia pensi
Ipsa diu inspectis letum prædixerat astris
Uranie : cupit ille tamen, pugnasque virosque
Forsitan ut caneret : longa jacet ipse canendus
Laude, sed amissum mutæ flevere sorores.
Pactus Agenoream primis Atys ibat ab annis
Ismenen (Tyrii juvenis non advena belli,
Quamvis Cyrrha domus : soceros nec tristibus actis
Adversatus erat) sponsam, cui castus amanti
Squalor, et indigni commendat gratia luctus.
Ipse quoque egregius : nec pectora virginis illi
Diversa, inque vicem, sineret Fortuna, placebant.
Bella vetant tædas, juvenique hinc major in hostes
Ira : ruit primis immixtus, et agmina Lernæ
Nunc pedes ense vago, prensis nunc celsus habenis,

Ceu spectetur, agit : triplici velaverat ostro
Surgentes etiamnum humeros, et levia mater
Pectora : tunc auro phaleras, auroque sagittas
Cingulaque, et manicas, ne conjuge vilior iret,
Presserat, et mixtum cono crispaverat aurum.
Talibus heu! fidens vocat ultro in prœlia Graios.
Ac primum faciles grassatus cuspide turmas
Arma refert sociis, et in agmina fida, peracta
Cæde, redit : sic Hyrcana leo Caspius umbra
Nudus adhuc, nulloque jubæ flaventis honore
Terribilis, magnique etiamnum sanguinis insons,
Haud procul a stabulis captat custode remoto
Segne pecus, teneraque famem consumit in agna.
  Mox ignotum armis, ac solo corpore mensus
Tydea non timuit : fragilique lacessere telo
Sæpius infrendentem aliis, aliosque sequentem
Ausus erat : tandem invalidos Ætolus ad ictus
Forte refert oculos, et formidabile ridens :
« Jamdudum video, magnum cupis, improbe, leti
Nomen, » ait : simul audacem non ense, nec hasta
Dignatus, leviter digitis imbelle solutis
Abjecit jaculum : latebras tamen inguinis alte
Missile, ceu totis intortum viribus hausit.
Præterit haud dubium fati, et spoliare superbit
Œnides : « Neque enim has Marti, aut tibi, bellica Pallas
Exuvias figemus, ait : procul arceat ipsum
Ferre pudor : vix si bellum comitata relictis
Deipyle thalamis, illi illudenda tulissem. »
  Sic ait : et belli majora ad præmia mente
Ducitur : innumeris veluti leo forte potitus

Cædibus imbelles vitulos, mollesque juvencas
Transmittit : magno furor est in sanguine mergi,
Nec nisi regnantis cervice recumbere tauri.
At non semianimi clamore Menœcea lapsus
Fallit Atys : prævertit equos, curruque citato
Desilit : instabat pubes Tegeæa jacenti,
Nec prohibent Tyrii. « Pudeat, Cadmea juventus,
Terrigenas mentita patres! quo tenditis, inquit,
Degeneres? incliusne jacet pro sanguine nostro
Hospes Atys? tantum hospes adhuc, et conjugis ultor
Infelix nondum iste suæ : nos pignora tanta
Prodimus? » insurgunt justo firmata pudore
Agmina; cuique suæ rediere in pectora curæ.
Interea thalami secreta in parte sorores,
Par aliud morum, miserique innoxia proles
Œdipodæ, varias miscent sermone querelas.
Nec mala quæ juxta, sed longa ab origine fati,
Hæc matris tædas, oculos ast illa paternos,
Altera regnantem, profugum gemit altera fratrem,
Bella ambæ : gravis hinc miseri cunctatio voti.
Nutat utroque timor, quemnam hoc certamine victum,
Quem vicisse velint : tacite præponderat exsul.
Sic Pandioniæ repetunt ubi fida volucres
Hospitia, atque larem bruma pulsante relictum,
Stantque super nidos, veterisque exordia fati
Enarrant tectis, et truncum ac flebile murmur
Verba putant; voxque illa tamen non dissona verbis.
Atque ibi post lacrymas, et longa silentia rursus
Inchoat Ismene : « Quisnam hic mortalibus error?
Quæ decepta fides? curam invigilare quieti,

Claraque per somnos animis simulacra reverti?
Ecce ego, quæ thalamos, nec si pax alta maneret,
Tractarem sensu, (pudet heu!) connubia vidi
Nocte, soror: sponsum (unde?) mihi sopor attulit amens
Vix notum visu: semel his in sedibus illum,
Dum mea nescio quo spondentur fœdera pacto
Respexi non sponte, soror: turbata repente
Omina cernebam; subitusque intercidit ignis;
Meque sequebatur rabido clamore reposcens
Mater Atyn. Quænam hæc dubiæ præsagia cladis?
Nec timeo, dum tuta domus, milesque recedat
Doricus, et tumidos liceat componere fratres. »

Talia nectebant, subito quum pigra tumultu
Expavit domus, et multo sudore receptus
Fertur Atys, servans animam jam sanguine nullo,
Cui manus in plaga, dependet languida cervix
Exterior clypeo, crinesque a fronte supini.

Prima videt, caramque tremens Iocasta vocabat
Ismenen: namque hoc solum moribunda precatur
Vox generi: solum hoc gelidis jam nomen inerrat
Faucibus: exclamant famulæ: tollebat in ora
Virgo manus: tenuit sævus pudor: attamen ire
Cogitur, indulget summum hoc Iocasta jacenti,
Ostenditque offertque: quater jam morte sub ipsa
Ad nomen visus, dejectaque fortiter ora
Sustulit: illam unam neglecto lumine cœli
Adspicit, et vultu non exsatiatur amato.
Tunc quia nec genitrix juxta, positusque beata
Morte pater, sponsæ munus miserabile tradunt,
Declinare genas: ibi demum teste remoto

Fassa pios gemitus, lacrymasque in lumina fudit.
 Dumque ea per Thebas, aliis serpentibus ardens
Et face mutata bellum integrabat Enyo.
Arma volunt, primos veluti modo cominus ictus
Sustulerint, omnisque etiamnum luceat ensis.
 Eminet OEnides; quamvis et arundine certa
Parthenopæus agat, morientumque ora furenti
Hippomedon proculcet equo, Capaneaque pinus
Jam procul Aoniis volet agnoscenda catervis.
 Tydeos illa dies : illum fugiuntque, tremuntque
Clamantem : «Quo terga datis? licet ecce peremtos
Ulcisci socios, mœstamque rependere noctem.
Ille ego inexpletis solus qui cædibus hausi
Quinquaginta animas : totidem, totidemque gregati
Ferte manus : nulline patres, nulline jacentum
Unanimi fratres? quæ tanta oblivia luctus?
Quam pudet Inachias contentum abiisse Mycenas!
Hinc super Thebis? hæc robora regis? ubi autem
Egregius dux ille mihi? » simul ordine lævo
Ipsum exhortantem cuneos, capitisque superbi
Insignem fulgore videt : nec segnius ardens
Accurrit, niveo quam flammiger ales olori
Imminet, et magna trepidum circumligat umbra.
 Tunc prior : « Aoniæ rex o justissime gentis,
Imus in arma palam, tandemque ostendimus enses?
An noctem et solitas placet exspectare tenebras? »
 Ille nihil contra; sed stridula cornus in hostem
It referens mandata ducis, quam providus heros
Jamjam in fine viæ percussam obliquat, et ipse
Telum ingens avide, et quanto non ante lacerto

Impulit : ibat atrox finem positura duello
Lancea : convertere oculos utrimque faventes
Sidonii Graiique Dei : crudelis Erinnys
Obstat, et infando differt Eteoclea fratri.
Cuspis in armigerum Phlegyam peccavit, ubi ingens
Pugna virum : stricto nam sævior irruit ense
Ætolus, retroque datum Thebana tegebant
Arma ducem : sic densa lupum jam nocte sub atra
Arcet ab apprenso pastorum turba juvenco :
Improbus erigitur contra; nec cura vetantes
Impetere, illum, illum, semel in quem venerat, urget.
  Non secus objectas acies, tamen ora Thoantis,
Dissimulat, transitque manu : turbamque minorem
Pectora Deilochi, Clonii latus, ilia torvi
Perforat Hippotadæ : truncis sua membra remittit
Interdum, galeasque rotat per nubila plenas.
Et jam corporibus sese, spoliisque cadentum
Clauserat : unum acies circum consumitur; unum
Omnia tela vovent : summis hæc ossibus hærent;
Pars frustrata cadunt, partem Tritonia vellit,
Multa rigent clypeo : densis jam consitus hastis
Ferratum quatit umbo nemus, tergoque fatiscit
Atque humeris gentilis aper : nusquam ardua coni
Gloria, quique apicem torvæ Gradivus habebat
Cassidis, haud lætum domino ruit omen : inusta
Temporibus nuda æra sedent, circumque sonori
Vertice percusso volvuntur in arma molares.
Jam cruor in galea, jam saucia proluit ater
Pectora permixtus sudore et sanguine torrens.
  Respicit hortantes socios et Pallada fidam,

Longius opposita celantem lumina parma :
Ibat enim magnum lacrymis inflectere patrem.
  Ecce secat Zephyros ingentem fraxinus iram
Fortunamque ferens : teli non eminet auctor.
Astacides Menalippus erat; nec prodidit ipse,
Et vellet latuisse manum : sed gaudia turmæ
Monstrabant trepidum : nam flexus in ilia Tydeus
Submissum latus, et clypei laxaverat orbem.
Clamorem Aonii miscent gemitumque Pelasgi,
Objectantque manus, indignantemque tuentur.
Ille per oppositos, longe rimatus, amarum,
Astaciden, totis animæ se cogit in ictum
Relliquiis, telumque jacit, quod proximus Hopleus
Præbuerat : perit expressus conamine sanguis.
  Tunc tristes socii cupidum bellare, (quis ardor!)
Et poscentem hastas, mediaque in morte negantem
Exspirare, trahunt, summique in margine campi
Effultum gemina latera inclinantia parma
Ponunt, ac sævi rediturum ad prœlia Martis
Promittunt flentes : sed et ipse recedere cœlum,
Ingentesque animos extremo frigore labi
Sensit, et innixus terræ, « Miserescite, clamat,
Inachidæ : non ossa precor referantur ut Argos,
Ætolumve larem : nec enim mihi cura supremi
Funeris : odi artus, fragilemque hunc corporis usum
Desertorem animi : caput, o caput, o mihi si quis
Apportet, Menalippe, tuum! nam volveris arvis :
Fido equidem; nec me virtus suprema fefellit.
I, precor, Atrei si quid tibi sanguinis unquam,
Hippomedon : vade, o primis puer inclyte bellis

Arcas, et Argolicæ Capaneu jam maxime turmæ. »
Moti omnes : sed primus abit, primusque repertum
Astaciden medio Capaneus e pulvere tollit
Spirantem, lævaque super cervice reportat
Terga cruentantem concussi vulneris uda.
Qualis ab Arcadio rediit Tirynthius antro,
Captivumque suem clamantibus intulit Argis.
Erigitur Tydeus, vultuque occurrit, et amens
Lætitiaque, iraque, ut singultantia vidit
Ora, trahique oculos, seseque agnovit in illo :
Imperat abscisum porgi, lævaque receptum
Spectat atrox hostile caput, gliscitque tepentis
Lumina torva videns, et adhuc dubitantia figi.
Infelix contentus erat : plus exigit ultrix
Tisiphone : jamque inflexo Tritonia patre
Venerat, et misero decus immortale ferebat;
Atque illum effracti perfusum tabe cerebri
Adspicit, et vivo scelerantem sanguine fauces.
Nec comites auferre valent : stetit aspera Gorgo
Crinibus emissis, rectique ante ora cerastæ
Velavere Deam : fugit aversata jacentem,
Nec prius astra subit, quam mystica lampas, et insons
Ilissos multa purgavit lumina lympha.

LIBER NONUS.

Asperat Aonios rabies audita cruenti
Tydeos : ipsi etiam minus ingemuere jacentem
Inachidæ, culpantque virum, et rupisse queruntur
Fas odii : quin te, Divum implacidissime, quanquam
Præcipuum tunc cædis opus, Gradive, furebas,
Offensum virtute ferunt : nec cominus ipsum
Ora, sed et trepidos retro torsisse jugales.
   Ergo profanatum Menalippi funus acerbo
Vulnere non aliis ultum Cadmeia pubes
Insurgunt stimulis, quam si turbata sepulcris
Ossa patrum, monstrisque datæ crudelibus urnæ.
Accendit rex ipse super : « Quisquamne Pelasgis
Mitis adhuc, hominemque gerit? jam morsibus uncis
(Pro furor! usque adeo tela exsatiavimus?) artus
Dilacerant : nonne Hyrcanis bellare putatis
Tigribus? aut sævos Libyæ contra ire leones?
Et nunc ille jacet (pulchra o solatia leti!)
Ore tenens hostile caput, dulcique nefandus
Immoritur tabo : nos ferrum mite, facesque :
Illis nuda odia, et feritas jam non eget armis.
Sic peragant rabidi, claraque hac luce fruantur,
Dum videas hæc, summe pater : sed enim hiscere campos
Conquesti, terræque fugam miserantur : an istos
Vel sua portet humus? » Magno sic fatus agebat

Procursu fremituque viros : furor omnibus idem
Tydeos invisi spoliis, raptoque potiri
Corpore : non aliter subtexunt astra catervæ
Incestarum avium, longe quibus aura nocentem
Aera, desertasque tulit sine funere mortes :
Illo avidæ cum voce ruunt, sonat arduus æther
Plausibus, et cœlo volucres cessere minores.

Fama per Aonium rapido vaga murmure campum
Spargitur in turmas, solito pernicior index
Quum lugenda refert; donec cui maxima fando
Damna vehit, trepidas lapsa est Polynicis ad au
Diriguit juvenis, lacrymæque hæsere paratæ,
Et cunctata fides : nimium nam cognita virtus
OEnidæ credi letum suadetque vetatque.
Sed postquam haud dubio clades auctore reperta est,
Nox oculos, mentemque rapit : tum sanguine fixo
Membra simul, simul arma ruunt : madet ardua fletu
Jam galea, atque ocreæ clypeum excepere cadentem.
It mœstus genua ægra trahens, hastamque sequentem,
Vulneribus ceu mille gravis, totosque per artus
Saucius : assistunt socii, monstrantque gementes.
Tandem ille abjectis, vix quæ portaverat, armis,
Nudus in egregii vacuum jam corpus amici
Procidit, et tali lacrymas cum voce profudit :

« Hasne tibi, armorum spes o suprema meorum,
OEnide, grates? hæc præmia digna rependi?
Nudus ut invisa Cadmi tellure jaceres
Sospite me? nunc exsul ego æternumque fugatus,
Quando alius misero, ac melior mihi frater ademtus.
Nec jam sortitus veteres, regnique nocentis

Perjurum diadema peto : quo gaudia tanti
Emta mihi, aut sceptrum, quod non tua dextera tradet?
Ite, viri, solumque fero me linquite fratri.
Nil opus arma ultra tentare, et perdere mortes:
Ite, precor : quid jam dabitis mihi denique majus?
Tydea consumsi : quanam hoc ego morte piabo?
O socer, o Argi! et primæ bona jurgia noctis,
Alternæque manus, et longi pignus amoris
Ira brevis : non me ense tuo tunc, maxime Tydeu,
Et poteras, nostri mactatum in limine Adrasti?
Quin etiam Thebas me propter, et impia fratris
Tecta libens, unde haud alius remeasset, adisti :
Ceu tibimet sceptra et proprios laturus honores.
Jam Telamona pium, jam Thesea fama tacebat.
Qualis et ecce jaces? quæ primum vulnera mirer?
Quis tuus hic, quis ab hoste cruor? quæ te agmina, quive
Innumeri stravere globi? ni fallor, et ipse
Invidit pater, et tota Mars impulit hasta.»
Sic ait, et mœrens etiamnum lubrica tabo
Ora viri tergit lacrymis, dextramque reponit.
«Tune meos hostes huc usque exosus? et ultra
Sospes ego?» exuerat vagina turbidus ensem,
Aptabatque neci : comites tenuere, socerque
Castigat, bellique vices ac fata revolvens
Solatur tumidum, longeque a corpore caro
Paullatim, unde dolor, letique animosa voluntas,
Amovet, ac tacite ferrum inter verba reponit.
Ducitur, amisso qualis consorte laborum
Deserit inceptum media inter jugera sulcum
Taurus iners, colloque jugum deforme remisso

Parte trahit, partem lacrymans sustentat arator.
Ecce autem hortatus Eteoclis, et arma secuti,
Lecta manus, juvenes, quos nec Trifonia bello,
Nec prope collata sprevisset cuspide Mavors,
Adventant : contra collecta ut pectora parmæ
Fixerat, atque hastam longe protenderat, hæret
Arduus Hippomedon : ceu fluctibus obvia rupes,
Cui neque de cœlo metus, et fracta æquora cedunt,
Stat cunctis immota minis : timet ipse rigentem
Pontus, et ex alto miseræ novere carinæ.
Tunc prior Aonides (validam simul elicit hastam):
« Non pudet hos Manes, hæc infamantia bellum
Funera, Dis coram, et cœlo inspectante tueri?
Scilicet egregius sudor memorandaque virtus
Hanc tumulare feram? ne non mœrentibus Argos
Exsequiis lacrymandus eat! mollique feretro
Infandam ejectans saniem? dimittite curam.
Nullæ illum volucres, nulla impia monstra, nec ipse,
Si demus, pius ignis edat. » Nec plura : sed ingens
Intorquet jaculum, duro quod in ære moratum,
Transmissumque tamen clypei stetit orbe secundo.
Inde Pheres, acerque Lycus : sed cassa Pherctis
Hasta redit, Lycus excelso terrore comantem
Perstrinxit galeam : convulsæ cuspide longe
Diffugere jubæ, patuitque ingloria cassis. 109
Ipse nec ire retro, nec in obvia concitus arma
Exsilit, inque eadem sese vestigia semper
Obversus cunctis profert, recipitque, nec unquam
Longius indulget dextræ, motusque per omnes
Corpus amat : corpus servans, circumque, supraque

Vertitur. Imbellem non sic amplexa juvencum
Infestante lupo, quum primum fœta tuetur
Mater, et ancipiti circumfert cornua gyro :
Ipsa nihil metuens, sexusque oblita minoris,
Spumat, et ingentes imitatur femina tauros.
  Tandem intermissa jaculantum nube potestas
Reddere tela fuit : namque et Sicyonius Alcon
Venerat auxilio, Pisæaque præpetis Idæ
Turba subit, cuneumque replent : his fretus in hostes
Lernæam jacit ipse trabem : volat illa sagittis
Æqua fuga, mediumque nihil cunctata Politen
Transabit, et juncti clypeum cavat improba Mopsi.
Phocea tunc Cydona, Tanagræumque Phalantum,
Atque Erycem, hunc retro conversum, et tela petentem,
Dum spes nulla necis, crinito a vertice figit.
Faucibus ille cavis hastam non ore receptam
Miratur moriens, pariterque et murmure plenus
Sanguis, et expulsi salierunt cuspide dentes.
Ausus erat furto dextram injectare Leonteus
Pone viros atque arma latens, positumque trahebat
Prenso crine caput : vidit, quanquam undique crebræ
Hippomedon ante ora minæ, sævoque protervam
Abstulit ense manum; simul increpat: «Hanc tibi Tydeus
Tydeus, ipse rapit : post et confecta virorum
Fata time, magnosque miser fuge tangere manes.»
Ter Cadmæa phalanx torvum abduxere cadaver,
Ter retrahunt Danai. Siculi velut anxia puppis
Seditione maris, nequicquam obstante magistro,
Errat, et averso redit in vestigia velo.
  Non ibi Sidoniæ valuissent pellere cœpto

Hippomedonta manus : non illum impacta moverent
Tormenta oppositum, formidatique superbis
Turribus impulsus tentato umbone redissent.
Sed memor Elysii regis, noxasque retexens
Tydeos, in medios astu subit impia campos
Tisiphone : sensere acies, subitusque cucurrit
Sudor equis, sudorque viris : quanquam ore remisso
Inachium fingebat Halyn : nusquam impius ignis,
Verberaque, et jussi tenuere silentia crines.
Arma gerit, juxtaque feri latus Hippomedontis
Blanda genas, vocemque venit : tamen ille loquentis
Extimuit vultus, admiraturque timorem.
Ille autem lacrymans, « Tu nunc, ait, inclyte, frustra
Exanimes socios, inhumataque corpora Graium
(Scilicet is nobis metus? aut jam cura sepulcri?)
Protegis; ipse manu Tyria tibi captus Adrastus
Raptatur, teque ante alios, te voce, manuque
Invocat : heu qualem lapsare in sanguine vidi,
Exutum canos lacero diademate crines!
Ne procul hinc, advertē oculos : ubi plurimus ille
Pulvis, ubi ille globus : » paullum stetit anxius heros,
Librabatque metus : premit aspera virgo : « Quid hæres?
Imus? an hi retinent manes? et vilior ille
Qui superest? » Miserum sociis opus, et sua mandat
Prœlia, et unanimi vadit desertor amici,
Respiciens tamen, et revocent si forte paratus.
Inde legens turbata trucis vestigia Divæ,
Huc illuc frustra ruit avius : impia donec
Eumenis ex oculis rejecta cœrula parma
Fugit, et innumeri galeam rupere cerastæ.

Adspicit infelix discussa nube quietos
Inachidas, currumque nihil metuentis Adrasti.
Et Tyrii jam corpus habent : jam gaudia magnæ
Testantur voces : victorque ululatus aderrat
Auribus, occultoque ferit præcordia luctu.
Ducitur hostili (pro dura potentia fati !)
Tydeus ille solo, modo cui Thebana sequenti
Agmina, sive gradum, seu frena effunderet, ingens
Limes utrimque datus : nusquam arma, manusque quiescunt.
Nulla viri feritas : juvat ora rigentia leto,
Et formidatos impune lacessere vultus.
Hic amor, hoc una timidi, fortesque sequuntur
Nobilitare manus, infectaque sanguine tela
Conjugibus servant, parvisque ostendere natis.
Sic ubi Maura diu populatum rura leonem,
Quem propter clausique greges, vigilantque magistri,
Pastorum lassæ debellavere cohortes;
Gaudet ager, magno subeunt clamore coloni,
Præcerpuntque jubas, immaniaque ora recludunt,
Damnaque commemorant, seu jam sub culmine fixus
Excubat, antiquo seu pendet gloria luco.
At ferus Hippomedon, quanquam jam sentit inane
Auxilium, et seram rapto pro corpore pugnam,
It tamen, et cæcum rotat irrevocabilis ensem.
Vix socios hostemque, nihil dum tardet euntem,
Secernens : sed cæde nova jam lubrica tellus,
Armaque, seminecesque viri, currusque soluti
Impediunt, lævumque femur, quod cuspide fixum
Regis Echionii, seu dissimulaverat ardens,
Sive ibi nescierat : mœstum videt Hoplea tandem.

Tydeos hic magni fidus comes, et modo frustra
Armiger : alipedem prona cervice tenebat
Fatorum ignarum domini, solumque frementem
Quod vacet, inque acies audentior ille pedestres.
Hunc adspernantem tumido nova pondera tergo
(Unam quippe manum domitis expertus ab annis)
Corripit, affaturque : « Quid o nova jussa recusas,
Infelix sonipes? nusquam tibi dulce superbi
Regis onus : non jam Ætolo satiabere campo,
Gaudentemque jubam per stagna Acheloia solves.
Quod superest, caros, i, saltem ulciscere manes,
Aut sequere; extorrem neu tu quoque læseris umbram
Captivus, tumidumque equitem post Tydea portes. »
Audisse, accensumque putes : hoc fulmine raptum
Abstulit, et similes minus indignatur habenas.
Semifer aeria talis Centaurus ab Ossa
Desilit in valles : ipsum nemora alta tremiscunt,
Campus equum. Trepidi cursu glomerantur anhelo
Labdacidæ : premit ille super, nec opinaque ferro
Colla metens linquit truncos post terga cadentes.
Ventum erat ad fluvium : solito tunc plenior alveo,
Signa mali, magna se mole Ismenos agebat.
Illa brevis requies; illo timida agmina lassam
De campis egere fugam : stupet hospita belli
Unda viros, claraque armorum incenditur umbra.
Insiluere vadis : magnoque fragore solutus
Agger, et adversæ latuerunt pulvere ripæ.
Ille quoque hostiles saltu majore per undas
Irruit attonitis (longum dimittere habenas),
Sicut erat, tantum viridi defixa parumper

Cespite, populeo commendat spicula trunco.
Tunc vero exanimes tradunt rapientibus ultro
Arma vadis : alii dimissa casside, quantum
Tendere conatus animæ valuere sub undis,
Turpe latent : multi fluvium transmittere nando
Aggressi ; sed vincla tenent, laterique repugnat
Balteus, et madidus deducit pectora thorax.

Qualis cœruleis tumido sub gurgite terror
Piscibus, arcani quoties devexa profundi
Scrutantem delphina vident : fugit omnis in imos
Turba lacus, viridesque metu stipantur in algas;
Nec prius emersi, quam summa per æquora flexus
Emicet, et visis malit certare carinis.

Talis agit sparsos, mediisque in fluctibus heros
Frena manu pariter, pariter regit arma, pedumque
Remigio sustentat equum; consuetaque campo
Fluctuat, et mersas levis ungula quærit arenas.
Sternit Iona Chromis, Chromin Antiphos, Antiphon Hypseus,
Hypseus Astyagen, evasurumque relicto
Amne Linum, ni fata vetent, et stamine primo
Ablatum tellure mori : premit agmina Thebes
Hippomedon, turbat Danaos Asopius Hypseus :
Amnis utrumque timet : crasso vada mutat uterque
Sanguine, et a fluvio neutri fatale reverti.

Jam laceri pronis volvuntur cursibus artus,
Oraque, et abscisæ redeunt in pectora dextræ.
Spicula jam clypeosque leves arcusque remissos
Unda vehit, galeasque vetant descendere cristæ.
Summa vagis late sternuntur flumina telis,
Ima viris : illic luctantur corpora leto,

Efflantesque animas retro premit obvius amnis.
Flumineam rapiente vado puer Agrius ulmum
Prenderat, insignes humeros ferus ense Menœceus
Amputat : ille cadens, nondum conamine ademto,
Truncus in excelsis spectat sua brachia ramis.
Hypseos hasta Sagen ingenti vulnere mersit :
Ille manet fundo, rediit pro corpore sanguis.
Desiluit ripis fratrem rapturus Agenor
Heu miser, et tenuit; sed saucius ille levantem
Degravat amplexu : poterat resolutus Agenor
Emersisse vadis, puduit sine fratre reverti.
Surgentem dextra Chaletnum, vulnusque minantem
Sorbebat rapidus nodato gurgite vortex :
Jam vultu, jam crine latet, jam dextera nusquam,
Ultimus abruptas ensis descendit in undas.
Mille modis leti miseros mors una fatigat.
Induit a tergo Mycalesia cuspis Agyrten :
Respexit, nusquam auctor erat; sed, concita tractu
Gurgitis, effugiens invenerat hasta cruorem.
Figitur et validos sonipes Ætolus in armos,
Exsiluitque alte vi mortis, et aera pendens
Verberat : haud tamen est turbatus flumine ductor :
Sed miseratur equum, magnoque e vulnere telum
Exuit ipse gemens, et sponte remisit habenas.
Inde pedes repetit pugnas, gressuque, manuque
Certior, et segnem Nomium, fortemque Mimanta,
Thebanumque Lichan, Anthedoniumque Lycetum
Continuat ferro, geminisque e fratribus unum
Thespiaden : eadem poscenti fata Panemo,
« Vive superstes, ait, diræque ad mœnia Thebes

Solus abi, miseros nou decepture parentes.
Dî bene, quod pugnas rapidum dejecit in amnem
Sanguinea Bellona manu : trahit unda timentes
Gurgite gentili, nuda nec flebilis umbra
Stridebit vestros Tydeus inhumatus ad ignes.
Ibitis æquoreis crudelia pabula monstris :
Illum terra vehit, suaque in primordia solvit. »
Sic premit adversos, et acerbat vulnera dictis.
Ac nunc ense furit, nunc tela natantia raptans
Ingerit : innuptæ comitem Therona Dianæ,
Ruricolamque Gyan, cum fluctivago Ergino,
Intonsumque Hersen, contemtoremque profundi
Crethea, nimbosam qui sæpe Caphareos arcem
Euboicasque hiemes parva transfugerat alno.
Quid non fata queant? trajectus pectora ferro
Volvitur in fluctus : heu cujus naufragus undæ!
Te quoque sublimi transnautem flumina curru,
Dum socios, Pharsale, petis, resupinat ademtis
Dorica cuspis equis : illos violentia sævi
Gurgitis, infelixque jugi concordia mergit.
Nunc age, quis tumidis magnum expugnaverit undis
Hippomedonta labor, cur ipse excitus in arma
Ismenos, doctæ nosse indulgete sorores :
Vestrum opus ire retro, et senium defendere famæ.
Gaudebat Fauno nymphaque Ismenide natus
Maternis bellare tener Crenæus in undis :
Crenæus, cui prima dies in gurgite fido,
Et natale vadum, et virides cunabula ripæ.
Ergo ratus nihil Elysias ibi posse sorores,
Lætus adulantem nunc hoc nunc margine ab illo

Transit avum : levat unda gradus, seu defluus ille,
Sive obliquus eat; nec quum subit obvius, ullas
Stagna dedere moras, pariterque revertitur amnis.
Non Anthedonii tegit hospitis inguina pontus
Blandior, æstivo nec se magis æquore Triton
Exerit, aut caræ festinus ad oscula matris
Quum remeat, tardumque ferit delphina Palæmon.
  Arma decent humeros, clypeusque insignis, et auro
Lucidus, Aoniæ cælatur origine gentis.
Sidonis hic blandi per candida terga juvenci
(Jam secura maris, teneris jam cornua palmis
Non tenet : extremis alludunt æquora plantis.
Ire putes clypeo, fluctusque secare juvencum.
Adjuvat unda fidem, pelago nec discolor amnis.
  Tunc audax pariter telis, et voce proterva
Hippomedonta petit : « Non hæc fœcunda veneno
Lerna, nec Herculeis haustæ serpentibus undæ.
Sacrum amnem, sacrum (et, miser, experiere), Deumque
Altrices irrumpis aquas : » nihil ille, sed ibat
Cominus : opposuit cumulo se densior amnis,
Tardavitque manum : vulnus tamen illa retentum
Pertulit, atque animæ tota in penetralia sedit.
Horruit unda nefas : silvæ flevistis utræque :
Et graviora cavæ sonuerunt murmura ripæ.
Ultimus ille sonus moribundo emersit ab ore,
« Mater ! » in hanc miseri ciderunt flumina vocem.
  At genitrix, cœtu glaucarum cincta sororum,
Protinus icta malo, vitrea de valle solutis
Exsiliit furibunda comis, ac verbere crebro
Oraque, pectoraque, et viridem scidit horrida vestem.

Utque erupit aquis, iterumque, iterumque trementi
Ingeminat « Crenæe » sono : nusquam ille, sed index
Desuper, ah miseræ nimium noscenda parenti,
Parma natat : jacet ipse procul, qua mixta supremum
Ismenon primi mutant confinia ponti.
Fluctivagam sic sæpe domum, madidosque penates
Halcyone deserta gemit, quum pignora sævus
Auster, et algentes rapuit Thetis invida nidos.

Mergitur orba iterum, penitusque occulta sub undis
Limite non uno, liquidum qua subter eunti
Lucet iter, miseri nequicquam funera nati
Vestigat, plangitque tamen : sæpe horridus amnis
Obstat, et obducto caligant sanguine visus.
Illa tamen præceps in tela offendit et enses,
Scrutaturque manu galeas, et prona reclinat
Corpora : nec ponto submota intrabat amaram
Dorida, possessum donec jam fluctibus altis
Nereidum miserata cohors ad pectora matris
Impulit : illa manu ceu vivum amplexa reportat,
Insternitque toris riparum, atque humida siccat
Mollibus ora comis, atque hæc ululatibus addit :

« Hoc tibi semidei munus tribuere parentes?
Nec mortalis avus ? sic nostro in gurgite regnas?
Mitior heu misero discors, alienaque tellus,
Mitior unda maris, quæ juxta flumina corpus
Rettulit, et miseram visa exspectasse parentem.
Hinc mei vultus? hæc torvi lumina patris?
Hi crines undantis avi? tu nobile quondam
Undarum, nemorumque decus, quo sospite major
Diva, et nympharum longe regina ferebar.

Heus ubinam ille frequens modo circa limina matris
Ambitus? orantesque tibi servire Napææ?
Cur nunc te melius sævo mansura profundo
Amplexu misero tumulis, Crenæe, reporto,
Non mihi? nec tantæ pudet, heu! miseretque ruinæ,
Dure parens? quæ te alta et ineluctabilis imo
Condidit amne palus? quo jam nec cruda nepotis
Funera, nec nostri valeant perrumpere planctus?
Ecce furit, jactatque tuo se iu gurgite major
Hippomedon : illum ripæque undæque tremiscunt,
Illius impulsu nostrum bibit unda cruorem.
Tu piger, et trucibus facilis servire Pelasgis.
Ad cineres saltem, supremaque justa tuorum
Sæve veni, non hic solum accensure nepotem. »

His miscet planctus, multumque indigna cruentat
Pectora : cæruleæ referunt lamenta sorores.
Qualiter Isthmiaco nondum Nereida portu
Leucothean planxisse ferunt, dum pectore anhelo
Frigidus in matrem sævum mare respuit infans.

At pater arcano residens Ismenos in antro,
Unde auræ, nubesque bibunt, atque imbrifer Arcus
Pascitur, et Tyrios melior venit annus in agros,
Ut lamenta procul (quanquam obstrepit ipse) novosque
Accepit natæ gemitus, levat aspera musco
Colla, gravemque gelu crinem, ceciditque soluta
Pinus adulta manu, dimissaque volvitur urna.
Illum per ripas annoso scrupea limo
Ora exertantem silvæ, fluviique minores
Mirantur : tantus tumido de gurgite surgit,
Spumosum attollens apicem, lapsuque sonoro

Pectora cœruleæ rivis manantia barbæ.
Obvia cognatos gemitus, casumque nepotis
Nympharum docet una patrem, monstratque cruentum
Auctorem, dextramque premit : stetit arduus alto
Amne, manuque genas, et nexa virentibus ulvis
Cornua concutiens, sic turbidus ore profundo
Incipit : « Huncne mihi, Superum regnator, honorem,
Quod toties hospesque tuis et conscius actis,
Nec memorare timor, falsa nunc improba fronte
Cornua, nunc vetitam currus disjungere Phœben,
Dotalesque rogos, deceptaque fulmina vidi,
Præcipuosque alui natorum? an vilis et illis
Gratia? ad hunc certe repsit Tirynthius amnem:
Hac tibi flagrantem Bromium restinximus unda.
Adspice, quas fluvio cædes, quæ funera portem,
Continuus telis, altoque adopertus acervo.
Omne vadum belli series tenet : omnis anhelat
Unda nefas, subterque animæ supraque recentes
Errant, et geminas jungunt caligine ripas.
Ille ego clamatus sacris ululatibus amnis,
Qui molles thyrsos, Bacchæaque cornua puro
Fonte lavare feror, stipatus cædibus arctas
In freta quæro vias : non Strymonos impia tanto
Stagna cruore natant, non spumifer altius Hebrus
Gradivo bellante rubet : nec te admonet altrix
Unda, tuasque manus, jampridem oblite parentum
Liber? an Eous melius pacatur Hydaspes?
At tu, qui tumidus spoliis, et sanguine gaudes
Insontis pueri, non hoc ex amne potentem
Inachon, aut sævas victor revehere Myceuas,

Ni mortalis ego, et tibi ductus ab æthere sanguis. »
Sic ait infrendens, et sponte furentibus undis
Signa dedit : mittit gelidus montana Cithæron
Auxilia, antiquasque nives, et pabula brumæ
Ire jubet : frater tacitas Asopos eunti
Conciliat vires, et hiulcis flumina venis
Suggerit : ipse cavæ scrutatur viscera terræ,
Stagnaque, torpentesque lacus, pigrasque paludes
Excutit, atque avidos tollens ad sidera vultus
Humentes nebulas exhaurit, et aera siccat.
Jamque super ripas utroque exstantior ibat
Aggere, jam medium modo qui superaverat amnem
Hippomedon intactus aquis humerosque manusque,
Miratur crevisse vadum, seseque minorem.
Hinc atque hinc tumidi fluctus, animosaque surgit
Tempestas instar pelagi, quum Pleiadas haurit,
Aut nigrum trepidis impingit Oriona nautis.
Non secus æquoreo jactat Theumesius amnis
Hippomedonta salo, semperque umbone sinistro
Tollitur, et clypeum nigrante supervenit æstu
Spumeus assultans, fractaque refunditur unda
Et cumulo majore redit : nec mole liquenti
Contentus, carpit putres servantia ripas
Arbusta, annosasque trabes, ejectaque fundo
Saxa rotat : stat pugna impar, amnisque virique,
Indignante Deo : nec enim dat terga, nec ullis
Frangitur ille minis, venientesque obvius undas
Intrat, et objecta dispellit flumina parma.
Stant terra fugiente gradus; et poplite tenso
Lubrica saxa natant, genibusque obnixus, et hærens

Subruta fallaci servat vestigia limo,
Sic etiam increpitans : « Unde hæc, Ismene, repente
Ira tibi? quove has traxisti gurgite vires
Imbelli famulante Deo? solumque cruorem
Femineis experte choris, quum Bacchica mugit
Buxus, et insanæ maculant trieterida matres? »
Dixerat : atque illi sese Deus obtulit ultro
Turbidus imbre genas, et nube natantis arenæ :
Nec sævit dictis, trunca sed pectora quercu
Ter, quater, oppositi, quantum ira Deusque valebant,
Impulit assurgens : tandem vestigia flexit,
Excussumque manu tegimen, conversaque lente
Terga refert : instant undæ, sequiturque labantem
Amnis ovans : necnon saxis, et grandine ferri
Desuper infestant Tyrii, geminoque repellunt
Aggere : quid faciat bellis obsessus et undis?
Nec fuga jam misero, nec magnæ copia mortis.
Stabat gramineæ producta crepidine ripæ
Undarum ac terræ dubio, sed amicior undis
Fraxinus, ingentique vadum possederat umbra.
Hujus opem (nam qua terras invaderet?) unca
Arripuit dextra; nec pertulit illa trahentem;
Sed majore supra, quam stabat pondere victa
Solvitur, et qua stagna subit radice, quibusque
Arentem mordebat humum, demissa superne
Injecit trepido sese, ripamque, nec ultra
Passurum subitæ vallavit ponte ruinæ.
Huc undæ coeunt, et ineluctabile cœnum
Vorticibusque cavis sedit, crescitque barathrum.
Jamque humeros, jam colla ducis sinuosa vorago

Circuit : hic demum victus suprema fateri
Exclamat : « Fluvione, pudet! Mars inclyte, merges
Hanc animam? segnesque lacus et stagna subibo,
Ceu pecoris custos, subiti torrentis iniquis
Interceptus aquis? adeone occumbere ferro
Non merui? » Tandem precibus commota Tonantem
Juno subit : « Quonam miseros, sator inclyte Divum,
Inachidas, quonam usque premes? jam Pallas et odit
Tydea, jam rapto tacuerunt augure Delphi.
En meus Hippomedon, cui gentis origo Mycenæ
Argolicique lares, numenque ante omnia Juno,
(Sic ego fida meis?) pelagi crudelibus ibit
Præda feris! certe tumulos, supremaque victis
Busta dabas : ubi Cecropiæ post prœlia flammæ?
Theseos ignis ubi est? » Non sprevit conjugis æquas
Ille preces : leviterque oculos ad mœnia Cadmi
Rettulit, et viso sederunt flumina nutu.

Illius exsangues humeri, et perfossa patescunt
Pectora : ceu ventis alte quum elata resedit
Tempestas, surgunt scopuli, quæsitaque nautis
Terra, et ab infestis descendunt æquora saxis.

Quid ripas tenuisse juvat? premit undique nimbo
Telorum Phœnissa cohors : nec tegmina membris
Ulla, omnisque patet leto : tunc vulnera manant,
Quique sub amne diu stupuit cruor, aere nudo
Solvitur, et tenues venarum laxat hiatus,
Incertique labant undarum frigore gressus.

Procumbit, Getico qualis procumbit in Hæmo
Seu Boreæ furiis, putri seu robore quercus
Cœlo mixta comas, ingentemque aera laxat.

Illam nutantem nemus, et mons ipse tremiscit,
Qua tellure cadat, quas obruat ordine silvas.
  Non tamen aut ensem, galeamve audacia cuiquam
Tangere : vix credunt oculis, ingentiaque horrent
Funera, et adstrictis accedunt cominus armis.
Tandem adiit Hypseus, capulumque in morte tenenti
Extrahit, et torvos laxavit casside vultus :
Itque per Aonios alte mucrone corusco
Suspensam ostentans galeam, et clamore superbit :
« Hic ferus Hippomedon : hic formidabilis ultor
Tydeos infandi, debellatorque cruenti
Gurgitis. » Agnovit longe, pressitque dolorem
Magnanimus Capaneus, telumque immane lacerto
Hortatur librans : « Ades o mihi, dextera, tantum
Tu præsens bellis, et inevitabile numen,
Te voco, te solam Superum contemtor adoro. »
  Sic ait, et voti sese facit ipse potentem.
It tremebunda abies clypeum per et ærea terga
Loricæ, tandemque animam sub pectore magno
Deprendit : ruit haud alio quam celsa fragore
Turris, ubi innumeros penitus quassata per ictus
Labitur, effractamque aperit victoribus urbem.
Cui super assistens, « Non infitiamur honorem
Mortis, ait : refer huc oculos, ego vulneris auctor.
Lætus abi, multumque aliis jactantior umbris. »
Tunc ensem, galeamque rapit, clypeumque revellit
Ipsius, exanimemque tenens super Hippomedonta,
« Accipe, ait, simul hostiles, dux magne, tuasque
Exuvias : veniet cineri decus, et suus ordo
Manibus : interea justos dum reddimus ignes.

Hoc ultor Capaneus operit tua membra sepulcro. »
  Sic anceps dura belli vice mutua Graiis
Sidoniisque simul nectebat vulnera Mavors.
Hic ferus Hippomedon, illic non segnior Hypseus
Fletur, et alterni præbent solatia luctus.
  Tristibus interea somnum turbata figuris
Torva sagittiferi mater Tegeatis ephebi,
Crine dato passim, plantisque ex more solutis,
Ante diem gelidas ibat Ladonis ad undas
Purgatura malum fluvio vivente soporem.
Namque per attonitas curarum pondere noctes
Sæpe et delapsas adytis, quas ipsa dicarat
Exuvias, seque ignotis errare sepulcris
Extorrem nemoris, Dryadumque a plebe fugatam,
Sæpe novos nati bello rediisse triumphos,
Armaque, et alipedem notum, comitesque videbat,
Nusquam ipsum : nunc ex humeris fluxisse pharetras,
Effigiesque suas, simulacraque nota cremari.
Præcipuos sed enim illa metus portendere visa
Nox miseræ, totoque erexit pectore matrem.
  Nota per Arcadias felici robore silvas
Quercus erat, Triviæ quam desacraverat ipsa
Electam turba nemorum, numenque colendo
Fecerat : hic arcus, et fessa reponere tela,
Armaque curva suum, et vacuorum terga leonum
Figere, et ingentes æquantia cornua silvas.
Vix ramis locus : agrestes adeo omnia cingunt
Exuviæ, et viridem ferri nitor impedit umbram.
Hanc, ut forte jugis longo defessa redibat
Venatu, modo rapta ferox Erymanthidos ursæ

Ora ferens, multo proscissam vulnere cernit
Deposuisse comam, et rorantes sanguine ramos
Exspirasse solo : quærenti Nympha cruentas
Mænadas, atque hostem dixit sævisse Lyæum.
Dum gemit, et planctu circumdat pectus inani,
Abrupere oculi noctem, mœstoque cubili
Exsilit, et falsos quærit per lumina fletus.

Ergo ut in amne nefas merso ter crine piavit,
Verbaque sollicitas matrum solantia curas
Addidit, armatæ ruit ad delubra Dianæ,
Rore sub Eoo, notasque ex ordine silvas,
Et quercum gavisa videt : tunc limine Divæ
Adstitit, et tali nequicquam voce precatur :
« Virgo potens nemorum, cujus non mollia signa
Militiamque trucem, sexum indignata, frequento,
More nihil Graio; nec te gens aspera ritu
Colchis, Amazoniæve magis coluere catervæ :
Si mihi non unquam thiasi, ludusve protervæ
Noctis, et inviso quamvis temerata cubili,
Non tamen aut teretes thyrsos, aut mollia gessi
Pensa, sed in tetricis et post connubia lustris,
Sic quoque venatrix, animumque innupta remansi :
Nec mihi secretis culpam occultare sub antris
Cura, sed ostendi natum, posuique trementem
Ante tuos confessa pedes : nec degener ille
Sanguinis, inque meos reptavit protinus arcus;
Tela puer lacrymis et prima voce poposcit.
Hunc mihi (quid trepidæ noctes, somnusque minantur?),
Hunc, precor, audaci qui nunc ad prœlia voto
Heu nimium tibi fisus abit, da visere belli

Victorem, vel, si ampla peto, da visere tantum.
Hic sudet, tuaque arma ferat : preme, Diva, malorum
Signa : quid in nostris, nemoralis Delia, silvis
Mænades hostiles, Thebanaque numina regnant?
Hei mihi! cur penitus (simque augur cassa futuri!),
Cur penitus, magnoque interpretor omine quercum?
Quod si vera sopor miseræ præsagia mittit,
Per te, maternos, mitis Dictynna, labores,
Fraternumque decus, justis hunc fige sagittis
Infelicem uterum : miseræ sine funera matris
Audiat ille prior. » Dixit, fletuque soluto
Adspicit et niveæ saxum maduisse Dianæ.

Illam Diva ferox etiamnum in limine sacro
Expositam, et gelidas verrentem crinibus aras
Linquit, et in mediis frondentem Mænalon astris
Exsuperat gressu, saltumque ad mœnia Cadmi
Destinat, interior cœli qua semita lucet
Dis tantum, et cunctas juxta videt ardua terras.
Jamque fere medium Parnassi frondea præter
Colla tenebat iter, quum fratrem in nube corusca
Adspicit haud solitum visu. Remeabat ab armis
Mœstus Echioniis, demersi funera lugens
Auguris. Irrubuit cœli plaga sidere mixto,
Occursuque sacro pariter jubar arsit utrimque,
Et coiere arcus, et respondere pharetræ.

Ille prior : « Scio, Labdacidas, germana, cohortes,
Et nimium fortes ausum petis Arcada pugnas.
Fida rogat genitrix : utinam indulgere precanti
Fata darent! en ipse mei, pudet, irritus arma
Cultoris, frondesque sacras, ad inania vidi

Tartara, et in memet versos descendere vultus :
Nec tenui currus, terræque abrupta coegi,
Sævus ego, immeritusque coli. Lugentia cernis
Antra, soror, mutasque domos : hæc sola rependo
Dona pio comiti : nec tu peritura movere
Auxilia, et mœstos in vanum perge labores.
Finis adest juveni : non hoc mutabile fatum ;
Nec te nunc dubiis fraterna oracula fallunt. »
« At decus extremum misero, confusa vicissim
Virgo refert, duræque licet solatia morti
Quærere : nec fugiet pœnas, quicunque nefandam
Insontis pueri scelerarit sanguine dextram
Impius : et nostris fas sit sævire sagittis. »
Sic effata movet gressus, libandaque fratri
Parcius ora tulit, Thebasque infesta petivit.
At pugna ereptis major crudescit utrimque
Regibus, alternosque ciet vindicta furores.
Hypseos hinc turmæ, desolatumque magistro
Agmen, at hinc gravius fremit Hippomedontis ademti
Orba cohors : præbent obnixi pectora ferro :
Idem ardor rabidis externum haurire cruorem,
Ac fudisse suum : nec se vestigia mutant.
Stat cuneo defixa acies, hostique cruento
Dant animas, et terga negant : quum lapsa per auras
Vertice Dircæi velox Latonia montis
Adstitit : agnoscunt colles, notamque tremiscit
Silva Deam, sævis ubi quondam exerta sagittis
Fœcundam lasso Nioben consumserat arcu.
Illum acies inter medias, jam cæde superbum,
Nescius armorum, et primas tunc passus habenas

Venator raptabat equus, quem discolor ambit
Tigris, et auratis adverberat unguibus armos.
Colla sedent, nodis et castigata jubarum
Libertas, nemorisque notæ sub pectore primo
Jactantur, niveo lunata monilia dente.
Ipse bis Œbalio saturatam murice pallam,
Lucentesque auro tunicas, hoc neverat unum
Mater opus, tenui collectus in ilia vinclo,
Cornipedis lævo clypeum demiserat armo,
Ense gravis nimio : tereti juvat aurea morsu
Fibula pendentes circum latera aspera cinctus;
Vaginæque sonum, tremulumque audire pharetræ
Murmur, et a cono missas in terga catenas,
Interdum cristas hilaris jactare comantes,
Et pictum gemmis galeæ jubar : ast ubi pugna
Cassis anhela calet, resoluto vertice nudus
Exoritur : tunc dulce comæ, radiisque micantes
Dulce nitent visus, et, quas dolet ipse morari,
Nondum mutatæ rosea lanugine malæ.
Nec formæ sibi laude placet, multumque severis
Asperat ora minis : sed frontis servat honorem
Ira decens : dat sponte locum Thebana juventus,
Natorum memores, intentaque tela retorquent :
Sed premit, et sævas miserantibus ingerit hastas.
Illum et Sidoniæ juga per Theumesia nymphæ
Bellantem, atque ipso sudore et pulvere gratum
Laudant, et tacito ducunt suspiria voto.
Talia cernenti mitis subit alta Dianæ
Corda dolor, fletuque genas violata, «Quod, inquit,
Nunc tibi, quod leti quæram Dea fida propinqui

Effugium? hæcne ultro properasti ad prœlia, sæve
Ac miserande puer? cruda heu festinaque virtus
Suasit, et hortatrix animosi gloria leti.
Scilicet angustum jamdudum urgentibus annis
Mænalium tibi, parve, nemus, perque antra ferarum
Vix tutæ sine matre viæ, silvestria cujus
Nondum tela procax, arcumque implere valebas.
Et nunc illa meas ingentem plangit ad aras
Invidiam, surdasque fores, et limina lassat.
Tu dulces lituos, ululataque prœlia gaudes,
Felix, et miseræ tantum periture parenti.»

Ne tamen extremo frustra morientis honori
Affuerit, venit in medios caligine fulva
Septa globos, primumque leves furata sagittas
Audacis tergo pueri, cœlestibus implet
Coryton telis, quorum sine sanguine nullum
Effugit. Ambrosio tunc spargit membra liquore,
Spargit equum, ne quo temeretur vulnere corpus
Ante necem, cantusque sacros, et conscia miscet
Murmura, secretis quæ Colchidas ipsa sub antris
Nocte docet, monstratque feras quærentibus herbas.

Tunc vero exerto circumvolat igneus arcu,
Nec se mente regit, patriæ, matrisque, suique
Immemor, et nimium cœlestibus utitur armis.

Ut leo, cui parvo mater Gætula, cruentos
Suggerit ipsa cibos, quum primum crescere sensit
Colla jubis, torvusque novos respexit ad ungues,
Indignatur ali, tandemque effusus apertos
Liber amat campos, et nescit in antra reverti.

Quos, age, Parrhasio sternis, puer improbe, cornu?

Prima Tanagræum turbavit arundo Corœbum
Extremo galeæ, primoque in margine parmæ
Angusta transmissa via : stat faucibus unda
Sanguinis, et sacri facies rubet igne veneni
  Sævius Eurytion, cui luminis orbe sinistri
Aspera tergeminis acies se condidit uncis.
Ille trahens oculo plenam labente sagittam
Ibat in auctorem : sed Divum fortia quid non
Tela queant? alio geminatum lumine vulnus
Explevit tenebras : sequitur tamen improbus hostem,
Qua meminit, fusum donec prolapsus in Idam
Decidit : hic sævi miser inter funera belli
Palpitat, et mortem, sociosque, hostesque precatur.
  Addit Abantiadas, insignem crinibus Argum,
Et male dilectum miseræ Cydona sorori.
Illi perfossum telo patefecerat inguen :
Huic geminum obliqua trajecit arundine tempus.
Exstitit hac ferrum, velox hac penna remansit;
Fluxit utrimque cruor. Nulli tela aspera mortis
Dant veniam : non forma Lamum, non infula Lygdum,
Non pubescentes texerunt Æolon anni.
Figitur ora Lamus, flet saucius inguina Lygdus,
Perfossam telo niveam gemis, Æole, frontem.
Te præceps Eubœa tulit, te candida Thisbe
Miserat, hunc virides non excipietis Amyclæ.
  Nunquam cassa manus, nullum sine vulnere fugit
Missile : nec requies dextræ, sonitumque priori
Jungit arundo sequens : unum quis crederet arcum?
Aut unam sævire manum? modo dirigit ictus,
Nunc latere alterno dubius conamina mutat,

Nunc fugit instantes, et solo respicit arcu.
Et jam mirantes, indignantesque coibant
Labdacidæ, primusque Jovis de sanguine claro
Amphion, ignarus adhuc, quæ funera campis
Ille daret : « Quonam usque moram lucrabere fati,
O multum meritos puer orbature parentes?
Quin etiam menti tumor atque audacia gliscit,
Congressus dum nemo tuos pugnamque minorem
Dignatur bellis, iramque relinqueris infra.
I, repete Arcadiam, mixtusque æqualibus illic,
Dum ferus hic vero desævit pulvere Mavors,
Prœlia lude domi : quod si te mœsta sepulcri
Fama movet, dabimus ; leto moriere virorum. »
Jamdudum hunc contra stimulis gravioribus ardet
Trux Atalantiades, nec dum ille quieverat, infit :
« Sera etiam in Thebas, quarum hic exercitus, arma
Profero : quisnam adeo puer, ut bellare recuset
Talibus? Arcadiæ stirpem, et fera semina gentis,
Non Thebana vides : non me sub nocte silenti
Thyas Echionio genitrix famulata Lyæo
Edidit : haud unquam deformes vertice mitras
Induimus, turpique manu jactavimus hastam.
Protinus adstrictos didici reptare per amnes,
Horrendasque domos magnarum intrare ferarum :
Et quid plura loquar? ferrum mea semper et arcus
Mater habet, vestri feriunt cava tympana patres. »
Non tulit Amphion, vultumque et in ora loquentis
Telum immane rotat : sed ferri lumine diro
Turbatus sonipes, sese dominumque retorsit
In latus, atque avidam transmisit devius hastam.

Acrior hoc juvenem stricto mucrone petebat
Amphion; quum se medio Latonia campo
Injicit ante oculos : omni stetit obvia vultu.

Hærebat juveni devinctus amore pudico
Mænalius Dorceus, cui bella, suumque timorem
Mater, et audaces pueri mandaverat annos.
Hujus tum vultum Dea dissimulata profatur :

« Hactenus Ogygias satis infestasse catervas,
Parthenopæe, satis : miseræ jam parce parenti,
Parce Deis, quicunque favent. » Nec territus ille,
« Hunc sine me (nec plura petam), fidissime Dorceu,
Sternere humi, qui tela meis gerit æmula telis,
Et similes cultus, et frena sonantia jactat.
Frena regam : cultus Triviæ pendebitis alto
Limine, captivis matrem donabo pharetris. »
Audiit, et mixto risit Latonia fletu.

Viderat hanc cœli jamdudum in parte remota
Gradivum complexa Venus, dumque anxia Thebas
Commemorat, Cadmumque viro, caræque nepotes
Harmoniæ, pressum tacito sub corde dolorem
Tempestiva movet. « Nonne hanc, Gradive, protervam
Virginitate vides mediam se ferre virorum
Cœtibus? utque acies audax, et Martia signa
Temperet? en etiam donat, præbetque necandos
Tot nostra de gente viros : huic tradita virtus,
Huic furor? agrestes superest tibi figere damas. »

Desiluit justis commotus in arma querelis
Bellipotens, cui sola vagum per inane ruenti
Ira comes, reliqui sudant ad bella Furores.

Nec mora, quum mœstam monitu Latoida duro

Increpat assistens : « Non hæc tibi prœlia Divum
Dat pater : armiferum ni protinus improba campum
Deseris, huic æquam nosces nec Pallada dextræ. »

Quid faciat contra? premit hinc Mavortia cuspis;
Hinc plenæ tibi, parve, colus; Jovis inde severi
Vultus; abit solo post hæc devicta pudore.

At pater Ogygias Mavors circumspicit alas,
Horrendumque Dryanta movet, cui sanguinis auctor
Turbidus Orion, comitesque odisse Dianæ.
Inde furit primum : hic turbatos arripit ense
Arcadas, exarmatque ducem : cadit agmine longo
Cyllenes populus, Tegeesque habitator opacæ,
Æpitiique duces fugiunt, Pheneique phalanges.
Ipsum autem et lassa fidit prosternere dextra,
Nec servat vires : etenim huc jam fessus, et illuc,
Mutabat turmas : urgent præsagia mille
Funeris, et nigræ præcedunt nubila mortis.
Jamque miser raros comites, verumque videbat
Dorcea, jam vires paullatim abscedere sentit,
Sentit et exhaustas humero leviore pharetras.
Jam minus atque minus fert arma, puerque videtur
Et sibi, quum torva clypei metuendus obarsit
Luce Dryas : tremor ora repens ac viscera torsit
Arcados : utque feri vectorem fulminis albus
Quum supra respexit olor, cupit hiscere ripam
Strymonos, et trepidas in pectora contrahit alas :
Sic juvenem sævi conspecta mole Dryantis,
Jam non ira subit, sed leti nuntius horror.
Arma tamen, frustra Superos Triviamque precatus,
Molitur pallens, et surdos expedit arcus.

Jamque instat telis, et utramque obliquus in ulnam
Cornua contingit mucrone, et pectora nervo:
Quum ducis Aonii magno cita turbine cuspis
Fertur in adversum, nervique obliqua sonori
Vincla secat; pereunt ictus, manibusque remissis
Vana supinato ceciderunt spicula cornu.
Tunc miser et frenos turbatus, et arma remisit,
Vulneris impatiens, humeri qua tegmina dextri
Intrarat, facilemque cutem subit altera cuspis,
Cornipedisque fugam succiso poplite sistit.
Tunc cadit ipse Dryas, mirum, nec vulneris usquam
Conscius, olim auctor teli, causæque patebant.

At puer infusus sociis, in devia campi
Tollitur, heu simplex ætas! moriensque jacentem
Flebat equum: cecidit laxata casside vultus,
Ægraque per trepidos exspirat gratia visus,
Et prensis concussa comis, ter colla, quaterque
Stare negant, ipsisque nefas lacrymabile Thebis,
Ibat purpureus niveo de pectore sanguis.
Tandem hæc singultu verba incidente profatur:

« Labimur: i, miseram, Dorceu, solare parentem
Illa quidem, si vera ferunt præsagia curæ,
Aut somno jam triste nefas, aut omine vidit.
Tu tamen arte pia trepidam suspende, diuque
Decipito: neu tu subitus, neve arma tenenti
Veneris, et tandem quum jam cogere fateri,
Dic: — Merui, genitrix, pœnas, invita capessens
Arma puer rapui, nec te retinente quievi:
Nec tibi sollicitæ saltem inter bella peperci.
Vive igitur, potiusque animis irascere nostris:

Et jam pone metus : frustra de colle Lycæi
Anxia prospectas, si quis per nubila longe
Aut sonus, aut nostro sublatus ab agmine pulvis.
Frigidus in nuda jaceo tellure, nec usquam
Tu prope, quæ vultus, efflantiaque ora teneres.
Hunc tamen, orba parens, crinem (dextraque secandum
Præbuit), hunc toto capies pro corpore crinem,
Comere quem frustra me dedignante solebas.
Huic dabis exsequias : atque inter justa memento,
Ne quis inexpertis hebetet mea tela lacertis,
Dilectosque canes ullis agat amplius antris.
Hæc autem primis arma infelicia castris
Ure, vel ingratæ munus suspende Dianæ. »

LIBER DECIMUS.

OBRUIT Hesperia Phœbum nox humida porta,
Imperiis properata Jovis : nec castra Pelasgum
Aut Tyrias miseratus opes, sed triste, tot extra
Agmina et immeritas ferro decrescere gentes.
Panditur immenso deformis sanguine campus.
Illic arma, et equos, ibant quibus ante superbi,
Funeraque orba rogis, neglectaque membra relinquunt.
Tunc inhonora cohors laceris insignibus ægras
Secernunt acies, portæque, ineuntibus arma
Angustæ populis, late cepere reversos.
Par utrimque dolor : sed dant solatia Thebis
Quatuor errantes Danaum sine præside turmæ;
Ceu mare per tumidum viduæ moderantibus alni,
Quas Deus, et casus, tempestatesque gubernant.
  Inde animus Tyriis, non jam sua castra, sed ultro
Hostilem servare fugam, ne forte Mycenas
Contenti rediisse petant : dat tessera signum
Excubiis, positæque vices : dux noctis opertæ
Sorte Meges, ultroque Lycus : jamque ordine jusso
Arma, dapes, ignemque ferunt : rex firmat euntes :
  « Victores Danaum, nec enim lux crastina longe,
Nec quæ pro timidis intercessere tenebræ
Semper erunt, augete animos, et digna secundis
Pectora ferte Deis : jacet omnis gloria Lernæ,

Præcipuæque manus : subiit ultricia Tydeus
Tartara : mors subitam nigri stupet auguris umbram :
Ismenos raptis tumet Hippomedontis opimis :
Arcada belligeris pudet annumerare tropæis.
In manibus merces : nusquam capita ardua belli
Monstratæque ducum septena per agmina cristæ.
Scilicet Adrasti senium, fraterque juventa
Pejor, et insanis Capaneus metuendus in armis?
Ite age, et obsessis vigiles circumdate flammas.
Nulli ex hoste metus : prædam asservatis opesque
Jam vestras. » Sic ille truces hortatibus implet
Labdacidas : juvat exhaustos iterare labores.
Sicut erat pulvis, sudorque, cruorque per artus
Mixtus adhuc, vertere gradum : vix obvia passi
Colloquia, amplexus etiam, dextrasque suorum
Excussere humeris : tunc frontem, aversaque terga
Partiti, laterumque sinus, vallum undique cingunt
Ignibus infestis : rabidi sic agmine multo
Sub noctem coiere lupi, quos omnibus agris
Nil non ausa fames longo tenuavit hiatu.
Jam stabula ipsa premunt : torquet spes irrita fauces,
Balatusque tremens, pinguesque ab ovilibus auræ.
Quod superest, duris affrangunt postibus ungues,
Pectoraque, et siccos minuunt in limine dentes.

At procul Argolici supplex in margine templi
Cœtus, et ad patrias fusæ Pelopeides aras
Sceptriferæ Junonis opem, reditumque suorum
Exposcunt, pictasque fores, et frigida vultu
Saxa terunt, parvosque docent procumbere natos.
Condiderant jam vota diem : nox addita curas

Jungit, et aggestis vigilant altaria flammis.
Peplum etiam dono, cujus mirabile textum
Nulla manus sterilis, nec dissociata marito
Versarat, calathis castæ velamina Divæ
Haud spernenda ferunt, variis ubi plurima floret
Purpura picta modis, mixtoque incenditur auro.
Ipsa illic magni thalamo desponsa Tonantis,
Expers connubii, et timide positura sororem,
Lumine demisso pueri Jovis oscula libat
Simplex, et nondum furtis offensa mariti.
Hoc tunc Argolicæ sanctum velamine matres
Induerant ebur, et lacrymis questuque rogabant :
« Adspice sacrilegas Cadmeæ pellicis arces,
Siderei regina poli, tumulumque rebellem
Disjice, et in Thebas aliud, potes, excute fulmen. »
Quid faciat? scit fata suis contraria Graiis,
Aversumque Jovem : sed nec periisse precatus
Tantaque dona velit : tempus tamen obvia magni
Fors dedit auxilii : videt alto ex æthere clausa
Mœnia, et insomni vallum statione teneri.
Horruit irarum stimulis, motaque verendum
Turbavit diadema coma : non sævius arsit,
Herculeæ quum matris onus, geminosque Tonantis
Concubitus vacuis indignaretur in astris.
Ergo intempesta somni dulcedine captos
Destinat Aonios leto præbere : suamque
Orbibus accingi solitis jubet Irin, et omne
Mandat opus : paret jussis Dea clara, polumque
Linquit, et in terras longo suspenditur arcu.
Stat super occiduæ nebulosa cubilia noctis,

Æthiopasque alios, nulli penetrabilis astro,
Lucus iners, subterque cavis grave rupibus antrum
It vacuum in montem, qua desidis atria Somni,
Securumque larem segnis Natura locavit.
Limen opaca Quies, et pigra Oblivia servant,
Et nunquam vigili torpens Ignavia vultu.
Otia vestibulo, pressisque Silentia pennis
Muta sedent, abiguntque truces a culmine ventos,
Et ramos errare vetant, et murmura demunt
Alitibus : non hic pelagi, licet omnia clament
Litora, non illic cœli fragor : ipse profundis
Vallibus effugiens speluncæ proximus amnis
Saxa inter scopulosque tacet : nigrantia circum
Armenta, omne solo recubat pecus, et nova marcent
Germina, terrarumque inclinat spiritus herbas.
Mille intus simulacra Dei cælaverat ardens
Mulciber : hic hæret lateri redimita Voluptas,
Hic comes in requiem vergens Labor : est ubi Baccho
Est ubi Martigenæ socium pulvinar Amori
Obtinet : interius tectum in penetralibus altis
Et cum Morte jacet : nullique ea tristis imago.
Ipse autem, vacuus curis, humentia subter
Antra soporifero stipatus flore, tapetas
Incubat : exhalant vestes, et corpore pigro
Strata calent, supraque torum niger efflat anhelo
Ore vapor : manus hæc fusos a tempore lævo
Sustentat crines; hæc cornu oblita remisit.
Adsunt innumero circum vaga Somnia vultu,
Vera simul falsis, permixtaque tristia blandis.
Noctis opaca cohors, trabibusque, aut postibus hærent,

Aut tellure jacent : tenuis, qui circuit aulam,
Invalidusque nitor, primosque hortantia somnos
Languida succiduis exspirant lumina flammis.

Huc se cæruleo libravit ab æthere virgo
Discolor : effulgent silvæ, tenebrosaque Tempe
Arrisere Deæ, et zonis lucentibus icta
Evigilat domus : ipse autem nec lampade clara,
Nec sonitu, nec voce Deæ perculsus, eodem
More jacet : donec radios Thaumantias omnes
Impulit, inque oculos penitus descendit inertes.
Tunc sic orsa loqui nimborum fulva creatrix :

« Sidonios te Juno duces, mitissime Divum
Somne, jubet populumque trucis defigere Cadmi,
Qui nunc eventu belli tumefactus, Achæum
Pervigil asservat vallum, et tua jussa recusat.
Da precibus tantis, rara est hoc posse facultas,
Placatumque Jovem dextra Junone merere. »

Dixit, et increpitans languentia pectora dextra,
Ne pereant voces, iterumque, iterumque monebat.
Ille Deæ jussis dubium mixtumque sopori
Annuit : excedit gravior nigrantibus antris
Iris, et obtusum multo jubar excitat imbri.
Ipse quoque et volucrem gressum, et ventosa citavit
Tempora, et obscuri sinuatam frigore cœli
Implevit chlamydem, tacitoque per æthera cursu
Fertur, et Aoniis longe gravis imminet arvis.
Illius aura solo volucres, pecudesque, ferasque
Explicat, et penitus quacumque supervolat orbem,
Languida de scopulis sidunt freta, pigrius hærent
Nubila, demittunt extrema cacumina silvæ,

Pluraque laxato ciciderunt sidera cœlo.

Primus adesse Deum subita caligine sensit
Campus, et innumeræ voces, fremitusque virorum
Submisere sonum : quum vero humentibus alis
Incubuit, piceaque haud unquam densior umbra
Castra subit, errare oculi, resolutaque colla,
Et medio affatu verba imperfecta reliqui.
Mox et fulgentes clipeos, et sæva remittunt
Pila manu, lassique cadunt in pectora vultus.
Et jam cuncta silent : ipsi jam stare recusant
Cornipedes : ipsos subitus cinis abstulit ignes.

At non et trepidis eadem Sopor otia Graiis
Suadet, et a junctis arcet sua nubila castris
Noctivagi vis blanda Dei : stant undique in armis
Fœdam indignantes noctem, vigilesque superbos.
Ecce repens, Superis animum lymphantibus, horror
Thiodamanta subit, formidandoque tumultu
Pandere fata jubet : sive hanc Saturnia mentem,
Sive novum comitem bonus instigabat Apollo.
Prosilit in medios, visu audituque tremendus,
Impatiensque Dei, fragili quem mente receptum
Non capit : exundant stimuli, nudusque per ora
Stat furor, et trepidas incerto sanguine reddit,
Exhauritque genas : acies huc errat, et illuc,
Sertaque mixta comis sparsa cervice flagellat.
Sic Phryga terrificis genitrix Idæa cruentum
Elicit ex adytis, consumtaque brachia ferro
Scire vetat; quatit ille sacras in pectora pinus,
Sanguineosque rotat crines, et vulnera cursu
Exanimat : pavet omnis ager, respersaque cultris

Arbor, et attoniti currum erexere leones.
Ventum ad concilii penetrale, domumque verendam
Signorum, magnis ubi dudum cladibus æger,
Rerum extrema movens, frustra consultat Adrastus.
Stant circum subiti proceres, ut quisque peremto
Proximus, et magnis loca desolata tuentur
Regibus, haud læti, seque huc crevisse dolentes.
Non secus amisso medium quum præside puppis
Fregit iter, subit ad vidui moderamina clavi
Aut laterum custos, aut quem penes obvia ponto
Prora fuit : stupet ipsa ratis, tardeque sequuntur
Arma, nec accedit domino tutela minori.
Ergo alacer trepidos sic erigit augur Achivos :
« Magna deum mandata, duces, monitusque verendos
Advehimus : non hæ nostro de pectore voces.
Ille canit, cui me famulari, et sumere vittas
Vestra fides, ipso non discordante, subegit.
Nox fœcunda operum, pulchræque accommoda fraudi
Panditur augurio Divum : vocat obvia virtus,
Et poscit Fortuna manus : stupet obruta somno
Aonidum legio : tempus nunc funera regum
Ulcisci, miserumque diem : rapite arma, morasque
Frangite portarum : sociis hoc subdere flammas,
Hoc tumulare suos : equidem hoc et Marte diurno
Dum res infractæ, pulsique in terga redimus,
(Per tripodas juro, et rapti nova fata magistri,)
Vidi, et me volucres circum plausere secundæ.
Sed nunc certa fides : modo me sub nocte silenti
Ipse, ipse assurgens iterum tellure soluta,
Qualis erat (solos infecerat umbra jugales),

Amphiaraus adit : vanæ nec monstra quietis,
Nec somno comperta loquor. Tune, inquit, inertes
Inachidas (redde hæc Parnassia serta, meosque
Redde Deos) tantam patiere amittere noctem,
Degener? hæc egomet cœli secreta, vagosque
Edocui lapsus? vade eia, ulciscere ferro
Nos saltem : dixit, meque hæc ad limina visus
Cuspide sublata, totoque impellere curru.
Quare agite, utendum Superis : non cominus hostes
Sternendi : bellum jacet, et sævire potestas.
Ecqui aderunt? quos ingenti se attollere fama
Non pigeat, dum fata sinunt? iterum ecce benignæ
Noctis aves : sequor, et comitum licet agmina cessent,
Solus eo, solus : venit ille, et quassat habenas. »
  Talia vociferans, noctem exturbabat, euntque
Non secus accensi proceres, quam si omnibus idem
Corde Deus : flagrant comitari et jungere casus.
Ter denos numero, turmarum robora, jussus
Ipse legit : circa fremit indignata juventus
Cetera, cur maneant castris, ignavaque servent
Otia : pars sublime genus, pars facta suorum,
Pars sua : sortem alii clamant, sortem undique poscunt.
  Gaudet in adversis animoque assurgit Adrastus.
Vertice sic Pholoes volucrum nutritor equorum,
Cui fœtura gregem pecoroso vere novavit,
Lætatur, cernens hos montis in ardua niti,
Hos innare vadis, certare parentibus illos.
Tunc vacuo sub corde movet, qui molle domandi
Ferre jugum, qui terga boni, quis in arma tubasque
Natus, ad Eleas melior quis surgere palmas.

Talis erat turmæ ductor longævus Achivæ.
Nec deest cœptis : « Unde hæc tam sera repente
Numina? qui fractos Superi rediistis ad Argos?
Estne hic infelix virtus? gentique superstes
Sanguis, et in miseris animorum semina durant?
Laudo equidem, egregii juvenes, pulchraque meorum
Seditione fruor : sed fraudem, et operta paramus
Prœlia : celandi motus : nunquam apta latenti
Turba dolo : servate animos : venit ultor in hostes
Ecce dies : tunc arma palam, tunc ibimus omnes. »

His tandem virtus juvenum frenata quievit.
Non aliter moto quam si pater Æolus antro
Portam iterum saxo premat imperiosus, et omne
Claudat iter, jamjam sperantibus æquora ventis.
Insuper Herculeum sibi jungit Agyllea vates
Actoraque : hic aptus suadere, hic robora jactat
Non cessisse patri : comites tribus ordine deni,
Horrendum Aoniis, et contra stantibus, agmen.

Ipse, novi gradiens furta ad mavortia belli,
Ponit adoratas Phœbea insignia frondes,
Longævique ducis gremio commendat honorem
Frontis, et oblatam Polynicis munere grato
Loricam galeamque subit : ferus Actora magno
Ense gravat Capaneus, ipse haud dignatus in hostem
Ire dolo, Superosque sequi : permutat Agylleus
Arma trucis Nomii : quid enim fallentibus umbris
Arcus, et Herculeæ juvissent bella sagittæ?

Inde per abruptas castrorum ex aggere pinnas,
Ne gravis exclamet portæ mugitus ahenæ,
Præcipitant saltu : nec longum, et protinus ingens

Præda solo, ceu jam exanimes, multoque peracti
Ense jacent. « Ite, o socii, quacumque voluptas
Cædis inexhaustæ, superisque faventibus, oro,
Sufficite, hortatur clara jam voce sacerdos :
Cernitis expositas turpi marcore cohortes.
Pro pudor! Argolicas hinc ausi obsidere portas ?
Hi servare viros? » Sic fatus et exuit ensem
Fulmineum, rapidaque manu morientia transit
Agmina : quis numeret cædes? aut nomine turbam
Exanimem signare queat? subit ordine nullo
Tergaque, pectoraque, et galeis inclusa relinquit
Murmura, permiscetque vagos in sanguine manes.
Hunc temere explicitum stratis, hunc sero remissis
Gressibus illapsum clipeo, et male tela tenentem :
Cœtibus hos mediis vina inter, et arma jacentes :
Acclines clipeis alios, ut quemque ligatum
Infelix tellure sopor supremaque nubes
Obruerat : nec numen abest, armataque Juno
Lunarem quatiens exerta lampada dextra
Pandit iter, firmatque animos, et corpora monstrat.
Sentit adesse Deam tacitus, sed gaudia celat
Thiodamas : jam tarda manus, jam debile ferrum,
Et caligantes nimiis successibus iræ.
Caspia non aliter magnorum in strage juvencum
Tigris, ubi immenso rabies placata cruore,
Lassavitque genas, et crasso sordida tabo
Confudit maculas, spectat sua facta, doletque
Defecisse famem : victus sic augur inerrat
Cædibus Aoniis : optet nunc brachia centum,
Centenasque in bella manus : jam tædet inanes

Exhaurire minas, hostemque assurgere malit.
  Parte alia segnes magno satus Hercule vastat
Sidonios, Actorque alia : sua quemque cruento
Limite turba subit : stagnant nigrantia tabo
Gramina, sanguineis nutant tentoria rivis.
Fumat humus, somnique et mortis anhelitus una
Volvitur : haud quisquam visus aut ora jacentum
Erexit : tali miseris Deus aliger umbra
Incubat, et tantum morientia lumina solvit.
Traxerat insomnis cithara ludoque suprema
Sidera, jam nullos visurus Alimenus ortus,
Sidonium Pæana canens : huic languida cervix
In lævum cogente Deo, mediaque jacebant
Colla relicta lyra : ferrum per pectus Agylleus
Exigit, aptatamque cava testudine dextram
Percutit, et digitos inter sua fila trementes.
Proturbat mensas dirus liquor : undique manaut
Sanguine permixti latices, et Bacchus in altos
Crateras paterasque redit. Ferus occupat Actor
Implicitum fratri Thamyrum : Tagus haurit Ethecli
Terga coronati : Dauaus caput amputat Hebri.
Nescius heu rapitur fatis, hilarisque sub umbras
Vita fugit, mortisque feræ lucrata dolores.
Stratus humo gelida subter juga fida rotasque
Palpetus Aonios gramen gentile metentes
Proflatu terrebat equos : madida ora redundant,
Accensusque mero sopor æstuat : ecce jacentis
Inachius vates jugulum fodit : expulit ingens
Vina cruor, fractumque perit in sanguine murmur.
Fors illi præsaga quies, nigrasque gravatus

Per somnum Thebas, et Thiodamanta videbat.
  Quarta soporiferæ superabant tempora nocti,
Quum vacuæ nubes, et honor non omnibus astris,
Afflatusque fugit curru majore Bootes.
Jamque ipsum defecit opus, quum providus Actor
Thiodamanta vocat : « Satis hæc inopina Pelasgis
Gaudia : vix ullos tanto reor agmine sævam
Effugisse necem, ni quos deformis in alto
Sanguine degeneres occultat vita : secundis
Pone modum : sunt et diris sua numina Thebis.
Forsitan et nobis modo quæ favere, recedunt. »
  Paruit, et madidas tollens ad sidera palmas :
« Phœbe, tibi exuvias monstratæ præmia noctis,
Nondum ablutus aquis, tibi enim hæc ego sacra litavi,
Trado ferus miles tripodum, fidusque sacerdos.
Si non dedecui tua jussa, tulique prementem,
Sæpe veni : sæpe hanc dignare irrumpere mentem.
Nunc tibi crudus honos, trunca arma, cruorque virorum :
At patrias si quando domos, optataque, Pæan,
Templa, Lycie, dabis, tot ditia dona sacratis
Postibus, et totidem voti memor exige tauros. »
  Dixerat, et lætis socios revocabat ab armis.
Venerat hos inter fato Calydonius Hopleus :
Mænaliusque Dymas, dilecti regibus ambo,
Regum ambo comites, quorum post funera mœsti
Vitam indignantur : prior Arcada concitat Hopleus :
« Nullane post manes regis tibi cura peremti,
Care Dyma? teneant quem jam fortasse volucres
Thebanique canes : patriæ quid deinde feretis,
Arcades? en reduces contra venit aspera mater :

Funus ubi? at nostro semper sub pectore Tydeus
Sævit inops tumuli : quamvis patientior artus
Ille, nec abruptis adeo lacrymabilis annis.
Ire tamen, sævumque libet nullo ordine passim
Scrutari campum, mediasque irrumpere Thebas. »
Excipit orsa Dymas : « Per ego hæc vaga sidera juro,
Per ducis errantes instar mihi numinis umbras,
Idem ardor misero : comitem circumspicit olim
Mens humilis luctu : sed nunc prior ibo : » viamque
Inchoat, et mœsto conversus ad æthera vultu
Sic ait : « Arcanæ moderatrix Cynthia noctis,
Si te tergeminis perhibent variare figuris
Numen, et in silvas alio descendere vultu,
Ille comes nuper, nemorumque insignis alumnus,
Ille tuus, Diana, puer (nunc respice saltem)
Quæritur : » incendit pronis Dea curribus almum
Sidus, et admoto monstravit funera cornu.
Apparent campi, Thebæque, altusque Cithæron.
  Sic ubi nocturnum tonitru malus æthera frangit
Juppiter, absiliunt nubes, et fulgure claro
Astra patent, subitusque oculis ostenditur orbis.
Accepit radios, et eadem percitus Hopleus
Tydea luce videt : longe dant signa per umbras
Mutua lætantes, et amicum pondus uterque,
Ceu reduces vitæ, sævaque à morte remissos,
Subjecta cervice levant : nec verba, nec ausi
Flere diu : prope sæva dies, indexque minatur
Ortus : eunt taciti per mœsta silentia magnis
Passibus, exhaustasque dolent pallere tenebras.
  Invida fata piis, et fors ingentibus ausis

Rara comes : jam castra vident, armisque propinquant,
Et decrescit onus; subiti quum pulveris umbra,
Et sonus a tergo : monitu ducis acer agebat
Amphion equites, noctem vigilataque castra
Explorare datus, primusque per avia campi
Usque procul, nec dum totas lux solverat umbras,
Nescio quid visu dubium, incertumque moveri,
Corporaque ire videt : subitus mox fraude reperta
Exclamat : « Cohibete gradum quicunque : » sed hostes
Esse patet : miseri pergunt anteire, timentque
Non sibi : tunc mortem trepidis minitatur, et hastam
Expulit, ac vanos alte levat eminus ictus,
Affectans errare manus : stetit illa Dymantis
Ante oculos, qui forte prior, gressumque repressit.
At non magnanimus curavit perdere jactus
Æpytus, et fixo transverberat Hoplea tergo,
Pendentesque etiam perstrinxit Tydeos armos.
Labitur, egregii nondum ducis immemor, Hopleus,
Exspiratque tenens : felix, si corpus ademtum
Nesciat, ac sævas talis descendat ad umbras.

Viderat hoc retro conversus, et agmina sentit
Juncta Dymas, dubius precibusne subiret, an armis
Instantes : arma ira dabat; fortuna precari,
Non audere jubet : neutri fiducia cœpto.
Distulit ira preces : ponit miserabile corpus
Ante pedes : tergoque graves quas forte gerebat
Tigridis exuvias in lævum torquet, et obstat
Exsertum objectans mucronem, inque omnia tela
Versus, et ad cædem juxta, mortemque paratus :
Ut lea, quam sævo fœtam pressere cubili

Venantes Numidæ, natos erecta superstat
Mente sub incerta, torvum ac miserabile frendens.
Illa quidem turbare globos, et frangere morsu
Tela queat, sed prolis amor crudelia vincit
Pectora, et a media catulos circumspicit ira.
Et jam læva viro, quamvis sævire vetaret
Amphion, erepta manus, puerique trahuntur
Ora supina comis : serus tunc denique supplex
Demisso mucrone rogat : « Moderatius, oro,
Ducite; fulminei per vos cunabula Bacchi,
Inoamque fugam, vestrique Palæmonis annos.
Si cui forte domi natorum gaudia, si quis
Hic pater, angusti puero date pulveris haustus,
Exiguamque facem : rogat, en rogat ipse jacentis
Vultus : ego infandas potior satiare volucres.
Me præbete feris : ego bella audere coegi. »
« Immo, ait Amphion, regem si tanta cupido
Condere, quæ timidis belli mens, ede, Pelasgis,
Quid fracti, exsanguesque parent : cuncta ocyus effer,
Et vita, tumuloque ducis donatus, abito. »
Horruit, et toto præcordia protinus Arcas
Implevit capulo. « Summumne hoc cladibus, inquit,
Deerat, ut afflictos turparem ego proditor Argos?
Nil emimus tanti, nec sic velit ipse cremari. »
Sic ait, et magno proscissum vulnere pectus
Injecit puero, supremaque murmura volvens :
« Hoc tamen interea caro potiere sepulcro. »
Tales optatis regum in complexibus ambo,
Par insigne animis, Ætolus et inclytus Arcas,
Egregias efflant animas, letoque fruuntur.

Vos quoque sacrati, quamvis mea carmina surgant
Inferiore lyra, memores superabitis annos.
Forsitan et comites non aspernabitur umbras
Euryalus, Phrygiique admittet gloria Nisi.
At ferus Amphiou, regi qui facta reporteut,
Edoceantque dolum, captivaque corpora reddant,
Mittit ovans : clausis ipse insultare Pelasgis
Tendit, et abscisos sociorum ostendere vultus.
Interea reducem murorum e culmine Graii
Thiodamanta vident : nec jam erumpentia celant
Gaudia, ut exertos enses, et cæde recenti
Arma rubere notant : novus assilit æthera magnus
Clamor, et e summo pendent cupida agmina vallo
Noscere quisque suos : volucrum sic turba recentum
Quum reducem longo prospexit in æthere matrem,
Ire cupit contra, summaque e margine nidi
Exstat hians : jamjamque cadat, ni pectore toto
Obstet aperta parens, et amantibus increpet alis.
Dumque opus arcanum, et taciti compendia Martis
Enumeraut, lætisque suos complexibus implent,
Hopleaque exquirunt, tardumque Dymanta queruntur,
Ecce et Dircææ juxta dux concitus alæ
Venerat Amphion : non longum cæde recenti
Lætatus, videt innumeris fervere catervis
Tellurem, atque una gentem exspirare ruina.
Qui tremor illicita cœli de lampade tactos,
Hic fixit juvenem, pariterque horrore sub uno
Vox, acies, sanguisque perit, gemitusque parantem
Ipse ultro convertit equus : fugit ala retorto
Pulvere. Nondum illi Thebarum claustra subibant,

Et jam argiva cohors nocturno freta triumpho
Prosilit in campos : per et arma, et membra jacentum,
Tetraque congerie sola, semianimumque cruorem
Cornipedes, ipsique ruunt : gravis exterit artus
Ungula, sanguineus lavat imber, et impedit axes.
Dulce viris hac ire via, ceu tecta superbi
Sidonia, atque ipsas calcent in pulvere Thebas.
Hortatur Capaneus : « satis occultata, Pelasgi,
Delituit virtus : nunc nunc mihi vincere pulchrum
Teste die : mecum clamore et pulvere aperto
Ite palam, juvenes : sunt et mihi provida dextræ
Omina, et horrendi stricto mucrone furores. »
Sic ait : ardentes alacer succendit Adrastus
Argolicusque gener : sequitur jam tristior augur.
Jamque premunt muros, et adhuc nova funera narrat
Amphion, miseramque intrabant protinus urbem,
Ni Megareus specula citus exclamasset ab alta :
« Claude, vigil : subeunt hostes : claude undique portas. »
Est ubi dat vires nimius timor : ocyus omnis
Porta coit : solas dum tardius arctat Echion
Ogygias, audax animi Spartana juventus
Irrupit, cæsique ruunt in limine primo,
Incola Taygeti Panopeus, rigidique natator
Œbalus Eurotæ : tuque, o spectate palæstris
Omnibus, et nuper nemeæo in pulvere felix,
Alcidama, primis quem cæstibus ipse ligarat
Tyndarides, nitidi moriens convexa magistri
Respicis : averso pariter Deus occidit astro.
Te nemus Œbalium, te lubrica ripa Lacænæ
Virginis, et falso gurges cantatus olore

Flebit, Amyclæis Triviæ lugebere nymphis :
Et quæ te leges, præceptaque fortia belli
Erudiit genitrix, nimium didicisse queretur.
  Talis Echionio Mavors in limine sævit.
Tandem humeris obnixus Acron, et pectore toto
Pronus Alimenides ferratæ robora portæ
Torserunt : quanta pariter cervice gementes
Profringunt inarata diu Pangæa juvenci.
Par operis jactura lucro; quippe hoste retento
Exclusere suos : cadit intra mœnia Graius
Ormenus, et pronas tendentis Amyntoris ulnas,
Fundentisque preces, penitus cervice recisa
Verba solo vultusque cadunt, colloque decorus
Torquis in hostiles cecidit per vulnus arenas.
  Solvitur interea vallum, primæque recusant
Stare moræ : jam se peditum junxere catervæ
Mœnibus : at patulas saltu transmittere fossas
Horror equis : hærent trepidi, atque immane paventes
Abruptum mirantur agi : nunc impetus ire
Margine ab extremo, nunc sponte in frena recedunt.
Hi præfixa solo vellunt munimina : at illi
Portarum objectus minuunt, et ferrea sudant
Claustra remoliri, trabibusque arctata sonoro
Pellunt saxa loco : pars ad fastigia missas
Exultant hæsisse faces; pars ima lacessunt,
Scrutanturque cavas cæca testudine turres.
  At Tyrii, quæ sola salus, caput omne coronant
Murorum, nigrasque sudes, et lucida ferro
Spicula, et arsuras cœli per inania glandes,
Saxaque in adversos ipsis avulsa rotabant

Mœnibus : exundant sævo fastigia nimbo,
Armatæque vomunt stridentia tela fenestræ.
Qualiter aut Malean, aut alta Ceraunia supra
Cessantes in nube sedent, nigrisque leguntur
Collibus, et subitæ saliunt in vela procellæ :
Talis Agenoreis Argivum exercitus armis
Obruitur : non ora virum, non pectora flectit
Imber atrox, rectosque tenent in mœnia vultus
Immemores leti, et tantum sua tela videntes.
Anthea falcato lustrantem mœnia curru
Desuper Ogygiæ pepulit gravis impetus hastæ.
Lora excussa manu, retroque in terga volutus
Semianimos artus ocreis retinentibus hæret;
Mirandum visu belli scelus! arma trahuntur,
Fumantesque rotæ tellurem, et tertius hastæ
Sulcus arant : longo sequitur vaga pulvere cervix
Et resupinarum patet orbita longa comarum.

At tuba luctificis pulsat clangoribus urbem,
Obseptasque fores sonitu perfringit amaro.
Divisere aditus, omnique in limine sævus
Signifer ante omnes sua damna et gaudia portat.
Dira intus facies : vix Mavors ipse videndo
Gaudeat : incertis lymphatam horroribus urbem
Scindunt dissensu vario, luctusque, furorque,
Et pavor, et cæcis fuga circumfusa tenebris.
Bellum intrasse putes : fervent discursibus arces,
Miscentur clamore viæ : ferrum undique, et ignes
Mente vident : sævas mente accepere catenas.
Consumsit ventura timor : jam tecta replerant,
Templaque, et ingratæ vallantur planctibus aræ.

Una omnes eademque subit formido per annos.
Poscunt fata senes, ardet, palletque juventus,
Atria femineis trepidant ululata querelis.
Flent pueri, et flendi nequeunt cognoscere causas
Attoniti, et tantum matrum lamenta timentes.
Illas cogit amor, nec habent extrema pudorem.
Ipsæ tela viris, ipsæ iram animosque ministrant,
Hortanturque, unaque ruunt, nec avita gementes
Limina, nec parvos cessant ostendere natos.
Sic ubi pumiceo pastor rapturus ab antro
Armatas erexit apes, fremit aspera nubes :
Inque vicem sese stridore hortantur, et omnes
Hostis in ora volant; mox deficientibus alis
Amplexæ flavamque domum captivaque plangunt
Mella, laboratasque premunt ad pectora ceras.
Nec non ancipitis pugnat sententia vulgi,
Discordesque serit motus : hi reddere fratrem
Nec mussant; sed voce palam, claroque tumultu
Reddere regna jubent : periit reverentia regis
Sollicitis : « veniat, pactumque hic computet annum,
Cadmeosque lares exsul, patriasque salutet
Infelix tenebras : cur autem ego sanguine fraudes,
Et perjura luam regalis crimina noxæ? »
Inde alii : « Sera ista fides, jam vincere mavult. »
Tiresian alii lacrymis et supplice cœtu
Orant, quodque unum rebus solamen in arctis,
Nosse futura rogant : tenet ille inclusa, premitque
Fata Deum : « Quiane ante duci bene credita nostra
Consilia et monitus, quum perfida bella vetarem?
Te tamen, infelix, inquit, perituraque Thebe,

Si taceam, nequeo miser exaudire cadentem,
Argolicumque oculis haurire vacantibus ignem.
Vincamur, pietas : pone eia altaria, virgo:
Quæramus Superos. » Facit illa, acieque sagaci
Sanguineos flammarum apices, geminumque per aras
Ignem, et clara tamen mediæ fastigia lucis
Orta docet : tunc in speciem serpentis inanem
Ancipiti gyro volvi, frangique rubore
Demonstrat dubio, patriasque illuminat umbras.
Ille coronatos jamdudum amplectitur ignes,
Fatidicum sorbens vultu flagrante vaporem.
Stant tristes horrore comæ, vittasque trementes
Cæsaries insana levat : diducta putares
Lumina, consumtumque genis rediisse nitorem.
Tandem exundanti permisit verba furori :
« Audite, o sontes, extrema litamina Divum,
Labdacidæ : venit alma salus, sed limite duro.
Martius inferias et sæva efflagitat anguis
Sacra, cadat generis quicunque novissimus exstat
Viperei : datur hoc tantum victoria pacto.
Felix, qui tanta lucem mercede relinquet. »
Stabat fatidici prope sæva altaria vatis
Mœstus adhuc, patriæ tantum communia lugens
Fata Creon, grandem subiti quum fulminis ictum,
Non secus ac torta trajectus cuspide pectus,
Accipit exanimis, sentitque Menœcea posci.
Monstrat enim, suadetque timor : stupet anxius alto
Corda metu glaciante pater : Trinacria qualis
Ora repercussum Libyco mare sumit ab æstu.
Mox plenum Phœbo vatem et celerare jubentem

Nunc humilis genua amplectens, nunc ora canentis
Nequicquam reticere rogat : jam fama sacratam
Vocem amplexa volat, clamantque oracula Thebæ.
Nunc, age, quis stimulos et pulchræ gaudia mortis
Addiderit juveni (neque enim hæc absentibus unquam
Mens homini transmissa Deis) memor incipe Clio,
Sæcula te quoniam penes et digesta vetustas.
Diva Jovis solio juxta comes, unde per orbem
Rara dari, terrisque solet contingere virtus;
Seu pater omnipotens tribuit, sive ipsa capaces
Elegit penetrare viros, cœlestibus ut nunc
Desiluit gavisa plagis : dant clara meanti
Astra locum, quosque ipsa polis affixerat ignes.
Jamque premit terras, nec vultus ab æthere longe;
Sed placuit mutare genas : fit provida Manto,
Responsis ut plana fides, et fraude priores
Exuitur vultus : abiit horrorque vigorque
Ex oculis, paullum decoris permansit, honosque
Mollior, et posito vatum gestamina ferro
Subdita : descendunt vestes, torvisque ligatur
Vitta comis; nam laurus erat; tamen aspera produnt
Ora Deam, nimiique gradus : sic Lydia conjux
Amphitryoniaden exutum horrentia terga
Perdere Sidonios humeris ridebat amictus,
Et turbare colus, et tympana rumpere dextra.
Sed neque te indecorem sacris, dignumque juberi
Talia, Dircæa stantem pro turre, Menœceu,
Invenit : immensæ reserato limine portæ
Sternebas Danaos : pariter Mavortius Hæmon.
Sed consanguinei quamvis, atque omnia fratres,

Tu prior : exanimes circumcumulantur acervi.
Omne sedet telum : nulli sine cædibus ictus.
Necdum aderat virtus : non mens, non dextra quiescit,
Non avida arma vacant, ipsa insanire videtur
Sphinx galeæ custos, visoque animata cruore
Emicat effigies, et sparsa orichalca renident;
Quum Dea pugnantis capulum, dextramque repressit :
« Magnanime o juvenis, quo non agnoverit ullum
Certius armifero Cadmi de semine Mavors,
Linque humiles pugnas, non hæc tibi debita virtus :
Astra vocant, cœloque animam, plus concipe, mittes.
Jamdudum hoc hilares genitor bacchatur ad aras,
Hoc ignes, fibræque volunt, hoc urget Apollo.
Terrigenam cuncto patriæ pro sanguine poscunt.
Fama canit monitus : gaudet Cadmeia plebes
Certa tui : rape mente Deos, rape nobile fatum.
I, precor, accelera, ne proximus occupet Hæmon. »
Sic ait, et magna cunctantis pectora dextra
Permulsit tacite, seseque in corde reliquit.
Fulminis haud citius radiis afflata cupressus
Combibit infestas et stirpe et vertice flammas,
Quam juvenis multo possessus numine pectus
Erexit sensus, letique invasit amorem.
Ut vero aversæ gressumque habitumque notavit,
Et subitam a terris in nubila crescere Manto,
Obstupuit. « Sequimur, Divum quæcunque vocasti,
Nec tarde paremus, » ait : jamjamque recedens,
Instantem vallo Pylium tamen Agrea fixit.
Armigeri fessum excipiunt; tum vulgus euntem
Auctorem pacis, servatoremque Deumque

Conclamat gaudens, atque ignibus implet honestis.
  Jamque iter ad muros cursu festinus anhelo
Obtinet, et miseros gaudet vitasse parentes;
Quum geuitor; steteruntque ambo, et vox hæsit utrimque
Dejectæque genæ; tandem pater ante profatur :
  « Quis novus inceptis rapuit te casus ab armis?
Quæ bello graviora paras? dic, nate, precanti,
Cur tibi torva acies? cur hic truculentus in ore
Pallor? et ad patrios non stant tua lumina vultus?
Audisti responsa, palam est : per ego oro tuosque,
Nate, meosque annos, miseræque per ubera matris,
Ne vati, ne crede, puer : Superine profanum
Dignantur stimulare senem? cui vultus inanis,
Exstinctique orbes, et pœna simillima diro
OEdipodæ? quid si insidiis, et fraude dolosa
Rex agit? extrema est cui nostra in sorte timori
Nobilitas, tuaque ante duces notissima virtus?
Illius hæc forsan remur, quæ verba Deorum
Ille monet : ne frena animo permitte calenti :
Da spatium, tenuemque moram : male cuncta ministrat
Impetus : hoc, oro, munus concede parenti.
Sic tua maturis signentur tempora canis,
Et sis ipse parens, et ad hunc, animose, timorem
Pervenias : ne perge meos orbare penates.
Externi te nempe patres, alienaque tangunt
Pignora? si pudor est, primum miserere tuorum.
Hæc pietas, hic verus honos, ibi gloria tantum
Ventosumque decus, titulique in morte latentes.
Nec timidus te flecto parens : i, prœlia misce,
Per Danaas acies, mediosque per obvius enses;

Non teneo : liceat misero tremebunda lavare
Vulnera, et undantem lacrymis siccare cruorem,
Teque iterum sævis, iterumque remittere bellis.
Hoc malunt Thebæ. » Sic colla manusque tenebat
Implicitus : sed nec lacrymæ nec verba movebant
Dîs votum juvenem : quin et monstrantibus illis
Fraude patrem tacita subit, avertitque timorem :
« Falleris heu, verosque metus, pater optime, nescis.
Non me ulli monitus, nec vatum exorsa furentum
Sollicitant, manesque movent : sibi callidus ista
Tirèsias, natæque canat : non si ipse reclusis
Cominus ex adytis in me insaniret Apollo.
Sed gravis unanimi casus me fratris ad urbem
Sponte refert : gemit Inachia mihi saucius Hæmon
Cuspide : vix illum medio de pulvere belli
Inter utrasque acies, jamjamque tenentibus Argis.
Sed moror : i, refove dubium, turbæque ferenti
Dic, parcant, leviterque vehant : ego vulnera doctum
Jungere, supremique fugam revocare cruoris,
Æchiona petam. » Sic imperfecta locutus
Effugit : illi atra mersum caligine pectus
Confudit sensus : pietas incerta vagatur,
Discordantque metus : impellunt credere Parcæ.
Turbibus interea ruptis venientia portis
Agmina belligeri Capaneus agit æquore campi.
Cornua nunc equitum, cuneos nunc ille pedestres,
Et proculcantes moderantum funera currus;
Idem altas turres saxis, et turbine crebro
Laxat : agit turmas idem, atque in sanguine fumat.
Nunc spargit torquens volucri nova vulnera plumbo,

Nunc jaculum excusso rotat in sublime lacerto,
Nullaque tectorum subit ad fastigia, quæ non
Deferat hasta virum, perfusaque cæde recurrat.
Nec jam aut Tydeum, aut Hippomedonta peremptos,
Aut vatem Pelopea phalanx, aut Arcada credunt :
Quin socium coiisse animas, et corpore in uno
Stare omnes : ita cuncta replet : non ullius ætas,
Non cultus, non forma movet : pugnantibus idem,
Supplicibusque furit : non quisquam obsistere contra,
Non belli tentare vices : procul arma furentis,
Terribilesque jubas, et frontem cassidis horrent.

At pius electa murorum in parte Menœceus,
Jam sacer adspectu solitoque augustior ore,
Ceu subito in terras supero demissus ab axe,
Constitit, exempta manifestus casside nosci,
Despexitque acies hominum, et clamore profundo
Convertit campum, jussitque silentia bello.

« Armorum Superi, tuque o qui funere tanto
Indulges mihi, Phœbe, mori, date gaudia Thebis,
Quæ pepigi, et toto quæ sanguine prodigus emi.
Ferte retro bellum, captæque impingite Lernæ
Relliquias turpes, confixaque terga foventes
Inachus indecores pater aversetur alumnos.
At Tyriis templa, arva, domos, connubia, natos
Reddite morte mea : si vos placida hostia juvi,
Si non attonitis vatis consulta recepi
Auribus, et Thebis nondum credentibus hausi,
Hæc Amphioniis pro me persolvite terris,
Ac mihi deceptum, precor, exorate parentem. »

Sic ait, insignemque animam mucrone corusco

Dedignantem artus pridem, mœstamque teneri
Arripit, atque uno quæsitam vulnere rumpit.
Sanguine tunc spargit turres, et mœnia lustrat,
Seque super medias acies, nondum ense remisso,
Jecit, et in sævos cadere est conatus Achivos.
Ast illum amplexæ Pietas Virtusque, ferebant
Leniter ad terras corpus : jam spiritus olim
Ante Jovem, et summis apicem sibi poscit in astris.
 Jamque intra muros nullo sudore receptum
Gaudentes heroa ferunt : abscesserat ultro
Tantalidum venerata cohors : subit agmine longo
Colla inter juvenum, lætisque favoribus omni
Concinitur vulgo, Cadmum atque Amphiona supra
Conditor : hi sertis, hi veris honore soluto
Accumulant artus, patriaque in sede reponunt
Corpus adoratum : repetunt mox bella peractis
Laudibus : hic victa genitor lacrymabilis ira
Congemit, et tandem matri data flere potestas :
 « Lustralemne feris ego te, puer inclyte, Thebis,
Devotumque caput, vilis ceu mater alebam ?
Quod molita nefas ? cui tantum invisa Deorum ?
Non ego monstrifero coitu revoluta notavi
Pignora, nec nato peperi funesta nepotes.
Quid refert ? habet ecce suos Iocasta, ducesque
Regnantesque videt : nos sæva piacula bello
Demus, ut alternis, placet hoc tibi fulminis auctor,
Œdipodionii mutent diademata fratres.
Quid Superos, hominesve queror ? tu, sæve Menœceu,
Tu miseram ante omnes properasti exstinguere matrem.
Unde hic mortis amor ? quæ sacra insania menti ?

Quosve ego conceptus, aut quæ male pignora fudi
Tam diversa mihi? nimirum Martius anguis,
Quæque novis proavum tellus effloruit armis.
Hinc animi tristes, nimiusque in pectore Mavors,
Et de matre nihil : sponte en ultroque peremptus
Irrumpis mœstas fatis nolentibus umbras.
Ast egomet Danaos, Capaneaque tela verebar.
Hæc erat, hæc metuenda manus, ferrumque, quod amens
Ipsa dedi : viden', ut jugulo consumserit ensem?
Altius haud quisquam Danaum mucrone subisset. »

Diceret infelix etiamnum et cuncta repleret
Questibus : abducunt comites, famulæque perosam
Solantes thalamoque tenent : sedet eruta multo
Ungue genas : non illa diem, non verba precantum
Respicit, aut visus flectit tellure relictos,
Jam vocis, jam mentis inops : sic aspera tigris
Fœtibus abreptis Scythico deserta sub antro
Accubat, et tepidi lambit vestigia saxi.
Nusquam iræ : sedit rabies, feritasque, famesque
Oris, eunt præter secura armenta, gregesque.
Adspicit illa jacens : ubi enim, quibus ubera pascat,
Aut quos ingenti premat exspectata rapina?

Hactenus arma, tubæ, ferrumque, et vulnera : sed nunc
Cominus astrigeros Capaneus tollendus in axes.
Non mihi jam solito vatum de more canendum :
Major ab Aoniis sumenda audacia lucis.
Mecum omnes audete, Deæ : sive ille profunda
Missus nocte furor, Capaneaque signa secutæ
Arma Jovem contra Stygiæ rapuere sorores,
Seu virtus egressa modum, seu gloria præceps,

Seu magnæ data fama neci, seu læta malorum
Principia, et blandæ Superum mortalibus iræ.
  Jam sordent terrena viro, tædetque profundæ
Cædis, et exhaustis olim Graiumque suisque
Missilibus, lassa respexit in æthera dextra.
Ardua mox torvo metitur culmina visu,
Innumerosque gradus, gemina latus arbore clusus,
Aerium sibi portat iter, longeque timendus
Multifidam quercum flagranti lumine vibrat.
Arma rubent una, clipeoque incenditur ignis.
« Hac, ait, in Thebas, hac me jubet ardua virtus
Ire, Menœceo qua lubrica sanguine turris.
Experiar, quid sacra juvent, an falsus Apollo. »
  Dixit, et alterno captiva in mœnia gressu
Surgit ovans : quales mediis in nubibus æther
Vidit Aloidas, quum cresceret impia tellus
Despectura Deos, nec adhuc immane veniret
Pelion, et trepidum jam tangeret Ossa Tonantem.
  Tum vero attoniti fatorum in cardine summo,
Ceu suprema lues urbem, facibusque cruentis
Æquatura solo turres Bellona subiret,
Omnibus e tectis certatim ingentia saxa,
Roboraque, et gravidas fundæ Balearis habenas,
(Nam jaculis, cœloque vagis spes unde sagittis ?)
Verum avidi et tormenta rotant, et molibus urgent.
Ille nec ingestis, nec terga sequentibus unquam
Detrahitur telis, vacuoque sub aere pendens
Plana velut terra certus vestigia figat,
Tendit, et ingenti subit occurrente ruina.
Amnis ut incumbens longævi robora pontis

Assiduis oppugnat aquis : jam saxa fatiscunt,
Emotæque trabes : tanto violentior ille,
Sævit enim majore salo, quassatque, trahitque
Molem ægram, nexus donec celer alveus omnes
Abscidit, et cursu victor respirat aperto.
  Utque petita diu celsus fastigia supra
Eminuit, trepidamque assurgens desuper urbem
Vidit, et ingenti Thebas exterruit umbra,
Increpat attonitos : « Humilesne Amphionis arces,
Pro pudor, hi faciles, carmenque imbelle secuti,
Et, mentita diu Thebarum fabula, muri?
Et quidnam egregium prosternere mœnia molli
Structa lyra? » simul insultans, gressuque, manuque
Molibus obstantes cuneos, tabulataque sævus
Destruit : absiliunt pontes, tectique trementis
Saxea frenà labant, disseptoque aggere rursus
Utitur, et truncas rupes in templa, domosque
Præcipitat, frangitque suis jam mœnibus urbem.
  Jamque Jovem circa studiis diversa fremebant
Argolici, Tyriique Dei : pater æquus utrisque
Adspicit ingentes ardentum cominus iras,
Seque obstare videt : gemit inservante noverca
Liber, et obliquo respectans lumine patrem :
« Nunc ubi sæva manus, meaque heu cunabula flammæ,
Fulmen, io ubi fulmen? » ait : gemit auctor Apollo
Quas dedit ipse, domos ; Lernam, Thebasque rependit
Mœstus, et intento dubitat Tirynthius arcu.
Maternos plangit volucer Danaeius Argos.
Flet Venus Harmoniæ populos; metuensque mariti
Stat procul, et tacita Gradivum respicit ira.

Increpat Aonios audax Tritonia Divos.
Junonem tacitam furibunda silentia torquent.

Non tamen hæc turbant pacem Jovis : ecce quierant
Jurgia, quum mediis Capaneus auditus in astris.
« Nullane pro trepidis, clamabat, numina Thebis
Statis? ubi infandæ segnes telluris alumni,
Bacchus et Alcides? piget instigare minores.
Tu potius venias (quis enim concurrere nobis
Dignior?): en cineres Semeleaque busta tenentur.
Nunc age, nunc totis in me conuitere flammis,
Juppiter : an pavidas tonitru turbare puellas
Fortior, et soceri thalamos exscindere Cadmi? »

Ingemuit dictis Superum dolor : ipse furentem
Risit, et incussa sanctarum mole comarum,
« Quænam spes hominum tumidæ post prœlia Phlegræ?
Tune etiam feriendus? » ait : premit undique lentum
Turba Deum frendens, et tela ultricia poscit.
Nec jam audet fatis turbata obsistere conjux.
Ipsa dato nondum cœlestis regia signo
Sponte tonat, coeunt ipsæ sine flamine nubes,
Accurruntque imbres. Stygias rupisse catenas
Iapetum, aut victam supera ad convexa levari
Inarimen, Ætnamve putes : pudet ista timere
Cœlicolas : sed quum in media vertigine mundi
Stare virum, insanasque vident deposcere pugnas,
Mirantur taciti, et dubio pro fulmine pendent.

Cœperat Ogygiæ supra fastigia turris
Arcanum mugire polus, cœlumque tenebris
Auferri : tenet ille tamen, quas non videt, arces,
Fulguraque attritis quoties micuere procellis,

« His, ait, in Thebas, his jam decet ignibus uti,
Hinc renovare facem, lassamque accendere quercum. »
Talia dicentem toto Jove fulmen adactum
Corripuit : primæ fugere in nubila cristæ,
Et clypei niger umbo cadit : jamque omnia lucent
Membra viri : cedunt acies, et terror utrimque,
Quo ruat, ardenti feriat quas corpore turmas.
Intra se stridere facem, galeamque, comasque
Quærit, et urentem thoraca repellere dextra
Conatus, ferri cinerem sub pectore tractat.
Stat tamen, extremumque in sidera versus anhelat,
Pectoraque invisis obicit fumantia muris,
Ne caderet : sed membra virum terrena relinquunt,
Exuiturque animus : paullum si tardius artus
Cessissent, potuit fulmen meruisse secundum.

LIBER UNDECIMUS.

Postquam magnanimus furias virtutis iniquæ
Consumsit Capaneus, exspiravitque receptum
Fulmen, et ad terras longe comitata cadentem
Signavit muros ultricis semita flammæ;
Componit dextra victor concussa plagarum
Juppiter, et vultu cœlumque diemque reducit.
Gratantur Superi, Phlegræ ceu fessus anhelet
Prœlia, et Encelado fumantem impresserit Ætnam.
Ille jacet laceræ complexus fragmina turris,
Torvus adhuc visu, memorandaque facta relinquens
Gentibus, atque ipsi non illaudata Tonanti.

Quantus Apollineæ temerator matris Averno
Tenditur : ipsæ horrent, si quando pectore ab alto
Emergunt volucres, immensaque membra jacentis
Spectant, dum miseræ crescunt in pabula fibræ.
Sic gravat injectus terras, hostiliaque urit
Arva, et anhelantem cœlesti sulfure campum.
Respirant Thebæ, templisque jacentia surgunt
Agmina : jam finis votis, finisque supremis
Planctibus, et natos ausæ deponere matres.

At vaga palantes campo fuga volvit Achivos.
Nec jam hostes turmæ, aut ferrum mortale timetur :
Omnibus ante oculos iræ Jovis, omnibus ardent
Arma metu, galeæque tonant, visusque paventes

Ipse sequi, et profugis opponere Juppiter ignes.
Instat Agenoreus miles, cœlique tumultu
Utitur : indomitos ut quum Massyla per arva
Armenti reges magno leo fregit hiatu,
Et contentus abit : rauci tunc cominus ursi,
Tunc avidi venere lupi, rabieque remissa
Lambunt degeneres alienæ vulnera prædæ.

Hinc premit Eurymedon, cui rusticus horror in armis,
Rustica tela manu, patriumque agitare tumultum.
Pan illi genitor : tener hinc conatibus annos
Egreditur, juvenemque patrem puer æquat Alatreus.
Felices ambo; sed fortunatior ille,
Quem genuisse juvat : nec jam dignoscere promtum,
Quæ magis arma sonent, quo plus eat hasta lacerto.
Arctatur denso fugientum examine vallum.

Quas volvis, Gradive, vices? modo mœnia Cadmi
Scandebant, sua nunc defendunt tecta Pelasgi.
Ceu redeunt nubes, ceu circumflantibus Austris
Alternus procumbit ager, ceu gurgite cano
Nunc retegit bibulas, nunc obruit æstus arenas.

Procumbit late pubes Tirynthia, alumni
Exuvias imitata Dei : trux mœret ab alto
Amphitryoniades Nemeæa in sanguine terga,
Et similes ramos, similesque videre pharetras.
Stabat in Argolicæ ferrato margine turris
Egregius lituo dextri Mavortis Enipeus
Hortator; sed tunc miseris dabat utile signum,
Suadebatque fugam, et tutos in castra receptus :
Quum subitum obliquo descendit ab aere vulnus,
Urgentisque sonum læva manus aure retenta est

Sicut erat : fugit in vacuas jam spiritus auras,
Jam gelida ora tacent; carmen tuba sola peregit.
  Jamque potens scelerum, geminæque exercita gentis
Sanguine, Tisiphone fraterna cludere quærit
Bella tuba : nec se tanta in certamina retur
Sufficere, inferna comitem ni sede Megæram,
Et consanguineos in prœlia suscitet angues.
Ergo procul vacua consedit valle, solumque
Ense fodit Stygio, terræque immurmurat absens
Nomen, et, Elysiis signum indubitabile regnis,
Crinalem attollit longo stridore cerasten.
Cæruleæ dux ille comæ, quo protinus omnis
Horruit audito tellus, pontusque, polusque,
Et pater Ætnæos iterum prospexit ad ignes.
  Accipit illa sonum : stabat tunc forte parenti
Proxima, dum cœtu Capaneus laudatur ab omni
Ditis, et insignem Stygiis fovet amnibus umbram.
Protinus abrupta terrarum mole sub astris
Constitit, exultant Manes, quantumque profundæ
Rarescunt tenebræ, tantum de luce recessit.
Excipit atra soror, dextræque innexa profatur :
  « Hac germana tenus Stygii metuenda parentis
Imperia, et jussos potui tolerare furores,
Sola super terras, hostilique obvia mundo,
Dum vos Elysium et faciles compescitis umbras.
Nec pretium deforme moræ, cassique labores.
Hoc quodcunque madent campi, quod sanguine fumant
Stagna, quod innumero Læthæa examine gaudet
Ripa, meæ vires, mea læta insignia : sed quid
Hæc ego? Mars habeat, vulgataque jactet Enyo.

Vidistis (Stygiis certe manifestus in umbris)
Sanguine fœdatum rictus, atroque madentem
Ora ducem tabo : miserum insatiabilis edit
Me tradente caput : modo nempe horrendus ab astris
Descendit vos usque fragor : mea sacra premebat
Tempestas, ego mixta viri furialibus armis
Bella Deum, et magnas ridebam fulminis iras.
Sed jam (effabor enim) longo sudore fatiscunt
Corda, soror, tardæque manus : hebet infera cœlo
Taxus, et insuetos angues nimia astra soporant.
Tu, cui totus adhuc furor, exsultantque recentes
Cocyti de fonte comæ, da jungere vires.
Non solitas acies, nec Martia bella paramus,
Sed fratrum (licet alma fides, pietasque repugnent,
Vincentur), fratrum stringendi cominus enses.
Grande opus : ipsæ odiis, ipsæ discordibus armis
Aptemur : quid lenta venis? agedum elige, cujus
Signa feras : ambo faciles, nostrique; sed anceps
Vulgus, et affatus matris, blandamque precatu
Antigonen timeo, paullum ne nostra retardet
Consilia : ipse etiam, qui nos lassare precando
Suetus, et ultrices oculorum exposcere diras,
Jam pater est : cœtu fertur jam solus ab omni
Flere sibi : atque adeo moror ipsa irrumpere Thebas,
Assuetumque larem : tibi pareat impius exsul,
Argolicumque impelle nefas; neu mitis Adrastus
Prævaleat, plebesque, cave, Lernæa moretur.
Vade, et in alternas inimica revertere pugnas. »
Talia partitæ diversum abiere sorores.
Ut Notus et Boreas, gemino de cardine mundi,

Hic nive Rhipæa, libycis hic pastus arenis,
Bella cient : clamant amnes, freta, nubila, silvæ;
Jamque patent strages : plangunt sua damna coloni,
Et tamen oppressos miserantur in æquore nautas.
Illas ut summo vidit pater altus Olympo
Incestare diem, trepidumque Hyperionis orbem
Suffundi maculis, torvo sic inchoat ore :

« Vidimus armiferos, quo fas erat usque, furores,
Cœlicolæ, licitasque acies, etsi impia bella
Unus init, ausus que mea procumbere dextra.
Nunc par infandum, miserisque incognita terris
Pugna subest : auferte oculos : absentibus ausint
Ista Deis, lateantque Jovem : sat funera mensæ
Tantaleæ, et sontes vidisse Lycaonis aras,
Et festina polo ducentes astra Mycenas.
Nunc etiam turbanda dies : mala nubila tellus
Accipe, secedantque poli : stat parcere mundo,
Cœlitibusque meis : saltem ne virginis almæ
Sidera, Ledæi videant neu talia fratres. »

Sic pater omnipotens, visusque nocentibus arvis
Abstulit, et dulci terræ caruere sereno.

Jamque per argolicas Erebo sata virgo cohortes
Vestigat Polynicis iter, portisque sub ipsis
Invenit, incertum leto tot iniqua fugane
Exeat, et dubios turbabant omina sensus.
Viderat, obscura vallum dum nocte pererrat
Æger consilii, curisque novissima volvens,
Conjugis Argiæ lacera cum lampade mœstam
Effigiem (sunt monstra Deum, sic ire parabat,
Has latura viro tædas erat) : ergo roganti,

Quæ via, quisve dolor, cur mœsta insignia? tantum
Fleverat; atque manu timidos averterat ignes.
Scit mentem vidisse nefas : etenim unde Mycenis
Afforet, et vallum conjux inopina subiret?
Sed fati monitus, vicinaque funera sentit,
Assentire timet : quum vero Acherontis operti
Diva ter admoto tetigit thoraca flagello,
Ardet inops animi, nec tam considere regno,
Quam scelus, et cædem, et perfossi in sanguine fratris
Exspirare cupit, subitusque affatur Adrastum :
« Sera quidem, extremus socium, gentisque superstes
Argolicæ, consulta, pater, jam rebus in arctis
Aggredior : tunc tempus erat, quum sanguis Achivum
Integer, ire ultro, primamque capessere pugnam,
Non plebis danaæ florem, regumque verendas
Objectare animas, ut lamentabile tantis
Urbibus induerem capiti decus : aspera quando
Præcepit virtus; nunc saltem exsolvere fas sit,
Quæ merui : scis namque, socer, licet alta recondas
Vulnera, et afflictum generi vereare pudorem :
Ille ego sum, qui te pacem et pia jura regentem
Infelix (utinamque aliis datus urbibus hospes)
Extorrem patria, regnoque : sed exige tandem
Supplicia : fratrem suprema in bella (quid horres?
Decretum est, fixumque) voco : desiste morari :
Nec poteris : non si atra parens, miseræque sorores
In media arma cadant : non si ipse ad bella ruenti
Obstet, et exstinctos galeæ pater ingerat orbes,
Deficiam : anne bibam superest quodcunque cruoris
Inachii? et vestris etiamnum mortibus utar?

Vidi egomet propter ruptos telluris hiatus,
Nec subii : vidi exanimum, fecique nocentem
Tydea : me Tegee regem indefessa reposcit,
Orbaque Parrhasiis ululat mihi mater in antris.
Ipse nec Ismeni ripas, dum stagna cruentat
Hippomedon, Tyrias potui nec scandere turres,
Dum tonat, et tecum, Capaneu, miscere furores?
Quis tantus pro luce timor? sed digna rependam.
Conveniant ubicunque nurus, matresque Pelasgæ,
Longævique patres, quorum tot gaudia carpsi,
Orbavique domos : fratri concurro : quid ultra est?
Spectent, et votis victorem Eteoclea poscant.
Jamque vale, conjux, dulcesque valete Mycenæ.
At tu, care socer (nec enim omnis culpa malorum
Me penes; et Superi mecum, Parcæque nocentes),
Sis lenis cineri, meque hæc post prœlia raptum
Alitibus, fratrique tegas, urnaque reportes.
Hoc tantum, et natæ melius connubia jungas. »

Ibant in lacrymas; veluti quum vere reverso
Bistoniæ tepuere nives, submittitur ingens
Hæmus, et angustos Rhodope descendit in amnes.
Cœperat et leni senior mulcere furentem
Alloquio : scidit orsa novo terrore cruenta
Eumenis, alipedemque citum, fataliaque arma,
Protinus Inachii vultus expressa Perinthi
Obtulit, ac fidas exclusit casside voces.
Ac super hæc : « Abrumpe moras : celeremus, et illum
Adventare ferunt portis. » Sic omnia vicit,
Correptumque injecit equo : volat æquore aperto
Pallidus, instantemque Deæ circumspicit umbram.

Sacra Jovi merito Tyrius pro fulmine ductor
Nequicquam Danaos ratus exarmasse ferebat.
Nec pater æthereus, Divumque has ullus ad aras;
Sed mala Tisiphone trepidis inserta ministris
Adstat, et inferno prævertit vota Tonanti.

« Summe Deum, tibi namque meæ primordia Thebæ,
Liveat infandum licet Argos, et aspera Juno,
Debent, Sidonios ex quo per littora raptor
Turbasti thyasos, dignatus virgine nostra
Terga premi, et placidas falsum mugire per undas!
Nec te vana fides, iterum Cadmeia adeptum
Connubia, et Tyrios nimium irrupisse penates.
Tandem, inquam, soceros, dilectaque mœnia gratus
Respicis, assertorque tonas : ceu regia cœli
Attentata tui, sic te pro turribus altis
Vidimus urgentem nubes, lateque benignum
Fulmen, et auditos proavis agnovimus ignes.
Accipe nunc pecudes, et magni thuris acervos,
Votivumque marem : dignas sed pendere grates
Haud mortale opus est : certent tibi reddere Bacchus
Noster et Alcides : illis hæc mœnia serva. »

Dixerat : ast illi niger ignis in ora genasque
Prosiluit, raptumque comis diadema cremavit.
Tunc ferus ante ictum spumis delubra cruentat
Taurus, et obstantum mediis e cœtibus exit
Turbidus, insano feriens altaria cornu.
Diffugiunt famuli, et regem solatur haruspex.
Ipse instaurari sacrum male fortis, agique
Imperat, et magnos ficto premit ore timores.
Qualis ubi implicitum Tirynthius ossibus ignem

Sensit, et OEtæas membris accedere vestes,
Vota incepta tamen, libataque thura ferebat
Durus adhuc, patiensque mali, mox grande coactus
Ingemuit, victorque furit per viscera Nessus.
Nuntius exanimi suspensus pectora cursu
Æpytus ad regem, portæ statione relicta,
Tendit, et hæc trepido vix intellectus anhelat :
« Rumpe pios cultus, intempestivaque, rector,
Sacra Deum : frater muris circum omnibus instat,
Portarumque moras frenis assultat, et hastis,
Nomine te crebro, te solum in prœlia poscens. »
Flent mœsti retro comites, et uterque loquenti
Adgemit, et pulsis exercitus obstrepit armis.
Ille vocat ! Nunc tempus erat, sator optime Divum.
Quid meruit Capaneus ? » Turbatus inhorruit altis
Rex odiis, mediaque tamen gavisus in ira est.
Sic ubi regnator post exsulis otia tauri,
Mugitum hostilem summa tulit aure juvencus,
Agnovitque minas, magna stat fervidus ira
Ante gregem, spumisque animos ardentibus effert,
Nunc pede torvus humum, nunc cornibus aera findens.
Horret ager, trepidæque exspectant prœlia valles.
Non desunt regi comites : « Sine, mœnia pulset
Irritus : ille autem fractis huc audeat usque
Viribus? hic miseris furor est instare periclo,
Nec librare metus, et tuta odisse : resiste
Hoc fretus solio : nos propulsabimus hostem.
Hos bellare jube. » Sic proxima turba ; sed ardens
Ecce aderat luctu, dicturusque omnia belli
Libertate Creon : urit fera corda Menœceus :

Nulla patri requies : illum quæritque, tenetque.
Illum sanguineos proflantem pectore rivos
Adspicit et sæva semper de turre cadentem.
Ut dubium, et pugnas cunctantem Eteoclea vidit :
« Ibis, ait, neque te ulterius, fratrumque ducumque
Pessime, funeribus patriæ, lacrymisque potitum,
Eumenidum bellique reum, patiemur inulti.
Sat tua non æquis luimus perjuria Divis.
Urbem armis opibusque gravem, et modo civibus arctam,
Ceu cœlo dimissa lues, inimicave tellus,
Hausisti, vacuamque tamen sublimis obumbras?
Deest servitio plebes : hos ignis egentes
Fert humus, hos pelago patrius jam detulit amnis.
Hi quærunt artus, illi ardua vulnera curant.
Redde agedum miseris fratres, natosque, patresque,
Redde arvis domibusque viros : ubi maximus Hypseus,
Finitimusque Dryas? ubi Phocidos arma sonoræ,
Euboicique duces? illos tamen æqua duelli
Fors tulit ad Manes : at tu, pudet, hostia regni,
Hostia, nate, jaces, ceu mutus et e grege sanguis.
Hei mihi primitiis armorum, et rite nefasto
Libatus, jussusque mori, et cunctabitur ultra
Iste? nec adverso nunc saltem Marte vocatus
Stabit? an in pugnas alium jubet ire profanus
Tiresias? iterumque meos oracula nectit
In gemitus? quid enim misero super unicus Hæmon?
Ille jube subeat, tuque hinc spectator ab alta
Turre sede : quid sæva fremis, famulamque cohortem
Respectas? hi te ire volunt, hi pendere pœnas :
Ipsa etiam genitrix, ipsæque odere sorores.

In te ardens frater ferrum, mortemque minatur,
Sævaque portarum convellit claustra, nec audes? »
Sic pater infrendens, miseraque exæstuat ira.
Ille sub hæc : « Non fallis, ait, nec te inclyta nati
Fata movent : canere illa patrem, et jactare decebat.
Sed spes sub lacrymis, spes atque occulta cupido
His latet : insano prætendis funera voto,
Meque premis frustra, vacuæ ceu proximus aulæ.
Non ita Sidoniam fortuna reliquerit urbem,
In te ut sceptra cadant, tanto indignissime nato.
Nec mihi difficilis præsens vindicta : sed arma,
Arma prius famuli : coeant in prœlia fratres.
Vult gemitus lenire Creon. Lucrare furorem :
Victori mihi cuncta lues. » Sic jurgia paullum
Distulit, atque ensem, quem jam dabat ira, repressit.
Ictus ut incerto pastoris vulnere serpens
Erigitur gyro, longumque e corpore toto
Virus in ora legit; paullum si devius hostis
Torsit iter, cecidere minæ, tumefactaque frustra
Colla sedent, irasque sui bibit ipse veneni.
At genitrix primam funestæ sortis ut amens
Expavit famam, nec tarde credidit, ibat
Scissâ comas, vultuque, et pectore nuda cruento,
Non sexus, decorisve memor. Pentheia qualis
Mater ad insani scandebat culmina montis,
Promissum sævo caput allatura Lyæo.
Non comites, non ferre ipsæ vestigia natæ
Æqua valent : tantum miseræ dolor ultimus addit
Robur, et exsangues crudescunt luctibus anni.
Jamque decus galeæ, jam spicula sæva ligabat

Ductor, et ad lituos hilarem, trepidumque tubarum
Prospiciebat equum; subito quum apparuit ingens
Mater, et ipse metu, famulumque expalluit omnis
Cœtus, et oblatam retro dedit armiger hastam.
« Quis furor? unde iterum regni integrata resurgit
Eumenis? ipsi etiam post omnia, cominus ipsi
Stabitis? usque adeo geminas duxisse cohortes,
Et facinus mandasse parum est? quo deinde redibit
Victor? in hosne sinus? o diri conjugis olim
Felices tenebræ! datis, improba lumina, pœnas.
Hæc spectanda dies? quo, sæve, minantia flectis
Ora? quid alternos vultus pallorque ruborque
Mutat? et obnixi frangunt mala murmura dentes?
Me miseram vinces! prius hæc tamen arma necesse est
Experiare domi: stabo ipsa in limine portæ
Auspicium infelix, scelerumque immanis imago.
Hæc tibi canities, hæc sunt calcanda, nefande,
Ubera, perque uterum sonipes hic matris agendus.
Parce: quid oppositam capulo parmaque repellis?
Non ego te contra Stygiis feralia sanxi
Vota Deis, cæco nec Erinnyas ore rogavi.
Exaudi miseram: genitrix te, sæve, precatur,
Non pater: adde moram sceleri, et metire, quod audes.
Sed pulsat muros germanus, et impia contra
Bella ciet? non mater enim, non obstat eunti
Ulla soror: te cuncta rogant, hic plangimus omnes.
Ast ibi vix unus pugnas dissuadet Adrastus,
Aut fortasse jubet: tu limina avita Deosque
Linquis, et a nostris in fratrem amplexibus exis? »
At parte ex alia tacitos obstante tumultu

Antigone furata gradus, nec casta retardat
Virginitas, volat Ogygii fastigia muri
Exsuperare furens : senior comes hæret eunti
Actor, et hic summas non duraturus ad arces.
Utque procul visis paullum dubitavit in armis,
Agnovitque (nefas!) jaculis et voce superba
Tecta incessentem, magno prius omnia planctu
Implet, et e muris ceu descensura profatur :
« Comprime tela manu, paullumque hanc adspice turrim,
Frater, et horrentes refer in mea lumina cristas.
Agnoscisne hostes? sic annua pacta, fidemque
Poscimus? hi questus? hæc est bona causa modesti
Exsulis? Argolicos per te, germane, penates
(Nam Tyriis jam nullus honos), per si quid in illa
Dulce domo, submitte animos : en utraque gentis
Turba rogant, ambæque acies : rogat illa suorum
Antigone devota malis, suspectaque regi,
Et tantum tua, dure, soror : saltem ora trucesque
Solve genas : liceat vultus fortasse supremum
Noscere dilectos, et, ad hæc lamenta, videre,
Anne fleas : illum gemitu jam supplice mater
Frangit, et exertum dimittere dicitur ensem.
Tu mihi fortis adhuc? mihi, quæ tua nocte dieque
Exsilia erroresque fleo? jam jamque tumentem
Placavi tibi, sæve, patrem : quid crimine solvis
Germanum? nempe ille fidem et stata fœdera rupit,
Ille nocens, sævusque suis : tamen ecce vocatus
Non venit. » His paullum furor clanguescere dictis
Cœperat, obstreperet quanquam atque obstaret Erinnys.
Jam submissa manus, lente jam flectit habenas,

Jam tacet : erumpunt gemitus, lacrymasque fatetur
Cassis : hebent iræ : pariterque et abire nocentem,
Et venisse pudet; subito quum matre repulsa
Eumenis ejecit fractis Eteoclea portis
Clamantem, « Venio, solumque, quod ante vocasti,
Invideo : ne incesse moras, gravis arma tenebat
Mater : io patria, o regum incertissima tellus,
Nunc certe victoris eris. » Nec mitior ille,
« Tandem, inquit, scis, sæve, fidem? et descendis in æquum?
O mihi nunc primum longo post tempore frater,
Congredere : hæ leges, hæc fœdera sola supersunt. »
Sic hostile tuens fratrem : namque uritur alto
Corde, quod innumeri comites, quod regia cassis,
Instratusque ostro sonipes, quod fulva metallo
Parma micet : quanquam haud armis inhonorus et ipse,
Nec palla vulgare nitens : opus ipsa novarat
Mæoniis Argia modis, et pollice docto
Stamina purpureæ sociaverat aurea telæ.
Jamque in pulvereum Furiis hortantibus æquor
Prosiliunt : sua quemque comes stimulatque, regitque.
Frena tenent ipsæ, phalerasque, et lucida comunt
Arma manu, mixtisque jubas serpentibus augent.
Stat consanguineum campo scelus, unius ingens
Bellum uteri, coeuntque pares sub casside vultus.
Signa tacent, siluere tubæ, stupefactaque Martis
Cornua : ter nigris avidus regnator ab oris
Intonuit, terque ima soli concussit, et ipsi
Armorum fugere Dei : nusquam inclyta Virtus :
Restinxit Bellona faces; longeque paventes
Mars rapuit currus; et Gorgone cruda virago

Abstitit; inque vicem Stygiæ rubuere sorores.
  Prominet excelsis vulgus miserabile tectis :
Cuncta madent lacrymis, et ab omni plangitur arce.
Hinc questi vixisse senes, hinc pectore nudo
Stant matres, parvosque vetant attendere natos.
Ipse quoque Ogygios monstra ad gentilia manes
Tartareus rector porta jubet ire reclusa.
Montibus insidunt patriis, tristique corona
Infecere diem, et vinci sua crimina gaudent.
  Illos ut stimulis ire in discrimen apertis
Audiit, et sceleri nullum jam obstare pudorem,
Advolat, et medias immittit Adrastus habenas.
Ipse quidem regnis multum et venerabilis ævo,
Sed quid apud tales, quîs nec sua pignora curæ?
Alternos tamen ille rogat : « Spectabimus ergo,
Inachidæ, Tyriique nefas? ubi jura, Deique?
Bella ubi? ne perstate animis : te deprecor, hostis,
Quanquam, hæc ira sinat, nec tu mihi sanguine longe;
Te, gener, et jubeo : sceptri si tanta cupido est,
Exuo regales habitus : i Lernan, et Argos
Solus habe. » Non verba magis suadentia frangunt
Accensos, sumtisque semel conatibus obstant,
Quam Scytha curvatis erectus fluctibus unquam
Pontus Cyaneos vetuit concurrere montes.
  Ut periisse preces, geminosque ad prœlia fusos
Pulvere cornipedes, explorarique furentum
In digitis amenta videt, fugit, omnia linquens
Castra, viros, generum, Thebas, ac fata monentem
Conversumque jugo propellit Ariona : qualis
Demissus curru lævæ post præmia sortis

Umbrarum custos, mundique novissimus hæres
Palluit, amisso veniens in Tartara cœlo.
  Non tamen indulsit pugnæ, cunctataque primo
Substitit in scelere, et paullum Fortuna morata est.
Bis cassæ periere viæ : bis cominus actos
Avertit bonus error equos, puræque nefandi
Sanguinis obliquis ceciderunt ictibus hastæ.
Tendunt frena manu, et sævis calcaribus urgent
Immeritos : movet et geminas miserabile Divum
Prodigium turmas, alternaque murmura volvunt
Mussantes; iterare aciem, procurrere sæpe
Impetus, et totum miseris opponere bellum.
  Jamdudum terris cœtuque offensa Deorum
Aversa cœli Pietas in parte sedebat,
Non habitu, quo nota prius, non ore sereno,
Sed vittis exuta comam, fraternaque bella,
Ceu soror infelix pugnantum, aut anxia mater,
Deflebat, sævumque Jovem, Parcasque nocentes
Vociferans, seseque polis et luce relicta
Descensuram Erebo, et Stygios jam malle penates.
« Quid me, ait, ut sævis animantum, ac sæpe Deorum
Obstaturam animis, princeps Natura, creabas?
Nil jam ego per populos, nusquam reverentia nostri.
O furor, o homines, diræque Prometheos artes!
Quam bene post Pyrrham tellus pontusque vacabant!
En mortale genus! » Dixit : speculataque tempus,
« Auxilium tentemus, ait, licet irrita coner; »
Desiluitque polo : niveus sub nubibus altis
Quanquam mœsta Deæ sequitur vestigia limes.
Vix steterat campo, subita mansuescere pace

Agmina, sentirique nefas : tunc ora madescunt,
Pectoraque, et tacitus subrepsit fratribus horror.
Arma etiam simulata gerens, cultusque viriles,
Nunc his, nunc illis, « Agite, ite, obsistite, clamat,
Quîs nati fratresque domi, quîs pignora tanta.
His quoque nonne palam est ultro miserescere Divos?
Tela cadunt : cunctantur equi : fors ipsa repugnat. »
  Nonnihil impulerat dubios, ni torva notasset
Tisiphone fraudes, cœlestique ocior igne
Afforet increpitans : « Quid belli obverteris ausis,
Numen iners, pacique datum? cede, improba : noster
Hic campus, nosterque dies : nunc sera nocentes
Defendis Thebas : ubi tunc, quum bella cieret
Bacchus? et armatas furiarent orgia matres?
Aut ubi segnis eras, dum Martius impia serpens
Stagna bibit? dum Cadmus arat? dum victa cadit Sphinx?
Dum rogat OEdipoden genitor? dum lampade nostra
In thalamos Iocasta venit? » Sic urget, et ultro
Vitantem adspectus etiam, pudibundaque longe
Ora reducentem, premit adstridentibus Hydris,
Intentatque faces : dejectam in lumina pallam
Diva trahit, magnoque fugit questura Tonanti.
  Tunc vero accensæ stimulis majoribus iræ :
Arma placent, versæque volunt spectare cohortes.
Instaurant crudele nefas : rex impius aptat
Tela, et funestæ casum prior occupat hastæ.
Illa viam medium clipei conata per orbem
Non perfert ictus, atque alto vincitur auro.
Tunc exsul subit, et clare funesta precatur :
« Dî, quos effosso non irritus ore rogavit

OEdipodes, firmate nefas, non improba posco
Vota : piabo manus, et eodem pectora ferro
Rescindam, dum me moriens hic sceptra tenentem
Linquat, et hunc secum portet minor umbra dolorem. »
Hasta subit velox equitis femur inter, equique
Ilia, letum utrique volens : sed plaga sedentis
Laxato vitata genu; tamen irrita voti
Cuspis in obliquis invenit vulnera costis.
It præceps sonipes strictæ contemtor habenæ,
Arvaque sanguineo scribit rutilantia gyro.
Exsultat, fratris credens hunc esse cruorem.
Credit et ipse metu : totis jamque exsul habenis
Indulget, cæcusque avidos illidit in ægrum
Cornipedem cursus : miscentur frena, manusque,
Telaque, et ad terram turbatis gressibus ambo
Præcipitant : ut nocte rates, quas nubilus Auster
Implicuit, frangunt tonsas, mutantque rudentes,
Luctatæque diu teuebris, hyemique, sibique,
Sicut erant, imo pariter sedere profundo.
Hæc pugnæ facies : coeunt sine more, sine arte,
Tantum animis, iraque, atque ignescentia cernunt
Per galeas odia, et vultus rimantur acerbo
Lumine : nil adeo mediæ telluris, et enses
Impliciti, nexæque manus, alternaque sævi
Murmura, ceu lituos rapiunt, aut signa tubarum.
Fulmineos veluti præceps quum cominus egit
Ira sues, strictisque erexit pectora setis :
Igne tremunt oculi, lunataque dentibus uncis
Ora sonant : spectat pugnas de rupe propinqua
Venator pallens, canibusque silentia suadet.

Sic avidi incurrunt : nec dum letalia miscent
Vulnera, sed cœptus sanguis : facinusque peractum.
Nec jam opus est Furiis : tantum mirantur, et adstant
Laudantes, hominumque dolent plus posse furores.
Fratris uterque furens cupit affectatque cruorem,
Et nescit manare suum : tandem irruit exsul,
Hortatusque manum, cui fortior ira, nefasque
Justius, alte ensem germani in corpore pressit,
Qua male jam plumis imus tegit inguina thorax.
Ille dolens nondum, sed ferri frigore primo
Territus, in clipeum turbatos colligit artus,
Mox intellecto magis ac magis æger anhelat
Vulnere, nec parcit cedenti, atque increpat hosti :
« Quo retrahis, germane, gradus? o languida somno,
Et regnis effœta quies! longaque sub umbra
Imperia! exsilio rebusque exercita egenis
Membra vides : disce arma pati, nec fidere lætis. »
  Sic pugnant miseri : restabat lassa nefando
Vita duci, summusque cruor, poterantque parumper
Stare gradus : sed sponte ruit, fraudemque supremam
In media jam morte parat : clamore Cithæron
Erigitur, fraterque ratus vicisse, levavit
Ad cœlum palmas. « Bene habet : non irrita vovi,
Cerno graves oculos, atque ora natantia leto.
Huc aliquis propere sceptrum atque iusigne comarum,
Dum videt. » Hæc dicens gressus admovit, et arma,
Ceu templis decus et patriæ laturus ovanti,
Arma etiam spoliare cupit : nondum ille peractis
Manibus, ultrices animam servabat in iras.
Utque superstantem, pronumque in pectore sensit,

Erigit occulte ferrum, vitæque labantis
Relliquias tenues odio supplevit, et ensem
Jam lætus fratris non frater corde reliquit.
Ille autem, « Vivisne? et adhuc manet ira superstes,
Perfide, nec sedes unquam meriture quietas?
I mecum ad manes : illic quoque pacta reposcam,
Si modo Agenorei stat Gnossia judicis urna,
Qua reges punire datur. » Nec plura locutus,
Concidit, et totis fratrem gravis obruit armis.

Ite truces animæ, funestaque Tartara leto
Polluite, et cunctas Erebi consumite pœnas.
Vosque malis hominum, Stygiæ, jam parcite, Divæ.
Omnibus in terris scelus hoc, omnique sub ævo
Viderit una dies, monstrumque infame futuris
Excidat, et soli memorent hæc prœlia reges.

At genitor, sceleris comperto fine, profundis
Erepsit tenebris, sævoque e limine profert
Mortem imperfectam : veteri stat sordida tabo
Utraque canities, et durus sanguine crinis
Obnubit furiale caput : procul ora, genæque
Intus, et effossæ squalent vestigia lucis.
Virgo autem impositæ sustentat pondera lævæ,
Dextra sedet baculo : qualis si puppe relicta
Exosus pigri manes sulcator Averni
Exeat ad Superos, solemque et pallida turbet
Astra, nec ipse diu fortis, patiensque superni
Aeris : interea longum cessante magistro
Crescat opus, totisque exspectent sæcula ripis.

Talis init campum, comitique extrema gementi,
Duc, ait, ad natos, patremque recentibus, oro,

Injice funeribus : cunctatur nescia virgo
Quid paret : impediunt iter, implicitosque morantur
Arma, viri, currus, altaque in strage seniles
Deficiunt gressus, et dux miseranda laborat.
Ut quæsita diu monstravit corpora clamor
Virginis, insternit totos frigentibus artus.
Nec vox ulla seni : jacet, immugitque cruentis
Vulneribus, nec verba diu tentata sequuntur.
Dum tractat galeas, atque ora latentia quærit,
Tandem muta furens genitor suspiria solvit :

« Tarda meam, pietas, longo post tempore mentem
Percutis? estne sub hoc hominis clementia corde?
Vincis me miserum, vincis, natura, parentem.
En habeo gemitus, lacrymæque per arida serpunt
Vulnera, et in molles sequitur manus impia planctus.
Accipite infandæ justa exsequialia mortis,
Crudeles, nimiumque mei : nec noscere natos,
Alloquiumque aptare licet : dic, virgo, precanti,
Quem teneo? quo nunc vestras ego sævus honore
Prosequar inferias? o si fodienda redirent
Lumina, et in vultus sævire ex more potestas!
Heu dolor! heu justo magis exaudita parentis
Vota, malæque preces! quisnam fuit ille Deorum,
Qui stetit orantem juxta, præceptaque verba
Dictavit fatis? furor illa, et movit Erinnys,
Et pater, et genitrix, et regna oculique cadentes;
Nil ego : per Ditem juro dulcesque tenebras,
Immeritamque ducem, subeam sic Tartara digna
Morte, nec irata fugiat me Laius umbra.
Hei mihi, quos nexus fratrum, quæ vulnera tracto!

Solvite, quæso, manus, infestaque vincula tandem
Dividite, et medium nunc saltem admittite patrem. »
Talia dequestus, paullatim sumserat iras
Mortis, et occulte telum, ni nata vetaret,
Quærebat; sed casta manu subtraxerat enses
Antigone : furit inde senex : « Ubi noxia tela?
Heu Furiæ, num totum abiit in corpora ferrum? »
Dicentem comes ægra levat, mutumque dolorem
Ipsa premit, sævum gaudens planxisse parentem.
Olim autem inceptæ clamore exterrita pugnæ
Regina extulerat notum penetralibus ensem,
Ensem sceptriferi spolium lacrymabile Laii.
Multaque quum Superis et diro questa cubili,
Et nati furiis, et primi conjugis umbris,
Luctata est dextra, et prono vix pectore ferrum
Intravit tandem, et venas prorupit aniles
Vulnus, et infelix lustratur sanguine lectus.
Illius exili stridentem in pectore plagam
Ismene collapsa super lacrymisque comisque
Siccabat plangens : qualis Marathonide silva
Flebilis Erigone, cæsi prope funera patris,
Questibus absumtis tristem jam solvere nodum
Cœperat, et fortes ramos moritura legebat.
At jam, læta ducum spes elusisse duorum,
Res Amphionias alio sceptrumque maligna
Transtulerat Fortuna manu, Cadmique tenebat
Jura Creon. Miser heu bellorum terminus! illi
Pugnarant fratres : hunc et Mavortia clamant
Semina, et impensus patriæ paullo ante Menœceus
Conciliat populis : scandit fatale tyrannus

Flebilis Aoniæ solium : pro blanda potestas,
Et sceptri male suadus amor! nunquamne priorum
Hærebunt documenta novis? juvat ecce nefasto
Stare loco, regimenque manu tractare cruentum.
Quid melior Fortuna potest? jam flectere patrem
Incipit, atque datis abolere Menœcea regnis.
Primum adeo sævis imbutus amoribus aulæ,
Indicium specimenque sui, jubet igne supremo
Arceri Danaos, nudoque sub axe relinqui
Infelix bellum, et tristes sine sedibus umbras.

Mox reducem Ogygiæ congressus limine portæ
Œdipoden timuit paullum, seseque minorem
Confessus tacite, promtamque coercuit iram.
Mox redit in regem, cæcumque audentibus hostem
Increpitans, « Procul, inquit, abi victoribus omen
Invisum, et Furias averte, ac mœnia lustra
Discessu Thebana tuo : spes longa peracta est.
Vade, jacent nati : quæ jam tibi vota supersunt? »

Horruit instinctu rabido, steteruntque trementes,
Ceu visu præsente, genæ, seniumque recessit.
Tunc natam baculumque manu dimisit, et iræ
Innixus, tumido vocem de pectore rumpit :

« Jamne vacat sævire, Creon? modo perfida regna
Fortunæque locum nostræ, miserande, subisti,
Et tibi jam fas est regum calcare ruinas?
Jam tumulis victos, socios jam mœnibus arces?
Macte, potes digne Thebarum sceptra tueri.
Hæc tua prima dies : sed cur nova contrahis amens
Jura? quid anguste tantos metiris honores?
Exsilium intendis? timida inclementia regum

Ista : feros avidus quin protinus imbuis enses?
Crede : licet veniat cupidus parere satelles,
Intrepidusque secet non evitantia colla.
Incipe : an exspectas ut pronus supplice dextra
Sternar? et immitis domini vestigia quæram?
Finge autem tentare, sines? mihine ulla minaris
Supplicia? aut ullos reris superesse timores?
Linquere tecta jubes? cœlum terrasque reliqui
Sponte, atque ultricem crudelis in ora retorsi
Non ullo cogente manum : quid tale jubere,
Rex inimice, potes? fugio, excedoque nefandis
Sedibus : an refert, quo funera longa, measque
Transportem tenebras? ne non gens cuncta precanti
Concedat, patriæ quantum miser incubo terræ?
Sed dulces Thebæ! nimirum hic clarior ortus,
Et meliora meos permulcent sidera vultus.
Hic genitrix, natique : habeas Thebana regasque
Mœnia, quo Cadmus, quo Laius omine rexit,
Quoque ego : sic thalamos, sic pignora fida capessas :
Nec tibi sit virtus fortunam evadere dextra;
Sed lucem deprensus ames : satis omina sanxi :
Duc, age, nata procul : quid te autem luctibus addo?
Da, rex magne, ducem » : timuit miseranda relinqui
Antigone, mutatque preces : « Felicia per te
Regna, verende Creon, sanctasque Menœceos umbras :
Da veniam afflicto, dictisque ignosce superbis.
Hunc morem fandi longæ fecere querelæ.
Nec soli ferus iste tibi : sic fata, Deosque
Alloquitur : durus luctu, facilisque nec ipsi
Sæpe mihi : pridem indomito sub pectore fervet

Libertas misera, et sævæ spes anxia mortis.
Et nunc ecce tuas irritat callidus iras,
Suppliciumque cupit : sed tu majoribus, oro,
Imperii potiare bonis, altusque jacentes
Prætereas, et magna ducum vereare priorum
Funera : et hic quondam solio sublimis, et armis
Septus, opem miseris, jura et poscentibus æquus,
Supplicibusque dabat : cui nunc ex agmine tanto
Una comes, necdum exsul erat : felicibus hicne
Obstat? in hunc odiis et regni viribus exis?
Hunc abigis tectis? an ne prope limina clarum
Ingemat, et votis intempestivus oberret?
Pone metum, procul usque tua submotus ab aula
Flebit : ego erectum subigam, et servire docebo.
Cœtibus abducam, solaque in sede recondam.
Exsul erit : nam quæ migranti externa patebunt
Mœnia? vis Argos eat, hostilesque Mycenas
Squalidus irreptet? victique ad limen Adrasti
Aonias narret clades? tenuemque precetur
Rex Thebanus opem? miseræ quid crimina gentis
Pandere, quid casus juvat ostentare pudendos?
Conde, precor, quodcunque sumus : nec longa precamur
Dona, Creon : miserere senis mœstique parentis.
Hic precor, hic manes indulge ponere : certe
Thebanos sepelire licet. » Sic orat, humique
Volvitur : abducit genitor, sævumque minatur
Indignans veniam : qualis leo rupe sub alta,
Quem viridem quondam silvæ montesque tremebant,
Jam piger, et longo jacet exarmatus ab ævo,
Magna tamen facies, et non adeunda senectus :

Et si demissas veniat mugitus ad aures,
Erigitur, meminitque sui, viresque peractas
Ingemit, et campis alios regnare leones.
Flectitur affatu, sed non tamen omnia rector
Supplicis indulget lacrymis, partemque recidit
Muneris. « Haud, inquit, patriis prohibebere longe
Finibus, occursu dum non pia templa domosque
Commacules, habeant te lustra, tuusque Cithæron :
Atque hæc ecce tuis tellus habitabilis umbris,
Qua bellum, geminæque jacent in sanguine gentes. »
Sic ait, et ficto comitum vulgique gementis
Assensu, limen tumidus regale petebat.
Interea pulsi vallum exitiale Pelasgi
Destituunt furto : nulli sua signa, suusque
Ductor : eunt taciti passim, et pro funere pulchro
Dedecorem amplexi vitam reditusque pudendos.
Nox favet, et grata profugos amplectitur umbra.

LIBER DUODECIMUS.

NONDUM cuncta polo vigil inclinaverat astra
Ortus, et instantem cornu tenuiore videbat
Luna diem : trepidas subito Tithonia nubes
Discutit, ac reduci magnum parat æthera Phœbo.
Agmina jam raris Dircæa penatibus errant,
Noctis questa moras; quamvis tunc otia tandem,
Et primus post bella sopor : tamen ægra quietem
Pax fugat, et sævi meminit victoria belli.
Vix primo proferre gradum, et munimina valli
Solvere, vix totas reserare audacia portas.
Stant veteres ante ora metus, campique vacantis
Horror : ut assiduo jactatis æquore tellus
Prima labat, sic attoniti nil cominus ire
Mirantur, fusasque putant assurgere turmas.
Sic ubi prospicuæ scandentem limina turris
Idaliæ volucres fulvum adspexere draconem,
Intus agunt natos, et fœta cubilia vallant
Unguibus, imbellesque citant ad prœlia pennas :
Mox ruerit licet ille retro, tamen aera nudum
Candida turba timet, tandemque ingressa volatus
Horret, et a mediis etiamnum respicit astris.
Itur in exsanguem populum, bellique jacentis
Relliquias, qua quemque dolor luctusque cruenti
Exegere duces : hi tela, hi corpora, at illi

Cæsorum tantum ora vident, alienaque juxta
Pectora : pars currus deflent, viduisque loquuntur,
Hoc solum quia restat, equis; pars oscula figunt
Vulneribus magnis, et de virtute queruntur.
Frigida digeritur strages : patuere recisæ
Cum capulis, hastisque manus, mediisque sagittæ
Luminibus stantes : multis vestigia cædis
Nulla; ruunt planctu pendente et ubique parato.
At circum informes truncos miserabile surgit
Certamen, qui justa ferant, qui funera ducant.
Sæpe etiam hostiles, lusit Fortuna parumper,
Decepti flevere viros : nec certa facultas
Noscere, quem miseri vitent, calcentve cruorem.

At quibus est illæsa domus, vacuique dolores,
Aut deserta vagi Danaum tentoria lustrant,
Immittuntque faces, aut (quæ post bella voluptas)
Quærunt dispersi, jaceat quo pulvere Tydeus,
An rapti pateat specus auguris, aut ubi Divum
Hostis, an ætheriæ vivant per membra favillæ.

Jam lacrymis exemta dies, nec serus abegit
Vesper : amant miseri lamenta, malisque fruuntur.
Nec subiere domos, sed circum funera pernox
Turba sedet, vicibusque datis alterna gementes
Igne feras planctuque fugant : nec dulcibus astris
Victa, nec assiduo coierunt lumina fletu.

Tertius Auroram pulsabat Lucifer, et jam
Montibus orbatis lucorum gloria, magnæ
Theumesi venere trabes, et amica Cithæron
Silva rogis : ardent excisæ viscera gentis
Molibus exstructis : supremo munere gaudent

Ogygii manes : queritur miserabile Graium
Nuda cohors, vetitumque gemens circumvolat ignem.
Accipit et sævi manes Eteoclis iniquos
Haudquaquam regalis honos; Argivus haberi
Frater jussus adhuc, atque exsule pellitur umbra.
At non plebeio fumare Menœcea busto
Rex genitor Thebæque sinunt : nec robora vilem
Struxerunt de more rogum : sed bellicus agger
Curribus, et clypeis, Graiorumque omnibus armis
Sternitur : hostiles super ipse, ut victor, acervos,
Pacifera lauro crinem vittisque decorus,
Accubat : haud aliter, quam quum poscentibus astris
Lætus in accensa jacuit Tirynthius Œta.
Spirantes super inferias captiva Pelasgum
Corpora, frenatosque pater, solatia, fortes
Bellorum, mactabat equos : his arduus ignis
Palpitat, et gemitus tandem erupere paterni :
« O, nisi magnanimus tantæ te laudis inisset
Ardor, Echionios mecum venerande penates,
Atque ultra, recture puer : venientia qui nunc
Gaudia et ingratum regni mihi munus acerbas :
Tu, Superum convexa licet cœtusque perenni,
Credo equidem, virtute colas, mihi flebile semper
Numen eris : ponant aras, excelsaque Thebæ
Templa dicent : uni fas sit lugere parenti.
Et nunc heu quæ digna tibi solemnia, quasve
Largiar exsequias? nec si fatale potestas
Argos et impulsas cineri miscere Mycenas,
Meque super, cui vita (nefas!) et sanguine nati
Partus honos. Eademne dies, eadem impia bella

Te, puer, et diros misere in Tartara fratres?
Et nunc OEdipodi par est fortuna doloris,
Ac mihi : quam similes gemimus, bone Juppiter, umbras!
Accipe, nate, tui nova libamenta triumphi,
Accipe, et hoc regimen dextræ, frontisque superbæ
Vincula, quæ patri nimium gestanda dedisti.
Regem te, regem, tristes Eteocleos umbræ
Adspiciant. » Simul hæc dicens, crinemque manumque
Destruit, accensaque iterat violentius ira :
« Sævum agedum, immitemque vocent, nunc funera Lernæ
Tecum ardere veto : longos utinam addere sensus
Corporibus, cœloque animas Ereboque nocentes
Pellere fas, ipsumque feras, ipsum unca volucrum
Ora sequi, atque artus regum monstrare nefandos.
Hei mihi, quod positos humus alma diesque resolvit.
Quare iterum repetens, iterumque edico, suprema
Ne quis ope, aut flammis ausit juvisse Pelasgos :
Aut nece facta luet, numeroque explebit ademta
Corpora : per Superos, magnumque Menœcea juro. »
Dixit, et abreptum comites in tecta ferebant.

Flebilis interea vacuis comitatus ab Argis,
Fama trahit miseras, orbæ viduæque ruebant
Inachides, ceu capta manus : sua vulnera cuique,
Par habitus cunctis, dejecti in pectora crines,
Accinctique sinus : manant lacera ora cruentis
Unguibus, et molles planctu crevere lacerti.

Prima per attonitas nigræ regina catervæ
Tristibus illabens famulis, iterumque resurgens,
Quærit inops Argia vias : non regia cordi,
Non pater : una fides, unum Polynicis amati

Nomen in ore sedet. Dircen, infaustaque Cadmi
Mœnia, posthabitis velit incoluisse Mycenis.
Proxima Lernæo Calydonidas agmine mixtas
Tydeos exsequias trahit haud cessura sorori
Deipyle ; scelus illa quidem, morsusque profanos
Audierat miseranda viri : sed cuncta jacenti
Infelix ignoscit amor : post aspera visu,
Ac deflenda tamen, digno plangore Nealce
Hippomedonta ciens : vatis mox impia conjux
Heu vacuos positura rogos : postrema gementum
Agmina Mænaliæ ducit comes orba Dianæ,
Et gravis Evadne : dolet hæc, queriturque labores
Audacis pueri : magni memor illa mariti
It torvum lacrymans, summisque irascitur astris.
Illas et lucis Hecate speculata Lycæis
Prosequitur gemitu, duplexque ad litus euntes
Planxit ab Isthmiaco genitrix Thebana sepulcro :
Noctivagumque gregem, quamvis sibi luget, Eleusin
Flevit, et arcanos errantibus extulit ignes.
Ipsa per aversos ducit Saturnia colles,
Occultatque vias, ne plebs congressa suorum
Ire vetet, pereatque ingentis gloria cœpti.
Nec non functa ducum refovendi corpora curam
Iris habet : putresque arcanis roribus artus
Ambrosiæque rigat succis, ut longius obstent
Exspectentque rogos, flammas neve ante fatiscant.
Squalidus ecce genas, et hianti vulnere pallens,
Ornitus (hic socio desertus ab agmine; tardat
Plaga recens) timidus secreta per avia furto
Debile carpit iter, fractæque innititur hastæ.

Isque ubi mota novo stupuit loca sola tumultu,
Femineumque gregem, quæ jam super agmina Lernæ
Sola videt, non ille viam causasque requirit,
Quippe patent; mœsto sed sic prior occupat ore
« Quo miseræ, quo fertis iter? funusne peremtis
Speratis, ciueremque viris? stat pervigil illic
Umbrarum custos, inhumataque corpora regi
Annumerat : nusquam lacrymæ, procul usque fugati
Accessus hominum : solis avibusque ferisque
Ire licet : vestrisne Creon dabit æquus honorem
Luctibus? immites citius Busiridos aras,
Odrysiique famem stabuli, Siculosque licebit
Exorare Deos : rapiet fortasse precantes
(Si mens nota mihi), nec conjugialia supra
Funera, sed caris longe mactabit ab umbris.
Quin fugitis, dum tuta via est, Lernamque reversæ
Nomina, quod superest, vacuis datis orba sepulcris,
Absentesque animas ad inania busta vocatis?
Aut vos Cecropiam (prope namque et Thesea fama est
Thermodontiaco lætum remeare triumpho)
Imploratis opem? bello cogendus et armis
In mores hominemque Creon. » Sic fatus, at illis
Horruerant lacrymæ, stupuitque immanis eundi
Impetus, atque uno vultus pallore notati.
Non secus afflavit molles si quando juvencas
Tigridis Hyrcanæ jejunum murmur, et ipse
Auditu turbatur ager; timor omnibus ingens,
Quæ placeat, quos illa fames descendat in armos.
Continuo discors vario sententia motu
Scinditur : his Thebas, tumidumque ambire Creonta,

His placet Actææ si quid clementia gentis
Annuat : extremum curarum, ac turpe reverti.
At non femineæ subitum virtutis honorem
Colligit Argia, sexuque immane relicto
Tractat opus : placet egregii spes dura pericli
Cominus infandi leges accedere regni :
Quo Rhodopes non ulla nurus, nec alumna nivosi
Phasidis, innuptis vallata cohortibus, iret.
Tunc movet arte dolum, quo semet ab agmine fido
Segreget, immitesque Deos, regemque cruentum
Contemptrix animæ, et magno temeraria luctu
Provocet : hortantur pietas, ignesque pudici.
Ipse etiam ante oculos omni manifestus in actu
Nunc hospes miseræ, primas nunc sponsus ad aras,
Nunc mitis conjux, nunc jam sub casside torva
Mœstus in amplexu, multumque a limine summo
Respiciens : sed nulla animo observatur imago
Crebrior, Aonii quam quæ de sanguine campi
Nuda venit, poscitque rogos : his anxia mentem
Ægrescit curis, et, qui castissimus ardor,
Funus amat : tunc ad comites conversa Pelasgas :
« Vos, ait, Actæas acies, Marathoniaque arma
Elicite, adspiretque pio fortuna labori.
Me sinite Ogygias, tantæ quæ sola ruinæ
Causa fui, penetrare domos, et fulmina regni
Prima pati : nec surda feræ pulsabimus urbis
Limina : sunt illic soceri mihi, suntque sorores
Conjugis, et Thebas haud ignoranda subibo.
Ne tantum revocate gradus : illo impetus ingens,
Auguriumque animi. » Nec plura : unumque Menœten,

Olim hic virginei custos monitorque pudoris,
Eligit; et quanquam rudis, atque ignara locorum,
Præcipites gressus, qua venerat Ornitus, affert.
Atque ubi visa procul socias liquisse malorum :
« Anne, ait, hostiles ego te labente per agros,
Heu dolor! exspectem, quænam sententia lenti
Theseos? an bello proceres, an dexter aruspex
Annuat? interea funus decrescit : et uncis
Alitibus non hos potius supponimus artus?
Et nunc me duram, si quis tibi sensus, ad umbras
Me tardam quereris Stygiis, fidissime, Divis.
Heu si nudus adhuc, heu si jam forte sepultus,
Nostrum utrumque nefas : adeo vis nulla dolenti,
Mors nusquam, sævusque Creon : hortaris euntem,
Ornite. » Sic dicens magno Megareia præceps
Arva rapit passu : demonstrat proxima quisquis
Obvius, horrescitque habitus, miseramque veretur.
Vadit atrox visu, nec corde, nec aure pavescens,
Et nimiis confisa malis, propiorque timeri.
Nocte velut Phrygia quum lamentata resultant
Dindyma, pinigeri rapitur Simoentis ad amnem
Dux vesana chori, cujus Dea sanguine lecto
Ipsa dedit ferrum, et vittata fronte notavit.
Jam pater Hesperio flagrantem gurgite currum
Abdiderat Titan, aliis rediturus ab undis,
Quum tamen illa gravem luctu fallente laborem
Nescit abisse diem : nec caligantibus arvis
Terretur, nec frangit iter, per et invia saxa,
Lapsurasque trabes, nemorumque arcana sereno
Nigra die, cæcisque incisa novalia fossis,

Per fluvios secura vadi, somnosque ferarum
Præter, et horrendis insessa cubilia monstris.
Tantum animi, luctusque valent! pudet ire Menœten
Tardius, invalidæque gradum miratur alumnæ.
Quas non illa domos pecorumque hominumque modesto
Pulsavit gemitu? quoties amissus eunti
Limes, et errantem comites solatia flammæ
Destituunt, gelidæque facem vicere tenebræ?
Jamque supigantur fessis, lateque fatiscunt
Penthei devexa jugi, quum pectore anhelo
Jam prope deficiens, sic inchoat orsa Menœtes :
« Haud procul, exacti si spes non blanda laboris,
Ogygias, Argia, domos, et egena sepulcri
Busta jacere reor : grave cominus æstuat aer
Sordidus, et magnæ redeunt per inane volucres.
Hæc illa est crudelis humus; nec mœnia longe.
Cernis, ut ingentes murorum porrigat umbras
Campus, et e speculis moriens intermicet ignis?
Mœnia sunt juxta : modo nox magis ipsa tacebat,
Solaque nigrantes laxabant astra tenebras. »
Horruit Argia, dextramque ad mœnia tendens :
« Urbs optata prius, nunc tecta hostilia Thebæ,
Et tamen illæsas si reddis conjugis umbras,
Sic quoque dulce solum; cernis, quo prædita cultu,
Qua stipata manu, juxta tua mœnia primum
Œdipodis magni venio nurus? improba non sunt
Vota : rogos hospes, planctumque, et funera posco.
Illum, oro, extorrem regni, belloque fugatum,
Illum, quem solio non es dignata paterno,
Redde mihi : tuque, oro, veni, si Manibus ulla

Effigies, errantque animæ post membra solutæ.
Tu mihi pande vias, tuaque ipse ad funera deduc,
Si merui. » Dixit, tectumque aggressa propinquæ
Pastorale casæ, reficit spiramina fessi
Ignis, et horrendos irrumpit turbida campos.
Qualis ab Ætnæis accensa lampade saxis
Orba Ceres magnæ variabat imagine flammæ
Ausonium Siculumque latus, vestigia nigri
Raptoris, vastosque legens in pulvere sulcos.
Illius insanis ululatibus ipse remugit
Enceladus, ruptoque vias illuminat igni.
Persephonen amnes, silvæ, freta, nubila clamant :
Persephonen tantum Stygii tacet aula mariti.
Admonet attonitam fidus meminisse Creontis
Altor, et occultam submittere lampada furto.
Regina Argolicas modo formidata per urbes,
Votum immane procis, spesque augustissima gentis,
Nocte sub infesta, nullo duce, et hoste propinquo,
Sola per offensus armorum, et lubrica tabo
Gramina, non tenebras, non circumfusa tremiscens
Concilia umbrarum, atque animas sua membra gementes.
Sæpe gradu cæco ferrum, calcataque tela
Dissimulat, solusque labor vitare jacentes,
Dum funus putat omne suum, visuque sagaci
Rimatur positos, et corpora prona supinat
Incumbens, queriturque parum lucentibus astris.
Forte soporiferas cœli secreta per umbras
Juno, sinu magni semet furata mariti,
Theseos ad muros, ut Pallada flecteret, ibat,
Supplicibusque piis faciles aperiret Athenas :

Atque ubi per campos errore fatiscere vano
Immeritam Argian supero respexit ab axe,
Indoluit visu : et lunaribus obvia bigis
Advertit currum, placidaque ita voce locuta est :
« Da mihi poscenti munus breve, Cynthia, si quis
Est Junonis honos : certe Jovis improba jussu
Ternoctem Herculeam : veteres sed mitto querelas :
En locus officio : cultrix placidissima nostri
Inachis Argia cernis qua nocte vagetur,
Nec reperire virum densis queat ægra tenebris?
Et tibi nimbosum languet jubar : exere quæso
Cornua, et assueto propior premat orbita terras.
Hunc quoque, qui curru madidas tibi pronus habenas
Ducit, in Aonios vigiles demitte Soporem. »

Vix ea, quum scissis magnum dea nubibus orbem
Protulit : expavere umbræ, fulgorque recisus
Sideribus : vix ipsa tulit Saturnia flammas.
Primum per campos infuso lumine, pallam
Conjugis ipsa suos noscit miseranda labores,
Quanquam texta latent, suffusaque sanguine mœret
Purpura : dumque Deos vocat, et de funere caro
Hoc superesse putat, videt ipsum in pulvere pæne
Calcatum : fugere animus, visusque, sonusque,
Inclusitque dolor lacrymas : tunc corpore toto
Sternitur in vultus, animamque per oscula quærit
Absentem, pressumque comis ac veste cruorem
Servatura legit : mox tandem voce reversa :

« Hunc ego te, conjux, ad debita regna profectum
Ductorem belli, generumque potentis Adrasti
Adspicio? talisque tuis occurro triumphis?

Huc attolle genas, defectaque lumina : venit
Ad Thebas Argia tuas : age, mœnibus induc,
Et patrios ostende lares, et mutua redde
Hospitia : heu quid ago? projectus cespite nudo
Hoc patriæ telluris habes? quæ jurgia? certe
Imperium non frater habet : nullasne tuorum
Movisti lacrymas? ubi mater? ubi inclyta fama
Antigone? mihi nempe jaces : mihi victus es uni.
Dicebam, quo tendis iter? quid sceptra negata
Poscis? habes Argos : soceri regnabis in aula :
Hic tibi longus honos, hic indivisa potestas.
Quid queror? ipsa dedi bellum, mœstumque rogavi
Ipsa patrem, ut talem nunc te complexa tenerem.
Sed bene habet, Superi : gratum est, Fortuna : peracta est
Spes longinqua viæ : totos invenimus artus.
Hei mihi, sed quanto descendit vulnus hiatu!
Hoc frater? qua parte, precor, jacet ille nefandus
Prædator? vincam volucres, sit adire potestas,
Excludamque feras : an habet funestus et ignes?
Sed nec te flammis inopem tua terra videbit :
Ardebis, lacrymasque feres, quas ferre negatum
Regibus, æternumque tuo famulata sepulcro
Durabit deserta fides, testisque dolorum
Natus erit, parvoque torum Polynice fovebo. »
Ecce alios gemitus, aliamque ad busta ferebat
Antigone miseranda facem, vix nacta petitos
Mœnibus egressus : illam nam tempore in omni
Attendunt vigiles, et rex jubet ipse timeri,
Contractæque vices, et crebrior excubat ignis.
Ergo Deis, fratrique moras excusat, et amens,

Ut paullum immisso cessit statio horrida somno,
Erumpit muris : fremitu quo territat agros
Virginis ira leæ rabies, cui libera tandem
Et primus sine matre furor : nec longa morata est,
Quippe trucem campum, et positus quo pulvere frater
Noverat : atque illam contra videt ire Menœtes,
Cui vacat, et caræ gemitus compescit alumnæ.

Quum tamen erectas extremus virginis aures
Accessit sonus : utque atra sub veste, comisque
Squalentem, et crasso fœdatam sanguine vultus
Astrorum radiis, et utraque a lampade vidit :
« Cujus, ait, Manes, aut quem temeraria quæris
Nocte mea? » nihil illa diu, sed in ora mariti
Dejicit, inque suos pariter velamina vultus,
Capta metu subito, paullumque oblita doloris.
Hoc magis increpitans suspecta silentia, perstat
Antigone, comitemque premens ipsamque : sed ambo
Deficiunt, fixique silent : tandem ora retexit
Argia, corpusque tamen complexa, profatur :
« Si quid in hoc veteri bellorum sanguine mecum
Quæsitura venis, si tu quoque dura Creontis
Jussa times, possum, tibi me confisa, fateri.
Si misera es, certe lacrymas lamentaque cerno,
Junge, age, junge fidem : proles ego regis Adrasti :
(Hei mihi! num quis adest?) cari Polynicis ad ignes,
Etsi regna vetant. » Stupuit Cadmeia virgo,
Intremuitque simul, dicentemque occupat ultro :
« Mene igitur sociam (pro sors ignara!) malorum,
Mene times? mea membra tenes, mea funera plangis.
Cedo, ten' pudet? heu pietas ignava sororis! »

Hæc prior : hic pariter lapsæ, junctoque per ipsum
Amplexu, miscent avidæ lacrymasque, comasque,
Partitæque artus redeunt alterna gementes
Ad vultum, et cara vicibus cervice fruuntur.
Dumque modo hæc fratrem memorat, nunc illa maritum,
Mutuaque exorsæ Thebas, Argosque renarrant,
Longius Argia miseros reminiscitur actus :
« Per tibi furtivi sacrum commune doloris,
Per socios Manes, et conscia sidera juro;
Non hic amissos, quanquam vagus exsul, honores,
Non gentile solum, caræ non pectora matris,
Te cupiens unam, noctesque, diesque, locutus
Antigonen : ego cura minor, facilisque relinqui.
Tu tamen excelsa sublimis forsitan arce,
Ante nefas Graiis dantem vexilla maniplis
Vidisti, teque ille acie respexit ab ipsa
Ense salutatam, et nutantis vertice coni :
Nos procul : extremas sed quis Deus egit in iras?
Nil vestræ valuere preces? tibine iste negavit
Oranti? » Causas ac tristia reddere facta
Cœperat Antigone : fidus comes admonet ambas :
« Eia agite inceptum potius! jam sidera pallent
Vicino turbata die : perferte laborem,
Tempus erit lacrymis : accenso flebitis igne. »
Haud procul Ismeni monstrabant murmura ripas,
Qui turbatus adhuc et sanguine decolor ibat.
Huc laceros artus socio conamine portant
Invalidæ, jungitque comes non fortior ulnas.
Sic Hyperiouium tepido Phaethonta sorores
Fumantem lavere Pado : vix dum ille sepulcro

Conditus, et flentes stant circum flumina silvæ.

Ut sanies purgata vado, membrisque reversus
Mortis honos, ignem miseræ post ultima quærunt
Oscula : sed gelidæ circum exanimesque favillæ
Putribus in foveis, atque omnia busta quiescunt.
Stabat adhuc seu forte rogus, seu numine Divum,
Cui torrere datum sævos Eteocleos artus,
Sive locum monstris iterum Fortuna parabat,
Seu discessuros servaverat Eumenis ignes.
Hic tenuem nigris etiamnum advivere lucem
Roboribus pariter cupidæ videre, simulque
Flebile gavisæ : nec adhuc, quæ busta, repertum,
Sed placidus quicunque, rogant, mitisque supremi
Admittat cineris consortem, et misceat umbras.

Ecce iterum fratres : primos ut contigit artus
Ignis edax, tremuere rogi, et novus advena bustis
Pellitur : exundant diviso vertice flammæ,
Alternosque apices abrupta luce coruscant.
Pallidus Eumenidum veluti commiserit ignes
Orcus, uterque minax globus, et conatur uterque
Longius : ipsæ etiam commoto pondere paullum
Secessere trabes : conclamat territa virgo :
« Occidimus, functasque manu stimulavimus iras.
Frater erat : quis enim accessus ferus hospitis umbræ
Pelleret? en clypei fragmen, semustaque nosco
Cingula; frater erat : cernisne, ut flamma recedat,
Concurratque tamen? vivunt odia improba, vivunt.
Nil actum bello : miseri, sic dum arma movetis,
Vicit nempe Creon : nusquam jam regna : quis ardor?
Cui furitis? sedate minas : tuque exsul ubique,

Semper inops æqui, jam cede: hoc nupta precatur,
Hoc soror; aut sævos mediæ veniemus in ignes. »

Vix ea, quum subitus campos tremor, altaque tecta
Impulit, adjuvitque rogi discordis hiatus,
Et vigilum turbata quies, quibus ipse malorum
Fingebat simulacra sopor: ruit ilicet, omnem
Prospectum lustrans armata indagine miles.
Illos instantes senior timet unus: at ipsæ
Ante rogum, sævique palam sprevisse Creontis
Imperia, et furtum claro plangore fatentur
Securæ, quippe omne vident fluxisse cadaver.
Ambigitur sæva de morte, animosaque leti
Spes furit: hæc fratris rapuisse, hæc conjugis artus
Contendunt, vicibusque probant: ego corpus, ego ignes:
Me pietas, me duxit amor: deposcere sæva
Supplicia, et dextras juvat insertare catenis.
Nusquam illa alternis modo quæ reverentia verbis;
Iram, odiumque putes: tantus discordat utrimque
Clamor! et ad regem, qui deprendere, trahuntur.

At procul Actæis dextra jam Pallade muris
Juno Phoroneas inducit prævia matres
Attonitas, non ipsa minus, cœtumque gementem
Conciliat populis, et flentibus addit honorem.
Ipsa manu ramosque oleæ, vittasque precantes
Tradit, et obtenta submittere lumina palla,
Et præferre docet vacuas sine manibus urnas.
Omnis et Actæis effusa penatibus ætas
Tecta viasque replent: unde hoc examen? et una
Tot miseræ? nec dum causas novere malorum,
Jamque gemunt. Dea conciliis se miscet utrisque

Cuncta docens, qua gente satæ, quæ funera plangant,
Quidve petant : variis nec non affatibus ipsæ
Ogygias leges, immansuetumque Creonta
Multum et ubique fremunt. Geticæ non plura queruntur
Hospitibus tectis trunco sermone volucres,
Quum duplices thalamos, et iniquum Terea clamant.
  Urbe fuit media nulli concessa potentum
Ara Deum : mitis posuit Clementia sedem,
Et miseri fecere sacram : sine supplice nunquam
Illa novo : nulla damnavit vota repulsa.
Auditi, quicunque rogant; noctesque, diesque
Ire datum, et solis numen placare querelis.
Parca superstitio : non thurea flamma, nec altus
Accipitur sanguis, lacrymis altaria sudant,
Mœstarumque super libamina serta comarum
Pendent, et vestes mutata sorte relictæ.
Mite nemus circa, cultuque insigne verendo,
Vittatæ laurus, et supplicis arbor olivæ.
Nulla autem effigies, nulli commissa metallo
Forma deæ, mentes habitare et pectora gaudet.
Semper habet trepidos, semper locus horret egenis
Cœtibus; ignotæ tantum felicibus aræ.
Fama est, defensos acie, post busta paterni
Numinis, Herculeos sedem fundasse nepotes.
Fama minor factis : ipsos nam credere dignum
Cœlicolas, tellus quibus hospita semper Athenæ,
Ceu leges, hominemque novum, ritusque sacrorum,
Seminaque in vacuas hinc descendentia terras,
Sic sacrasse loco commune animantibus ægris
Confugium, unde procul starent iræque, minæque,

Regnaque, et a justis Fortuna recederet aris.
Jam tunc innumeræ norant altaria gentes.
Huc victi bellis, patriaque e sede fugati,
Regnorumque inopes, scelerumque errore nocentes
Conveniunt, pacemque rogant : mox hospita sedes
Vicit et Œdipodæ Furias, et funus Olynthi
Texit, et a misero matrem submovit Oreste.

Hunc vulgo monstrante locum, manus anxia Lernæ
Deveniunt : cedit miserorum turba priorum.
Vix ibi sedatis requierunt pectora curis :
Ceu patrio, super alta, grues Aquilone fugatæ
Quum videre Pharon; tunc æthera latius implent,
Tunc hilari clangore sonant; juvat orbe sereno
Contemsisse nives, et frigora solvere Nilo.
Jamque domos patrias, Scythicæ post aspera gentis
Prœlia, laurigero subeuntem Thesea curru
Lætifici plausus, missusque ad sidera vulgi
Clamor, et emeritis hilaris tuba nuntiat armis.
Ante ducem spolia et duri Mavortis imago,
Virginei currus, cumulataque fercula cristis,
Et tristes ducuntur equi, truncæque bipennes,
Quis nemora et solidam Mæotida cædere suetæ,
Corytique leves portantur, et ignea gemmis
Cingula, et informes dominarum sanguine peltæ.
Ipsæ autem nondum trepidæ, sexumve fatentur,
Nec vulgare gemunt, aspernanturque precari,
Et tantum innuptæ quærunt delubra Minervæ.

Primus amor niveis victorem cernere vectum
Quadrijugis, nec non populos in semet agebat
Hippolyte, jam blanda genas, patiensque mariti

Fœderis : hanc patriæ ritus fregisse severos
Atthides obliquæ secum mirantur operto
Murmure : quod nitidi crines, quod pectora palla
Tota latent, magnis quod barbara semet Athenis
Misceat, atque hosti veniat paritura marito.

Paullum et ab insessis mœstæ Pelopeides aris
Promovere gradum, seriemque et dona triumphi
Mirantur, victique animo rediere mariti.
Atque ubi tardavit currus, et ab axe superbo
Explorat causas victor, poscitque benigna
Aure preces, ausa ante alias Capaneia conjux :

« Belliger Ægide, subitæ cui maxima laudis
Semina de nostris aperit Fortuna ruinis,
Non externa genus, diræ nec conscia noxæ,
Turba sumus : domus Argos erat, regesque mariti,
Non utinam et fortes : quid enim septena movere
Castra, et Agenoreos opus emendare penates?
Nec querimur cæsos : hæc bellica jura, vicesque
Armorum : sed non Siculis exorta sub antris
Monstra, nec Ossæi bello cecidere bimembres.
Mitto genus, clarosque patres; hominum, inclyte Theseu,
Sanguis erant, homines, eademque in sidera, eosdem
Sortitus animarum, alimentaque vestra creati,
Quos vetat igne Creon, Stygiæque a limine portæ,
Ceu sator Eumenidum, aut Lethæi portitor amnis,
Submovet, ac dubio cœlique Erebique sub axe
Detinet. Heu princeps natura! ubi numina? ubi ille
Fulminis injusti jaculator? ubi estis, Athenæ?
Septima jam surgens trepidis Aurora jacentes
Aversatur equis : radios declinat, et horret

Stelligeri jubar omne poli : jam cominus ipsæ
Pabula dira feræ, campumque odere volucres
Spirantem tabo, et cœlum, ventosque gravantem.
Quantum etenim superesse rear? nuda ossa, putremque
Urere permittat saniem : properate, verendi
Cecropidæ : vos ista decet vindicta, priusquam
Emathii, Thracesque dolent, quæque exstat ubique
Gens arsura rogis, manesque habitura supremos.
Nam quis erit sævire modus? bellavimus : esto;
Sed cecidere odia, et tristes mors obruit iras.
Tu quoque, ut egregios fama cognovimus actus,
Non trucibus monstris Sinin infandumque dedisti
Cercyona, et sævum velles Scyrona crematum.
Credo et Amazoniis Tanain fumasse sepulcris,
Unde hæc arma refers : sed et hunc dignare triumphum.
Da terris unum, cœloque, Ereboque laborem :
Si patrium Marathona metu, si tecta levasti
Cressia, nec fudit vanos anus hospita fletus.
Sic tibi non ullæ socia sine Pallade pugnæ,
Nec sacer invideat paribus Tirynthius actis,
Semper et in curru, semper te mater ovantem
Cernat, et invictæ nil tale precentur Athenæ. »

Dixerat : excipiunt cunctæ, tenduntque precantes
Cum clamore manus : rubuit Neptunius heros
Permotus lacrymis : justa mox concitus ira
Exclamat : « Quænam ista novos induxit Erinnys
Regnorum mores? non hæc ego pectora liqui
Graiorum abscedens, Scythiam pontumque nivalem
Quum peterem : novus unde furor? victumne putasti
Thesea, dire Creon? adsum : nec sanguine fessum

Crede : sitit meritos etiamnum hæc hasta cruores.
Nulla mora est : verte hunc adeo, fidissime Phegeu,
Cornipedem, et Tyrias invectus protinus arces
Aut Danais edice rogos, aut prœlia Thebis. »
Sic ait, oblitus bellique viæque laborum,
Hortaturque suos, viresque instaurat anhelas.
Ut modo connubiis taurus, saltuque recepto,
Quum posuit pugnas; alio si forte remugit
Bellatore nemus, quanquam ora et colla cruento
Imbre madent, novus arma parat, campumque lacessens
Dissimulat gemitus, et vulnera pulvere celat.
Ipsa metus Libycos, servatricemque Medusam
Pectoris, incussa movit Tritonia parma.
Protinus erecti toto simul agmine, Thebas
Respexere angues : nec dum Atticus ire parabat
Miles, et infelix expavit classica Dirce.
Continuo in pugnas haud solum accensa juventus,
Qui modo Caucasei comites rediere triumphi;
Omnis ad arma rudes ager exstimulavit alumnos.
Conveniunt, ultroque ducis vexilla sequuntur,
Qui gelidum Braurona viri, qui rura lacessunt
Munychia, et trepidis stabilem Piræea nautis,
Et nondum Eoo clarum Marathona triumpho.
Mittit in arma manus, genialibus hospita Divis
Icarii, Celeique domus, viridesque Melænæ,
Dives et Ægaleos nemorum, Parnesque benignus
Vitibus, et pingui melior Lycabessos oliva.
Venit atrox Ileus, et olentis arator Hymetti,
Quæque rudes thyrsos hederis vestistis, Acharnæ.
Linquitur Eois longe speculabile proris

Sunion, unde vagi casurum in nomina ponti
Cressia decepit falso ratis Ægea velo.
Hos Salamis populos, illos Cerealis Eleusin
Horrida suspensis ad prœlia misit aratris :
Et quos Callirhoe novies errantibus undis
Implicat, et raptæ qui conscius Orithyiæ
Celavit Geticos ripis Ilissos amores.
Ipse quoque in pugnas vacuatur collis, ubi ingens
Lis Superum, dubiis donec nova surgeret arbor
Rupibus, et longa refugum mare frangeret umbra.
Isset et Arctoas Cadmea ad mœnia ducens
Hippolyte turmas : retinet jam certa tumentis
Spes uteri, conjuxque rogat dimittere curas
Martis, et emeritas thalamo sacrare pharetras.
Hos ubi velle acies, et dulci gliscere ferro
Dux videt, utque piis raptim dent oscula natis
Amplexusque breves, curru sic fatur ab alto :
« Terrarum leges et mundi fœdera mecum
Defensura manus, dignas insumite mentes
Cœptibus : hac omnem Divumque hominumque favorem,
Naturamque ducem, cœtusque silentis Averni
Stare palam est : illic Pœnarum exercita Thebis
Agmina, et anguicomæ ducent vexilla sorores.
Ite alacres, tantæque, precor, confidite causæ. »
Dixit, et emissa præceps iter inchoat hasta.
Qualis hyperboreos ubi nubilus institit axes
Juppiter, et prima tremefecit sidera bruma;
Rumpitur Æolia, et longam indignata quietem
Tollit hiems animos, ventosaque sibilat Arctos.
Tunc montes undæque fremunt, tunc prœlia cæsis

Nubibus, et tonitrus insanaque fulmina gaudent.
  Icta gemit tellus : virides gravis ungula campos
Mutat, et innumeris peditumque equitumque catervis
Exspirat protritus ager, nec pulvere crasso
Armorum lux victa perit, sed in æthera longum
Frangitur, et mediis ardent in nubibus hastæ.
Noctem adeo, placidasque operi junxere tenebras,
Certamenque immane viris, quo concita tendant
Agmina, quis visas proclamet ab aggere Thebas,
Cujus in Ogygio stet princeps lancea muro.
  At procul ingenti Neptunius agmina Theseus
Angustat clypeo, propriæque exordia laudis,
Centum urbes umbone gerit, centenaque Cretæ
Mœnia; seque ipsum monstrosi ambagibus antri
Hispida torquentem luctantis colla juvenci,
Alternasque manus circum, et nodosa ligantem
Brachia, et abducto vitantem cornua vultu.
Terror habet populos, quum septus imagine torva
Ingreditur pugnas : bis Thesea, bisque cruentas
Cæde videre manus : veteres reminiscitur actus
Ipse tuens sociumque gregem, metuendaque quondam
Limina, et absumto pallentem Gnossida filo.
  Sævus at interea ferro post terga revinctas
Antigonen, viduamque Creon Adrastida leto
Admovet : ambæ hilares, et mortis amore superbæ,
Ensibus intentant jugulos, regemque cruentum
Destituunt; quum dicta ferens Theseia Phegeus
Adstitit : ille quidem ramis insontis olivæ
Pacificus, sed bella ciet, bellumque minatur,
Grande fremens, nimiumque memor mandantis, et ipsum

Jam prope, jam medios operire cohortibus agros
Ingeminans : stetit ambiguo Thebanus in æstu
Curarum, nutantque minæ, et prior ira tepescit.
Tunc firmat sese, fictumque, ac triste renidens :
« Parvane prostratis, inquit, documenta Mycenis
Sanximus? en iterum, qui mœnia nostra lacessant.
Accipimus : veniant; sed ne post bella querantur.
Lex eadem victis. » Dixit : sed pulvere crasso
Caligare diem, et Tyrios juga perdere montes
Adspicit : armari populos tamen, armaque ferri
Ipse jubet pallens, mediæque in sedibus aulæ
Eumenidas subitas, flentemque Menœcea cernit
Turbidus, impositosque rogis gaudere Pelasgos.
Quis fuit ille dies, tanto quum sanguine Thebis
Pax inventa perit? patriis modo fixa revellunt
Arma Deis, clypeisque obducunt pectora fractis,
Et galeas humiles, et adhuc sordentia tabo
Spicula : non pharetris quisquam, non ense decorus,
Non spectandus equo : cessit fiducia valli :
Murorum patet omne latus, munimina portæ
Exposcunt : prior hostis habet : fastigia desunt;
Dejecit Capaneus : exsanguis et ægra juventus
Jam nec conjugibus, suprema nec oscula natis
Jungit, et attoniti nil optavere parentes.
Atticus at contra, jubar ut clarescere ruptis
Nubibus, et solem primis adspexit in armis,
Desilit in campum, qui subter mœnia nudos
Asservat manes : dirisque vaporibus ægrum
Aera pulverea penitus sub casside ducens
Ingemit, et justas belli flammatur in iras.

Hunc saltem miseris ductor Thebanus honorem
Largitur Danais, quod non super ipsa jacentum
Corpora belligeras acies, Martemque secundum
Miscuit : at lacera ne quid de strage nefandus
Perderet, eligitur sævos potura cruores
Terra rudis : jamque alternas in prœlia gentes
Dissimilis Bellona ciet : non clamor utrimque,
Non utrimque tubæ : stat debilis altera pubes,
Submissos enses nequicquam, amentaque dextris
Laxa tenens : cedunt tellure, armisque reductis
Ostentant veteres etiamnum in sanguine plagas.
Jam nec Cecropiis idem ductoribus ardor,
Languescuntque minæ, et virtus secura residit :
Ventorum velut ira minor, nisi silva furentes
Impedit, insanique tacent sine litore fluctus.

Ut vero æquoreus quercum Marathonida Theseus
Extulit, erectæ cujus crudelis in hostes
Umbra cadit, campumque trucem lux cuspidis implet
Ceu pater Edonos Hæmi de vertice Mavors
Impulerit currus, rapido mortemque fugamque
Axe vehens, sic exanimis in terga reducit
Pallor Agenoridas : tædet fugientibus uti
Thesea, nec facilem dignatur dextra cruorem.
Cetera plebeio desævit sanguine virtus.
Sic juvat exanimis projectaque præda canesque
Degeneresque lupos ; magnos alit ira leones.
Attamen Olenium, Thamyrumque, hunc tela pharetra
Promentem, hunc sævi tollentem pondera saxi
Dejicit, et triplici confisos robore gentis
Alceidas fratres, totidem quos eminus hastis

Continuat : ferrum consumsit pectore Phyleus,
Ore momordit Helops, humero transmisit Iapyx.
Jamque et quadrijugo celsum petit Hæmona curru,
Horrendumque manu telum rotat : ille paventes
Obliquavit equos : longo perlata tenore
Transiit hasta duos : sitiebat vulnera nec non
Tertia, sed medio cuspis temone retenta est.
Sed solum votis, solum clamore fremendo
Omnibus in turmis optatque vocatque Creonta.
Atque hunc diversa bellorum in fronte maniplos
Hortantem dictis, frustraque extrema minantem
Conspicit : abscedunt comites, et Thesea jussi
Linquebant, fretique Deis, atque ipsius armis.
Ille tenet, revocatque suos : utque æqua notavit
Hinc atque hinc odia, extrema se colligit ira,
Jam letale furens, atque audax morte futura :
« Non cum peltiferis, ait, hæc tibi pugna puellis,
Virgineas nec crede manus : hic cruda virorum
Prœlia : nos magnum qui Tydea, quique furentem
Hippomedonta neci, Capaneaque misimus umbris
Pectora. Quæ bellum præceps amentia suasit,
Improbe? nonne vides, quos ulciscare, jacentes? »
Sic ait, et frustra periturum missile summo
Affixit clypeo : risit vocesque manumque
Horridus Ægides, ferrataque arbore magnos
Molitur jactus, nec non prius ore superbo
Intonat : « Argolici, quibus hæc datur hostia, Manes,
Pandite Tartareum chaos, ultricesque parate
Eumenidas, venit ecce Creon. » Sic fatus, et auras
Dissipat hasta tremens : tunc qua subtemine duro

Multiplicem tenues iterant thoraca catenæ,
Incidit; emicuit per mille foramina sanguis
Impius : ille oculis extremo errore solutis
Labitur : adsistit Theseus gravis, armaque tollens :
« Jamne dare exstinctis justos, ait, hostibus ignes,
Jam victos operire placet? vade atra dature
Supplicia, extremique tamen secure sepulcri. »

Accedunt utrimque pio vexilla tumultu,
Permiscentque manus medio jam fœdera bello,
Jamque hospes Theseus : orant succedere muris,
Dignarique domos; nec tecta hostilia victor
Aspernatus init : gaudent matresque, nurusque
Ogygiæ : qualis thyrso bellante subactus
Mollia laudabat jam marcidus Orgia Ganges.

Ecce per adversas Dircæi verticis umbras
Femineus quatit astra fragor, matresque Pelasgæ
Decurrunt : quales Bacchea ad bella vocatæ
Thyades amentes, magnum quas poscere credas,
Aut fecisse nefas : gaudent lamenta, novæque
Exsultant lacrymæ : rapit huc, rapit impetus illuc,
Thesea magnanimum quærant prius, anne Creonta,
Anne suos; vidui ducunt ad corpora luctus.

Non ego, centena si quis mea pectora laxet
Voce Deus, tot busta simul, vulgique, ducumque
Tot pariter gemitus, dignis conatibus æquem :
Turbine quo sese caris instraverit audax
Ignibus Evadne, fulmenque in pectore magno
Quæsierit : quo more jacens super oscula sævi
Corporis infelix excuset Tydea conjux,
Ut sævos narret vigiles Argia sorori :

Arcada quo planctu genitrix Erymanthia clamet,
Arcada consumto servantem sanguine vultus,
Arcada, quem geminæ pariter flevere cohortes.
Vix novus ista furor, veniensque implesset Apollo :
Et mea jam longo meruit ratis æquore portum.

Durabisne procul, dominoque legere superstes,
O mihi bissenos multum vigilata per annos
Thebai? jam certe præsens tibi fama benignum
Stravit iter, cœpitque novam monstrare futuris.
Jam te magnanimus dignatur noscere Cæsar,
Itala jam studio discit, memoratque juventus.
Vive, precor : nec tu divinam Æneida tenta,
Sed longe sequere, et vestigia semper adora.
Mox tibi, si quis adhuc prætendit nubila livor,
Occidet, et meriti post me referentur honores.

ACHILLEIDOS

LIBER PRIMUS.

MAGNANIMUM Æaciden, formidatamque Tonanti
Progeniem, et patrio vetitam succedere cœlo,
Diva, refer : quanquam acta viri multum inclyta cantu
Mæonio, sed plura vacant : nos ire per omnem,
Sic amor est, Heroa velis, Scyroque latentem
Dulichia proferre tuba : nec in Hectore tracto
Sistere, sed tota juvenem deducere Troja.
Tu modo, si veteres digno deplevimus haustu,
Da fontes mihi, Phœbe, novos, ac fronde secunda
Necte comas : neque enim Aonium nemus advena pulso
Nec mea nunc primis albescunt tempora vittis.
Scit Dircæus ager : meque inter prisca parentum
Nomina, cumque suo numerant Amphione Thebæ.
At tu, quem longe primum stupet Itala virtus,
Graiaque, cui geminæ florent vatumque ducumque
Certatim laurus, olim dolet altera vinci,
Da veniam, ac trepidum patere hoc sudare parumper
Pulvere : te longo, necdum fidente paratu
Molimur, magnusque tibi præludit Achilles.
Solverat Œbalio classem de litore pastor

Dardanus, incautas blande populatus Amyclas,
Plenaque materni referens præsagia somni
Culpatum relegebat iter, qua condita ponto
Fluctibus invisis jam Nereis imperat Helle :
Quum Thetis Idæos, heu nunquam vana parentum
Auguria! expavit vitreo sub gurgite remos.
Nec mora : et undosis turba comitante sororum
Prosiluit thalamis : fervent coeuntia Phryxi
Litora, et angustum dominas non explicat æquor.
Illa ubi discusso primum subit acra ponto :
« Me petit hæc, mihi classis, ait, funesta minatur :
Agnosco monitus, et Protea vera locutum.
Ecce novam Priamo, facibus de puppe levatis,
Fert Bellona nurum : video jam mille carinis
Ionium, Ægæumque premi : nec sufficit, omnis
Quod plaga Grajugenum tumidis conjurat Atridis :
Jam pelago, terrisque meus quæretur Achilles,
Et volet ipse sequi : quid enim cunabula parvo
Pelion, et torvi commisimus antra magistri?
Illic, ni fallor, Lapitharum prœlia ludit
Improbus, et patria jam se metitur in hasta.
O dolor, o seri materno in corde timores!
Non potui infelix, quum primum in gurgite nostro
Rhœtææ cecidere trabes, attollere magnum
Æquor? et incesti prædonis vela profunda
Tempestate sequi? cunctasque inferre sorores?
Nunc quoque : sed tardum est, jam plena injuria raptæ.
Ibo tamen, pelagique Deos, dextramque secundi,
Quod superest, complexa Jovis, per Tethyos annos
Grandævumque patrem, supplex miseranda rogabo

Unam hiemem. » Dixit, magnumque in tempore regem
Adspicit. Oceano veniebat ab hospite, mensis
Lætus, et æquoreo diffusus nectare vultus:
Unde hiemes, ventique silent, cantuque quieto
Armigeri Tritones eunt, scopulosaque cete,
Tyrrhenique greges circumque infraque rotantur
Rege salutato : placidis ipse arduus undis
Eminet, et triplici telo jubet ire jugales.
Illi spumiferos glomerant a pectore fluctus;
Pone natant, delentque pedum vestigia cauda.
Cui Thetis : « O magni rector genitorque profundi,
Adspicis, in quales miserum patefeceris usus
Æquor? Eunt tutis terrarum crimina velis,
Ex quo jura freti majestatemque repostam
Rupit Iasonia puppis Pagasæa rapina.
En aliud furto scelus, et spolia hospita portans
Navigat injustæ temerarius arbiter Idæ,
Eheu quos gemitus terris pelagoque daturus!
Quos mihi! sic Phrygiæ pensamus præmia palmæ.
Hi Veneris mores, hoc gratæ munus alumnæ?
Has saltem (non Semideos, nostrumque reportant
Thesea), si quis adhuc undis honor, obrue puppes,
Aut permitte fretum : nulla inclementia : fas sit
Pro nato timuisse mihi : da tollere fluctus,
Nec tibi de tantis placeat me fluctibus unum
Litus, et Iliaci scopulos habitare sepulcri. »
  Orabat laniata comas, et pectore nudo
Cœruleis obstabat equis : tunc ductor aquarum
Invitat curru, dictisque ita mulcet amicis :
« Ne pete Dardaniam frustra, Theti, mergere classem.

Fata vetant : ratus ordo Deis, miscere cruentas
Europæque Asiæque manus, consultaque bella
Juppiter et tristes edixit cædibus annos.
Quem tu illic natum Sigeo in pulvere? quanta
Adspicies victrix Phrygiarum funera matrum?
Quum tuus Æacides tepido modo sanguine Teucros
Undabit campos; modo crassa exire vetabit
Flumina, et Hectoreo tardabit funere currus,
Impelletque manu nostros, opera irrita, muros.
Pelea jam desiste queri, thalamosque minores,
Credideris peperisse Jovi : nec inulta dolebis,
Cognatis utere fretis : dabo tollere fluctus,
Quum reduces Danai, nocturnaque signa Caphareus
Exeret, et dirum pariter quæremus Ulixem. »
Dixerat : illa gravi vultum demissa repulsa,
Quæ jam excire fretum, et ratibus bellare parabat
Iliacis, alios iterum commenta paratus,
Tristis ad Hæmonias detorquet brachia terras.
Ter conata manu, liquidum ter gressibus æquor
Reppulit, et niveas feriunt vada Thessala plantas.
Lætantur montes, et connubialia pandunt
Antra sinus, lateque deæ Sperchios abundat
Obvius, et dulci vestigia circuit unda.
Illa nihil gavisa locis, sed cœpta fatigat
Pectore consilia, et solers pietate magistra
Longævum Chirona petit. Domus ardua montem
Perforat, et longo suspendit Pelion arcu :
Pars exhausta manu, partem sua ruperat ætas.
Signa tamen, Divumque tori, et quem quisque sacrarat
Accubitu, genioque, locus monstrantur : at intra

Centauri stabula alta patent, non æqua nefandis
Fratribus : hic hominum nullos experta cruores
Spicula, nec truncæ bellis genialibus orni,
Aut consanguineos fracti crateres in hostes;
Sed pharetræ insontes, et inania terga ferarum.
Hæc quoque dum viridis; nam nunc labor unus inermi
Nosse salutiferas dubiis animantibus herbas,
Aut monstrare lyra veteres heroas alumno.

At tunc venatu rediturum in limine primo
Opperiens, properatque dapes, largoque serenat
Igne domum : quum visa procul de litore mater
Nereis, erumpit silvis : dant gaudia vires,
Motaque desueto crepuit senis ungula campo.
Tunc blandus dextra, atque imos submissus in armos
Pauperibus tectis inducit, et admovet antris.

Jamdudum tacito lustrat Thetis omnia visu;
Nec perpessa moras : « Ubinam mea pignora, Chiron?
Dic, ait, aut cur ulla puer jam tempora ducit
Te sine? num merito trepidus sopor? atraque matri
Signa Deum? magnos utinam mentita timores!
Namque mihi infestos utero modo contuor enses,
Nunc planctu livere manus, modo in ubera sævas
Ire feras : sæpe ipsa, nefas! sub inania natum
Tartara, et ad stygios iterum fero mergere fontes.
Hos abolere metus magici jubet ordine sacri
Carpathius vates, puerumque sub axe probato
Secretis lustrare fretis, ubi litora summa
Oceani, et genitor tepet illabentibus astris
Pontus, ubi ignotis horrenda piacula Divis,
Donaque : sed longum cuncta enumerare, vetorque;

Trade magis. » Sic fata parens: neque enim ille dedisset,
Si molles habitus et tegmina fœda fateri
Ausa seni : tunc ille refert : « Duc, optima, quæso,
Duc genitrix, humilique Deos infringe precatu.
Nam superant tua vota modum, placandaque multum
Invidia est : non addo metum, sed vera fatebor :
Nescio quid magnum (nec me patria omina fallunt)
Vis festina parat, tenerosque supervenit annos.
Olim ferre minas et obire audita solebat
Imperia, et nostris procul haud discedere ab antris.
Nunc illum non Ossa capit, non Pelion ingens,
Thessaliæve nives : ipsi mihi sæpe queruntur
Centauri raptasque domos, abstractaque coram
Armenta, et campis semet fluviisque fugari.
Insidias et bella parant, tumidique minantur.
Olim equidem, Argoos pinus quum Thessala reges
Hac veheret, juvenem Alciden, et Thesea vidi;
Sed taceo. » Figit gelidus Nereida pallor.

Ille aderat multo sudore, et pulvere major.
Attamen arma inter, festinatosque labores,
Dulcis adhuc visu, niveo natat ignis in ore
Purpureus, fulvoque nitet coma gratior auro.
Nec dum prima nova lanugine vertitur ætas,
Tranquillæque faces oculis, et plurima vultu
Mater inest : qualis Lycia venator Apollo
Quum redit, et sævis permutat plectra pharetris.
Forte et lætus adest (o quantum gaudia formæ
Adjiciunt!) : fœtam Pholoës sub rupe leænam
Perculerat ferro, vacuisque reliquerat antris
Ipsam, sed catulos apportat, et incitat ungues.

Quos tamen, ut fido genitrix in limine visa est,
Abjicit, exceptamque avidis circumligat ulnis,
Jam gravis amplexu, jamque æquus vertice matri.
  Insequitur magno jam tum connexus amore
Patroclus, tantisque extenditur æmulus actis,
Par studiis, ævique modis, sed robore longe,
Et tamen æquali visurus Pergama fato.
  Protinus ille subit rapido, quæ proxima, saltu
Flumina, fumantesque genas, crinemque novatur
Fontibus. Eurotæ qualis vada Castor anhelo
Intrat equo, fessumque sui jubar excitat astri.
Miratur, comitque senex, nunc pectora mulcens,
Nunc fortes humeros : angunt sua gaudia matrem.
Tunc libare dapes, Baccheaque munera Chiron
Orat, et attonitam vario oblectamine mulcens,
Elicit extremo chelyn, et solantia curas
Fila movet, leviterque expertas pollice chordas
Dat puero : canit ille libens immania laudum
Semina, qui tumidæ superarit jussa novercæ
Amphitryoniades : crudum quo Bebryca cæstu
Obruerit Pollux : quanto circumdata nexu
Ruperit Ægides Minoi brachia tauri :
Maternos in fine toros, Superisque gravatum
Pelion : hic ficto risit Thetis anxia vultu.
Nox trahit in somnos : saxo collabitur ingens
Centaurus, blandisque humeris se innectit Achilles,
Quanquam ibi fida parens, assuetaque pectora mavult.
  At Thetis undisonis per noctem in rupibus adstans,
Quæ nato secreta velit, quibus abdere terris
Destinet, huc, illuc, diversa mente volutat.

Proxima, sed studiis multum Mavortia, Thrace :
Nec Macetum gens dura placet, laudumque daturi
Cecropidæ stimulos : nimium opportuna carinis
Sestos, Abydenique sinus : placet ire per altas
Cycladas : hinc spretæ Myconos, humilisque Seriphos,
Et Lemnos non æqua viris, atque hospita Delos
Gentibus. Imbelli nuper Lycomedis in aula
Virgineos cœtus, et litora persona ludo
Audierat, duros laxantem Ægæona nexus
Missa sequi, centumque Dei numerare catenas.
Hæc placet, hæc timidæ tellus tutissima matri.

Qualis vicino volucris jam sedula partu,
Jamque timens, qua fronde domum suspendat inanem,
Providet hinc ventos, hinc anxia cogitat angues,
Hinc homines : tandem dubiæ placet umbra, novisque
Vix stetit in ramis, et protinus arbor amatur.

Altera consilio superest, tristemque fatigat
Cura deam, natum ipsa sinu complexa per undas,
An magno Tritone ferat, ventosque volucres
Advocet, an pelago solitam Thaumantida pasci.
Elicit inde fretis, et murice frenat acuto
Delphinas bijuges, quos illi maxima Tethys
Gurgite Atlanteo pelagi sub valle sonora
Nutrierat : nullis vada per Neptunia glaucæ
Tantus honor formæ, nandique potentia; nec plus
Pectoris humani : jubet hos subsistere pleno
Litore, ne nudæ noceant contagia terræ.
Ipsa dehinc toto resolutum pectore Achillem,
Qui pueris sopor, Hæmonii de rupibus antri
Ad placidas deportat aquas, et jussa tacere

Litora : monstrat iter, totoque effulserat orbe
Cynthia. Prosequitur divam, celeresque recursus
Securus pelagi Chiron rogat, udaque celat
Lumina, et abreptos subito jamjamque latentes
Erecto prospectat equo, qua cana parumper
Spumant signa fugæ, et liquido perit orbita ponto.
Illum non alias rediturum ad Thessala Tempe
Jam tristis Pholoe, jam nubilus ingemit Othrys,
Et tenuis Sperchios aquis, speluncaque docti
Muta senis : quærunt puerilia carmina Fauni,
Et sperata diu plorant connubia Nymphæ.

Jam premit astra dies, humilisque ex æquore Titan
Rorantes evolvit equos, et ab æthere magno
Sublatum curru pelagus cadit : at vada mater
Scyria jamdudum fluctus emensa tenebat,
Exierantque jugo fessi Delphines herili;
Quum pueri tremefacta quies, oculique jacentis
Infusum sensere diem : stupet aere primo,
Quæ loca? qui fluctus? ubi Pelion? omnia versa
Atque ignota videt, dubitatque agnoscere matrem.
Occupat illa manu, blandeque affata paventem :
« Si mihi, care puer, thalamos sors æqua dedisset,
Quos dabat, æthereis ego te complexa tenerem
Sidus grande plagis, magnique puerpera cœli,
Nil humiles Parcas, terrenaque fata vererer.
Nunc impar tibi, nate, genus, præclusaque leti
Tantum matre via est : quin et metuenda propinquant
Tempora, et extremis admota pericula metis.
Cedamus, paulumque animos submitte viriles,
Atque habitus dignare meos : si Lydia dura

Pensa manu, mollesque tulit Tirynthius hastas;
Si decet aurata Bacchum vestigia palla
Verrere, virgineos si Juppiter induit artus,
Nec magnum ambigui fregerunt Cænea sexus;
Has sine, quæso, minas numenque exire malignum.
Mox iterum campos, iterum Centaurica reddam
Lustra tibi : per ego hoc decus, et ventura juventæ
Gaudia, si terras, humilemque experta maritum.
Te propter, si progenitum Stygos amne severo
Armavi (totumque utinam!), cape tuta parumper
Tegmina, nil nocitura animo : cur ora reducis!
Quidve parant oculi? pudet hoc mitescere cultu?
Per te, care puer, cognata per æquora juro,
Nesciet hoc Chiron. » Sic horrida pectora tractat
Nequicquam mulcens : obstat genitorque roganti,
Nutritorque ingens, et cruda exordia magnæ
Indolis : effrenæ tumidum velut igne juventæ
Si quis equum primis submittere tentet habenis;
Ille, diu campis, fluviisque, et honore superbo
Gavisus, non colla jugo, non aspera præbet
Ora lupis, dominique gemit captivus inire
Imperia, atque alios miratur discere cursus.

Quis Deus attonitæ fraudes, astumque parenti
Contulit? indocilem quæ mens detraxit Achillem?
Palladi litoreæ celebrabat Scyros honorum
Forte diem, placidoque satæ Lycomede sorores
Luce sacra patriis, quæ rara licentia, muris
Exierant, dare veris opes, divæque severas
Fronde ligare comas, et spargere floribus hastam.
Omnibus eximium formæ decus : omnibus idem

Cultus, et expleto teneri jam fine pudoris
Virginitas matura toris, annique tumentes.
Sed quantum virides pelagi Venus addita Nymphas
Obruit, aut humeris quantum Diana relinquit
Naides, effulget tantum regina decori
Deidamia chori, pulchrisque sororibus obstat.
Illius et roseo flammatur purpura vultu,
Et gemmis lux major inest, et blandius aurum.
Atque ipsi par forma deæ, si pectoris angues
Ponat, et exemta placetur casside vultus.
Hanc ubi ducentem longe socia agmina vidit
Trux puer, et nullo temeratus pectora motu;
Diriguit, totisque novum bibit ossibus ignem.
Nec latet haustus amor, sed fax vibrata medullis
In vultus atque ora redit, lucemque genarum
Tingit, et impulsum tenui sudore pererrat.
Lactea Massagetæ veluti quum pocula fuscant
Sauguine puniceo, vel ebur corrumpitur ostro :
Sic variis manifesta notis palletque rubetque
Flamma recens : eat, atque ultro ferus hospita sacra
Discutiat turbæ securus, et immemor ævi,
Ni pudor et junctæ teneat reverentia matris.
Ut pater armenti quondam, rectorque futurus,
Cui nondum toto peraguntur cornua gyro,
Quum sociam pastus niveo candore juvencam
Adspicit, ardescunt animi, primusque per ora
Spumat amor, spectant hilares, optantque magistri.
Occupat arrepto jam tempore conscia mater :
« Hosne inter simulare choros, et brachia ludo
Nectere, nate, grave est? gelida quid tale sub Ossa,

Peliacisque jugis? o si mihi jungere curas,
Atque alium portare sinu contingat Achillem! »
Mulcetur, lætumque rubet, visusque superbos
Obliquat, vestesque manu leviore repellit.
Adspicit ambiguum genitrix, cogitque volentem,
Injecitque sinus : tunc colla rigentia mollit,
Submittitque graves humeros, et fortia laxat
Brachia, et impexos certo domat ordine crines,
Ac sua dilecta cervice monilia transfert,
Et picturato cohibet vestigia limbo.
Incessum, motumque docet, fandique pudorem.
Qualiter artificis victuræ pollice ceræ
Accipiunt formas, ignemque, manumque sequuntur,
Talis erat divæ natum mutantis imago.
Nec luctata diu : superest nam plurimus illi
Invicta virtute decor, fallitque tuentes
Ambiguus, tenuique latens discrimine sexus.
  Procedunt, iterumque monet, rursumque fatigat
Blanda Thetis : « Sic ergo gradus, sic ora, manusque,
Nate, feres, comitesque modis imitabere fictis;
Ne te suspectum molli non misceat aulæ
Rector, et incepti pereant mendacia furti. »
Dixit, et admoto non cessat comere tactu.
Sic ubi virgineis Hecate lassata pharetris
Ad patrem fratremque redit, comes hæret eunti
Mater, et ipsa humeros exertaque brachia velat;
Ipsa arcum pharetramque locat, vestesque latentes
Deducit, sparsosque studet componere crines.
  Protinus aggreditur regem : atque ibi, testibus aris,
« Hanc tibi, ait, nostri germanam, rector, Achillis

(Nonne vides, ut torva geuas, æquaudaque fratri ?)
Tradimus : arma humeris arcumque animosa petebat
Ferre, et Amazonio connubia pellere ritu.
Sed mihi curarum satis est pro stirpe virili.
Hæc calathos et sacra ferat : tu frange regendo
Indocilem sexumque tene, dum nubilis ætas,
Solvendusque pudor : neve exercere protervas
Gymnadas, aut lustris nemorum concede vagari.
Intus ale, et similes inter seclude puellas.
Litore præcipue, portuque arcere memento.
Vidisti modo vela Phrygum : jam mutua jura
Fallere transmissæ pelago didicere carinæ. »
Accedit dictis pater, ingenioque parentis
Occultum Æaciden (quis Divum fraudibus obstet?)
Accipit : ultro etiam veneratur supplice dextra,
Et grates electus agit : nec turba piarum
Scyriadum cessat nimio defigere visu
Virginis ora novæ, quantum cervice, comisque
Emineat, quantumque humeros ac pectora fundat.
Dehinc sociare choros, castisque accedere sacris
Hortantur, ceduntque loco, et contingere gaudent.
Qualiter Idaliæ volucres, ubi mollia frangunt
Nubila, jam longum cœloque domoque gregatæ,
Si junxit pennas, diversoque hospita tractu
Venit avis, cunctæ primum mirantur et horrent :
Mox propius propiusque volant, atque aere in ipso
Paulatim fecere suam, plausuque secundo
Circumeunt hilares, et ad alta cubilia ducunt.
Digreditur multum cunctata in limine mater,
Dum repetit monitus, arcanaque murmura figit

Auribus, et tacito dat verba novissima voto.
Tunc excepta freto longe cervice reflexa
Abnatat, et blandis affatur litora verbis :
« Cara mihi tellus, magnæ cui pignora curæ,
Depositumque ingens, timido commisimus astu,
Sis felix, taceasque, precor, quo more tacebat
Creta Rheæ : te longus honos, æternaque cingent
Templa, nec instabili fama superabere Delo.
At ventis et sacra fretis, interque vadosas
Cycladas, Ægææ frangunt ubi saxa procellæ,
Nereidum tranquilla domus, jurandaque nautis
Insula, ne solum Danaas admitte carinas,
Te precor : hic thiasos tantum, nihil utile bellis,
Hic famam narrare doce : dumque arma parantur
Dorica, et alternum Mavors interfurit orbem,
Cedo equidem, sit virgo pii Lycomedis Achilles. »
Interea meritos ultrix Europa dolores
Dulcibus armorum furiis et supplice regum
Conquestu flammata movet : quippe ambit Atrides
Ille magis, cui nupta domi, facinusque relatu
Asperat Iliacum : captam sine Marte, sine armis
Progeniem cœli, Spartæque potentis alumnam :
Jura, fidem, Superos una calcata rapina.
Hoc fœdus Phrygium, hæc geminæ commercia terræ?
Quid maneat populos, ubi tanta injuria primos
Degrassata duces? coeunt gens omnis et ætas :
Nec tantum exciti, bimari quos Isthmia vallo
Claustra, nec undisonæ quos circuit umbo Maleæ,
Sed procul amotæ, Phryxi qua semita jungi
Europamque Asiamque vetat, quasque ordine gentes

Litore Abydeno maris alligat unda superni.
Fervet amor belli, concussasque erigit urbes.
Æra domant Temesæ : quatitur navalibus ora
Eubois : innumera resonant incude Mycenæ :
Pisa novat currus : Nemee dat terga ferarum :
Cirrha sagittiferas certat stipare pharetras :
Lerna graves clypeos cæsis vestire juvencis.
Dat bello pedites Ætolus, et asper Acarnan :
Argos agit turmas : vacuantur pascua ditis
Arcadiæ : frenat celeres Epiros alumnos :
Phocis, et Aoniæ jaculis rarescitis umbræ :
Murorum tormenta Pylos Messanaque tendunt.
Nulla immunis humus : velluntur postibus altis
Arma olim dimissa patrum, flammisque liquescunt
Dona Deum : raptum Superis Mars efferat aurum.
Nusquam umbræ veteres : minor Othrys, et ardua sidunt
Taygeta, exuti viderunt aera montes.
Jam natat omne nemus : cæduntur robora classi :
Silva minor remis : ferrum laxatur ad usus
Innumeros, quod rostra liget, quod muniat arma,
Belligeros quod frenet equos, quod mille catenis
Squalentes nectat tunicas, quod sanguine fumet,
Vulneraque alta bibat, quod conspirante veneno
Impellat mortes : tenuantque humentia saxa
Attritu, et nigris addunt mucronibus iras.
Nec modus, aut arcus lentare, aut fundere glandes,
Aut torrere sudes, galeasque attollere conis.
Hos inter motus pigram gemit ora quietem
Thessalis, et geminis incusat fata querelis,
Quod senior Peleus, nec adhuc maturus Achilles.

Jam Pelopis terras Graiumque exhauserat orbem
Præcipitans in transtra viros insanus equosqne
Bellipotens : fervent portus, et operta carinis
Stagna, suasque hiemes classis promota, suosque
Attollit fluctus : ipsum jam puppibus æquor
Deficit, et totos consumunt carbasa ventos.

Prima rates Danaas Hecateia congregat Aulis,
Rupibus expositis, longique crepidine dorsi
Euboicum scandens Aulis mare, litora multum
Montivagæ dilecta deæ : juxtaque Caphareus
Latratum pelago tollens caput : ille Pelasgas
Ut vidit transnare rates, ter monte, ter undis
Intonuit, sævæque dedit præsagia noctis.
Cœtus ibi armorum Trojæ fatalis : ibi ingens
Juratur bellum, donec sol annuus omnes
Conficeret metas : tum primum Græcia vires
Contemplata suas : tunc sparsa ac dissona moles
In corpus vultumque coit, et rege sub uno
Disposita est : sic curva feras indago latentes
Claudit, et admotis paullatim cassibus arctat.
Illæ ignem, sonitumque pavent, diffusaque linquunt
Avia, miranturque suum decrescere montem,
Donec in angustam ceciderunt undique vallem,
Inque vicem stupuere greges, socioque timore
Mansuescunt : simul hirtus aper, simul ursa, lupusque
Cogitur, et captos contemnit cerva leones.

Sed quanquam gemini pariter sua bella capessant
Atridæ, famamque avidi virtute paternam
Tydides Sthenelusque premant, nec cogitet annos
Antilochus, septemque Ajax umbone coruscet

Armenti reges, atque æquum mœnibus orbem,
Consiliis armisque vigil contendat Ulixes;
Omnis in absentem belli manus ardet Achillem;
Nomen Achillis amant, et in Hectora solus Achilles
Poscitur : illum unum Teucris Priamoque loquuntur
Fatalem : quis enim Hæmoniis sub vallibus alter
Creverit, effossa reptans nive? cujus ab ortu
Cruda rudimenta et teneros formaverit annos
Centaurus? patrii propior cui linea cœli?
Quemve alium Stygios tulerit secreta per amnes
Nereis? et pulchros ferro perstrinxerit artus?
Hæc Graiæ castris iterant, traduntque cohortes.
Cedit turba ducum, vincique haud mœsta fatetur.

Sic quum bellantes Phlegræa in castra coirent
Cœlicolæ, jamque Odrysiam Gradivus in hastam
Surgeret, et Libycos Tritonia tolleret angues,
Ingentemque manu curvaret Delius arcum;
Stabat anhela metu solum Natura Tonantem
Respiciens; quando ille hiemes tonitrusque vocaret
Nubibus, igniferam quæ fulmina posceret Ætnam.

Atque ibi dum mixta vallati plebe suorum
Et maris et belli consultant tempora reges,
Increpitans magno vatem Calchanta tumultu,
Protesilaus ait (namque huic bellare cupido
Præcipua, et primæ jam tunc data copia mortis):

« O nimium Phœbi, tripodumque oblite tuorum,
Thestoride! quando ora Deo possessa movebis
Justius? aut quando Parcarum occulta recludes?
Cernis, ut ignotum cuncti stupeantque petantque
Æaciden? sordet vulgo Calydonius heros,

Et magno genitus Telamone, Ajaxque secundus,
Nos quoque : sed Mavors abreptaque Troja probabunt.
Illum, neglectis, pudet heu! ductoribus, omnes
Belligerum ceu numen amant : dic ocius (aut cur
Serta comis et mitis honos?) quibus abditus oris,
Quave jubes tellure peti : nam fama, nec antris
Chironis, patria nec degere Peleos aula..
Eia, irrumpe Deos, et fata latentia laxa,
Laurigerosque ignes, si quando, avidissimus hauri :
Arma horrenda tibi sævosque remisimus enses.
Nunquam has imbelles galea violabere vittas :
Sis felix, numeroque ducum præstantior omni,
Si magnum Danais per te portendis Achillem. »

Jamdudum trepido circumfert lumina motu,
Intrantemque Deum primo pallore fatetur
Thestorides : mox igne genas et sanguine torquens
Nec socios, nec castra videt, sed cæcus et amens
Nunc Superum magnos deprendit in æthere cœtus,
Nunc sagas affatur aves, nunc dira sororum
Licia, thuriferas modo consulit anxius aras,
Flammarumque apices rapit, et caligine sacra
Pascitur : exsiliunt crines, rigidisque laborat
Vitta comis, nec colla loco, nec in ordine gressus.

Tandem fessa tremens longis mugitibus ora
Solvit, et oppositum vox eluctata furorem est :

« Quo rapis ingentem magni Chironis alumnum
Femineis, Nerei, dolis? huc mitte : quid aufers?
Non patiar : meus iste, meus : tu diva profundi,
Et me Phœbus agit : latebris quibus addere tentas
Eversorem Asiæ? video per Cycladas altas

Attonitam, et turpi quærentem litora furto.
Occidimus : placuit Lycomedis conscia tellus.
O scelus! en fluxæ veniunt in pectora vestes.
Scinde, puer, scinde, et timidæ ne crede parenti.
Hei mihi, raptus abit! quænam hæc procul improba virgo? »
Hic nutante gradu stetit, amissisque furoris
Viribus ante ipsas tremefactus corruit aras.
Tunc hærentem Ithacum Calydonius occupat heros :
« Nos vocat iste labor : neque enim comes ire recuso,
Si te cura trahit : licet ille sonantibus antris
Tethyos adversæ gremioque prematur aquoso
Nereos, invenies : tu tantum providus astu
Tende animum vigilem, fœcundumque erige pectus :
Nam mihi quis vatum dubiis in casibus ausit
Fata videre prior? » Subicit gavisus Ulixes :
« Sic Deus omnipotens firmet, sic annuat illa
Virgo paterna tibi : sed me spes lubrica tardat :
Grande equidem armatum castris inducere Achillem.
Sed si fata negent, quam fœdum ac triste reverti!
Vota tamen Danaum non intentata relinquam.
Jamque adeo aut aderit mecum Peleius heros,
Aut verum penitus latet, et sine Apolline Calchas. »
Conclamant Danai, stimulatque Agamemno volentes :
Laxantur cœtus, resolutaque murmure læto
Agmina discedunt : quales jam nocte propinqua
E pastu referuntur apes, vel in antra reverti
Melle novo gravidas mitis videt Hybla catervas.
Nec mora, jam dextras Ithacesia carbasus auras
Poscit, et in remis hilaris sedere juventus.
At procul occultum falsi sub imagine sexus

Æaciden furto jam noverat una latentem
Deidamia virum : sed opertæ conscia culpæ
Cuncta pavet, tacitasque putat sentire sorores.
Namque ut virgineo stetit agmine clarus Achilles,
Exsolvitque rudem genitrix digressa pudorem,
Protinus elegit comitem, quanquam omnis in illum
Turba coit, blandeque novas nil tale timenti
Admovet insidias : illam sequiturque, premitque
Improbus : illam oculis iterumque iterumque resumit.
Nunc nimius lateri non evitantis adhæret :
Nunc levibus sertis, lapsis nunc sponte canistris,
Nunc thyrso parcente ferit : modo dulcia notæ
Fila lyræ, tenuesque modos, et carmina monstrat
Chironis, ducitque manum, digitosque sonanti
Infringit citharæ : nunc occupat ora canentis,
Et ligat amplexus, et mille per oscula laudat.
Illa libens discit, quo vertice Pelion, et quis
Æacides, puerique auditum nomen et actus
Assidue stupet, et præsentem cantat Achillem.
Ipsa quoque et validos proferre modestius artus,
Et tenuare rudes attrito pollice lanas
Demonstrat, reficitque colos, et perdita dura
Pensa manu; vocisque sonum, pondusque tenentis,
Quodque fugit comites, nimio quod lumine sese
Figat, et in verbis intempestivus anhelet,
Miratur : jam jamque dolos aperire parantem
Virginea levitate fugit, prohibetque fateri.
Sic sub matre Rhea juvenis regnator Olympi
Oscula securæ dabat insidiosa sorori
Frater adhuc, medii donec reverentia cessit

Sanguinis, et veros germana expavit amores.
Tandem detecti timidæ Nereidos astus.

Lucus Agenorei sublimis ad orgia Bacchi
Stabat, et admissum cœlo nemus : hujus in umbra
Alternum revocare piæ Trieterica matres
Consuerant, scissumque pecus, terraque revulsas
Ferre trabes, gratosque Deo præstare furores.
Lex procul ire mares : iterat præcepta verendus
Ductor, inaccessumque viris edicitur antrum.
Nec satis est : stat fine dato metuenda sacerdos,
Exploratque aditus, ne quis temerator oberret
Agmine femineo : tacitus subrisit Achilles.
Illum, virgineæ ducentem signa catervæ,
Magnaque difficili solventem brachia motu,
(Et sexus pariter decet, et mendacia matris),
Mirantur comites : nec jam pulcherrima turbæ
Deidamia suæ, tantumque admota superbo
Vincitur Æacide, quantum premit ipsa sorores.
Ut vero a tereti demisit nebrida collo,
Errantesque sinus hedera collegit, et alte
Cinxit purpureis flaventia tempora vittis,
Vibravitque gravi redimitum missile dextra;
Attonito stat turba metu, sacrisque relictis
Illum ambire libet, pronosque attollere vultus.
Talis, ubi ad Thebas vultumque animumque remisit
Evius, et patrio satiavit pectora luxu;
Serta comis, mitramque levat, thyrsumque virentem
Armat, et hostiles invisit fortior Indos.

Scandebat roseo medii fastigia cœli
Luna jugo, totis ubi somnus inertior alis

Defluit in terras, mutumque amplectitur orbem.
Consedere chori, paullumque exercita pulsu
Æra tacent : tenero quum solus ab agmine Achilles
Hæc secum : « Quonam timidæ commenta parentis
Usque feres? primumque imbelli carcere perdes
Florem animi? non tela licet Mavortia dextra,
Non trepidas agitare feras? ubi campus et amnes
Hæmonii? quærisne meos, Sperchie, natatus,
Promissasque comas? an desertoris alumni
Nullus honos? Stygiasque procul jam raptus ad umbras
Dicor? et orbatus plangit mea funera Chiron?
Tu nunc tela manu, nostros tu dirigis arcus,
Nutritosque mihi scandis, Patrocle, jugales :
Ast ego pampineis diffundere brachia thyrsis,
Et tenuare colos, pudet heu, tædetque fateri!
Jam scio : quin etiam dilectæ virginis ignem,
Æquævamque facem, captus, noctesque diesque
Dissimulas? quonam usque premes urentia pectus
Vulnera? teque marem, pudet heu! nec amore probabis? »
Sic ait, et densa noctis gavisus in umbra
Tempestiva suis torpere silentia furtis,
Vi potitur votis, et toto pectore veros
Admovet amplexus : risit chorus omnis ab alto
Astrorum, et teneræ rubuerunt cornua Lunæ.
Illa quidem clamore nemus montemque replevit :
Sed Bacchi comites, discussa nube soporis,
Signa choris indicta putant : fragor undique notus
Tollitur, et thyrsos iterum vibrabat Achilles.
Ante tamen dubiam verbis solatur amicis :
« Ille ego, quid trepidas? genuit quem cærula mater

Peliacis silvis, nivibusque immisit alendum
Thessalicis : neque ego hos cultus, aut fœda subissem
Tegmina, ni primo te visa in litore : cessi
Te propter : tibi pensa manu, tibi mollia gesto
Tympana : quid defles magno nurus addita ponto?
Quid gemis ingentes cœlo paritura nepotes?
Sed pater ante igni, ferroque excisa jacebit
Scyros, et in tumidas ibunt hæc versa procellas
Mœnia, quam sævo mea tu connubia perdas
Funere : non adeo parebimus omnia matri.
Vade, sed ereptum taceas, celesque pudorem. »
  Obstupuit tantis regina exterrita monstris,
Quanquam olim suspecta fides, et cominus ipsum
Horruit, et multum facies mutata fatentis.
Quid faciat? casusne suos ferat ipsa parenti?
Seque simul, juvenemque premat, fortassis acerbas
Hausurum pœnas? et adhuc in corde manebat
Ille diu deceptus amor : silet ægra, premitque
Jam commune nefas : unam placet addere furtis
Altricem sociam, precibus quæ victa duorum
Annuit : illa astu tacito raptumque pudorem,
Surgentemque uterum, atque ægros in pondere menses
Occuluit, plenis donec stata tempora metis
Attulit, et partus index Lucina resolvit.

LIBER SECUNDUS.

Jamque per Ægæos ibat Laertia fluctus
Puppis, et innumeræ mutabant Cycladas auræ;
Jam Paros, Olearosque latent; jam raditur alta
Lemnos, et a tergo decrescit Bacchica Naxos,
Ante oculos crescente Samo; jam Delos opacat
Æquor; ubi excelsa libant carchesia puppe,
Responsique fidem, et verum Calchanta precantur.
Audiit Arcitenens, Zephyrumque e vertice Cynthi
Impulit, et dubiis pleno dedit omina velo.
It pelago secura ratis : quippe alta Tonantis
Jussa Thetin certas fatorum vertere leges
Arcebant ægram lacrymis, ac multa gementem,
Quod non erueret pontum, ventisque, fretisque
Omnibus invisum jam tunc sequeretur Ulixem.
Frangebat radios humili jam pronus Olympo
Phœbus, et Oceani penetrabile litus anhelis
Promittebat equis; quum se scopulosa levavit
Scyros : in hanc totos emisit puppe rudentes
Dux Laertiades, sociosque resumere pontum
Imperat, et remis Zephyros supplere cadentes.
Accedunt jussi : magis indubitata magisque
Scyros erat, placidique super Tritonia custos
Litoris : egressi numen venerantur amicæ
Ætolusque Ithacusque deæ : tum providus heros,

Hospita ne subito terrerent mœnia cœtu,
Puppe jubet remanere suos : ipse ardua fido
Cum Diomede petit : sed jam prævenerat arcis
Litoreæ servator Abas, ignotaque regi
Ediderat, sed Graia tamen, succedere terris
Carbasa : procedunt, gemini ceu fœdere juncto
Hiberna sub nocte lupi; licet et sua pulset
Natorumque fames, penitus rabiemque minasque
Dissimulant, humilesque meant, ne nuntiet hostes
Cura canum, et trepidos moneat vigilare magistros.

Sic segnes heroes eunt, campumque patentem,
Qui medius portum celsamque interjacet urbem,
Alterno sermone serunt : prior occupat acer
Tydides : « Qua nunc verum ratione paramus
Scrutari? namque ambiguo sub pectore quondam
Verso, quid imbelles thyrsos mercatus et æra,
Urbibus in mediis, Baccheaque terga, mitrasque
Huc tuleris, varioque adspersas nebridas auro?
Hisne gravem Phrygibus Priamoque armamus Achillem? »

Illi subridens Ithacus paullum ore remisso :
« Hæc tibi, virginea modo si Lycomedis in aula
Fraude latens, ultro confessum in prœlia ducent
Peliden ; tu cuncta citus de puppe memento
Ferre, ubi tempus erit, clypeumque his jungere donis,
Qui pulcher signis, auroque asperrimus ardet.
Hæc sat erunt : tecum lituo bonus adsit Agyrtes,
Occultamque tubam tacitos apportet in usus. »

Dixerat, atque ipso portarum in limine regem
Cernit, et ostensa pacem præfatur oliva.

« Magna, reor, pridem vestras pervenit ad aures

Fama trucis belli, regum placidissime, quod nunc
Europamque Asiamque quatit : si nomina quæras
Huc perlata ducum, fidit quibus ultor Atrides,
Hic tibi, quem tanta meliorem stirpe creavit
Magnanimus Tydeus; Ithacis ego ductor Ulixes.
Causa viæ (metuam quid enim tibi cuncta fateri,
Quum Graius, notaque fide celeberrimus unus?)
Explorare aditus, invisaque litora Trojæ,
Quidve parent. » Medio sermone intercipit ille :
« Annuerit Fortuna, precor, dextrique secundent
Ista Dei : nunc hospitio mea tecta piumque
Illustrate larem. » Simul intra limina ducit.

Nec mora, jam mensas famularis turba torosque
Instruit : interea visu perlustrat Ulixes,
Scrutaturque domum, si qua vestigia magnæ
Virginis, aut dubia facies suspecta figura :
Porticibusque vagis errat, totosque penates,
Ceu miretur, adit : velut ille cubilia prædæ
Indubitata tenens muto legit arva molosso
Venator, videat donec sub frondibus hostem
Porrectum somno, positosque in cespite dentes.

Rumor in arcana jamdudum perstrepit aula,
Virginibus qua fida domus, venisse Pelasgum
Ductores, Graiamque ratem, sociosque receptos.
Jure pavent aliæ : sed vix nova gaudia celat
Pelides, avidusque novos heroas et arma
Vel talis vidisse cupit. Jamque atria fervent
Regali strepitu, et picto discumbitur ostro.
Tum pater ire jubet natas, comitesque pudicas
Natarum : subeunt, quales Mæotide ripa,

Quum Scythicas rapuere domos, et capta Getarum
Mœnia, suppositis epulantur Amazones armis.
  Tum vero intentus vultus ac pectora Ulixes
Prælibat visu : sed nox, illataque fallunt
Lumina, et extemplo latuit mensura jacentis.
Et tamen erectumque genas, oculisque vagantem,
Nullaque virginei servantem signa pudoris,
Defigit, comitique obliquo lumine monstrat.
Quod nisi præcipitem blando complexa moneret
Deidamia sinu, nudataque pectora semper,
Exertasque manus, humerosque in veste teneret,
Et prodire toris, et poscere vina vetaret
Sæpius, et fronti crinale reponeret aurum;
Argolicis ducibus jam tunc patuisset Achilles.
  Ut placata fames epulis bis terque repostis,
Rex prior alloquitur, paterisque hortatur Achivos :
« Invideo vestris, fateor, decora inclyta gentis
Argolicæ, cœptis : utinam mihi fortior ætas,
Quæque fuit, Dolopas quum Scyria litora adortos
Perdomui, fregique vadis : quæ signa triumphi,
Vidistis celsas murorum in fronte carinas.
Saltem si soboles, aptam quam mittere bello
Possem, plena forent mihi gaudia : namque juvarem.
Nunc ipsi viresque meas, et cara videtis
Pignora : quando novos dabit hæc mihi turba nepotes? »
  Dixerat, et solers arrepto tempore Ulixes :
« Haud spernenda cupis : quis enim non visere gentes
Innumeras, variosque duces, atque agmina regum
Ardeat? Omne simul roburque decusque potentis
Europæ meritos ultro juravit in enses.

Rura urbesque vacant : montes spoliavimus altos.
Omne fretum longa velorum obtexitur umbra.
Tradunt arma patres, ruit irrevocata juventus.
Non alias unquam tantæ data copia famæ
Fortibus, aut campo majore exercita virtus. »
Adspicit intentum, vigilique hæc aure bibentem,
Quum paveant aliæ, demissaque lumina flectant,
Atque iterat : « Quisquis proavis et gente superbus,
Quisquis equo jaculoque potens, qui prævalet arcu,
Omnis honos illic : illic ingentia certant
Nomina : vix timidæ matres, vix agmina cessant
Virginea : hic multum steriles damnatus in annos,
Invisusque Deis, si quem hæc nova gloria segnem
Præterit : » exisset stratis, nisi provida signo
Deidamia dato, cunctas hortata sorores,
Liquisset mensas, ipsum complexa : sed hæret
Respiciens Ithacum, cœtuque novissimus exit.
  Ille quidem incepto paullum ex sermone remisit,
Pauca tamen jungens : « At tu tranquillus in alta
Pace mane, carisque para connubia natis,
Quas tibi sidereis divarum vultibus æquas
Sors dedit : ut me olim tacitum reverentia tangit!
Is decor est, formæ species permixta virili. »
  Occurrit genitor : « Quid si Bacchea ferentes
Orgia, Palladias aut circum videris aras?
Et dabimus, si forte novus cunctabitur Auster. »
Excipiunt cupidi, et tacitis spes addita votis.
  Cetera depositis Lycomedis regia curis
Tranquilla sub pace silet, sed longa sagaci
Nox Ithaco : lucemque cupit, somnoque gravatur.

Vix dum exorta dies, et jam comitatus Agyrta
Tydides aderat, prædictaque dona ferebat.
Nec minus egressæ thalamis Scyreides ibant
Ostentare choros, promissaque sacra verendis
Hospitibus : nitet ante alias regina comesque
Pelides : qualis Siculæ sub rupibus Ætnæ
Naides Ennæas inter Diana, feroxque
Pallas, et Elysii lucebat sponsa tyranni.
Jamque movent gressus, thiasisque Ismenia buxus
Signa dedit, quater æra Rheæ, quater Evia pulsant
Terga manu, variosque quater legere recursus.
Tunc thyrsos pariterque levant, pariterque reponunt,
Multiplicantque gradum, modo quo Curetes in actu,
Quoque pii Samothraces eunt : nunc obvia versæ
Pectine Amazonio, modo quo citat orbe Lacænas
Delia, plaudentesque suis intorquet Amyclis.
Tunc vero, tunc præcipue manifestus Achilles,
Nec servare vices, nec jungere brachia curat.
Tunc molles gressus, tunc aspernatur amictus
Plus solito, rumpitque choros, et plurima turbat.
Sic indignantem thyrsos, acceptaque matris
Tympana, jam tristes spectabant Penthea Thebæ.
Solvuntur laudata cohors, repetuntque paterna
Limina, ubi in mediæ jamdudum sedibus aulæ
Munera, virgineos visus tractura, locarat
Tydides, signum hospitii, pretiumque laboris;
Hortaturque legant, nec rex placidissimus arcet.
Heu simplex, nimiumque rudis, qui callida dona,
Graiorumque dolos, variumque ignorat Ulixem!
Hinc aliæ, quas sexus iners, naturaque ducit,

Aut teretes thyrsos, aut respondentia tentant
Tympana, gemmatis aut nectunt tempora limbis :
Arma vident, magnoque putant donata parenti.
At ferus Æacides, radiantem ut cominus orbem
Cælatum pugnis sævis, et forte rubentem
Bellorum maculis, acclinem et conspicit hastam;
Infremuit, torsitque genas, et fronte relicta
Surrexere comæ : nusquam mandata parentis,
Nusquam occultus amor, totoque in pectore Troja est.

Ut leo, materno quum raptus ab ubere mores
Accepit, pectique jubas, hominemque vereri
Edidicit, nullasque ruit nisi jussus in iras;
Si semel adverso radiavit lumine ferrum,
Ejurata fides, domitorque inimicus; in illum
Prima fames, timidoque pudet servisse magistro.

Ut vero accessit propius, luxque æmula vultum
Reddidit, et similem tandem se vidit in auro,
Horruit, erubuitque simul : tunc acer Ulixes
Admotus lateri submissa voce : « Quid hæres?
Scimus, ait, tu semiferi Chironis alumnus,
Tu cœli, pelagique nepos : te Dorica classis,
Te tua suspensis exspectat Græcia signis,
Ipsaque jam dubiis nutant tibi Pergama muris.
Eia, age, rumpe moras : sine, perfida palleat Ide,
Et juvet hæc audire patrem, pudeatque dolosam
Sic pro te timuisse Thetin : » jam pectus amictu
Laxabat, quum grande tuba, sic jussus, Agyrtes
Insonuit : fugiunt disjectis undique donis,
Implorantque patrem, commotaque prœlia credunt.
Illius intactæ cecidere a pectore vestes.

Jam clypeus, breviorque manu consumitur hasta,
(Mira fides) Ithacumque humeris excedere visus,
Ætolumque ducem : tantum subita arma, calorque
Martius horrenda confundit luce penates!
Immanisque gradu, ceu protinus Hectora poscens,
Stat medius trepidante domo. Peleia virgo
Quæritur. Ast alia plangebat parte retectos
Deidamia dolos, cujus quum grandia primum
Lamenta, et notas accepit pectore voces,
Hæsit, et occulto virtus infracta calore est.
Dimittit clypeum, regisque ad lumina versus,
Attonitum fatis, inopinaque monstra paventem,
Sicut erat, mediis Lycomedem affatur in armis :
« Me tibi, care pater, dubium dimitte timorem,
Me Thetis alma dedit : te pridem tanta manebat
Gloria : quæsitum Danais tu mittis Achillem,
Gratior et magno, si fas dixisse, parente,
Et dulci Chirone mihi : sed corda parumper
Huc adverte libens, atque has bonus accipe voces.
Te Peleus nato socerum, et Thetis hospita jungunt,
Allegantque suos utroque a sanguine Divos.
Unam virgineo natarum ex agmine poscunt.
Dasne? an nos humiles tibi degeneresque videmur?
Non renuis : junge ergo manus, et concipe fœdus,
Atque ignosce tuis : tacito jam cognita furto
Deidamia mihi : quis enim his obstare lacertis,
Quæ potuit nostras possessa evadere flammas?
Me luere ista jube : pono arma, et reddo Pelasgis,
Et maneo : quid triste fremis? quid lumina mutas?
Jam socer es (natum ante pedes projecit, et addit) :

Jamque avus : immitis quoties tractabitur ensis,
Turba sumus. » Tunc et Danai, per sacra fidemque
Hospitii, blandusque precum compellat Ulixes.
  Ille, etsi caræ comperta injuria natæ,
Et Thetidis mandata movent, prodique veretur
Depositum tam grande deæ, tamen obvius ire
Tot metuit fatis, Argivaque bella morari.
Fac velit : ipsam illic matrem sprevisset Achilles.
Ne tamen abnueret genero se jungere tali,
Vincitur : arcanis effert pudibunda tenebris
Deidamia gradum, veniam nec protinus amens
Credit, et opposito genitorem placat Achille.
  Mittitur Hæmoniam, magni qui Pelea facti
Impleat, et classem comitesque in prœlia poscat.
Nec non et geminas regnator Scyrius alnos
Deducit genero, viresque excusat Achivis.
Tunc epulis consumta dies, tandemque receptum
Fœdus, et intrepidos nox conscia jungit amantes.
  Illius ante oculos nova bella, et Xanthus, et Ide,
Argolicæque rates : atque hæc jam cogitat undas,
Auroramque timet : cara cervice mariti
Fusa novi, lacrymas jam solvit, et occupat artus.
« Adspiciamne iterum, meque hoc in pectore ponam,
Æacide? rursusque tuos dignabere partus?
An tumidus Teucrosque lares, et capta reportans
Pergama, virgineæ nolis meminisse latebræ?
Quid precer, heu, timeamve prius? quidve anxia mandem,
Cui vix flere vacat? modo te nox una deditque,
Inviditque mihi. Thalamis hæc tempora nostris?
Hicne est liber Hymen? o dulcia furta, dolique,

O timor! eripitur miseræ permissus Achilles.
I, neque enim tantos ausim revocare paratus,
I, cautus, nec vana Thetin timuisse memento.
I felix, nosterque redi : nimis improba posco.
Jam te spectabunt lacrymis planctuque decoræ
Troades, optabuntque tuis dare colla lacertis,
Et patriam pensare toris : aut ipsa placebit
Tyndaris, incesta nimium laudata rapina.
Ast ego vel primæ puerilis fabula culpæ
Narrabor famulis, aut dissimulata latebo.
Quin age, duc comitem : cur non ego Martia tecum
Signa feram? tu pensa manu, Baccheaque mecum
Sacra, quod infelix non credet Troja, tulisti.
Attamen hunc, quem mœsta mihi solatia linquis,
Hunc saltem sub corde tene : et concede precanti
Hoc solum, pariat ne quid tibi barbara conjux,
Ne qua det indignos Thetidi captiva nepotes. »

Talia dicentem non ipse immotus Achilles
Solatur, juratque fidem, jurataque fletu
Spondet, et ingentes famulas, captumque reversus
Ilion, et Phrygiæ promittit munera gazæ.
Irrita ventosæ rapiebant verba procellæ.

Exuit implicitum tenebris humentibus orbem
Oceano prolata dies, genitorque coruscæ
Lucis, adhuc hebetem vicina nocte, levabat,
Et nondum excusso rorantem lampada ponto.
Et jam punicea nodatum pectora palla,
Insignemque ipsis quæ prima invaserat armis
Æaciden (quippe aura vocat, cognataque suadent
Æquora) prospectant cuncti, juvenemque, ducemque

Nil ausi meminisse, pavent : sic omnia visu
Mutatus rediit, ceu, nunquam Scyria passus
Litora, Peliaco raptus descendat ab antro.

Tunc ex more Deis, ita namque monebat Ulixes,
Æquoreis, Austrisque litat, fluctuque sub ipso
Cæruleum regem tauro veneratur, avumque
Nerea : vittata genitrix placata juvenca est.
Hic spumante salo jaciens tumida exta profatur :
« Paruimus, genitrix, quanquam haud toleranda jubebas,
Paruimus nimium : bella ad Trojana ratesque
Argolicas quæsitus eo. » Sic orsus, et alno
Insiluit, penitusque Noto stridente propinquis
Abripitur terris : jamque ardua crescere nubes
Incipit, et Scyros longe decrescere ponto.

Turre procul summa, lacrymis comitata sororum,
Confessumque tenens, et habentem nomina Pyrrhum,
Pendebat conjux, oculisque in carbasa fixis
Ibat, et ipsa fretum et puppem jam sola videbat.
Ille quoque obliquos dilecta ad mœnia vultus
Declinat, viduamque domum, gemitusque relictæ
Cogitat : occultus sub corde renascitur ardor,
Datque locum virtus : sensit Laertius heros
Mœrentem, et placidis aggressus flectere dictis :
« Tene, inquit, magnæ vastator debite Trojæ,
Quem Danaæ classes, quem Divum oracula poscunt,
Erectumque manet reserato limine bellum,
Callida femineo genitrix velavit amictu?
Commisitque ullis tam grandia furta latebris?
Speravitque fidem? nimis o suspensa, nimisque
Mater! an hæc virtus tacita torperet in umbra,

Quæ, vix audito litui clangore, refugit
Et Thetin, et comites, et quos suppresserat ignes?
Nec nostrum est, quod in arma venis, sequerisque precantes;
Venisses ultro. » Quem talibus occupat heros
Æacides : « Longum est resides exponere causas,
Maternumque nefas : hoc excusabitur ense
Scyros, et indecores, fatorum crimina, cultus.
Tu potius, dum lene fretum, Zephyrisque feruntur
Carbasa, quæ Danais tanti primordia belli,
Ede : libet justas hinc sumere protinus iras. »
Hic Ithacus paullum repetito longius orsu :
« Fertur in Hectorea, si talia credimus, ora
Electus formæ certamina solvere pastor
Sollicitas tenuisse deas, nec torva Minervæ
Ora, nec ætherei sociam rectoris, amico
Lumine, sed solam nimium vidisse Dionen.
Atque adeo lis ista tuis exorta sub antris
Concilio Superum, dum Pelea dulce maritat
Pelion, et nostris jam tunc promitteris armis.
Ira quatit victas : petit exitialia judex
Præmia : raptori faciles monstrantur Amyclæ.
Ille Phrygas lucos, matris penetralia cædit
Turrigeræ, vetitasque solo procumbere pinus
Præcipitat, terrasque freto delatus Achæas
Hospitis Atridæ, pudet heu, miseretque potentis
Europæ! spoliat thalamos, Helenaque superbus
Navigat, et captos ad Pergama devehit Argos.
Inde dato passim varias rumore per urbes,
Undique inexciti sibi quisque et sponte coimus

Ultores : quis enim genialia fœdera rumpi
Capta dolis, facilique trahi connubia raptu,
Ceu pecus, armentumve, aut viles messis acervos
Perferat? hæc et non fortes jactura moveret.
Non tulit insidias Divum imperiosus Agenor,
Mugitusque sacros, et magno numine vectam
Quæsiit Europen, aspernatusque Tonantem est
Ut generum : raptam et Scythico de litore prolem
Non tulit Æetes, ferroque et classe secutus
Semideos reges, et ituram in sidera puppim.
Nos Phryga semivirum portus et litora circum
Argolica incesta volitantem puppe feremus?
Usque adeo nusquam arma et equi, fretaque invia Graiis?
Quid si nunc aliquis patriis rapturus ab oris
Deidamian eat, viduaque a sede revellat
Attonitam, et magni clamantem nomen Achillis? »
Illius ad capulum rediit manus, et simul ingens
Impulit ora rubor : tacuit contentus Ulixes.
  Excipit Œnides : « Quin, o dignissima cœli
Progenies, ritusque tuos, elementaque primæ
Indolis, et valida mox accedente juventa,
Quæ solitus laudum tibi semina pandere Chiron
Virtutisque aditus, quas membra augere per artes,
Quas animum, sociis, multumque faventibus ede :
Sit pretium longas penitus quæsisse per undas
Scyron, et his armis primum intendisse lacertos. »
  Quem pigeat sua facta loqui? tamen ille modeste
Inchoat, ambiguus paullum, propiorque coacto :
« Dicor, et in teneris, et adhuc crescentibus annis,
Thessalus ut rigido senior me monte recepit,

Non ullas ex more dapes habuisse, nec almis
Uberibus satiasse famem, sed spissa leonum
Viscera, semianimesque libens traxisse medullas.
Hæc mihi prima Ceres, hæc læti munera Bacchi,
Sic dabat ille pater : mox ire per avia secum
Lustra gradu majore trahens, visisque docebat
Arridere feris, nec fracta ruentibus undis
Saxa, nec ad vastæ trepidare silentia silvæ.
Jam tunc hasta manu, jam tunc cervice pharetræ,
Et ferri properatus amor, durataque multo
Sole geluque cutis; tenero nec flexa cubili
Membra, sed ingenti saxum commune magistro.
Vix mihi bissenos annorum torserat orbes
Vita rudis, volucres quum jam prævertere cervos,
Et Lapithas cogebat equo, præmissaque cursu
Tela sequi : sæpe ipse gradu me præpete Chiron,
Dum velox ætas, campis admissus agebat
Omnibus, exhaustumque vago per gramina passu
Laudabat gaudens, atque in sua colla levabat.
Sæpe etiam primo fluvii torpore jubebat
Ire super, glaciemque levi non frangere planta.
Hoc puerile decus : quid nunc tibi prœlia dicam
Silvarum? et vacuos sævo jam murmure saltus?
Nunquam ille imbelles Ossæa per avia lynces
Sectari, aut timidos passus me cuspide damas
Sternere, sed tristes turbare cubilibus ursas,
Fulmineosque sues, et sicubi maxima tigris,
Aut seducta jugis fœtæ spelunca leænæ.
Ipse sedens vasto facta exspectabat ab antro,
Si sparsus magno remearem sanguine : nec me

Ante nisi inspectis admisit ad oscula telis.
Jamque et ad ensiferos vicina pube tumultus
Aptabar : nec me ulla feri Mavortis imago
Præteriit : didici, quo Pæones arma rotatu,
Quo Macetæ sua gesa citent, quo turbine cæstum
Sauromates, falcemque Getes, arcumque Gelonus
Tenderet, et flexæ Balearicus actor habenæ
Quo suspensa trahens libraret vulnera tortu,
Inclusum quoties distringeret aera gyro.
Vix memorem cunctos, etsi modo gessimus, actus.
Nunc docet ingenti saltu me jungere fossas :
Nunc caput aerii scandentem prendere montis,
Quo fugitur per plana gradu : simulacraque pugnæ,
Excipere immissos curvato umbone molares,
Ardentesque intrare casas, peditemque volantes
Sistere quadrijugos. Memini, rapidissimus ibat
Imbribus assiduis pastus, nivibusque solutis
Sperchios, vulsasque trabes et saxa ferebat;
Quum me ille immissum, qua sævior impetus undæ,
Stare jubet contra, tumidosque repellere fluctus,
Quos vix ipse gradu toties obstante tulisset.
Stabam equidem, nec me referebat concitus amnis,
Et latæ caligo viæ : ferus ille minari
Desuper incumbens, verbisque urgere pudorem.
Nec nisi jussus abii : sic me sublimis agebat
Gloria, nec duri tanto sub teste labores.
Nam procul Œbalios in nubila condere discos
Et liquidam nodare palen, et spargere cæstus,
Ludus erat, requiesque mihi : nec major in istis
Sudor, Apollineo quam fila sonantia plectro

Quum quaterem, priscosque virum mirarer honores.
Quin etiam succos, atque auxiliantia morbis
Gramina, quo nimius staret medicamine sanguis,
Quid faciat somnos, quid biantia vulnera claudat,
Quæ ferro cohibenda lues, quæ cederet herbis,
Edocuit, monitusque sacræ sub pectore fixit
Justitiæ, qua Peliacis dare jura verenda
Gentibus, atque suos solitus pacare bimembres.
Hactenus annorum, comites, elementa meorum
Et memini, et meminisse juvat : scit cetera mater. »

ADNOTATIONES

IN P. PAPINII STATII THEBAIDEM.

IN LIBRUM IV.

Adversæ... Dirces (v. 8). Optimus ille omnium et vetustissimus cod. Barthii, quem in hoc volumine significabimus litteris *MB*, cum *PR* : *Aoniæ*.

Innuptæque (v. 16). Aptiores profecto hic forent *nuptæ*, et has præbent MB, Petrensis et Put.

Manantesque oculos hinc oscula turbant (v. 27). Recte distinxit hæc etiam Weberus, cum hac nota : « Oscula sunt valedictiones : primum dolor valedictionis turbat oculos, ita ut lacrymis manent (*manantes* dictum per prolepsim), deinde etiam aspectus vastus maris (*caligo* longinquitatem significat) » : nesciunt enim, num abeuntes redituri sint. »

Stant tamen (v. 31). Summa injuria hunc versum ejicit Barthius; quo nihil vel aptius vel magis necessarium ad comparationem rei narratæ accommodandam. Neque in ea initialium vocabulorum repetitione hæc ipsa omissio in Reg. 1 facta auctoritatis aliquid habet.

Arma manipli Pone ferunt (v. 41). Markl. ad *Silv.* v, 2, 154, conj. : *ministri.*

Lacedæmonium Thyre lectura cruorem (v. 48). In Lacedæmoniorum et Argivorum de Thyreæ urbis possessione certaminibus Othryades Spartanus, quum Argivi sibi viderentur vicisse, gravi vulnere ictus, « excepto, antequam animam exhalaret, sanguine trophæa jussit attolli, in quibus digito, sanguine oblito, hæc scripsit : Κατὰ Ἀργείων Σπάρτας τρόπαιον. » Lact., ubi græca corruptissima. Cod. Paris. : *hata. ap. trone. Pia Tap Bjo. N.* Stobæo : Λακεδαιμόνιοι κατ' Ἀργείων Plutarcho : Διὶ τροπαιοφόρῳ. Deinde *Thy-*

rea producta ultima legendum pro *Thyre*, ut recte observat Weberus. Sic *Malea*, 224; *Tegea*, 287; *Midea*, 45, al.

Elissos (v. 52 sqq.). Sicyoniæ hic fluvius est (vid. Pausan., II, 12, § 2), non confundendus cum Helisso Arcadiæ et Ilisso. Interpretum in hac re errores multis refutavit Hemsterhusius *ad Aristoph. Plut. Schol.*, 586, p. 182 sq. Non longe, sed propius ad Asopum flumen, conditum erat Eumenidum templum cum ἄλσει ἐν ὑπαίθρῳ, Pausan., II, 11, § 4. Quo sqq. referuntur. Quæ fortasse ex Antimacho hausta; v. *fragm.* 17, ibique Schellenberg. — Versu 55 verba *tuto Phlegethonte* mire satis explicant editores parisini. Nic. Heinsius ad Claudian., *Rapt. Pros.*, III, 386, et Sil. Ital., XIII, 574 e eod. antiquo, legit *poto Phleg.* : et sic PR. Sed MB : *toto Phl.* cum varia lectione « anhelantes *totum Phlegethonta*, » quod præ ceteris omnibus se probabit.

Indurata diu (v. 65). Verbum non addit, membro interposito præclusum; sed inde subjicit *vertere*, conveniens fundis. Male Petreñs., et Handii cod., ad *Silv.*, p. 161, *Ind. ferunt.*

Hiberna sub nocte (v. 85). MB exhibet « biberna *de nocte*. »

Cui lubricus alta (v. 95 sqq.). Debet hanc comparationem Virgilio auctori, *Æn.*, II, 469 sqq., quem conferas. *Alta humus* est fossa, serpentis nidus.

Quæ Jove provocat Iden Olenos (v. 104 sq.). « Arcadiæ civitas, in qua Jovem Amalthea capra dicitur nutriisse, quæ in cultum Jovis Iden [etiam cod. Paris. : *Ide n̄*, unde vulg. *non* ortum] provocat montem Cretæ, in quo Jupiter colitur; contendit autem ut Jovem suum alumnum vindicet. » Lact. — Cum qua urbe Ætolicam Olenon Statius errore permutavit.

Notisque decorum Vulneribus (v. 113). Melius 2 codd. Barth. : *noctisque.*

Suta terunt (v. 131). Cod. Taurin. *tegunt*, c. edd. quibusd., quod non mutat Bentl. ap. Kidd. ad Dawes., *Misc.*, p. 22. Al. *premunt*, *tenent.* Sed *terunt* Statio dignissimum.

Vulgus Innumerum bello (v. 152 sq.). « Quia tam fortes erant, ut multorum facta fortia sua virtute pensarent. » Lact.

Triplici ramosa corona (v. 168). « Corona pro crista. Non recte glossa cod. Barth. volutationem interpretatur. » Web. Post, v. 170, MB : *pars arte*, sive potius a pr. m. « *torre* repressa : » quod posterius genuinum videtur.

Non matris opus (v. 175). Matres enim notum est texere solitas tunicam militarem filiorum. Vid. BERNART. MB hic : « *PMarotis* opus, » c. gl. « Martis aut Vulcani. » Unde Barth. tentat : *Pyragmonis*.

Getico quos flebile vati Dorion (v. 181 sqq.). Thamyridi. Hausit hæc ex Homero, *Iliad.*, II, 101 sqq., q. v.

Pariter ni providus heros Militet (v. 197). Si quid video, legendum est *si* pro *ni*, quod et exhibent 5 codd., in quibus PR. Aliter sententiam non extrico.

Sat dubium cœtu solante timorem Fallere (v. 202 sq.). « *Stat* dubium. » Sensus : Sufficit ad solatium feminæ tali tempore ornatibus carere. Ordo talis : Stat mihi timorem dubium cœtu solante fallere, i. e. dissimulare. LACT. — Recte hic *stat;* sed quid hoc « cœtu solante, » contrarium plane moribus heroicis? Nihil novi melins, quam ex conjectura scribere cum Bernartio : « *calatho* solante. » Vide interpp. ad II, 439; et res nota.

Prensasque jugo..... habenas (v. 219). Merito hoc damnat Markl. *ad Silv.*, I, 2, 13. Legendum cum MB : « *pressasque* jugo. »

Plaudenti (v. 225). Cui saltationum certamina celebrabantur. V. sq. *volucrum parens* est πολυτρήρων Homeri; vid. LACTANT. *Eurotas* autem *olivifer* non celebratur alias, neque ad palæstræ unctionem id referri sermonis leges patiuntur : quare præferendum quod in bonis MSS. reperit et locis, X, 504, et *Silv.*, I, 2, 142, satis defendit Gronovius : *olorifer*. Reg. 1 *orifer*.

Duplexque inserto missile nodo (v. 235). Fortasse legend. cum MB : « *duplicique insertum* miss. n. » Post *Ledæus* est, in modum Ledæ filiorum.

Neque enim hæc juveni foret ire potestas (v. 249). Necessaria esse videtur lectio MB : *hac* pro *hæc*, c. gl. : « ad tam inconsultum iter. » Mater illa erat Atalanta Arcadica, versu 258, Dianæ *comes*. Cf. BERNART. *Cornu*, arcu, ut v. 325.

Iberis (v. 266). Purpura subnigra ex Ponto s. *ferrugine ibera*, ut Virgil., *Æn.*, IX, 582, ubi v. SERV. et interpp.

Aspera plumis (v. 268). « Loricæ squamis... unde Virgilius, [*Æn.*, XI, 771] :

. . . . Quem pellis ahenis
In plumam squamis auro conserta tegebat. »

LACT.

Amores (v. 293). Scil. Jovis et Callistus.

Æphitios (v. 296). « Æpbitios (cod. Paris. *Epicios*) a civitate vel monte ducis nomine nunenpatos. Hi quoque Arcadiæ populi sunt. » LACT. Videntur esse Αἰγύται, et legendum *Ægytios.*: vid. quæ ex Palmerio et al. Siebelis ad Pausan., VIII, 27, p. 285 coll. c. 34, ubi eædem quæ in Statii loco varietates lectionis.

Casside crines Integit (v. 302). 1 Beh., PR : *cassida*. Imaginem de *tigride*, v. 315, pluribus exsequitur cit. ab intt. Claudianus *de Raptu Pros.*, III, 263 sqq.

Teneroque unde (v. 319). Duo optimi Gron. : « *tenero* unde, » siue *que*, quod nimium languet. Hie hiatus non rarus Virgilio.

Vos autem hunc ire sinetis? (v. 339). Manus Statii servata in MB et duobus aliis : « Vos, *en*, huuc i. s. »

Mœnia lassa situ (v. 357). Audaeter. Quare multi maluerunt *lapsa*, ut 2 Regg. et 1 Behot. Cf. interpp. ad I, 331 : *lassum montem*. Post, v. 362, MB : *movetur* (rabies); idem 379, *æquor* pro *æquum*. Iu seqq. Baecham vaticinantem sistit, græcorum poetarum Cassandram imitatus.

Verum spirantibus extis (v. 410). PR : *salientibus*. De quo v. plura ap. Burmann. *ad Anthol. lat.*, t. I, p. 203 sq.

Tam penitus duræ, quam (v. 413). Distinguendum eum Barthio : « tam, penitus duræ q , » et referendum ad *limite elicitos*. In his Weberus malit *limine;* sed alterum recte potest defendi.

Lux altissima (v. 431). Meridies.

Actæos imbres (v 453). I. e. mel atticum, bymettium.

Angue ter excusso (v. 485). Optime MB : *incusso*, qnod etiam Barthius præfert. Etiam præeed. versu ex eodem et al. legendum : « e *semine* Cadmi, » quod hie proprium. Vid. multa ap. Burmann., *Anthol. lat.*, t. I, p. 165 sq.

Testor, ait, divæ (v. 501). Insignis hic varietas scripturæ; eodd. Barth. : *divi;* alii c. vett. edd. *divos;* 1 Behot. in marg. : *diræ;* 1 Taur. : *manes*. Ad seq. v. LACTANT. : « Quæ [sie cod. Par.] sinistra manu funduntur, læva manus infuderat. Inferis sinistra manu immolamus pocula. »

Ora sequi aut ægras (v. 511). Duo Regii : *atque ægr.*, quod et in aliis eodicibns exstare et restituendum esse arbitror. Deinde 513 MB : *Spernite, io, moneo*, « quod minime librariorum est. » BARTH. Idem v. 516 : *nefandum est*. Ibidem *triplicis*

mundi summus est Demogorgon (Cf. LACTANT.), de quo Lucan., VI, 744 sqq. :

> . . . . Paretis? an ille
> Compellandus erit, quo nunquam terra vocato
> Non concussa tremit, qui Gorgona cernit apertam
> Verberibusque suis trepidam castigat Erinnyn,
> Indespecta tenet vobis qui Tartara; cujus
> Vos estis, Superi, Stygias, qui pejerat undas?

Dissilit umbra capax (v. 521). Egregie conjecit Marklandus *ad Silv.*, II, 3, 45, et præsert. III, 1, 110 : « *umbo* capax, » quod plane hujus loci est. Confer modo SENEC., *OEdip.*, 571 sqq.

Major supereminet ordo (v. 529). « Meliores codd. [etiam Barthii] : « Major *super imminet* ordo, » non *supereminet*. Quasi diceret hoc quoque illic esse miraculi, ut semper plures numerandi restent, quam numerati sunt. » GRON. — Post, v. 535, *angusta* Ægæonis umbra dicitur quia vinculis pressa. Cetera ap. Lactant. et intt. commenta sunt. Jortinus conj. : *ambustam*.

Ne vulgato mihi (v. 537). Bene recepit Weberus e cod. Petrensi : *Ne* vulgata *mihi*, sc. recenseas. Post, v. 540, codd. Barthii *opacas* pro *opertas*, probabiliter; sine dubio autem reponendum v. 546 : QUI *vultus*, pro *quis*, ex MB et aliis. Idem v. 560, *cupiunt* pro *cuperent*.

Oppositis Semelen a ventre lacertis (v. 564). « Quia quum proximas vidisset fulminis flammas pia mater, non immemor pignoris, manus ventri, ne perimeretur, opposuit : quasi fulmen non sibi, sed filio formidaret. » LACT.

Et Stygios, superosque lacus (v. 568). An hi sunt ulteriores? Sed PR : *super ipse lac.*, unde Lindenbrogius et Barth. veram extricasse lectionem videntur : « Et Stygios *super usque* lacus. » — Qui sequitur *Æolides* est Athamas Learchum ferens; v. III, 185 sqq.

Quænam immeritum (v. 618). Melius MB : « quæ *jam* imm. »

Vincet pater (v. 644). I. e. OEdipi imprecationes.

Vaga legione tenebant (v. 647). MB : « Vaga*statione legebant*. » Et idem v. 651 : *rara movent*, pro *manent*; versuque 654 : *vitescere*; et sq. pro *Icaria* Reg. 1 e gl. : *uvifera*.

Et longe recalet furor (v. 671). Optime codd. aliquot Gron. et

Reg. I : *Ex longo r. f.*, quod vel ob copulæ languorem recipiendum erat.

Et errantes obducite pulvere rivos (v. 687). Sine dubio verum quod præbet MB et alter unus : « *arentes* obd. » Paullo post Bacchus Erigonen suam vocat, ut Icari comitis filiam.

Comis exaruit humor (v. 698). Ita pars codd.; sed multo major et melior cum Lactantio, citra mutationis suspicionem : *exhorruit*, quod hic est crassescebat, ut jam horridæ starent comæ.

Deceptum margine ripæ (v. 703). Recte MB : « *in* marg. » Nonnulli ante *Ceres* pro *seges*.

Eoæ liquentia pabula brumæ (v. 706). I. e. imbres Æthiopiæ, quibus hic fluvius saturatur : hos igitur in se comprimit nec sinit exspatiari, nisi rogatus. Artificiosius Gronov., *Obss.* IV, c. 5.

Ille alta (v. 714). Hoc recte ad Charadrum referunt glossatores.

Siccis illidunt ora lupatis, Ora, *etc.* (v. 730). 2 codd. Barthii : « .... Illidunt *torva* lupatis Ora, etc. » Ante, v. 724, *sitis horrida* Wakefield. *ad Lucret.*, III, 930, mutat in *arida*.

Quæ læta sub... aquas (v. 747 sq.). Nam si mortalis esset, sitim sentiret, ut Argivi. Mire hæc verba in MB punctis subnotata sunt, ut ejicienda, et desunt in PR. — Versu 759 Statianum est quod dat MB : « tu refugas vires, *tu* pectora, etc. » Idem v. 765, *ora viri* pro *orantis*, quod non sine difficultate.

Sub limite cancri (v. 776). MB : *fulmine*, veri similiter.

Locat ponitque negantem Flor. (v. 780). Recte offendit Gronov. in repetitione *locat ponitque*, et ex optimorum codd. vestigiis concinne reponit : « *ponique negantis* Floribus.... Solatur lacrymas. » Jam ap. Lact. duplex lectio, de qua vid. Barth.

Miratur nemorum strepitus (v. 791). Barth. conj. *volucrum* s. *avium*. Post *improbus* gloss. expl. : ludibundus, delicians.

Aquis egestus ab imo (v. 818). Legendum cum Reg. I : *imis*, i. e. fundo suo.

Et captam (v. 823). Probabiliter Markl. *ad Silv.*, I, 2, 158 : « *aut* captam. »

Dura magis (v. 827). Bis monuit *ad Silvas* Markl., scribendum esse « *clara* m., » corruptum ex longobardica scriptura. Et hoc sententiarum series postulare videtur. Sed v. 829 difficultas est in verbis : *Hæc sævisse tenus*, etc. : quæ dubius hæreo scriben-

dane sint : *Hac cessasse tenus*, etc., *tuorum* autem *populorum*, ut per ipsum ab interitu servatorum; an *in cœpta*, expeditionem thebanam.

IN LIBRUM V.

Qualia trans pontum (v. 11 sqq.). « Sic Argivi post sitim læti erant et alacres, ut redeuntes grues ex Ægypto in Thraciam, quando fugiunt Notum, qui in Ægypto calorem aeris tempore auget æstatis. » Lact. e cod. Paris. emend. *Serenis* subst. est. Pro *fugaci* codd. aliquot : *sugaci*.

Quæcumque es (v. 20). MB : *quicumque*. Idem seq. v. *vitam*, pro *fatum*, cum Lactantio.

Illa ego sum (v. 34). Repone ex MSS. Lindenbr. et 2 Regg. : *illa ego* nam.

Florebat dives alumnis (v. 54). MB : « divis florebat alumnis, » Vulcano et Cabiris; sed alterum melius.

Ingenti percussit litora ponto (v. 89). In MB : «*præcessit* l. p. : » quod puto verum esse, ut exundationem designet. » Barth.

Aciemque effusa trementi Sanguine (v. 95). Recte MB : *offusa*. Idem ante *arecta*, i. e. *arrecta*. Seq. versu omnes Barthii et Reg. 1 pro *desertam* legunt *dejectam*, perculsam : quod non est cur repudies.

Et medio sic ausa profari est (v. 103). Postremum *est* omittunt plurimi codices. Unus : « *e* medio. »

Quod conjuge (v. 113). Meliores MSS. omnes : « *cui* conj., » quod magis rhetoricum. Gronov. prætulit *quæ*, ex perpaucis.

Justos cujus pulsantia menses Vota tument? (v. 115). « Metaphora ab inclusis, qui pulsant, ut aperiatur; et hic partus inclusus est; non vota tument, sed crescentibus mensibus tumet uterus, propter quem, partu ut detumescat, vota suscipiuntur. » Lact. emend. Post *Grajæ virgines* sunt Danaides; *Rhodopeiu uxor*, Procne, a monte Thraciæ.

Sudor (v. 124). « Sudorem dixit filiorum multiplicem partum... sive liberos, quos parturiendo et educando sudavit. » Lact.

Somnosque super (v. 136). Veriori et efficaciori specie quam somni solent ostendere. Web. — V. seq. MB et al. Barth. *adversis*, cum Lactantio.

Tempus agit res (v. 140). Nic. Heins. conj. : *agi*. V. intt. ad

Virgil., *Æn.*, v, 638. Post, v. 145, *lunatum agmen*, est peltatum, quod scuta Amazonum, quas peltas appellant, in modum lunæ formata sint, ut Virgil. [*Æn.*, I, 490] :

> Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis
> Penthesilea furens. »

Lact. Sic edd.; at cod. Paris. hunc locum Virgilii habet :

> Feminea exultant lunatis agmina peltis.
> *Æneid.*, XI, 663.

Tunc viridis (v. 152). Recte offenditur in v. *tunc*. MB : « *irruitur* lucus : late j.... Propter op., etc., » vere a principio; sed vide ne in seqq. corruptum aliquid lateat. Idem cod., v. 158, *ignes* pro *iras*.

Crescentia vina (v. 210). « Dum enim incipit fieri coctio, vapores vini emitti incipiunt etiam, unde *crescentia* dixit *vina*. » Barth. Ante, v. 197, scribendum erat *Leti*, majore littera.

Quod te... quod te. (v. 220). Multi codd., in quibus MB : *quid....quid*. Quod merito alteri postposuit Gronov., sed post *recordor* minus plene distinguendum erat.

Cruentæ Vulnere Mirmydonis (v. 224). Immo *Myrmidonis*. Sed non imputandus Statio genitivus talis. Vid. Schneideri *Gramm. lat.*, vol. II, p. 197, not. de hoc loco. Recte Weberus probavit lectionem Reg. I : *myrmidones*, quæ in MB exstitisse videtur, unde Barthius enotavit *Mirmyones*. Nimirum Statius ut hanc historiam ad singula deduceret, usus esse videtur simili Danaidum fabula, non ex Apollodori narratione, II, I, § 5, sed ex Hygini *fab.* CLXX, ubi una earum *Myrmidone*. Cf. Welckeri comment. *ueber den geschichtl. Grund der Sage vom lemnischen Mœnnermord*, in libro *Die Aeschylische Trilogie*, p. 585 sqq.

Etiamnum in murmure truncos (v. 237). MB : *etiam nunc m.* et alius TRUNCO, quod sane cum Webero videtur præferendum et præpositio delenda. Post, *egentem sanguinis*, ut senem.

Etsi lata recessit (v. 242). MB : « licet alta r. »

Non sævius (v. 261). Markl. *ad Silv.*, II, 6, 82 : *N. secius*.

Visus arcentibus umbris (v. 285). « Visus aliorum; umbris impedientibus, ne nos conspiceremur. » Gron.

Ipsa gradu nitens, sed et anxia retro Pectora (v. 293). Integra

hæc esse videntur. Sed Barthius præfert conjecturam Behotii : « gr. nitente, sed anxia,» ut Reg. 1, qui *et* habet, quod MS. Beb. omittit. In MB pro *sed et* varia lect. *Stant* videbatur cerni. Idem, v. 325, *Exanime imperium* pro *exsangue*.

Armenta queruntur (v. 334). Cod. Musæi Brit., sæc. XII, ap. Wakefield. *ad Lucret.*, II, 360 : « a. requirunt. »

Subit hospita ponti (v. 336). « Omnes meliores libri habent *ostia ponti*, quod mihi placet. » BARTH. — Sane hoc facilius. Sed jam Lactantius legerat « *Hospita* : quasi prima. » In v. 339 MB : *descendere montem.*

Oraque primum Cyaneis arctata vadis (v. 346 sq.). Per Symplegades. Sed *primum* nimis pedestre; quare audiendus Marklandus, *ad Silv.* v, 3, 138, reponens *oraque* PONTI, ut *ostia ponti*, VI, 328. Verum in seqq. : « Nos Thracia visu Bella ratæ, » quod MSS. Heinsii ad Ovid. *Met.*, XII, 25 præbent, *vela ratæ*, rejiciendum.

Jamque aderant terræ (v. 361). Codd. magno numero, in quibus Barthiani et PR, sine dubio verum exhibent : *aberant terris.* Idem ex scholiasta restituit Wakefield. *ad Lucret.*, IV, 411.

Arbor (v. 374). Est malus navis. Post, v. 377, optimi libri Gron. et Reg. 1 : « Austros. »

Illi quippe simul (v. 381). In hoc versu lectorum quisque offendet, quod narrationis tenorem nimis debili additamento interrumpit. Ac vere deest in egregio illo MB.

Et multa crinitum missile flamma (v. 387). Optime MB : « Et *mixta* cr., etc. » Inde de v. 389 : « abjunctis regemunt tabulata cavernis, » recto judicio Barthius : « In MB : *stabula alta* et alio *stabulata.* Omnino autem *stabula alta* Papinianum est. *Tabulata* enim minus dicunt quam pro re præsenti, et jam dixit, quod *tabulatis* conveniebat. *Stabulum* est omne domicilium. »

Iphiton : attonito manif. (v. 400). Probabiliter Gronovius : « Iphiton *attonitæ ;* manifest., etc. »

Jam fronte sereni (v. 424). Melius MB : *serena.* Seq. versu Bentleius ad Horat., *Art. poet.*, 197 : « Postquam *tumor* iraque cessit. »

Chlamys ardet et illi (v. 438). « Splendet. Virg., *Æn.*, IV, 262 :

.... Tyrioque ardebat murice læna. »

LACT.

Nec superum sine mente (v. 452). Injuria displicuit hic v. Guyeto : etsi deest in MB et Lugdunensi aliquo ap. Barth., necessarius est tamen, si quis alius.

Assueti tendit retinacula saxi (v. 470). Prima vox pro glossa erat in MB et al. Barth., qui in textu cum PR : « *adversi* tendit, » quod verum. Post, v. 472 : o *utinam jam tum* est pro jam olim. MB : *utinam primum*, ex glossa.

Certe stat fama (v. 474). Scil. sed ego reducem frustra exspectavi.

Tacentem (v. 497). Est, opinor, non querentem, non ejulantem. Initio versus MB : *sed me*.

Prensa manus hæret in herba (v. 504). « Δεικτικῶς expressit ætatem : nam in aetus ludicros quum somno requiescit infantia, quiequid tenuerit, non relinquit. » Lact.

Occidis (v. 538). MB et alius : *occidit*, fort. vere.

Exhauserat ietum (v. 563). Id est inanem reddiderat.

Sive deis, utinamque deis concessa voluptas (v. 568). Satis hoc, sed niminm quod præbet MB, a Barthio sic distinetus : « Sive deus, utinamque! deis noeuisse volnptas. » Vulg. etiam habuit Lact.

Fracta gemuistis arundine, Fauni (v. 582). « Canna et ferula eoronantur Fauni : hæc ornamenta sua hos comminuisse mortuo serpente eommemorat, more lugentum. » Lact.

Ni minor ira deo (v. 585). « Quia justius, quum plus peecaverit, punietur. » Laet. em. e eod. Paris.

Stat super impendens (v. 602). Reg. 1 : « Jam stupet imp. »

Quos arguo divos? (v. 622). MB : « *sed enim* arguo d.? » Illud tamen verum esse videtur.

Persei vertiee montis (v. 640). V. ad III, 641. In seq. v. aliquot Barth. et al. cum Reg. 1 et edd. antt. : *averso... Tonanti*, quod de manu Statii esse pnto.

Letumque inferre parabat (v. 659). Magis Statianum quod est in MB : *l. immane parabat*. Paullo post, v. 662, præfert Barthius ejusd. cod. lect. : *objeeta protentat pectora parma*, quia Tydeus consideratior indneitur Capaneo.

Perstringunt lumine (v. 666). Sed eodd. Lindenbr. : *præstr.*

Sociæ... vittæ (v. 668). I. e. soeiorum regnorum, quia regum quoque vitta. Vide Bernartii ad h. l. exeursum de *vittis*, p. 247-250 ed. Crueei, quem ita repetiit in sua ed. Lemærius, ut omit-

teret ea omnia quæ ad illustrandum nostrum locum possent facere.

Gentibus.... tuis (v. 676 sq.). Qui tecum in eadem terra, Peloponneso, habitant, popularibus. Wakefield. *ad Lucret.*, III, 597, bene retinet lectionem, quæ non paucorum codd. esse videtur : *inter trepida agmina.*

Equidem non vos (v. 681 sq.). Extorqueri ex his non potest illa sententia quam invenit Weberus : equidem rebar non vos huc advenisse, quos potius ad mœnia Thebarum constitisse putabam, sed hostiles catervas. Satisfaciet, opinor, pars conjecturæ Barthianæ, *at* restitutum pro *et :* equidem non rebar vos contra Thebanos (ire), at (rebar) infesto agmine huc advenisse.

Fama recens (v. 692). MB : *repens*, melius; i. e. solito et exspectatione velocior. Eadem varietas *Achill.*, I, 310. In seq. *alis* Burmannus offendit et corr. : *geminosque suis* (alis) *compl. t.* Cf. SCHRADER. *ad Musæum*, 330.

Munere tanto (v. 727). MB : « *numine* tanto, » quod fort. verum Reposuit idem Wakef. ad Eur., *Alc.*, 956.

Placidasque accessit ad aures (v. 732). Lege ex MB et Petrensi : *P. accessus ad a.*, observante Marklando *ad Silv.* V, 2, 19.

IN LIBRUM VI.

Aut tenues (v. 53). MB et ceteri omnes Barthii : « *ac* tenues, » quod non est cur repudietur.

Irradiant : medio Linus (v. 64). MB et Lact. : « irradiat medio. » « Hanc historiam in primo libro [v. 571 sqq.] Adrasto narrante cognovimus, Linum filium Apollinis et Psamathes, Crotopi filiæ expositum a matre, a canibus fuisse discerptum. Hæc ergo fabula quum arte esset intertexta, odiosa erat matri, quia miserationem parvuli commovebat : pari enim modo etiam Archemori mors videbatur illata. » LACT.

Spes avidæ, quas non in nomen credula vestes Urgebat studio ? (v. 79). Glossator Gronovii et Barthius ad matrem retulerunt, hic scribens ex MB : *quas non vestes male* (MB : $\overline{m}$) *credula mater.* Et matrum erat texere filiis vestes; patris autem mentio versu 82 iteratur. Quare tam confidenter damnari non debebat *mater* hic interjecta. Voces *in nomen* si retines, non dicendæ sunt

regi verbo *credula*, sed ad totam sententiam referendæ, ita explicatam a Gronovio : « Eo respiciunt, quod pater vocabulum filii non ab incipiendis belli thebani malis, sed a superandis fatis, quibus quasi dominaretur (ἀρχὴ et μόρος), dictum sibi finxit et persuasit. » Ac sufficere credo in his verbis simplex *credula* pro *mater*, quia muliebre opus narratur : neque urgendum *sceptrum minus* in fine sententiæ. Hæc si displicent, adest lenis emendatio Gronovii, a Webero recepta : *spes avidi* (patris), *quas*, *etc.* Sed offendit pater *vestes urgens*.

Montis onus (v. 86). Weberus conj. *opus*, ex Virg., sine causa, immo pejus.

Peregit (v. 109). Multi codd. : *peredit*. Sed amat illud verbum Statius.

Quo bella geruntur (v. 117). Put. et 2 alii : *gerebant*, quod melius. Et hoc legisse Lactantium, ex interpretatione apparet. Ante, v. 114, 2 optt. Barthii : *sic cum*.

Cornu grave mugit (v. 120). MB : « grave cornu mugit, » unde Wakefield. *ad Lucret.*, IV, 547 : « gr. c. *immugit* ad. »

Sustentant livida (v. 133 sq.). « Non jam posse Hypsipylen tam atrociter in planctus furere dicit, inventis nempe filiis, quam fecerat ante. Gaudia enim mentem, brachia attinebant filii. »

BARTH.

At tua (v. 144 sq.). « Vox *plangitur* ἀπὸ κοινοῦ utrique parti sententiæ applicanda est. » MARKL. *ad Silv.* II, 3, 75. Seq. v. bene MB et 2 alii : « Primitias ego, *heu!* lacr. », pro *egomet*.

Hæc illa... hæc pietate (v. 152 sq.) Gronovius conj. : *hac i... hac p.*, vi majore.

Vulnere justo (v. 175). MB : *funere*, quod verum Barthio.

Obmutuit (v. 185). Codd. longe plurimi, etiam MB : *immutuit*. Ante idem et 2 al. Barthii : *excidit*.

Oppositas (v. 192). Multi codd. cum MB recte : *appositas*, sc. in stabulo, ut addit Gloss. Sic etiam judicavit Wakef. *ad Lucret.*, II, 361, præterea versu præced. *nunc arbusta* reponens.

Cultusque Tonantis (v. 193). « Infulas dicit quibus ornatus incesserat, quia erat sacerdos. » LACT. — MB : *c. sonantes*, ex v. 77.

Ignis Exclamat (v. 202 sq.). « Fallitur Lactantius, qui interpretatur *cum crepitu sonat*. Est : Ignis incipiens renovat complorationem, et facit ut conclament dolentes. Sic qui jubent rem, et causam aut quamcumque occasionem dant ejus, facere eam di-

cuntur. » Gron. — Post v. 204 MB : *extentis eminus a.* Et v. 206 aliquot codd : *opulentior ille*, probante Wakef. ad Eurip., *Alc.*, 621.

Croco strident ardentia mella (v. 210). Legit ex opt. Barthius : *adstridunt humentia m.*, e quibus prius certe necessarium esse videtur.

Multa gemunt... indulgeat armis (v. 227-233). Septem hi versus plane alieni sunt ab hoc loco : neque reperiuntur in ullo codice ex numerosis illis, qnos Behotins, Lindenbrog., Barthius versarunt, neque in 2 Regg. Nec Lactantius quicquam ad eos commentatus est. Quare eliminandi, ut Weberus fecit.

Cunctis arvis et mœnibus (v. 250). MB : « *cuncti ex arvis.* » De seqq. recte Weberus : « In descriptione ludorum Statium agonem aliquem sui ævi cum adulatione Domitiani respexisse pluribus locis lectori attento etiam tacente me apparebit. »

Gramineæ frondes (v. 259). Quid sunt *gramineæ frondes ?* Sequor emendationem præstantiss. cod. : *graminaque et fr.*, c. gl. : « *Frondes*, tenuiora arbusta, frutices et aliæ humiles arbuscnlæ. » Barth.

Conferti (v. 261). MB : *consertim;* Lact. : *conserti.* V. Barth. Et tertio abbinc nonnulli Barth. : *cultusque* pro *vult.*

Pectoris attritu (v. 271). Melius MB : *P. astrictu.*

Dic, inclyte Phœbe, regentum Nomina (v. 296). Scribendum erat c. Barth. ex melioribus suis et Reg. 1 : *Dic inclyta, Phœbe, reg. N.*

Formidine cauta (v. 324). Multi MSS. : *F. cautus.* Ceterum fragmentum ex Lucani *Iliacis*, quod a Lact. ad h. l. affertur, in quarto versu mancum, integrum exhibetur in cod. Paris. : « Terra dedit cœlo *lucem* naturaque versa, » plane ut conjecerat Lindenbrog., p. 728 ed. Cruc.

Credo, adeo sexum indignantur (v. 334). « Meliores libri *credo equidem, s. i.* disertim scribunt. » Barth.

Dumque chelyn lauro (v. 366 sq.). « Citharœdorum disciplinam expressit : quibus mos finito carmine coronam detractam capiti citharæ subligare. » Lact.

Fidissima Phœbo Nomina (v. 372). Boni codd. multi : *Phœbi.*

Fila colo (v. 380). Scribendum *colu* ex optt. codd., diserte memorante Prisciano, vi, p. 278 ed. Krehl.

Ipse olim in terris (v. 387). Manus Statii in MB : *in terras*, c. gl. : « Devenerat jampridem ipse in terras. »

Igni (v. 407). Fulmini. Quod exprimunt 3 codd. lectione : « minor est Jovis imp. igni. » Unde Wakefield. effecit *ad Lucret.* 1, 1003 : *A. hibernis minor impetus et Jovis i.*

Oleniis manant tot cornibus imbres (v. 423). « Olenium Arcadiæ [immo Olenus Achajæ] oppidum : unde Oleniam capram fuisse volunt, Jovis nutricem. Hæc cum filiis suis inter sidera recepta est : cujus sidus imbriferum dicitur.... Dicit igitur verberum crebritatem assiduos imbres posse superare. » LACT.

Verbera pallidus addit (v. 450). PR : « audet, » quod verum videtur. Præcedentibus vv. plausus intelliguntur, quos edunt spectatores surgentes.

Multaque (v. 459). « Non sine ratione versum hunc omittunt membranæ illæ laudatissimæ. » BARTH. — In Lact. legitur.

Æchion (v. 465). Legendum cum Barthio *Æthion*, ut ex melioribus codd. certe alter Bebotii. Verba Lactantii in cod. Paris. ita scribuntur : Jucunde græco nomini expositionem adjecit, quia Æthion dicitur de colore [vulg. *calore* : cf. H. Steph. *Thes. L. Gr.*, 1, p. 960 Paris.] : unde et Jopbion [vulgo *Hyperion;* Barth. : *Virgilii Æthon*], quamvis alii patermemei [vulgo *potermenii.* Lege *patronymice*] accipiant : utrumque tamen recte. » Αἰθίων, ut non raro ficta a poetis nomina propria, ad patronymicorum formationem factum esse videtur ab αἶθος, τό. Idem nomen hominum infra VII, 757 (cf. X, 734), et ap. Ovid., *Metam.*, v, 146.

Venit in spatia (v. 493). MB : *volat in sp.*

Seu finxit in astu Temporis (v. 496). MB : « seu *finxerat æstu* temp., » urgente tempore, bene opinor. Al. conj. : *actu.*

Seu monstri victor, seu Marte (v. 534). Codd. aliquot, in quib. duo meliorum : *monstris.*

In latus ire manus (v. 544). Lege cum Markl. *ad Silv.*, 1, 2, 82 : *manu.*

Mænaliæ Atalantes (v. 563 sqq.). Permutat, ut multi poetæ et scriptores, Arcadicam Atalantam, matrem Parthenopæi ex Meleagro, cum Schœneide, Hippomenis uxore.

Aperta Lycæi (v. 567). Meliores Barth. : *operta*, et in seq. v. « unus *reprendere* pro *depr.* »

Insignesque humeri (v. 571). Copulam omittunt 1 Behot. et 4 codd. ap. Dorvill. ad *Charit.* p. 161 (297), quod hic probat.

Explorant acuuntque (v. 588). Codd. aliquot, in quibus 2 Regg., bene : *exstimulant;* 2 Behott. : *instimulant.*

Brevemque fugam nec opino fine reponunt (v. 592). I. e. omittunt, gl. « *Nec opino fine.* Quia incerta meta est, imo nulla, quum crebro saltu excurritur. Incertus enim modus currendi est, quum unusquisque saltus habita [an *a linea?* Deest enim *voluntate* in Par. cod.] præludunt, id est currebant cito redeuntes, quod solent cursu se præparantes efficere, ut ipse de equis superius [v. 400] ait : *Pereunt vestigia mille Ante fugam.* » LACT. — Seq. v. multi codd. : *Ut ruit.*

Dictoque manent (v. 631). V. GRONOV. Al. *favent* vel *parent.*

Gaudet contenta (v 645). Verum est quod præbent MB et 2 alii codd. Barth. : « *vadit* cont. » Alterum ex interpr. ortum.

Ab alto (v. 683). MB : *ab astris,* probante Barthio.

Majorque manus speratur in æquo (v. 690). « Id est majore virtute opus esse in longitudinem quam in altitudinem jaculaturo. » LACT. — Post, v. 699, MB : « rogando. »

Virides humeros (v. 714). « Latera montium. » GLOSS. Ut Plinius, *H. N.*, II, 44, ap. Barth. : « Montium... confracta in humeros juga. »

Sic et Alcidæ... jungere cælo (v. 719-721). Non esse hujus loci apparet illos tres versus, quos primus inseruit Gronovius, hæc observans : « Inveni hos tres versus in membranaceo codice, qui olim Bil. Pircheimeri, nunc Arondeliæ comitis est; eos nec nimis affirmabo Statii esse, quia in uno solo codice reperi, nec excludere omnino possum, quia ab ingenio ejus alieni non sunt. »

Immanis cerni, immanisque teneri (v. 731). « Legendum ex MS. [adde Petrens., 2 Behott., Reg. 2] et ed. vetustiss. : *tueri.* Terribilis, inquit, visu aliis videbatur, et revera erat. » GRONOV., *Diatr.*, p. 93. Assentitur Markl. *ad Silv.*, II, 168. Alii codd., in quibus PR : « *timeri* », quod, judice me, nimio præstat.

Nec mea crudelis civili sanguine virtus (v. 737). Debebat esse *non mea.* Sed tu lege ex MB : « *Ne* mea *crudescat* civ. » — Versu seq. nonnulli « animis. » Cf. WEB.

Et brachia finxit Materiam (suadebat amor) (v. 743). Sic hæc durissime distinxerat Gronov. Recte explicat Barthius : ludendi

cum puero causa erat amor; legendumque præcipit ex opt. suo : « .... finxit (Materiam *subdebat* amor.) »

Poscitque alium (v. 748). Poetæ sententiam attigisse videtur glossator Barth. explicans : « vel duos, » nempe alium insuper. — Seq. v. MB : « languida *corda* tument; » alterum tamen recte defendi potest.

Timeat (v. 759). Codd. aliquot : *timeant*, de quo cf. Bernart.

Hebetantque terendo (v. 764). « Atterendo cæstum alterum alteri, ne exstantes clavi aut nodi aut squamæ, vel quæcumque tandem istius modi res, usum brachiorum collisione aliqua impedirent. » Gloss.

Intratque (v. 776). Codd. aliquot boni : *instatque*. Et seq. v. Reg. 1 : « Præceps cumulos agit unda min. »

Ecce diuque minatur (v. 779). MB : « E. *et utrum*que min. »

In vellere (v. 786). « Quia laneos pentadactylos [i. e. chirothecas] habent sub cæstibus, qui eminent supra brachia. » Lact.

Horrendum stridens (v. 790). « Scribendum cum opt. aliisque membranis : « H. *instridens*. » Barth.

Misceat ora cerebro (v. 811). « Omnes meliores libri [etiam 2 Regg.] consensu habent *ossa*. Quam lectionem pridem docti homines recipere debebant. » Barth.

Alpini veluti regina cupressus Verticis (v. 854). « Alpibus undique perreptatis nusquam se iis locis innatam *cupressum* invenisse testatur Julius *Scaliger* in *Poetica*, p. 842. Quid igitur? Unius litteræ mutatio a tanto censore magnum vatem absolvet. Scripsit utique Papinius : « *Albini*... verticis. » Cupressus nullibi crebrior quam in insulæ Cretæ Idæis montibus, quos *Albos* vocabant. Lege Plin., *H. N.*, xvi, 33. » Barth. Verum quis *Albis*, Λευκοῖς, *montibus* tribuat *Albinum verticem?* Ad radices certe Alpium habes cupressus. Paullo post, v. 856, poeticum magis est quod in MB legitur : « *terramque* propinquat. »

Digitorum vincula frangunt (v. 863). Ingeniose Gronov. : *fallunt*.

Fulminei sic dente sues (v. 868). Barth. e vestigiis MB : « F. sic *dentis apri*. »

Indignantem animum (v. 885). Multi codd. cum Regg. : *animam*. Mox v. 888 scribe *circuit*.

Retinebant omina (v. 923) MB : *renuebant*.

Vires auxit Fort. nocendi (v. 937). MB : *duxit*, c. gl. *hausit*, quod ipsum in textu exhibet PR.

Monstratumque nefas : uni (v. 945). Distinguendus hic v. erat cum Marklando *ad Silv.*, II, 6, 3 : « monstratumque (nefas!) uni remeabile bellum. »

IN LIBRUM VII.

Orbe recusso (v. 20). Codd. mediocres : *retuso*.

Crepat aures grandine multa Palla (v. 38). Mirus in hoc vitio recentiorum edd. consensus unanimis, quod etiam Weberus sine nota dimisit. Lege *aurea*, ut antiquiores omnes.

Diraque adspergine latos Mutat agros (v. 70 sq.). MB : *lætos*. Fort. a lectore, ob voc. *mutat*. Lact. : « *Mutat agros*. Sanguine inficit, maculat, variat sive distinguit. »

Ut si quando ruit (v. 86). Melius MB : *redit*. Ante, v. 84, maluit Peyraredus : « iræ Jam levior. »

Nondum arma earinis Omnia (v. 88). PR et Reg. 2 : *quiescunt*, pro *carinis*, ex interpr.

Umbra (v. 97). Melicertæ. Male quidam ap. Lact. : *unda*.

Animumque avertere velis (v. 110). PR : « *animoque* avertere *vires*, » perperam.

An dubitent (v. 126)? « Cur non audeant nos aggredi, adeo diu hic desidentes? » Gloss. — Sequentia autem ironice capienda.

Clypeum ter pectore plausit (v. 134). MB : « *Clypeo* ter *pectora* pl. » 2 alii Barth. : *plangit*.

Exscindisne (v. 155). Cod. Gron. : *Exscindensne*, i. e. exscindesne.

Olim invitum jaculatus nubibus ignem (v. 158). Non dubito veram pronuntiare lectionem quæ est in MB : « Ol. invitum *jaculatum e* nubibus ignem Credimus. »

Ruimus (v. 177). MB : *ruimur*, probante Barth.

Fugiam captivus (v. 181). MB : *capiendus*. Et v. 187 idem *secura* pro *secreta*, e gl., opinor.

Tot mutare animas (v. 206). In alia corpora mittere ex aliis, ut recte Barth.

Te quoque (v. 210). Post hæc aposiopesis.

Suspectior ætas (v. 220). « Dicit de Epigonorum ætate, sobolis horum argivorum ducum, qui sequenti ætate Thebas everterunt et incolas habitatione illa ejecerunt. » GLOSS. Recte : v. Barth.

Nondum hostis circa (v. 240). Aliquot codd. : *contra*.

Sævaque difficiles excludere vulnera (v. 270). « Contra magnum impetum inutiliores causa brevitatis. » GLOSS. et LACT. Vide LIPSIUM, *de Milit. rom.*, p. 384.

Hecatæa... Gargaphye (v. 273 sq.). « Fons Dianæ aut Hecatæ consecratus. » LACT. a Barth. correctus. Quare etiam Nympha Dianæ comes. — In seq. v. exprimit Homeri ποιήενθ' ἀλίαρτον, sed mire PR : *nivea... herba* pro *nimia*, ut ad certam aliquam herbam referatur.

Arborei... sinus (v. 277). « Sinuosi cortices igni obturati. » GLOSS.

Felix Olmie (v. 284). Fluvius Musis sacer, ut Permessus. Nomen restituit Barthius, quum in codd. plurimis sit *Hormius*, in aliis similes corruptiones. Verum servavit etiam cod. Paris. Lactantii, *Olmium*, quum in impressis sit *Hormium*.

Interfata docenti (v. 290). « Claris litteris MB et 2 alii referunt *loquentem*, quod omnino Papinianum est. » BARTH. Reg. 1 et 2 al. : « loquenti. »

Lapithonia nympha Dircetis (v. 298). MB et 2 Regg. : *Lapithaona*, quod pro patris *Alatrei* [ita enim scribendum, non Alathrei] nomine habuit Gronovius. Hoc si verum est, contradixit sibi Statius, qui XI, v. 32 coll. 35, eumdem *Eurymedonta* vocat. Videtur igitur una nympharum Dirces fontis appellata fuisse Lapithonia.

Juvat et ventura senectus (v. 304). « Uno tempore senescentium patris et filii. » LACT. Recte. *Juvat* est pro juvabit, *et* pro etiam. Hic filius patrem alio modo juvabit ac filii vulgo suos patres : vel senex eum amplexabitur ut æquævum amicum. Qua explicatione eluduntur, opinor, conjecturæ Barthii.

Pectoraque (v. 314). Melius multi codd. : « *corpora*que. »

Abruptis ... Pontibus (v. 315 sq.). 2 codd. Lind. : *fontibus*, quod v. *exit* suadere videtur, et sinceram esse lectionem judicat Wakef. ad Soph. *Trach.*, 852, eferens *ruptos fontes* ap. Virg., *Georg.*, III, 428, Senec., *Herc. OEt.*, 591. Repetit hæc ad *Lucret.*, I, 286, ubi *abreptis* malit.

Mide (v. 331). Longa hic penultima, quum apud Græcos brevis

ubique habeatur; nec forma justa. Codd. aliquot : *Midee*, quo et aliorum corruptiones ducunt. Scribendum *Midea*. V. ad IV, 48.

Qua noster abit (v. 334). « Qua ex Bœotiæ parte recedit. » GLOSS.

Pisces (v. 337). Docte Gronov. *Obss.*, p. 142 conj. *pristes* ex Virg., *Æneid.*, x, 210 sq.

Coryciumque nemus (v. 348). « Quidam *Ogygium* legunt. » LACT. Male.

Immixtas... lauros (v. 351). MB : *intextas*. — Seq. v. Peyraredus correxit : « vel *queis*... laxavit pharetras, » i. e. in quas, de Niobes prole. Vide LACT.

Clonium (v. 369). Restituit hoc Gronov. ex vestigiis librorum varie corruptorum. Optimus ejus clare : *chromin*. V. ad v. 711.

Sic fatus, et (v. 390). « Legendum *fatur, et*, ex optimis libris. » BARTH. Sed vulgatum melius et plane Statianum. — Paullo post 2 ejus : « medio quas *corpore* sistat, » a manu, opinor, critici alicujus.

Ferunt diros monitus (v. 404). Wakef., *Silv. crit.*, vol. v, p. 108 : *serunt*. Conf. ad VIII, 26.

Confusum (v. 419). « Mœstificatum, contristatum. » GLOSS.

Animos... dedit (v. 427 sq.). Recte de « incrementis » ex pluvia vel nive in montium cervicibus soluta intellexit Lact. V. MARKL. *ad Silv.*, v, 3, 171, qui pro *nubes* malit *tabes*, quod non necessarium; sed poeta dignius quod idem proponit, *numinis* pro *fluminis*.

Fecitque vadum (v. 439). Id est transmeabile exemplo suo ostendit flumen. Minus coacte MB et alius : « fecitque *viam*. »

Loco... natura favebat (v. 447). MB : *loci*.

Suprema parantem (v. 453). Languide. Verum procul dubio quod conjectura invenit Bernartius et confirmavit MB : « supr. *paventem*. »

Rumor ubique altus, pluresque (v. 457). Quid hic *rumor altus?* Gronov. et Nic. Heinsius : *alius*. Sed recipiendum erat quod jam Barthius verum pronunciavit : « *alios* pluresque, » uti scribunt MB et PR.

Hei quis (v. 490). Codd. quidam « *ei* q., » al. « *et* q., » ad id ducentes quod clare legitur in Put. : *ecquis*, vere, opinor.

Œdipode (v. 513). Recte Weberus : « Corrigendum videtur *OEdipoda* ex Senecæ *OEdip.*, 943. »

Excuso furores (v. 515). PR : *exosa*.

Nunc verto pudorem (v. 519). « Constanter in optt. libris legitur : « *non* verto. » Nec sensu non meliore. Tantum enim pietati Argivorum tribuit, ut ultro in sententiam suam concessuros sibi spondeat... Nota rhetoricis præceptionibus figura, qua non facturos nos dicimus quæ eum dicto facimus. Et seqq. juvant propositam emendationem. Parcere enim, ait, verbis adversns vos possunt, qui utique in pari mecum fortuna paria sentitis. » Barth.

Non vetat (v. 538). MB : « *vix* vetat. »

Currus (v. 566). Pro bestiis currui junctis, ut Virg., *Georg.*, III, 90 :

. . . . Magni currus Achilli.

Cornipedum, visa donec (v. 590). MB : « Cornipedum *visu* donec, » probante Barth.

Nunc saltem differre nefas (v. 613)? Sic omnes edd. Sed delenda interrogationis nota, hoc sensu : Nunc sperate pacem et fidem, nunc (sperate), ut Eteocles vel Thebani saltem differant nefas!

Conflixere globis (v. 622). MB et alius : « confluxere. »

Aperta (vento exposita) *cacumina gestat* (v. 626). MB : *portat*. « Præfero ut Virgilianum [?] » Barth.

Tyrrhenos... tumultus (v. 631). « Tubarum cantus. » Lact.

Emansisse (v. 650). Emanere et emansores proprie dicuntur milites, qui diu extra castra vagantur, eo redituri; v. cit. a Barth. Modestinum *de Re mil.*, c. III.

Pampineo subnectitur instita pilo (v. 654). Difficultatem creat *pampineum pilum*, i. e. thyrsus, institæ subnexum. Sed Barthius optimos suos et alios codd. habere testatur *filo*, cum gl. « pampinis in funem sive filnm contortis. » Quod verum.

Jaculoque superbum (v. 711). MB : *potentem*. — Seq. v. Reg. 1 *Clonin* pro *Chromin*.

Viso præsens minor augure sanguis (v. 726). « Id est, cupiens cum Amphiarao confligere, ceteros quasi ignavos contemnebat occidere. » Lact.

Hersen (v. 737). MB : *Arsen*. 2 al. Barth. : *Harphen*.

Aliagmona (v. 739). Scribe *Haliagm*. MB : *Halycaona*.

Infestos... jugales (v. 743). Cur quæso *infesti*? Recte Barthius :

« Omnino scribendum cum nostris, Lindenbrogii [Dan.], Behotii libris : *insessos.* »

Arma virosque (v. 746). Quid hic arma? Scribendum Barthio auctore, cum melioribus libris, *arva.* — Secundo abhinc versu MB et glossator : « exhausto turbine fessus. »

Menalas (v. 755). « Optimi quique [et Barthiani et Lind. omnes cum 2 Regg.] præbent *Menaleus*, quo nomine utitur Ovidius, *Metam.*, v, 128; xii, 306. Sic et is vocatus, a quo in Eubœa Μεναλεὶς Eretria. » Gron.

Populis (v. 775). Perperam probat Bentleius ad Horat. *Epist.*, i, 6, 59, lectionem eod. e Coll. Emmanuel. : *campis*. Cf. sup., iv, 482, et viii, 15, ubi Lact. : « *Elysii* pro his qui in Elysio habitant. »

Quum jam damnata (v. 792 sq.). « Quia navitæ quum stellam Helenæ viderunt (quæ Urania dicitur : cujus tanta vis est incendii, ut malum et navis ima perfundat, ut, etiamsi æs fuerit, hoc calore solvatur) : ergo si hæc stella navi insederit, sciunt [*sciuient* eod. Par.] se navitæ sine dubio perituros; econtra Castorum sidera sunt navigantibus salutaria. » Lact. e cod. emend. V. Plin., *H. N.*, ii, 37, c. interpp., et alia ap. Barth.

Hortanturque gradus (v. 798). In MB fuit : *Obfirmant pedem*, post erasum.

IN LIBRUM VIII.

Inferiore barathro (v. 15). Multi codd. : « *ulteriore* barathro. »

Fata ferunt animas (v. 26). Quocumque te vertas, non poteris conciliare hæc cum seqq. : *et eodem pollice damnant.* Sed Barthii omnes et ceterorum MSS. pars major cum Lact. (v. ad v. 92) : « Fata *serunt* animas, » e. bona nota glossatoris : « id est emittunt ad habitanda per orbem corpora; » addit de sqq. Barth. : « et eodem ordine [sive potius decreto] corporibus rursus expellunt. » Nota sunt *pollicis* indicia in pugnis gladiatorum.

Vincit opus (v. 27). Majus est pro uno Plutone; fatigat eum advenientium multitudo : quare adjutores ei additi. Ad Pareas cum Lactantio referre noli.

Otia mœsta (v. 44). MB : *mœstum*, perperam prælatum a Barthio. — V. seq. nonnulli codd. : « implacitam, » quod fort. verum.

Pandam omnia regna (v. 46). Id est pervia faciam, removens quod est inter supera et infera discrimen. MB : « intima, » quæ

Barthio judice ipsius Papinii scriptio. Itidem Tartarum solum hic requirens Markl. conjecit (*ad Silv.*, IV, I, 14) : *horrida* (ex *orrida*) *regna*, ut I, 294, *horrifera*, vel saltem, ait, *invia regna*.

Me quoque (v. 60). Sc. pæne flexum Orphei cantu. *Melior* erat, vicit.

Nutabat tellus (v. 82). « MB : *adnutat :* quod Papinianum omnino existimo ; nec deterrere debet voculæ *ad* repetitio. » BARTH.

At tibi (Amphiarae) *quos, inquit, manes* (v. 84)? I. e. quales te decebunt manes? felix an infelix inter manes conditio? Æquo ulterius processerunt Lact. et Servius ad Virg. *Æn.*, VI, 743, quem l. cit. Lact., *Quisque suos patimur manes*, « pœnas » et « supplicia » explicantes. Sed Servius se corrigit.

Interceptus (v. 87). Hoc sic scribi non potuisse vidit Barthius, et corrigit *indecerptus* ex librorum suorum lectione *indeceptus :* quam ipsam veram esse existimo, quia Amphiaraus etiam, ut Mopsus, *nulla deceptus alite*, supr. II, 693. Est igitur certi augurii honos.

At mihi (v. 92 sq.). « Ordo talis est : cunctis finitor rerum putaris : mihi vero etiam sator. Nam quum Plutoni constet terram consecratam, dicit omnia membra resolvi et de terra cuncta procreari : juste ergo creator dicitur, a quo universa gignuntur. At [ita cod. Paris, non *ast*, quod editores et Guietum in errorem induxit] ego, quia vates fui, noram vitæ te esse creatorem, ex eo quod animas iterum mittis in corpora; ut Virgilius [*Æn.*, VI, 751] :

. . . . Et incipient in corpora velle reverti,

et idem supra [v. 26] : *fata serunt* [ita cod. Par., non *ferunt*, ut edd.] *animas.* » LACT. Addit Bernartius Varronis locum : « Diespiter dicitur infimus aer, qui est conjunctus terræ, ubi omnia oriuntur, ubi aboriuntur. »

Nam tibi præsagi quisnam (v. 118). Auctore Barthio scribe ex MB et aliis libris (et ex Lact.) : « præsagi quis *jam.* »

Atque avidæ (v. 132). MB : *utque;* « perpulchre, inquit Barth., velut nondum satiatæ, sed plures deglutire cupientis.»

Cum voce tetendit (v. 146). Sic aliqnot codd. non mali cum 2 Regg. et Lact. Sed ceteri melius, ut videtur, *tetendi.* — Paullo post, v. 148, Gronov. prohabiliter conj. : « fumantemque *lacum*, » i. e. hiatum.

Quæ tibi (v. 162). « Admirative, » inquit Lact. : παρέλκοντος, voluit, τοῦ *tibi*. Ceterum MB : « Tunc *ibi* quæ facies, » probante Barth.

Et efflantes (v. 168). « Exspirantes animam plagas insuere. Metaphoram a medicis traxit, qui solent letalia vulnere suturis annectere. » Laet.

Et per tentoria sermo (v. 172). Optime MB : « *it* per. »

Aut cæsis... in extis (v. 178). Iterum vere idem : « aut *cæcis*. »

Præscieras; et quanta (v. 183). Codd. Barth. : « *proh* quanta. »

Tunc etiam (v. 187). Scribendum ex eod. MB : « *Nunc* etiam. »

Altaque erumpere terra (v. 190). MB et alii non pauci cum Lact. MS. Paris. : *aliaque*; MB insuper *evadere*, e gl.

Æra sonant (v. 221). Wakef. *ad Lucret.*, II, 618, *tonant*, ob repetitum vocab. *sonum* in seq. v.

In pectore certant (v. 226). Sic eodd. Gronovii, quem v. ad h. l. Ante eum legebatur « in *tempore*. »

Nullisque deest sua fabula mensis (v. 236). Sic pauci codd., neque optimi; sed teste Gronov. ad II, 551 : « Meliores plurimi *Nullis deest*, » qua mensura Statius utitur alibi. Sine dubio vere. In aliis codd. *jam* additum, in al., *quin*, male sedularum manuum indicia manifesta, utcumque judicet Weberus.

Fors prospera belli (v. 250). Minus bene aliquot codd. e. edd. vett. : *sors*.

Tenui... corde (v. 261). « Subtili animi intentione. » Gloss.

Sumere tunc arcus (v. 291). Insigne regum Parthicorum; v. Bernart., p. 369.

Mutatisque vices (v. 307). Sc. alimentorum, glandibus cibos mitiores substituendo. Sic Gronov. e suis codd. restituit. Ante eum : *viros*. MB : *cibos*.

Qua licet ire via (v. 327). Scribe ex MB : « qua *decet*. »

Celsas Homoloidas o. *Hæmon* (v. 354). Recte Barthius : « Omnino scribendum cum optimis libris : « *Celsus* H. » Seq. versu iidem aliique libri « *celsæ* fudere Dryanta Electræ. » Utrumque optime. »

Septemque patentibus arvis (v. 360). Alienum ab h. l. est, quod Barthius ad intelligendam vocem *arvis* affert, Ovidium *valles* vocare ostia Nili ob latitudinem. Legendum erat cum Gronovio : *alveis*.

Thiodamanta sequuntur (v. 365). MB : *loquuntur*. Ante ad *subitum* Lact. : « inopinanter illis præpositum. »

Nigroque viros invitat hiatu (v. 378). Corrigit Wakefield. ad Eur. *Alc.*, 855 : « *investit amictu* (codd. quidam, *amictu*), » coll. III, 416, de nocte, « nigroque *polos involvit amictu.* »

Angue notat (v. 381). Barthio et Markl. *ad Silv.*, II, I, 138, auctoribus lege ex MB : « *ungue* notat. »

Animusque (v. 388). Speciosa est Barthii conjectura : « Animisque u. th. anhelis conatur (ira). » Animus agitationis vehementia ipsos thoracas impellit et perrumpere minatur.

Corpora ceu (v. 392). MB : « C. ceu mixti dominorum irasque sequentum Ind. »

Suspiria firmant (v. 400). Nescio qua causa recentiores hanc lectionem receperint, unde, si ullam, nonnisi durissimam extorqueas sententiam. Lact., MB et plurimi al. libri cum Reg. I et edd. vett. : « Suspiria *fumant*, » quod verum.

Non una morte (v. 418). « Quia et ferro perimant et veneno. » Lact. MB et 2 Behott. : « *una in* m. »

Progrediens (v. 444). MB et ceteri Barth. : *prægrediens*.

Guttur... cruorem (v. 447). Hunc versum ex uno codice Guil. Canteri receptum merito dudum damnavit Barth. ejiciendumque monuit. Similes lusus versificatorum e codd. Parisinis edidi in *Epistola ad Beckium*, in ejus diss. *de Oros.*, Erfurti, 1833 : quorum duos occupatos vidi a Georg. Fabricio, *Antiquitatum* libri III, Basil., 1549, p. 164 sq., et a Ferret., *Mus. lapidar.*, p. 121 (s. Donat., *suppl. Murat.*, p. 433, 4). Cf. IX, 764 sqq.

Uter arva (v. 463 sq.). Recte Weberus restitnit veterum aliquot edd. distinctionem : « ... tollat Altius, aut superet pontes (altius) »

Magno quem cominus ictu (v. 469). 3 codd. : *actu*.

Igne (v. 474). Sic distingue : « Igne tuo, Th., rogum (concedimus) arde. »

Vagus... sanguis (v. 481 sq.). « Cædes promiscua. » Gloss.

Duris famulus quum (v. 512). Recte MB : « famulus duris. »

Sentit (v. 520). MB : *sensit;* et *rotans*, pro *rotat*.

In latus iras Frangit (v. 535). « Obliquo secessu vitat persequentem. » Gloss.

Gaurano de monte (v. 546). « Gaurus mons Campaniæ, ulmis vitibusque contextus. » Lact.

Coræbus (v. 549). Codd. non pauci : *Corymbus*. Et v. seq. *positis* (dispositis) pro *inspectis... astris.*

Cupit ille tamen (v. 552). MB : « *ire* tamen. »

Tyrii juvenis (v. 556 sq.). « Licet Cyrrhæ habitaret, educatus tamen erat Thebis, regiæ videlicet puellæ sponsus. » GLOSS. — Paullo post legendum *aversatus* pro *advers.*, etiamsi nulli codd. haberent; sed est in multis et in vett. edd. Mireris alterum ad hodiernum diem in edd. ferri.

Ac primum faciles grassatus (v. 571). Lege ex MB : « primum *in* faciles. »

Infrendentem aliis aliosque sequentem (v. 580). Bene Gloss. : « Hos insequentem, qui propiores erant, aliis infrendentem, qui longinquiores et quos attingere non poterat. »

Varias m. sermone querelas (v. 610). Melius MB et alii : *vario.*

Miseri cunctatio voti (v. 614). MB : *misti*, vere; v. Barth.

Et truncum (v. 620). Rejiciendum duco quod conjecit Markl. *ad Silv.* v, 1, 245 : « *It* tr. et fl. murmur : Verba putant. »

Tractarem sensu (v. 627). « Cogitatione admitterem. » BARTH. Sed vera videtur scriptura in MB reperta : « tractarem, *sensi et* (p. heu!) connubia vidi. »

Declinare genas (v. 654). « Claudere oculos. » GLOSS. Et *genæ* itidem pro palpebris supra v. 436, et apud Ennium :

Pandite, sulti', genas et corde relinquite somnum.

— Seq. v. edd. vett. et codicum unus alterve : *in vulnera fudit*, temere.

Contentum abiisse Mycenas (v. 671). Non *contentum* illa cæde quinquaginta Thebanorum, sed omnino gestis suis lætum, ut XI, 28 :

. . . . Ut quum Massyla per arva
Armenti reges magno leo fregit hiatu,
Et contentus abit.

Ubi ingens (v. 689). Bene major numerus codd. meliorque : « *Ibi* ingens, » ante quæ verba plene distinguendum.

Arcet ab apprenso (v. 693). MB et al. : *impresso*.

Tritonia vellit (v. 704). 2 codd. : *pellit*, probante Barth.

Ad prœlia Martis (v. 733). Perperam præfertur lectio vett. edd., et aliquot eodd. : « ad *præmia* Martis. »

IN LIBRUM IX.

Retro torsisse (v. 7). Reg. 1 : « *alia* tors. » Voluit *alio*.

Exsatiavimus (v. 14). Multi eodd. : *exsaturavimus*, pejus.

Claraque (v. 21). MB : *clarique*. Put. *laude* pro *luce*. — Paullo post multi eodd. : « fugam mirantur. »

Membra simul (v. 41). « 2 meliores libri nostri M. *solo*. » BARTH.

Assistunt socii (v. 45). MB et al. eum 2 Regg. : *absistunt*.

Rependi (v. 50). Nonnulli eodd. : *rependo*, præferente Barth.

Quanam hoc ego morte piabo (v. 60)? « Ineptiunt libri in quibus est *hoc ego*. [Legit recte « *hunc* ego, » quod est in multis.] Nam videri vult sese interemisse Tydeum et se pro ejus homicida gerit. In opt. eadem sententia clare legitur : *velut a me interfectum*. » BARTH.

Qualis et ecce jaces (v. 69)? Lege ex MB : « Qualis *at* e. »

Letique animosa voluntas (v. 80). « Longe elegantius quod optimæ aliæque membranæ habent, *voluptas*. » BARTH.

Elicit hastam (v. 95). MB : *ejicit*, probantibus Bernart. et Barth.

Ne non mœr. (v. 99). Barthius e vestigiis MB et aliorum eruit : « *Vere* (vel *vero*) mœr. » Glossa : « in veritate lacrymandus. »

Obversus cunctis profert (v. 112). Heinsius *ad Sil. It.*, IV, 144 : « *cuneis* pr. »

Corpus amat (x. 114). « Dicit cadaver Tydei summa cura custoditum ab Hippomedonte. » GLOSS. Quidam eodd. : *adit*. Deinde ad *primum fœda* Lact. : « in primo enim partu major est affectio fœtus. »

Turba subit (v. 123). MB, al. : *Turma*, quod verum videtur.

Retexens (v. 148). Multi eodd. : *recensens*, quod immerito defendit Gron. — Seq. v. MB : « subit *incita* campos, » fort. vere, etiam ob repetitionem versu 152 : *impius ignis*. In quo v. idem *Hylam* pro *Halyn*.

Is nobis metus (v. 159). MB : *vobis*. Et v. 167 : *an vilior*, pro *et vilior*.

Et Tyrii (v. 177). « Melius optimus et alii libri : *At* Tyrii. » BARTH.

Culmine (v. 194). Sc. templi, vel ædium pastoralium. V. BARTH.

Gaudentemque jubam (v. 214). MB : « *undantem*que jubam. »

Astyagen (v. 253). MB : *Astaciden.*

Et a fluvio (v. 258). Bene MB : « e fluvio. » — Idem ante : *utrumque tenet.*

Puer Agrius (v. 266). 2 Behott. : *Argiphus.* — Paullo post MB : *conamine victo.*

Sagen... mersit (v. 269). MB : *Tagen... mergit.* — Idem altero abhinc versu : *Des. ripa fratrem erepturus Ag.*

Chaletum (v. 276). MB : *Calerum;* Reg. 1 : *Capetum.* — Seq. v. *Nodato gurgite.* « Quia astringit vertigo fluminis natantes, et non dat spatium evadendi. » LACT.

Concita tractu gurgitis (v. 282). « Apage segniorem quam pro re vocem et scribe cum opt. : « concita *raptu.* » BARTH.

Thebanumque Lichan (v. 291). Sic sane codd. aliquot; sed plures, inter quos MB, *Thebæum :* unde alii librarii fecerunt *Phœbeum.* Forma igitur *Thebæus* quia uti non videtur Statius, Gronovius probabiliter finxit *Thisbæum*, coll. 768.

Non deceptura parentes (v. 295). « Id est in unius vultu desinant parentes ex similitudine filiorum errare. » LACT.

Solvit (v. 301). Petrens., Reg. 1 : *solvet.*

Elysias... sorores (v. 323). « Pareas in Elysiis campis dominantes. Intelligit mortem et ad Elysios campos [aditum] esse in potestate Parcarum. » GLOSS.

Pariterque revertitur amnis (v. 327). « Omnino legendum *amni :* id est cum ipso flumine celeritate vertitur et revertitur. » BARTH. *Anthedonius hospes*, Glaucus.

Nec discolor (v. 338). MB : « *Jam* discolor. » Sed illud verum, ut recte judicat Weberus.

Misero (v. 378). MB : *miseræ.* Et v. 380 idem *Reppulit* pro *rettulit.*

Sæve, veni (v. 398). MB et alius : *Sere.* — *Non hic solum accensure nepotem.* « Habebis causam aliam lacrymarum propter Hypseum funere [MS. Lind. : « funereum. » An *fratris* vel *fraternum?* coll. v. 449] filium, quem postea Capaneus occisurus est. » LACT. emend. e cod. Paris. Rectiora hæc quam quæ glossographus.

Melior annus (v. 406). Sic optimi quique codd. Prius *amnis*. Sed *annus* dicitur pro *annona;* v. Gronov. *Diatr.*, p. 157 sq.

Falsa nunc (v. 423 sqq.). Tangit fabulas Antiopes, Alcmenes, Semeles.

Carpit putres (v. 467). MB : « carpit*que* putres, » quod est plane Statianum.

Saxa natant (v. 474). Optimi duo Barthii et Reg. I : « saxa *tenent* » (gradus, quod est subjectum).

Trieterida (v. 480). Vere opinor MB et al. Barthii cum I Behot. : *trieterica*. Cf. Probus ad Virg., *Georg.*, III, 37, et not. *ad Achill.*, I, 595.

Nec ultra Passurum... vallavit (v. 500). Mihi cum Barthio vera scriptura superesse videtur in MB : « ripamque, nec ultra *Passa virum...* vallavit. » Alii prætulerunt lectionem codicis Palatini ap. Gronov. *Diatr.*, p. 399 : *Prensurum :* « id est et vallavit non ultra prensurum; alluditur enim quod præcessit : *hujus opem unca arripuit dextra.* » Sed aliquid majus exspectatur, ut, non ultra pugnaturum, non ultra territurum hostes.

Vorticibusque cavis sedit (v. 503). Nihili hic est *que*. Omnino legendum cum MB : « vorticibus *recavis* (retrorsum cavis) sedit »

Busta dabas (v. 518). Bene Nic. Heinsius et Markl. *ad Silv.*, III, 2, 142, restituerunt « *Justa* dabas. » Sexcenties hæc inter se permutata in codd. Statii. Ad seqq. glossator : « morem Athemensium tangit, qui hostium cadavera non negabant sepulturæ, instituente Theseo. » In hac re vertuntur *Supplices* Euripidis.

Sederunt (v. 521). MB : *ceciderunt*, quæ explicatio est.

Infestis (v. 525). Non absimile vero videtur *insessis*, quod conjecit Nic. Heinsius, *Adverss.* IV, 3, p. 583.

Aera laxat (v. 534). « Nudat sive liberum facit, quem ante obtexerant rami. » Lact.

Ærea terga Loricæ (v. 552). Non necessarium quod ex margine cod. Arundeliani reposuit Gronovius : « Ærea *texta* l. »

Vulnera (v. 567). Markl. *ad Silv.*, V, I, 18 : *funera*. Post *Tegeatis ephebi mater* est Parthenopæi Atalanta.

Effigiesque suas (v. 582). « Quas ipsa chlamydi filii intexuerat. » Barth. Vide supra nott. ad IV, 175, et VI, 79. *Simulacra nota* de signis armorum insculptis intelligit Welckerus, in *Notit. lit.* citatus, p. 145, not. 96. — Post, v. 584, MB : *totoque exegit pect.*, sed vulg. habes etiam apud Lact.

Planctu... inani (v. 599). Ut in somnio. Seqq. explicat Gloss. : « Somnum oculi evigilantes abruperunt. »

Animumque innupta (v. 616). MB et alii boni : « *animo*que. »

Tela puer (v. 621). Pulchrum hic asyndeton, quod removeri non debebat a Markl. *ad Silv.*, III, 1, 160, corrigendo « tela*que per lacrymas.* » In Reg. 1 omittitur hic versus.

Labdacidas (v. 650). Scribendum cum Barth. et Gron. ex optimis codd., etiam Regg. et Lact., *Labdacias*.

Colla sedent (v. 687). Lactantius conjunxit *colla sedent nodis*, explicans « plena sunt musculis. » Sed melius vulgatum; capio autem pro demissa sunt, ut in equis currentibus. Cui contraria non est sequentium expositio ap. Lact. : « pexa et collecta juba in cervice equi sedebat ornata. » Nisi præferas Barthii explicationem : juba equini colli nodis implicata implexaque (sedit), ne posset cursu erigi et hinc inde fluctuare. Ad seqq. bene comparant editores Parisini Calpurn. *Ecl.* VI, 43 :

> . . . . Rutiloque monilia torque
> Extrema cervice natant : ubi pendulus apri
> Dens sedet et nivea distinguit pectora luna.

Juvat aurea morsu (v. 694). Vera lectio codicum quos novimus; ignotus Schotti in *Obss. Hum.*, II, 29, et Pirckhemerianus Gronovii : « *ligat* aur., » ex int. — In versibus post 696 infinitivi pendent ab *hilaris* in v. 698. *Catenæ* autem sunt illæ « quæ a parte galeæ descendentes ab ictu colla sedentis defendunt. »

GLOSS.

Radiisque micantes (v. 701). Nonnulli libri, in quibus MB, 1 Bebot., Cantab., 2 Regg. : *trementes*. — Seq. v. MB : « Dulce nitent oculi, et, quam dolet, » utrumque pejus.

Properasti ad prœlia (v. 715). Reg. 1 : « *in* prœlia. »

Vix tutæ sine matre viæ (v. 720). MB : « *cum* matre, » fort. vere.

Coryton telis (v. 730). « *Corytos* theca arcus solius dicitur, sicut *pharetra* sagittarum, et *sagma* scuti; nunc vero [*ergo* cod. Par.] *coryton* pro pharetra posuit. » LACT. — Idem ante in v. 724 in MS. Paris. *ululata*, non *ululanda*, ut edd. — Seq. v. Reg. 1 et al., in quibus sine dubio meliores Barthii : *decidit*, pro *effugit* : et verum judico. Agnoscitur etiam a scholiastis Barthii.

Sævius Eurytion (v. 749). Lact. : « Subintellige turbatus est aut periit, » ex v. 745. MB : « *Sævit in* Eur. » Alii codd. : « *Sævuit* Eur. » In extremo versu Reg. 1 : *orbe sinistro*, et in seq. ambo Regii : *callida terg.* pro *aspera*. Atque ita legit Lact., explicans : « Insidiose facta, » sc. ob tres uncos, impedientes ne extrahatur.

Sociosque hostesque (v. 757). Bene MB et Reg. 1 : « *hostem*que. » — Deinde versus 760 deest in MB aliisque bonis libris et 2 Regg. « Sed si nothum dicamus, certe similis argumenti alius excidisse putandus est. » Web.

Lamum (v. 764), et *Lamus* (766). Codd. aliquot : *Lanum*... *Lanus*.

Non excipietis (v. 769). « Omnino scripsit Papinius, ut est in opt. aliisque a bonitate ei proximis codd. : « non *recipietis*. » Barth. — Seq. v. Reg. 1 : *sine numine*, pro *vulnere*.

Multum meritos (v. 780). Male MB, al. boni : « m. *miseros*. » Meruerunt eo orbari parentes, quod tantæ eum et ferocitatis et temeritatis genuerant.

Hunc contra (v. 788). Codd. aliquot Barthii *hunc* omittunt. — Seq. v. Reg. 1 : « ille quierat, *et* infit. »

Turpique manu j. hastam (v. 796). MB : « *turpesque* m. j. *hastas*, » quod magis decet juvenis iram : immo necessarium est vel hoc vel Jortini *turpemque*, de thyrso.

Vestri feriunt c. t. patres (v. 800). Multi codd. ex optimis : « *vestræ... matres* : » quod si primitus fuisset scriptum, nemo sustineret mutare. Immo *patres* hic majore eum injuria inferuntur.

Hujus tum vultum Dea dissimulata (v. 811). Legendum vel ex MB et aliis a Barth. : « tum *in* vultum, » vel ex Dan. et Reg. 1, ut conjecerat Gronov., *vultu*.

Limine (v. 819). Markl. *ad Silv.*, IV, 3, 137 : *culmine*, quod non necessarium.

Quid faciat contra? premit (v. 838). Recipienda erat suasu Barthii distinctio meliorum codicum : « Quid faciat? contra premit. »

Devicta (v. 840). Scribe ex MB et multis meliorum libris cum Reg. 1 : « evicta, » de quo v. Gronov.

Comitesque odisse Dianæ (v. 843). Supplent ad hæc ex superioribus : auctor Orion. Quod fieri non posse apparet. Recte Barthius ita distinguit : « Comitesque odisse Dianæ Inde furit. Primum hic turbatos, » etc.

Fugiunt, Pheneique phalanges (v. 847.) Vox *fugiunt* non exstat in eodd. Barthianis, excepto MB, neque Gronovii « sinceriori-bus », neque in Dan., Taur., Reg. 1. Petrens. : *pereunt.* Deinde multi codd. pro *Pheneique* exhibent *Telephææque :* unde Gronovins effecit : « Æpitiique duces, *Thelpusææque* phalanges, » a Thelpusa, urbe et agro in Arcadia. Ad quam conjecturam propius accedit lectio Barthianorum, *Thelpheleæque* (nam *Thefph.* vitium typogr.); ac plane confirmatur Regio 1, *Delphusiaque* exhibenti. In seq. v. *illum*, Dryanta, *fidit* Parthenopæus.

Surdos (v. 864). Non obsequentes. Ut Virgilius :

Neque audit currus habenas.

Qua tegmina (v. 872). MB : « *quo* t., » unde Barth. conj. *quod*, uti legitur in 1 Behot. et Reg. 1. Sequentis versus cum Barthio ita mutanda distinctio : « Intrarat, facilemque cutem. Subit altera. »

Causæque patebant (v. 876). « A Diana intelligitur Dryas occisus, ut ipsa superius [v. 667] promiserat dicens :

. . . . Et nostris fas sit sævire sagittis. »

LACT.

Invita capessens Arma puer rapui (v. 891 sqq.). Quid est *arma capessens rapui?* MSS. omnes, vett. aliquot edd. et Lact. : *capesse*, non *capessens*. Sic autem in antiqnissimis pro more scriptum fuisse puto pro *capessi :* ut sit arma rapui quæ capessi nolebant, quæ prehendere non debebam, arma bellica pro venatoriis. Melius eerte hoe quam probata recentioribus Gronoviana distinctio : « Merui, genitrix. Pœnas invita eapesse. Arma, etc., » cum hac expl. : « Resuscita igitur iram tuam, ut patientius doleas, et cogita.... te ipsam, licet invitam, et graviores, justas tamen, de me pœnas expetivisse ob contumaciam et temeritatem. Hoc velut ultionis solatio luctum mitiga. » Vides quam multa poetæ intulerit, id quod jure aliquoties egregio viro exprobravit Marklandus. Ceterum Lactantius a partibus Gronovii stare videtur, ita legendus e cod. Paris. : « *Dic merui.* Dic meæ matri ex mea persona : merui occidi, quia te revocantem me ab intentione belli non sum secutus, et merito pœnas dedi. *Capesse.* Quia te contempsi; aut orbitatis, quia filio privaris. » Aliter hæc correxerat

Barthius. In Statio sequente versu ejecto conjecit : *invisa* [sc. tibi bella, ex seq.] *capessi* (capessivi), « Nec tibi s. s. i. bella p. »

Vel ingratæ (v. 907). MB : « *nec* ingr., » perperam.

IN LIBRUM X.

Ismenos raptis (v. 27). MB et pauci al. : *rapti.*

Juvat exhaustos (v. 36 sqq.). Recte Markl. *ad Silv.*, II, 3, 33, conjecit *erant* et distinctionem mutavit, quam tamen ita potius constituerim : « Juvat exh. iter. labores. Sicut *erant* (pulvis..... adhuc) vertere. » Ad postrema gloss. : « in campum, unde redierant. »

Torquet (v. 45). « Optimi libri habent *torret.* » Barth.

In limine (v. 48). MB : « in *pariete*, » trisyllabe. *Limine* fort. ortum ex dittographia sequentis versus. Ibi enim Barthiani omnes, si quid tribuendum ipsius silentio, conspirant cum edd. vett. : « in limine templi. » Quod est etiam in Lindenbr. aliquot. *Margine* in Gronovianis, quem vide.

Flammis (v. 55). « Liber opt. aliique nostri constanter vel *famis* vel *fumis* habent. Hoc Papinianum esse puto, ut odores pretiosos notet. » Barth.

Furtis offensa mariti (v. 64). MB : *marito*, prob. Barth. « Junonem puellam illi velamento intexuerant, ut recordaretur pudoris sui et eo magis irasceretur Thebanis, ubi erant olim Jovis pellices. » Gloss. — Deinde v. 66 recte MB et al. Barth. : *induerunt.*

Stat super occiduæ (v. 84). MB : « stat *juxta* occ. » Postea *Æthiopas* dicit hesperios vel occidentales, notos jam ex Homero. Cf. ad seqq. Ovidianam descriptionem in libro XI *Metamorph.*

Licet omnia clament (v. 94). Obsequendum hic erat codicum magno consensui, *horrida* exhibentium.

Mille... imago (v. 100-105). Desunt hi quinque versus in aliquot codicibus, sed iis, quantum sciri potest, recentioribus, uno excepto MB. Quomodo cum Voluptate, Labore, Baccho, etc., junctus cogitari debeat Somnus deus, egregia nota exposuit Gronov. ipsosque versus et Statio et huic loco vindicavit. Idem tamen quod v. 104 *interius tectum in penetralibus altis* tuetur pro

tecti, quod est in codice Put., unde hos vv. produxit Lindenbrog., non recte fecisse videtur.

Stipatus flore, tapetas Incubat (v. 107). Optime MB et nonnulli. Gron. : « *stipatos* fl., tapetas. » Constructionis exempla v. ap. Gronovium.

Efflat (v. 109). MB : *exstat*, sed dubium. 2 alii : *efflat*, ut Heinsius voluit ad Ovid. *Metamorph.*, XI, p. 303, quod verum videtur.

Adsunt... flammis (v. 112-117). Hi versus, ad Ovidii exemplum confecti, non exstant in vetustissimis et optimis codd., neque in nonnullis nec recentioribus ed. Ven. Sunt tamen in Reg. 1. Barthius eos Statio ab alia manu illatos censet, nec immerito. Marklandi emend., v. 116, *tenerosque hort. somnos*, non necessaria.

Tempe (v. 119). Non proprie, sed ut dicitur de quibusvis locis amœnis. V. Markl. *ad Silv.*, v, 3, 209.

Placatumque (v. 131). Codd. Petav., Dan., et unus Gron. ante hunc v. inserunt : *Junonemque tibi placatam conjuge dextro*, vel *Placatamque simul Junonem c. d.*, inepte.

Excitat imbri (v. 136). Heinsius conj. *igni;* sed secundum veterem philosophiam ignibus cœlestibus alimenta erant ex imbribus. Et in *Achill.* quoque I, 180 sq., Castor lavando *fessum sui jubar excitat astri.* — Ad seq. v. Gloss. : « dicit in capite et pedibus alas habuisse Somnum, ut Mercurius pingebatur. »

Et jam... ignes (v. 154 sq.). MB et alius uno versu : « Et jam cuncta silent; ipsos cinis abstulit ignes. »

Nudusque... Stat furor (v. 166 sq.). Sic Lact. c. expl. : « manifestus et evidentius patens. » 2 Barth. : « cudusque; » unde is : *crudusque. Stimuli*, sc. dei.

Trepidas incerto sanguine reddit, Exhauritque genas (v. 167 sq.). Lact., aliquot codd., fort. tamen etiam Barthiani : *tendit* (pro *reddit*), quod mihi verum esse videtur præ altero.

Sertaque (v. 169). MB : « s. mixta *comæ*, sp. c., *flagellant.* »

Elicit (v. 171). MB : *ejicit.* Pro *ferro*, 1 Gron. *furor*, alius ductibus dubiis *buxus*, i. e. tibia : de qua lect. v. Gron. *Scire vetat*, « sentire non patitur. » Lact.

Respersaque cultris Arbor (v. 174 sq.). Pinus Cybeleia. V. Barth., Codd. Lind. et 2 Regg., *cultrix*.

Stupet obruta somno (v. 194). Mirc. Sed omnes Barth. et alii : *jacet*. Quod verum.

Sociis hoc (v. 197 sq.). Sc. est. « Pœnam quam hostibus tentamus inferre, pro sepultura erit exstinctis sociis nostris, quasi ultione gaudeant interemptorum manes. » LACT.

Nec deest cœptis (v. 236). MB c. gloss. et 1 Behot. : *deerat*, quod cum Barthio recipiendum.

Comites tribus ordine deni (v. 251). « Singuli decem milites assumant; summa fit XXXIII. » GLOSS.

Lunarem quatiens exerta lampada dextra (v. 283). « Lunam adhibens et commovens, ut fulgentior enitesceret, ac si lampada concuteret. Male scholia. » WAKEFIELD. *ad Lucret.*, IV, 406.

Nutant tentoria rivis (v. 299). Markl. *ad Silv.*, II, 1, 17 : « sanguineisque *natant* t. r., » quod magis ex consuetudine.

Alimenus (v. 305). Variant hic MSS. inter *Palmenus*, *Parmenus*, *Almenus*, *Ialminus* (ut PR.), unde recte Heinsius, *Advers.* IV, c. 12, et Gronov. effecerunt *Ialmenus*, bœoticum nomen ap. Homerum. Cf. v. 510.

Proturbat mensas (v. 311). Wakefield. *ad Lucret.*, I, 86, ex 1 Behot. : *perturbat*.

Ethecli (v. 314). Sic codd. meliores. MB : *Iochi*. Paullo ante multi codd. boni : *Thamirim* vel *Thamirin*.

Palpetus (v. 319). MB et alius : *Paspetus*. Put. : *Calpetus*.

Vacuæ nubes (v. 327). « Toto rore vacuatæ (quem in terram dejecerant). » LACT.

Ferus miles tripodum (v. 339). Speciose admodum MB : « Trado; ferus tripodum miles. » — Post, v. 342, idem : « *trunci*, arma, » et v. 345 cum ceteris Barth. : « totidem *non immemor*. »

Quid deinde feretis (v. 353) ? MB : *refertis*.

Patientior artus (v. 356). « Quamvis patientiores artus habeat : id est, Tydei membra dura sunt et non cito tabescunt, nec, ut adolescens Parthenopæus [cod. Par. : *nec adulescens peritus*], multis sit lacrymis dignus. » LACT.

Incendit pronis (v. 370 sq.). MB : *intendit*. Markl. *ad Silv.*, I, 2, 45 : « ... dea cornibus almum S., et a. *monstrabat* f. cornu, » ut XII, 305. Wakefield. *ad Lucret.*, VI, 1236, exigit *album sidus*, quia splendore h. l. opus sit.

Armisque propinquant (v. 385). Recipiendum erat quod in plurimis codd. est : « *animis*que pr., » quod egregie explicat Lactan-

tius : « animorum cupiditate : licet adhuc non parvo disjungerentur spatio (*a castris*), spe tamen et properandi studio jam sibi castra videbantur tenere. »

Corporaque ire videt (v. 392). MB : « corpora *abinde* v. »

In lævum torquet (v. 411). MB, PR : « in *lævam*. »

Moderatius (v. 423). Bene MB et 2 alii : *moderantius*.

Novus assilit æthera magnus Clamor (v. 456). Recte MB et al. non pauci : *magnum*. Reg. 1, *tune* pro *novas*, a gloss.

Prospexit in æthere (v. 459). Optime MB et alius : « *ab* æthere. »

Illicita cœli de lampade tactos (v. 470). » A longinquo epitheton traxit, eo quod non liceat tangi loca, ubi jaceant fulminati. » LACT. (Adde Barth.) Quare olim nonnulli *Elicia* conjecerunt, ab Jove Elicio.

Quæ te leges... Erudiit (v. 506 sq.). Gloss. Barthii : « q. te *in* leges. »

Alimenides (v. 510). Codicum major numerus : *Almenides* vel *et Almenides*. 1 Behot. : *Achæmenides*, ut edd. multæ. Lact., etiam in cod. Par., *Alcmenides* ; scholl. Barthii . *Alemonides*, nisi typogr. vitium. Sed recte *Ialmenides* 3 Gronovii, quem v. ad 305.

Trabibusque arctata sonoro Pellunt saxa loco (v. 527 sq). « Vera lectio est in Lindenbrogii membranis et nostris duobus : » tr. arct. *sonoris* P. s. loco. » Trabes *sonoræ* per se dici non possunt : quum autem ferro armatæ ariete impelluntur, omnino sic appellari possunt. » BARTH.

Orbita longa comarum (v. 551). Scribendum omnino erat ex MB aliisque non paucis : » O. *lata* comarum. »

Cognoscere causas (v. 568). MB : *agnoscere*, ut videtur, vere.

Erexit apes (v. 575). I. e. excivit. Al. e gl. : *exegit*.

Supplice cœtu (v. 589). « Scribendum *questu* ex optimis codd. » BARTH.

Quiane ante duci (v. 592 sq.). « Ironicos : cur et modo futura non dicam, qui ante, quum ventura dicerem, ita sum libenter auditus? » LACT. Bene comparat Barth. Virgil., *Æn.*, IV, 537 sq. et Servium emendat.

Rubore (v. 602). Sic Barth. ex optt. 2. Vulgo male *ruborem*.

Mœstus adhuc, patriæ (v. 617). Distinguendum cum Barthio : » mœstus, adhuc patriæ. »

Mare sumit ab æstu (v. 623). MB : *sentit*.

Quosque ipsa polis affixerat ignes (v. 637). « Stellas virorum fortium dicit transeunti honorem referre virtuti [sic e cod.], quia ipsius merito possederant cœlum. Dicit autem Liberum, Herculem, Castorem, Pollucem, quos *ardens evexit ad æthera virtus.* » LACT.

Responsis (v. 640). Majore distinctione posita in fine præcedentis versus legendum videtur ex MB : « resp. ut *plena* [sic, ni fallor, Barthii omnes et al. non pauci] fides (esset), *hac* fraude priores. »

Magnanime o juvenis (v. 662). Optime MB : « o *juvenum.* » Idem v. 668, *cuncti* pro *cuncto.*

Armigeri fessum excipiunt (v. 683). MB et alii boni, sed ii non omnes, *fixum*, de Agreo intelligentes. Aptius Menœceus hic memoratur, ut Gronov. observat, « quem armigeri et officiosi comites alii acceptis ab eo armis levarint, alii dextra data aut humeris manui suppositis innixum pro more principum sustinuerint, alii aliter prosecuti sint. »

Quum genitor (v. 688 sq.). Abrumpit hic sermonem ob parenthesin : sed seq. versu, quum nova accesserit notio, finita parenthesi orationem subjicit integram. Gronov. maluit *utrique.*

Dignantur (v. 697). Malit Valckenar. ad Eur. *Phœn.*, 978 : *dignentur*, frustra.

Et sis ipse parens (v. 707). MB : « sis *ut et* ipse p. »

Si pudor est (v. 710). MB et 2 al. : « si *certum* est. »

In morte latentes (v. 712). Tres iidem recte : *jacentes* : « hoc est cum corpore intereuntes. Gloriæ studio præfert veram et solidam pietatem. » BARTH.

Avertitque timorem (v. 721). MB et alius : *timere.*

Æchiona (v. 734). Sic edd. vett. et aliquot codd. Quid in suis invenerit, tacet Barth. Gronov. : *Ectiona*, Ἠετίωνα. Sed fort. *Æthiona*, ut in Behot. 2; v. ad VI, 465.

Supero demissus ab axe (v. 758). « In opt. alioque uno libro diserte legitur : « *supera* demissus ab *arce* : » quod non est librariorum. » BARTH. — Iidem libri seq. v. : « Constitit *et demta* m. »

Toto quæ sanguine (v. 764). Non felicius Valcken. l. c., v. 955 : « *voto* q. s. »

Atque uno (v. 776). 2 Behott. : « *inque* uno. » — Seq. v. deest in MB et alio Barth., perperam.

Jam spiritus olim (v. 781). Recte Barth. : « Scribendum ex auctoritate optimi : « *Nam* sp. » Et sic 2 Behott., 2 Regg.

Veris honore soluto (v. 788). Heinsius ap. Burmann., *Anthol. lat.*, vol. 1, p. 704 : « *solutos*... artus. »

Revoluta notavi Pignora (v. 796 sq.). Barthiani omnes, ut videtur, 2 Bebott., Reg. 2, al. recte : *novavi*, « monstroso modo naturæ jura innovavi. » Gloss.

Ut alternis (v. 800). Omnes Barth. et 6 al. : « alterni, » quorum 2 et Exc. Fabri seq. v. : *OEdipodionidæ*.

Male (v. 805). Infeliciter, meo malo. Nonnulli codd. : *mala*, ad matrem referendum.

Aut quos ingenti (v. 826). « Quibus ingentem aliquam prædam deferat, adeo ut illa in antrum redacta premantur catuli. Hoc adjicit propter ablactatos jam et majores catulos, qui jam carne vescerentur. » Barth.

Astrigeros (v. 828). Barthii omnes et Beh. 1 : *astriferos*.

Seu magnæ data fama neci (v. 835). Fama quæ comitari solet insolentiorem mortis modum. Male igitur al. multi *fata* pro *fama*. In extremo versu variam olim exstitisse lectionem testimonio sunt hæ explicationes Lactantianæ : « *Seu læta malorum*. Quoniam [sic Par.] gaudemus arduas res et periculosas inchoare, quarum nos postea pœnitet. *Cæca*. Incerta, quia interdum quæ putamus bona, mala eveniunt exitu. »

Innumerosque gradus, gemina (v. 841). « Admirabilis periphrasis scalarum. Pomponius sane in *Armorum judicio* :

> Tum præ se portant ascendibilem semitam,
> Quam scalam vocant. »
>
> Lact.

Ita tam in MS. Lindenbr. quam in Paris. Lege Pacuvius et *vocitant*, ut recte Lindenbrog. : sed debebat etiam *portat*. Deest boc fragmentum tam in tragicorum collectionibus quam in Eduardi Munkii libro : *L. Pomponii Bononiensis Atellanarum poetæ fragmenta*. Glogaviæ, 1826.

Unquam (v. 860). 3 meliores libri Barthii : *usquam*

Eminuit (v. 871). MB : *emicuit*, pejus. Alius : *exsiluit*.

Humilesne Amphionis arces (v. 873). Jure offendis in hisce.

Lege cum Barthio ex MB : « *Hæne illæ* Amph. a., » quibus glossator aliquis supra scripserat : « tam humiles. »

Et, mentita diu (v. 875). MB : « *Hi* mentita *dies*, » unde Barth. : « *Hi* mentita *deos*, » quod certe necessarium.

Et quidnam egregium (v. 876). Lege ex conj. Bentleii ad Horat., *Od.*, III, 3, 65, et *Sat.*, II, 3, 283 : « Et *quid tam* egr. » MB : « Et *quid enim* egr. »

Destruit (v. 879). MB : *Deruit*, fort. vere. De *pontibus* glossator : « Arcus murorum dicit : concamerati enim sunt, ut solent fieri illi quibus pontes imponuntur. » *Frena* autem « compages quadratorum, quæ constringunt et continent ædificationem. »

LACT.

Inservante noverca (v. 886). « Custodiente Junone, ne quid pro Thebis diceret Liber. » LACT. Gronov. : « Trucibus et sollicitis eum oculis denotante et aspiciente. » Quod eodem denique redit. Barthii omnes et alii : *infestante*; v. l. in Behot. I : *inspectante*. Regii fortasse nostram agnoscunt.

Auctor Apollo (v. 889). « Quia Apollinis oraculum Cadmus secutus ædificavit Thebas. » LACT. — Idem explicat cur *dubitet* Hercules, ut ab argiva origine, propter Perseum, et Thebani Creontis ob Megaram uxorem gener.

Thalamos exscindere Cadmi (v. 906). Sic editum ex MB et paucis, ut videtur, aliis. Ceteri : *turres*.

Nec jam (v. 912). Deest h. v. in MB et alio Barthii.

Dubio pro fulmine pendent (v. 920). « Desperatione fulminis solliciti sunt; id est, timent ne non valeat fulmen perimere Capaneum. » LACT. MB, PR : *pallent*.

Intra se... tractat (v. 932-934). Absunt hi versus ab omnibus Barthianis et plurimis aliorum, ut quique vetustiores. Inepti sunt et vel Statii inventione, sæpe eorum quæ vix cogitari, nedum fieri possunt, procreatrice, indigni.

Anhelat (v. 935). Cod. Lindenbr. et Reg. I : *adhæsit*.

Fulmen meruisse secundum (v. 939). MB et alius Barth., cum Reg. I : « f. *sperare* sec. »

IN LIBRUM XI.

Nec jam hostes turmæ (v. 22). Sic PR, noto loquendi genere. Plures alii libri, inter quos optimi : « Nec jam *hostiles* turmæ, »

e glossa. Inde tamen Lindenbrog. et Barth. effecerunt : « Nec turmæ hostiles, ferrum aut mortale timetur, » uti plane Reg. 2 sæc. XII.

Tunc avidi (v. 30). Rectissimo judicio Barthius : « Optimi duo libri nec volam nec vestigium hujus versus agnoscunt. Optime omnino. »

Tumultum (v. 33). MB, PR : *tumultus*, quod verum videtur.

Mœret ab alto (v. 46). « Meliores » Barth., Dan., PR : « ab *astris*. » — Seq. versu MB, Behot. 1 : *Nemees in s.*, minus boni *Nemeæ*. Sed recte Gronov. emendavit *Nemeæa*.

In margine turris (v. 49). « Meliores libri [et Reg. 1], *limine*, omnino melius. » BARTH. Put. : *culmine*.

Tutos (v. 52). 2 Barth. : *celeres*. In sqq. Ennium expressit : cujus hi versus servati sunt a Lactantio :

> Quumque caput caderet, carmen tuba sola peregit,
> Et pereunte viro raucum sonus ære cucurrit.

Versum 54 recte explicuit Gloss. : « Persona hominis ita constituenda est, ut totis viribus inflans tubam, lævam manum auri sinistræ applicaverit, caput sustentans sic, ut vehementiorem flatum haberet. »

Retur (v. 59). Soli 2 Regg. et vett. aliquot edd. « fidit, » e gl., ut videtur. Post v. 64 pro *nomen* MB : *numen*, » prob. Barth.

Abrupta terrarum mole (v. 72). « Omnino scribendum ex opt. : *erupta* : prorsus digna Papinio scriptura; nec aliam poscit aut admittit sententia. » BARTH.

Sanguine fœdatum (v. 86). Multi codd. : *fœdantem*, non alienum ab usu horum poetarum.

Argolicumque impelle (v. 110). Verum fortasse quod præbent MB et 2 al. Barth. : « Argolicum *tu* imp. »

Aususque mea procumbere dextra (v. 124). « Id est, ausus mereri, ut mea procumberet dextra. » GRON. Ceteræ lectiones ab iis profectæ, qui hoc non intelligerent.

Parcere mundo (v. 131). Id est cœlo. Quare male aliquot codd. *cœlo*. Inde *virgo alma* est Astræa, de qua v. Barthii notam.

Sic ire parabat (v. 143 sq.). Recte explicantur hæc ab Lactantio : « Non sic parabat viro suo occurrere : quo nunc *habitu* [e

cod. Par.] scilicet corpus ejus quæsitura est. *Viro tædas.* Non putat his [quod voc. fort. delend. ex eod. cod.] se tædis ad rogum viri esse venturum. » Sic igitur edendum : « Sic ire parabat ? Has l. v. t. erat ? »

Primamque capessere pugnam (v. 158). Omnes Barth. et alii multi codd. : « *propriam*que, » vere. — Seq. v. MB : « *magnasque regentum* Obj. animas. »

Aspera quando (v. 161). MB : « *at fera*, q., » quod non debebat probare Barth.

Qui te pacem et pia jura regentem (v. 165). Permemorabilis et fort. vera est lectio in MB : « qui pacem et *prœlia jure* reg., » i. e. bella. Deinde post *regnoque* est aposiopesis.

Supplicia (v. 168). Nullum novi hujus prosodiæ exemplum in Statio, neque tamen ideo ei plane abjudicandum. MB tamen, et al. Barth. cum Reg. 1 : *Supplicium*.

Regem indefessa reposcit (v. 177). Melius PR : *indefensa*.

Conveniant ubicunque nurus (v. 183). Bene Weberus : « Fort. leg. *ubi quæque n.*, ut Virgil., *Æn.*, VII, 400, ubi etiam nonnulli codd. habent *ubicumque*. »

Fratrique tegas, urnaque reportes (v. 191). Non pauci codd. : *neges* et *reponas*, utrumque e corr. V. Gronov.

Perinthi (v. 199). Reg. 1 : *Pherecli* 1 Beh. a pr. m. : « *Pericli*. »

Laeteque benignum Fulmen (v. 220 sq.). Omnino scribendum cum Jortino et Burmanno « *lætique* b. F., » quum codd. pene omnes dent *letique*, unus c. gl. « nos », et Reg. 1 diserte « *læti*. » Vulgata e conj. Gronovii orta esse videtur.

Serva (v. 225). Non male PR : *servas*.

Insano feriens (v. 230). MSS. Lindenbr. : « insano*que ferens*. »

Effert (v. 254). Petr., Rott. et Reg. 1 : *efflat*. Quæ sequuntur a v. 257, a diversis dici existimanda sunt, ut bene exposuit Lactantius.

Hos bellare jube (v. 262). Sed codd. omnes : « *Nos* b. j., » quod reducendum.

Lacrymisque potitum (v. 270). Scribendum videtur ex MB, PR et altero Reg. : « l. *potentem*. »

Cœlo dimissa luce (v. 274). Recte *demissa* correxit Wakefield. in *Silv. crit.*, vol. V, p. 40, et *ad Lucret.*, VI, 1138. Non male etiam PR : « cœlo *dejecta* l. »

Deest servitio plebes (v. 276). MB et alius pro v. l. : *sævitiæ*. Soli 2 Behott. : « *Jam* deest. »

Fors tulit (v. 283). Recte Weberus ex MB : « *Sors* t.

Tuque hinc spectator (v. 291). Sic conj. Bernart. et dant pauci codd. Ceteri omnes « tuque *hic* sp., » quod huic loco convenientius et magis amarum.

Nec audes (v. 296)? Meliores codd. omnes : *audis?* c. gl. : « dissimulas audire. » Quod verum esse recte judicavit Barth. — In seq. v. MB : « *miseramque* exæstuat *iram*. »

Ad lituos hilarem, trepidumque tubarum (v. 325). Codd. noti omnes et edd. vett. : « *intrepidum*que t. », quod non expnto cur in sua ed. mutaverit Gronov. Duo meliores Barthii singulari forma : « *intremidum*que. » — Seq. v. MB : *Respiciebat*.

Quid alternos (v. 336). MB et 2 Behott : *alternus*.

Gemitu jam supplice (v. 375). MB et al. Barth. : « g. *par* suppl. »

Fulva metallo (v. 398). Sed codd. Taurin., Burm., et Pirckhaimeri : « *fulta* metallo, » quod cum Gronov., *Diatr.*, p. 358, recte præfert Weberus : « Est parma quæ plures orbes metalli alterum alteri junctum habet, ad modum clypei illius Agamemnonii, *Iliad.*, XI, 32, sqq. »

Stimulatque regitque (v. 404). Nonnulli MSS : « *movet*que, » al. cum 2 Regg. : « *monet*que. »

Vetant attendere (v. 419). Sc. ne maleficiorum inde exempla capiant. Sed poeta vix aliter scribere poterat atque « vetant *ascendere* », ut est in « melioribus » Barthii.

Stimulis ire in discrimen apertis (v. 424). PR : « in *discrimina certis*, » sive, ut e Reg. 1 enotatur, *certos*. Altero abhinc v. 2 Behott. *mediis* pro *medias*, ut v. 527 MB : « nihil adeo *medium* telluris », pro *mediæ*.

Alternos (v. 429). Hoc videmus ex unius Behot. margine receptum. Codicum alii *Externos*; alii *Extet honos*, duo optimi ap. Barth. : *Exter honos*, quam Prisciani auctoritas extra omnem dubitationem ponit, ut jam declaravit Barth. Quid apud tales, quibus ne sui quidem (mater, soror) curæ sunt, valeat *exter honos* (externi hominis auctoritas)? Tamen ille, etc.

Diræque Prometheos artes (v. 468)! Permulti codd., in quibus Barthii omnes, « *dirique* Prometheos artes! »

Auxilium tentemus (v. 471). Optime MB et alius Barth. cum

omnib. Gron. : « speculataque tempus *Auxilio*, tentemus, ait. » Quod jam Gronov. jussit reponi.

Quis pignora tanta (v. 479). « Optimi 2 libri *tanti*. Scripsit sic Papinius. » BARTH.

Dejectam in lumina pallam Diva trahit (v. 495 sq.). « Faciem suam chlamyde protegebat, ne Furiæ vultum videret. » BARTH.

Firmate nefas (v. 505). PR : « *flammate* n. »

Minor umbra (v. 508). Victi regis umbra. Cf. LACT.

Hunc esse cruorem (v. 515). Pro *esse* multi codd. : *ille*, e gl. « Polynices. »

Mutantque rudentes (v. 521). « Id est permiscent et implicant. » GLOSS. Barth. conj. : « *mutilant*que. »

Erexit pectora setis (v. 531). Heinsius *ad Sil. It.*, I, 422 : « er. *tergora* s. »

Peractum (v. 536). Conveniens huic structuræ videtur *est* additum in MSS. aliquot bonis.

Atque increpat hosti (v. 547). Omnino recte Barthius (quem vide) : « increpat *hostis*, » ut præbent certe Dan., Petav., PR. fort et alii, cum glossographo. Quod si non recipias, inexplicabili periodus laborabit subjecti errore.

Pronumque in pectore sensit (v. 564). « Scribendum cum opt. : « in *pectora*. » BARTH. Addicunt 2 Regg.

Jam lætus (v. 567). Sic Gronov. e suis versum dedit. Al. codd. : « fratris sub c. » ; al. : « fraterno in c., » cui Beh. 1, Dan., Pet., Reg. 1 addunt « lætus *fati*. » Sed verum videtur quod in textu est.

Qua reges punire datur (v. 572). MB et alii Barth. : *Quæ*, ut *datur* sit pro *fertur*. Parum commode h. l. Præced. versu PR : « *Huc* mecum ad m., » pro *I*, probante Heinsio *ad Sil. It.*, VII, 398.

Obnubit furiale caput (v. 584). Markl. *ad Silv.*, V, 1, 219, conj. *ferale*. Web. *furiale* explicat Furiis devotum vel sanctum.

Vulnera (v. 609). « Luminum scil. : unde codd. nonnulli *Lumina*. Reliqua versus sic interpretor : Manus impia, antea nefandas tantum cædes (Laii) et mutilationes (suorum oculorum) committere assueta, nunc ad planctus molles adjuvandos (pectoris pulsatione) haud invita sequitur. » WEB.

Sed casta manu subtraxerat enses (v. 629). Vere restituere videtur Markl. *ad Silv.*, III, 4, 87 : « sed *cauta* m. »

Jam solvere nodum (v. 646). Exspectes *nectere* : sed est, nodum nexum relaxare, ut caput insereret. — Seq. v. MB et alii non

pauci « moritura *ligabat*, » sed rectum *legebat*, de quo Lact. : « fortioribus ramis electis, ne forte, infirmioribus fractis, mortem corporis ruina declinaret. »

Imbutus amoribus aulæ (v. 661). Id est crudelibus deliciis, pro iis, quæ facere amat aula. Præ quo friget meliorum Barthii et PR lectio : *moribus*.

Redit in regem (v. 668). « Animum regium sumit. » LACT. — Deinde codd. permulti, si non omnes, « cæcumque *audentius* hostem Increpitans : » quod non video cur fuerit immutatum.

Crede : licet veniat (v. 686). Distingue cum Barthio : *Crede, licet : veniat*.

Cœlum terrasque reliqui (v. 692). « Melior emphasis in lectione opt. et 1 al. : « c. *terram*que r., » id est elementa ipsa aeris et terræ : quum alterum illud regiones tantum indicare videatur. »

BARTH.

Ne non gens (v. 697). Sc. an metuendum mihi est, ne, etc. MB : « *an* non g. » Paullo post in versib. 699 sqq. ironia inest amarissima.

Spes anxia mortis (v. 715). Sic pauci codd. et, ut videtur, recentiores. Antiqui Barthii, Lindenbr., Behot. : « spes *irrita* m., » quod offendit ob sequens proxime *irritat*. Sed optime, probante etiam Web., Petr., Reg. 1, et pro v. l. Burm. : « spes *aspera* m., » plane ut infra, « egregii spes dura pericli, » XII, 179.

Jura et poscentibus æquus (v. 721). Multi codd. ex bonis, etiam 2 Regg. : « et jura *potentibus*, » sed vocem *æquus* varie mutant, turbata olim distinctione, quam ita instauravit Markl. *ad Silv.*, IV, 6, 69 :

> . . . . Opem miseris et jura, potentibus æquus
> Supplicibusque, dabat :

sententia egregia! Inde vero facile apparet quomodo sit orta lectio vulgata.

Nec longa precamur Dona, Creon : miserere senis mœstique parentis (v. 736 sq.). Quid inter hæc *mæstus parens?* Mirum quod obtemperavit nemo codicum pæne omnium scripturæ : « miserere senis, *mœstos*que parentis. Hic, precor, hic manes indulge ponere. »

Viresque peractas (v. 746). Barthii omnes, 2 Regg. et al. : « v. *solutas*. »

IN LIBRUM XII.

Trepidas subito Tithonia (v. 3). Sic 3 Barthii, Behott. et Reg. 2 recentior. Sed ceteri, ut videtur, magno numero : « tr. *ubi jam* T. » — Paullo post versum 5 recte explicat Weh. : « Jam passim, nunc ex hac, nunc ex illa domo [non, ut flagrante bello, ex omnibus,] prodeunt agmina. »

Campique vacantis (v. 11). 1 Barth. in margine : « vel *vocantis*, scilicet ad pugnam. »

Vacuique dolores (v. 38). Lege e conj. Gronov. : « v. *doloris*, » sc. erant.

Magnanimus tantæ te (v. 72). Cod. Lind. : « *magnanimæ nimius* te. »

Mihi flebile semper Numen eris (v. 77 sq.). Gronov. in *Elench. Antidiatr.*, p. 92, scribit *Nomen* : idemque proposuit Valckenar. ad Eur. *Phœn.*, 1324, c. hac expl. : « dum civibus tanquam numen coleretur, mœsta tamen parenti semper esset *nomen* flebile. » Sed Statii esse videtur *Numen*. Cf. et v. 103.

Cui vita (*nefas!*) *et sanguine* (v. 83). Burmann. et Markl. *ad Silv.*, II, 6, 3, e cod. Petr. : *cui sanguine*. Vulgatum melius.

Quæ patri nimium gestanda dedisti (v. 90). « Ita dedisti, ut nimia ei dono impenderes : impendit autem vitam. » Web. Sed hoc unice convenit conjecturæ Jortini : *nimio*, quæ vera esse videtur. Interpolate PR : *minimum lætanda*. — Post, v. 93, *Destruit* « spoliat ornatu suo » (caput diademate, dextram sceptro). Gloss.

Hei mihi, quod (v. 99). Barth. ad II, 170 ex opt. : « *Di male* q. »

Accinctique sinus (v. 109). « Ut expeditiores essent ad currendum. » Gloss. Weberus tamen proposuit « *Discincti*que s. »

Genitrix Thebana (v. 131). Ino, Palæmonis mater, in Isthmo sepulti

Flammas neve ante fatiscant (v. 140). MB : « *nec* fl. ante f. » Sed ceterorum codd. errores ostendunt verum esse *neve*.

Siculosque... Deos (v. 156 sq.). De Palicis intellexit Lact., cujus schol. haustum ex Serviano ad Virg. *Æn.*, IX, 584; alii de Cyclopibus.

Pallore notati (v. 168). Codd. Lind. et Bern., Reg. 1 : « p. *gelati*, » quod similibus locis Statii defendit Gron.

Ægrescit curis (v. 194). MB, Lips., PR : *furiis*. — Ad v. 195, *Funus amat*, Markl. comparat Eurip., *Suppl.* 774:

Φαίης ἄν, εἰ παρῆσθ', ὅτ' ἠγάπα νεκρούς.

Præcipites gressus... affert (v. 207). « Lege c. 2 optt. *effert :* a via nimirum, qua ceteræ mulieres institerant, sese aufert in aliam. » Barth. Quod enotatur etiam e 2 Regg. : sed hi fort. e. Put. : *aufert*.

Ego te labente (v. 209). « Polynieen mortuum alloquitur. *Labente*, id est putiscente, in tabum abeunte. » Gloss. Optime, ut *nix labitur*, in aquas abit, et alia pro non amplius durare. Et v. 212 : *Interea funus decrescit*. Perperam Wakefield. *ad Lucret.*, III, 380, ex illa Gloss. explicatione elicuit *te tabente*.

Hortaris euntem (v. 218). « Verbis dehortantibus eohortaris. » Lact.

Cujus Dea (v. 226 sq.). MB : « *cui jus* Dea... dedit *ferri*, » perperam. Bene comparant Val. Flacc., III, 231 sqq. :

. . . . Et barbara buxus
Si vocet, et motis ululantia Dindyma sacris,
Tunc ensis placeatque furor : modo tela sacerdos
Porrigat, et jussa sanguis exuberet ulna.

Per et invia saxa (v. 232). Aliquot edd. : « *petit* inv., » e gl., ut versu 235 plures : *secura ruit* pro *s. vadi* (non circumspiciens vadum transitui aptius), et 236 *Fertur* (pro *Præter*), quod Nic. Heinsius, *Adv.* IV, 3, reponendum contendit, præbet Reg. 1.

Comites solatia flammæ (v. 241). Scribe eum Barthio ex MB : « *comitis* s. flammæ; » licet *solatia* æque solum ponatur versu 69; sed is sine dubio non integer.

Sic inchoat orsa (v. 245). Legendum videtur *ore*, ex MB et Reg. 1.

Æstuat aer Sordidus (v. 248 sq.). Wakefield. ad *Lucret.*, II, 415, reponit *Torridus* ex Propert., II, 21, 5.

Ternoctem Herculeam (v. 301). Post hæc aposiopesis, reticendo vel *continuasti*, vel *luxisti*, ut Barth. Sed divisim scribendum *ter noctem*, ut vetustiores edd. — Sq. v. verum videtur quod Barth. et Gron. restituerunt, « cultrix *placitissima* nostri. » In MB aliquid ibi erasum.

Pressumque comis (v. 320). Id est expressum, ut Gloss.

Ipsa dedi bellum (v. 336). MB et alius : *bello.*

Parvoque torum Polynice fovebo (v. 348). « Solabor viduitatem meam similitudine tua [tuo filio Thersandro, ut *parvulus Æneas* ap. Virg., IV, 327, et *alium Achillem*, *Ach.*, I, 322], nec secundas nuptias superstite filio cuplam. » LACT.

Tempore in omni (v. 351). MB et alius : *tempus in omne.* Male.

Pro sors ignara (v. 382)! Barth. « *fors* ign., » e codd. vestigiis.

Cedo, ten' pudet (v 384)? Codd. omnes : *tene.* Unde Barth. et Gron. : « cedo, *tene* : pudet! heu p. » « Ceterum ego, quæ adhuc putavi meas esse primas partes et luctus et officii erga fratrem, nunc a te victam esse me fateor, tibique concedo, quæ tam longo itinere prior tamen ades. Tu potius *tene* et amplectere funus : quod ut tenerem ipsa tractaremque, dum supremo officio mando, veni, sed sero tardeque. » GRON.—Sq. versu Barthiani : « hæc prior : *hinc* pariter,... *junctæque*. » Quorum illud certe recipiendum.

Excelsa sublimis (v. 398). MB : « *e celsa* s. » — Post, v. 404, idem cum al. et Reg. 1 : « reddere *fata*, » quod verum videtur.

Vix dum ille (v. 414). Reg. 1 : *vix ille*, sine *dum*, quali modo sæpe Statius in his structuris.

Altaque tecta (v. 447). MB : *tesca*. V. ad *Silv.*, II, 3, 14.

Ambigitur (v. 456). Multi codd. : *Ambitur.* Scholl. : « contenditur. »

Trahuntur (v. 463). « Quasi tantus esset mulierum ardor, ut satellites ipsos ad regem traherent potius quam invitæ sequerentur. Similis sententia ap. Juvenal., XIII, 108. » GRON. Codd. recc. : *trahebant.*

Omnis et Actæis effusa penatibus (v. 471). Reponendum, vel ob v. 464, quod in optimis Heinsii (*Adv.* IV, c. 2), 2 Barth., Put., Reg. 2 (1?) invenitur : « Omnis *Erechtheis* eff. »

Nulla damnavit vota repulsa (v. 484). MB : *nulli.*

Libamina serta comarum (v. 489). Scribendum omnino ex Barthii omnibus, PR : « l. *secta* com. »

Forma Deæ (v. 494). 2 Behott., Pr : « F. *Dei.* »

Et funus Olynthi Texit (v. 510 sq.). Bona fide interpretes ad unum omnes secuti sunt Lactantium, qui de Olynthiis hæc interpretatur, ad misericordiæ aram confugientibus, quum spreta Atheniensium societate se Philippo regi tradidissent. Quod multis nominibus etiam in historiam peccat. Dubitari non potest quin

tangatur hoc loco mythus aliquis de Olyntho heroe, quem Olynthios quoquo modo Atheniensium rebus antiquis immiscere studuisse probabile est. Cujus rei an vestigia exstent in veterum scriptorum reliquiis, quærere nunc non vacat, neque Voemelii et si qui alii de Olyntho libelli ad manum sunt.

Hunc vulgo (v. 512). Bene Web. ex PR : « *Huc*, vulgo..... Deveniunt. » Paullo post, v. 514, egregie Barthius distinxit : *Vix ibi : sedatis*, etc., et sententia postulante et de more Statii.

Emendare (v. 551). « Castigare. Putabant enim se perfidiam et libidinem Thebanorum castigaturos : quo facto poterant superdere, quum sint inemendabiles. » GLOSS. V. præced. Reg. 1, *moveri.*

Alimentaque vestra (v. 557). « Cereales fruges, a vobis humano generi communicatas. » GLOSS.

Jam cominus (v. 565). MB et alius : « jam*que eminus*, » quod probat Barth. ob v. 248, et reposuit Wakefield. *ad Lucret.*, VI, 1214. In vulg. suppleas : quæ sunt.

Quantum etenim (v. 568). Iidem : « Quantum *etiam.* »

Anus hospita (v. 582). Hecale, quæ adolescentem Theseum hospitio acceperat (PLUT., *V. Thes.*, c. XIX). Sed quæ res hic respiciatur, non satis cognitum.

Permotus lacrymis (v. 589). MB : *Pæne movens lacrymas.*

Phegeu (v. 596). MB et Beh. 2 : *Phlegeu*, ut plures libri v. 681.

Metus Libycos (v. 606). De anguibus in capite Medusæ.

Ileus (v. 622). MB, Burm. 1, 2 Behott., 2 Regg. : *Alcus*, et sic Lact. MS. Paris., qui verba recte ita concipit : « Quidam hunc regem volunt esse Tegeæ, auxiliarem, *non* civem [sc. Athenarum]. » Sed falsum hoc, quia Aleus Athenas pervenisse nusquam perhibetur. Lectionem *Ileus* interpretes deducunt ab Ilei, sive Εἰλεοί, quod χωρίον memorat Pausan., II, 34, § 4 : sed quid hic sibi velint Hermionenses? In Hermionensi enim agro Εἰλεοὶ siti sunt. Nihil igitur restare videtur quam ut *Alæus* scribamus, e δήμῳ Ἀλαὶ, Ἀλαιεὺς sive Ἀλαιεύς, correpta penultima ob seq. vocalem.

Thalamo (v. 638). MB : *thalamis.* Alius : *Veneri.*

Pœnarum exercita Thebis (v. 646). 2 Barth. et alius : « *Thebarum* exercita *pœnis*, » perperam.

Angustat clypeo (v. 666). « Qua ille procedit, densantur agmina ob ejus molem. » GLOSS. Recte. Alii : agmina includit insculpta brevi clypeo.

Bis Thesea (v. 673). Supple e superioribus : terror est iis videre.

Dixit (v. 692). MB, 2 Behh., Reg. 2, alius Barth. : *Dicit*, perperam.

Insanique tacent (v. 729). MB, 2 al. : *meant*.

Sic exanimis (v. 735). Lege *exanimes*.

Clamore fremendo (v. 752). Lege ex MB : « cl. *tremendo*. » Itidem aberrant qui *premendo*.

Linquebant (v. 737). MB : *Destituunt*, quod verum videtur. Sed male v. seq. multi codd. : *Ille timet*.

Amentia (v. 765). Omnes Barth., 1 Beh. : *dementia*.

Affixit clypeo (v. 768). MB, Reg. 1 : *Afflixit*.

Medio jam fœdera bello (v. 783). MB et alius : *campo*, e corr.

Gaudent lamenta (v. 793). « Luctus mutantur in gaudia. » Lact.

Vidui... luctus (v. 796). Luctus de iis, quorum jam viduæ sunt.

Cœpitque novam (v. 813). « Fallitur Petavius credens ex hac voce, *novam*, Thebaidem ab auctore bis editam fuisse : novam enim nihil aliud est, quam recentem, calentem ab incude. » Gron.

ADNOTATIONES

IN P. PAPINII STATII ACHILLEIDEM.

IN LIBRUM PRIMUM.

Lactantii quæ feruntur scholia *ad Achilleidem* ex uno codice edidit Lindenbrogius : eadem ad 240 priores versus inveni in codice Regio, nr. 8040, membr. sæculi XI, insignem lectionis varietatem et additamenta quædam præbente. Unde quæ his notulis inserenda putavi, indico litteris L. P.

Sed plura vacant (v. 4). « Subintellige, quæ omisit Homerus. Virgilius [*Æneid.*, I, 456] :

.... Vidit et Iliacas ex ordine pugnas,

id est non usque ad mortem Hectoris, sed usque ad excidium Trojæ pictas. Pugna enim Amazonæ [sic] reginæ, quæ in auxilium Priami venit, post defunctum Hectorem fuit. » L. P. In vulgatis hæc manca et corrupta.

Deplevimus (v. 8). « Bibimus et hausimus. » L. P.— Idem seq. v. : *secunda*, « quia jam *Thebaidem* scripserat. »

Cui geminæ (v. 15). « Ostendit Domitianum esse vatem et invictissimum imperatorem. » L. P. — V. seq. *Olim dolet altera vinci.* « Poeta ab oratoria. » GLOSS. Immo *imperatoria.*

Incautas blande populatus Amyclas (v. 21). « Argute deprædatus. Legitur in historiis quod Trojani cum Græcis fœdus habuerint : unde etiam Paris est susceptus hospitio, et sic commisit adulterium. Ideo ait *blande.* » (Eadem Lact. ad v. 404.) His editis Lactantii in fine scholii addit MS. : « Dictys Cretensis narrat in historia quam de excidio Trojæ scripsit, Hecubam Priami regis uxorem, dum esset prægnans e Paride, facem per quietem edidisse

visam, cujus ignibus cum [fort. *Ium*, i. e. primum] flagrasse Idam ac mox continuante flamma deorum delubra concremari omnemque civitatem in cineres conlapsam. Inde ergo ait :

> Plenaque materni referens præsagia somni. »

Hæc supposita in locum antiquioris scholii ad v. 22. Sine necessitate castigavit Menkius : « incautas *clam depopulatus*. »

Sed tardum est, *jam plena* (v. 47). Exc. Burg. : « s. tardum : plena *est* inj. » Deinde *secundus Jupiter* est Neptunus.

Æquoreo diffusus nectare (v. 53). « Præbito a summo maris domino. Vel quod conveniebat naturæ æquoreorum deorum alendæ. » Gloss.

Scopulosaque cete (v. 55). Scopulorum speciem præbentia.

Pensamus præmia palmæ (v. 69). 2 Regg. : « *gaudia* p., » quod sane verum esse videtur.

Aut permitte fretum (v. 73). Sc. mihi, ex seqq. Wakefield. *ad Lucret.*, IV, 692, malit « *Et* p., » hoc sensu : Obrue puppes freto emisso et illas corripiente

Ductor aquarum (v. 78). Multi codd. : « *rector* aq. »

Funera matrum (v. 85)? Wakef. *ad Lucret.*, III, 893 : « *vulnera* m. » Sed hoc dicit : non tu sola funus habebis, sed matres etiam Phrygiæ. — Seq. v. MSS. Oudendorpii ap. Burmann. *ad Anthol. lat.*, vol. 1, p. 73 : *tepidos modo sanguine Teucro U. c.*

Hectoreo tardabit funere currus (v. 88). Statiana magis et vera me judice est lectio Lactantii, etiam, nisi fallor, in ipso textu conspicua codicis Reg. 8040 : « t. *pondere* c., » cujus altera glossa est. Idem cod. ad seq. v. : « Hoc quidem habet fabula : Neptunus et Apollo Trojæ fabricaverunt muros a Laomedonte rogati; sed constat Laomedontem supra dictis Diis certam vovisse pecuniam ad sacra facienda, quam post conditam Trojam dare noluit. Ergo Deum iratum ostendit, quum dicit muros Trojanos *opera irrata* esse. Unde Virgilius [*Æn.*, II, 611] de eversione Trojæ :

> Neptunus muros magnoque emota tridenti
> Fundamenta quatit. »

Credideris (v. 91). Reg. 1 : *credéris*, ut Menkius conjecerat.
Gavisa locis (v. 104). Fr. Modii cod. : *loci*.

Locus monstrantur (v. 110). Multi codd. : « Quem quisque sacrarat... *locum monstratur.* » Illud certe verum puto. Priscianus etiam hinc citat : « Q. q. *sacrasset... locum.* » Ad seq. versum P. L. Virgilii versus, *Georg.*, II, 455-457, plenos affert, non mancos, ut editio.

Hæc quoque dum viridis (v. 116). Hæc bellica quoque tractabat Chiron, dum juvenis esset : nunc senex solam medicinam. 2 Barthii : *tum juvenis*, ex int. — Postea aliquot codd. *nam tunc l.*, male. Inde *dubiis anim.*, « in dubia valetudine ob vulnera constitutis. » Gloss.

Namque mihi (v. 131). Exc. Burg., 1 Lind., et 2 Regg. : « N. *modo inf.* utero *mihi* c. e. »

Carpathius vates (v. 136). Proteus. V. Lact., ubi in cod. extrema *seni Chironi* recte desunt.

Sic fata parens (v. 141). Recipiendum quod est in Reg. 1 : « Sic *ficta* parens, » sc. dixit.

Nam superant (v. 145). 2 Barthii : « *Jam* s., » ipso probante.

Mulcens (v. 185). Put., 2 Regg. : *nectens.*

Qui (v. 189). Id est quomodo. In schol. lege ex cod. : « Eurystheus rex fuit Græciæ, Persei genus, qui, etc. » Idem in sch. ad 192 de Minoe verbis, « victis Atheniensibus pœnam statuit hanc, » interjicit *et vicinis Megarensibus.*—Versu 190 codd. aliquot *crudo*, male.

Blandisque humeris se innectit A. (v. 196). « Scribe cum MSS. *blandusque.* » Barth. Sic etiam 2 Regg. et al. Recte. — Seq. versu codices primum librum *Achilleidos* claudunt.

Huc, illuc, diversa mente (v. 200). « Pro huc illuc se vertente. » Wakef. *ad Lucret.*, III, 106. Quatuor enim codd. c. Reg. 1 : « *divisa* m. »

Lycomedis in aula (v. 207). Bene 2 Regg. : « Lyc. *ab* aula. »

Ventosque volucres (v. 219). 2 codd. : « ventos*ve*, » 2 Regg. : « ventos*ne*. » Paullo post, *murice frænat*, « lupatis et frænis ex murice confectis. » Gloss.

Jubet hos subsistere pleno Litore (v. 226 sq.). « Undis pleno, id est profundo adhuc mari. Nam terram invecti delphines moriuntur, auctoribus Plinio, IX, 8, et Ovidio. » Barth, qui pluribus de hac re dubia agit.

Effulserat (v. 231). Cod. Barthii *adfulgurat*, quod veri speciem fert. 2 alii : *effulgurat.*

Pholoe (v. 238). « Silva est Thessaliæ, dicta a Pholo centauro qui eam incolebat. » LACT. Quæ inde subjiciuntur de Pholo, non dubito quin hausta sint ex scholio Servii ad Virg. *Æn.*, VIII, 294, olim quidem pleniore : habes enim ap. Lact. omissos in codd. Servii auctores rei, *Velium Longum* (ita corr.) et *Asprum*. — Seq. versu Bernartii codd. *Nec tenuis;* PR : *Et senior Sp.* Deinde Heinsii conj. est ap. Burmann. *ad Anthol. lat.*, t. II, p. 651 :

. . . . . Speluncaque docti
Muta senis queritur : puerilia. . . .

Sors æqua dedisset (v. 252). Reg. 1 : *tulisset.*

Gemit captivus inire (v. 281). Codd. recc. : *negat.* PR, unus Dan. Heinsii : *fremit.*

Detraxit (v. 284). « Violentiam ei demsit. » GLOSS. Codd. quidam : *attraxit.*

Exemta placetur casside (v. 300). Reg. 1 : *pacetur,* ut Dan. Heins. correxerat ad Claudian., *R. Pr.*, II, 147.

Et impulsum... pererrat (v. 306). Verum habes in multis codd., etiam 2 Regg. : « et *impulsam.* » Sc. lucem. — Seq. v. Heinsius l. l. ad v. 96 : *pocula fucant*, ut Reg. 1.

Hosne inter (v. 319). Valde probabiliter Gronov. conj. : « *Hasne* inter; » et confirmat Reg. 1.

Cogitque volentem (v. 325). Heins. et Burm. : « *cogi*que v. »

Artificis victuræ pollice (v. 332). Cod. Lind., 2 Regg. : *artifici.*

Invicta virtute (v. 336). « Id est virtute ideo non flaccescente; licet formosissimus esset, nihil minus tamen invictæ virtutis erat. » GLOSS. Gron., « *Invita* virt. » (ut Reg. 1), expl. dedignante et avertente pulchritudinis laudem. Sed his non erat hic locus.

Virgineis Hecate lassata pharetris (v. 344). « Rescribo *Therapnis* pro *pharetris*, quod est in omnibus adhuc inspectis codd. et edd., certissimo Lactantii ductus auspicio. Ita enim iste *ad Theb.*, III, 422 : « Therapnas, civitatis nomen est in Lycia, Apollini sacra, nec a sororis ejus religione dissentiens, ut ipse alibi : *lassata Therapnis.* » Scholiasten h. l. respexisse, nemo facile dubitabit. *Therapnæ* adeoque *virgineæ* sunt, in quibus puellæ choreas agunt. His ipsis interfuerat Diana, tanquam χορηγός, ut sæpissime de diis poetæ. » MITSCHERLICH, *ad hymn. Hom. in Cerer.*, v. 99, p. 147 sqq.

Vestesque latentes (v. 347). « Inter genua et succinctas [venantium more]. » Gloss. — Seq. v. cod. Gron. *sparsoque tumet* (Reg. 1, *timet*) *componere crines*, i. e. ea re snperbit, ambitiose in ea se ostentat.

Nonne vides (v. 351). Barth. e MSS. : « *Ipse* vides. »

Litora verbis (v. 383). Aliquot codd. c. 2 Regg. : *votis*.

Te precor (v. 293). Memorabilis lectio Reg. 1 : « *Ne*, precor. » Reg. 2 : *Deprecor*. Paullo post Weberus recte distinxit : *nihil utile bellis Hic, famam*. Ed. Rom. : *nec famam*, i. e. ne famam quidem. PR et alii aliquot : « *Hoc* famam. » — In v. 296 codices finiunt librum secundum *Achilleidos*.

Æra domant Temesæ (v. 413). Sed est *Temese* (v. *Silv.*, I, I, 42) urbs Cypria metallorum ferax. Qnare recte 2 Regg. : *domat Temese*, ut conjecerat Menkius. Lang. et Exc. Burg. : « Æra *sonant* Temesæ. » Male ob seq. v.

Ferrum laxatur ad usus (v. 429). Reg. 1 : *lassatur in usus*.

Miranturque suum decrescere montem (v. 462). « Ita videtur captivis feris, qnum retia contrahuntur. » Gloss. — Sequens versus deest in Lind. et in « melioribus » Barthii.

Consiliis armisque (v. 472). 2 codd. recentt. : *animisque*, pejus.

Data copia mortis (v. 495). PR : « d. *gloria* m. »

Et mitis honos (v. 505). Gronovii hæc, ni fallor, emendatio. Vulgo « *mutus* h. »; unde ortum quod in Regg. et optimis Barthii, « *multus* h., » quod pessimum.

Laurigerosque ignes (v. 509). Intelliges hæc ex v. 520 sq. et *Theb.*, x, 598 sq. Cf. Wakef. ad Soph. *Trachin.*, 754. — Postea v. 512 Reg. 1 : *Sed felix*.

Amissisque furoris Viribus (v. 536). Sic editum ex 2 Regg. et vett. edd. Ceteri fere *amissique*. Unus Barthii *emissisque*.

Si te cura trahit (v. 540). 2 Regg. : « Si *tua* cura *trahat*, » et prior etiam *recusem*. In seq. *Tethyos aversæ* legendum putat Barth. ex imitatione Claudiani, *R. Pr.*, III, 319 sq., qui habet *gremio quamvis mergatur* Iberæ *Tethyos*. De altero v. Gron.

Prior (v. 545)? Quam tu, Ulixe. Vetus dictum :

Qui bene conjiciet, vatem hunc perhibebo optimum.

Referuntur apes (v. 556). Ne bis idem dicat Statius languore insigni, ex plurimis codd. edendum erat « referuntur *aves*, » uti jam Lindenbr. et vel Cruceus.

Virgineo stetit agmine (v. 564). Multi MSS. : « st. *in grege*; » et iidem versu 570, *inhæret* pro *adh.* Ante in v. 561 Wakef. *ad Lucret.*, II, 936, malit *latente*, perperam.

Digitos... Infringit citharæ (v. 575). Recte Barth. : rudes et non ita, ut decebat, flexibiles mobilesque aptat et mollit, et dociles modorum moderandorum reddit. Cod. Heinsii : « *Insertat* e. »

Alternum revocare piæ Trieterica matres (v. 595). Conjecit Gronov., quod totidem litteris exhibetur in Reg. I : « *Alternam* r. p. *Trieterida* m., » quod certe non necessarium. Cf. *Theb.*, II, 661, et ad IX, 480.

Fine dato (v. 600). « Constituto, quem nemo masculus prætereat, termino. » GLOSS. Præced. v. Lact. *Auctor* pro *Ductor*, nisi impressionis vitium est. Post in v. 602 Reg. I : *tacitus sibi risit.*

Exercita pulsu (v. 662). Codd. Tollii *ad Auson.*, p. 391 : *plausu.*

Thyrsos iterum vibrabat (v. 648). « Non *iterum*, sed *olim* scribitur in antiquis libris [sed in Barthianis tantum]. Id est, ita se gerebat, quasi qui jam olim baccharetur. » BARTH.

Genuit quem c. m. (v. 650). 2 Regg. : « *genitum* q. »

Connubia perdas Funere (v. 659), « Propter ea occidaris a sæviente patre. » GLOSS. Aliquot codd. : *pendas.*

Et multum facies (v. 664). Male codd. Barthii « *haud* multum. » 2 Regg. hoc ordine : *et facies mult.*

V. 674. In codd. et vett. edd. finis tertii libri.

IN LIBRUM II.

Innumeræ mutabant Cycladas auræ (v. 2). Sc. modo hanc modo illam nautis ostendentes. — Præced. v. Reg. I : *flexus.*

Ubi excelsa libant (v. 6). Melius 2 Regg. : « *e celsa* lib. »

Accedunt jussi (v. 21). Propius adigunt navem. Reg. I : « acc. *juxta*, » quod nimium. — Ad seq. v. conf. I, 285.

Alterno sermone serunt (campum) (v. 37). Lege ex PR, omnib. Barthii et Zinzerl. : *terunt*, viæ spatium sensim minuunt. Quod, audacius licet dictum, non video cur Statio abjudicetur. Unus alterve : *ferunt* i. e. auferunt.

Hæc sat erunt (v. 50). Codd. pæne omnes : « *Hoc* sat *erit.* » — Post, v. 53, Reg. I : *præfatus*; et Heinsius *ad Sil. Ital.*, III, 613, *obtenta* conjecit pro *ostensa.*

Si nomina quæras (v. 56). Unice verum quod præbent 2 Regg. : « si n. *forte*, » glossa post illata depravatum. Expende tenorem orationis a v. 54, et videbis aliter scribere non potuisse Statium. *Quæras* multis de causis absurdum est.

Tum pater (v. 83). 2 Regg. : « *Quum* pater, » quod verum videtur, ut v. 86 « scripta lectio » Barthii : *suppositisque*.

Mensura jacentis (v. 89). PR et codd. Barthii : *jacentum*.

Utinam mihi (v. 102). Reg. 1 : « Utinam *et* mihi; » et v. 105 : *celsa... in fronte*.

Possem... juvarem (v. 107). Recte proscripsit infectum hunc versum Gron., neque a schol. neque a melioribus MSS. agnitum. Post *bello* aposiopesis est, Statio consueta.

Meritos... in enses (v. 114). Aliquot codd. : *Junctos*, quod ex suis vetustis restituit etiam Heinsius *ad Sil. Ital.*, IX, 641, ubi similia.

Ruit irrevocata (v. 117). 2 Regg., Put. : *rapit*, quod Ovidianum sapit.

Campo majore (v. 119). Non pauci codd. : *meliore*.

Proavis et gente (v. 122). 2 Barthii : *et mente*.

Vix agmina (v. 125). 2 Regg. : « *aut* agmina. »

Is decor est, formæ (v. 137). Reg. 1 : « Is d., *et* f. » quam manum esse Statii puto. Livinejus conj. : « *Hic* d., *hæc* f. »

Evia pulsant Terga (v. 154). Reg. 1 : « *enthea* p. »

Pectine Amazonio (v. 159). « Videtur *pecten* Amazonius chorus fuisse, quo inter se pectinatim implexæ consertæque serie puellæ in modum Amazonum saltabant. » Turneb., *Advers.* XXVI, c. 30. Neque pleniora post eum interpretes. *Obvia* adverbiale est.

Cælatum pugnis sævis (v. 179 sq.) Lege e MS. Lind., 2 Regg. et vetusto Dan. Heinsii *ad Claudian.* : « Cælatum *pugnas*, sævis et f. r. B. m. acclinem consp. hastam. » Nam *et* quoque illi omittunt.

Ejurata fides (v. 188). Sic 2 Regg., Put. Ante Gron. : *It jur.* Seq. v. 3 codd. non mali : *tumidoque*.

Peleia virgo (v. 210). Achilles. V. 1, 350.

Attonitum fatis (v. 216). Reg. 1 : *factis*; seq. v. *nudis* pro *mediis*; et v. 218, *pavorem* pro *tim.*, ob sonum.

Evadere flammas (v. 231). PR : *repellere*. Iidem v. 234, « ante pedes *prostravit*, » et 235 : « quoties *iterabitur* e., » quorum postremum certe recipiendum esse apparet ex narratis v. 103 sqq. Securitatem regni socero in posterum promittit.

Compellat (v. 237). Reg. 1 : *compellit ;* idem v. 239 c. aliis : *prodique videtur.*

Veniam (v. 245). MS. Lind.: *veniæ.* — Post, v. 247, *magnis.... factis* 2 Regg.

Tandemque receptum Fœdus (v. 251 sq.). Nuptiæ Achillis et Deidamiæ. Lege ergo ex Reg. 1 : *retectum,* sc. domesticis et convivis. — Seq. v. 2 Barthii *fax* pro *nox.*

Nolis meminisse (v. 260). Recte Weh. *noles* ex Reg. 1.

Eripitur miseræ (v. 265). Melius 2 Regg. : *abripitur.*

Spectabunt (v. 269). Reg. 1 : *sperabunt;* idem sq. v. cum 2 al. : *dare colla catenis.*

V. 286. Codd. et vett. edd. hic finiunt librum quartum.

Nil ausi meminisse (v. 295). « De vestitu muliebri et vitiata regina. » Gloss.

Peliaco raptus descendat (v. 297). Reg. 1 : « Peliacoque rates escendat ab antro, » quod verum esse non dubitabis : quid enim in hac sententia sibi vult *raptus ?*

Et Scyros longe decrescere ponto (v. 308). Etiam hic veram lectionem servavit Reg. 1 : « et *longo* Scyros *discedere* ponto. » Voc. *longo* plures habent; sed et lusus in *crescere* et *decrescere* non est hujus loci.

Mærentem (v. 317). Exc. Burg. et codd. Tollii *ad Auson.*, p. 369 : *Hærentem.*

Commisitque ullis (v. 322). Exc. Burg. et Reg. 1 : *illis.*

In Hectorea ...ora (v. 336). Immo « Hectorea ...*Ida*, » e Reg. 1, ut *Silv.*, 1, 2, 43 :

...... Dardania pastor temerarius Ida.

Post, v. 338, 1 cod. : « Soll. *habuisse* d., » de quo v. Gron.

Quis enim ...dolis (v. 354 sq.). PR, Dan. et fort. alii : « Q. enim *indicitis* g. r. *Pacta* dolis, » quod genuinum esse videtur.

Ut generum (v. 361). Ita omn. codd. Barth. vero conjecit : « *Vi* generum. »

Quæsisse per undas (v. 378). MS. Lind. : *transisse.* — Seq. v. Gronov. malit *hos armis :* ex qua dittographia ortam esse probabile lectionem Reg. 1 : « his primum *arma* ostendisse *lacertis.* » 3 codd. Gruteri : *tendisse.* Dein forte, inquit Gron., non adspernabile est quod in MS. : « primum *vestisse* lacertos.

Et adhuc crescentibus annis (v. 382). Ergo usque ad juvenilem ætatem? et de hac re *dicor* ait? Repone « *reptantibus* annis » ex Reg. 1 : quod jam Gruterus invenerat ex scriptura duorum MSS. et scholiastæ : *restantibus*. V. Gron. — Post, v. 384, Reg. 1 : « Non *ullos* ex more *cibos hausisse*. »

Libens traxisse (v. 386). PR et alii : « *lupæ* traxisse.

Nec flexa cubili (v. 394). Codd. Lind. et Barthii, ut videtur, omnes, c. Reg. 1 : *fluxa*.

Et Lapithas cogebat equo (v. 398). Recte Barthius : « Lapithas equo prævertere, quanti miraculi res? » Πόδας ὠκὺν igitur ut servaret, reposuit « Lapithas..... *equos*. » Atque hoc confirmat Regii 1 consensus. Etiam Cruceo hic verum tangere contigit.

In sua colla levabat (v. 402). Reg. 1 : *terga*. Idem v. 407, *damas*, et 408, *lynces*; 409, *ursos* : sed catulorum matres intelliguntur ut rabidiores.

Quo turbine cæstum Sauromates (v. 418). Scythæ cæstum? At Gronovii et Gruteri MSS. : *contum*, quod etiam Maturantius et Britannicus legerant. Scaliger correxerat *cestrum*, κέστρον, i. e. spiculum quod funda circumagi et emitti solebat, unde *cestro sphendona* ap. Livium.

Distringeret (v. 422). Reg. 1 : *distingueret*. Exc. Burg. : *disjungeret*. Post, v. 424, ille *ingentes*.

Immissos curvato umbone molares (v. 427). Reg. 1 : « *scutato* umbone. » Alii 3 : *immensos*.

Vulsasque trabes (v. 431). Reg. 1 : « *vivas*que. »

Stabam equidem, nec me (v. 435). Reg. 1 : *sed me*, correctum a lectore, qui sententiarum tenorem non caperet. Nimis periculoso Centauri jusso obtemperat et cedere non vult præ pudore, quem Chiron ei statim exprobrat. Male etiam PR v. sq. : *calido fugæ*. Est via incerta in fundo fluvii exundantis.

Nodare Palen (v. 441). Nexibus et implicando facere V. Gronov. cit. *ad Silv*. III, 1, 157.

V. 453. Quod poeta hic finire voluisse creditus est, in MSS. nescio quibus sine nomine, fort. editt. tantum veterib., additur versus :

Aura silet; puppis currens ad litora venit.

VERBA ACHILLIS

IN PARTHENONE

QUUM TUBAM DIOMEDIS AUDISSET *.

VANA velut cautæ surgens formido parenti
Femineos juvenem jussit me sumere cultus,
Et celare virum falso per tegmina sexu;
Unde ego lanificas tentavi inglorius artes,
Virgineisque toris carpenda ad vellera inhæsi :
Nunc autem proprium servans natura vigorem
Compellit fluxos humeris depellere amictus.
Dum nos bella vocant rauco clangore tubarum,
Mens quatitur, sævusque fovet præcordia Mavors :
Rumpe moras omnes fervens in prœlia virtus,
Nec fuerit latuisse meum ! Si classica temno,
Dilexi latebras; neque enim ulla est culpa parentis :
Nam quum respicio quo sim de semine cretus,

* Erunt fortasse inter lectores nostros quibus oon displiceat cognoscere quomodo io eodem fere quo Statius argumento exornando sese exhibueril poeta latious in media jam barbarie positus. His igitur carmeo offerimus sexto, ul videtur, sæculo conditum, productum ex apographis codicis Salmasiani a Burmaooo in *Anthol. lat.*, vol. I, p. 68 sqq., a oobis ex ipso codice septimi sæculi, uncialibus litteris scripto, quem Regia bibl. servat, et ex conjectura denuo recensitum.

Semiferique animis recolo præcepta magistri,
Nec puerum decuit muliebri pectora peplo
Induere, et teneram gressu simulare puellam.
Nunc igitur crescens annis sapientior ætas
Devovit Marti, tenuit quæ corda Cupido,
Belligerumque Deum quum mens tum membra sequuntur.
Stamina linquentes currant ad spicula palmæ,
Terrificumque caput præfixa casside mitram
Pellat, et in gracili decorentur tempora ferro;
Arma tegant nostrum potius quam suppara corpus;
A telis ad tela decet transire juventam,
Atque hostes gladio quam lanas fundere fuso;
Tenuia loricæ cedant multicia forti,
Splendeat et raptus projecto pectine mucro;
Contemtis radiis onerentur brachia pilis.
Clausa diu thalamo reddamus pectora campo :
Præsumit certam virtus sibi conscia palmam,
Ac dubios gaudet perferre interrita casus.
Nil metuat qui magna cupit : constantia mentis
Fata domat; nec jam potis est Fortuna nocere
Securo-mortis, cui non sunt bella timori.
Fortibus una viris parilisque per omnia sors est,
Aut palmæ aut leti pugnando adquirere laudem.
Cernere jam videor, quanta mercede cruoris
Constabit raptus Paridi crimenque jacenti.
Obvia cristatus quum sparserit agmina vertex,
Et solo adspectu claudentur Pergama nostro,
Quumque novus fusos bellator fudero Teucros :
Multa trahet Xanthi Trojana cadavera gurges,

Majoremque feret cultorum sanguine cursum.
Sed mihi quis referat : « Tu, quem præsaga creatrix,
Subducens fatis alieni schemate sexus,
Ad Lycomedeos fecit transire penates,
Depositumque suum maluit committere blandis
Virginibus, ne, te rapiat si Martius ardor,
Orbatam crucies non viso funere matrem,
Vadis in arma ferox, thalamum natumque relinquens,
Nec venit in mentem, quantum mereatur amore,
Quæ te prima virum conlato pectore fecit :
Is ad bella libens, ubi quæritur alea mortis,
Nec spondet certam tristis Bellona salutem.'»
Sed Danais comes esse placet, sociumque pericli
Pro famæ titulis meliori adjungere causæ.
« Scilicet ut conjux viduo reddatur Atridi,
Procumbat vilis Teucrorum victima Achilles. »
Aufer, iners monitor, turpis fomenta medelæ,
Meque sine proprio sectari prœlia sensu.
Non ita me genitor præclarus nomine Peleus,
Aut dilecta Jovi fudit Thetis alma sub auras,
Degener ut lateam primævo flore juventæ,
Major et ignavo tantum mihi torpeat ætas,
Abstrudamque toris jam debita pectora castris,
Quum manus Argivûm ultricia juret in arma.
Denique quum promtum ruat in certamina vulgus,
Solus ego in cunctis infami carcere clausus
Subducar pugnæ? quanto tolerabo pudore
Me non ferre pedem quo fert Thersites, in omni
Parte miser, forma brevior, menteque fugaci?

Absit ab ingenio ac viribus Æacidarum,
Ut dubitem pro laude mori, metuamque supremum,
Quem dat Parca, diem : mihi nam lux amplior ulla est,
Quæ virtute fluit, quæ nescit claustra sepulcri?
Namque hominis semper, meritorum lege perenni,
Quam breviat fatum, propagat gloria vitam.
Ergo animus fidens in Dardana sæviat arma,
Nec mihi jam gemini dilectus pignoris obstet :
Deidamiam Pyrrhumque meos nunc Scyros habebit,
Visuros nostrum reditum celeremque triumphum :
Me pudor hortatur rapere in certamina gressus.
Ferre potis quæcumque labans successibus ætas
Exigit, observans matris præcepta verendæ,
Induxi molles habitus, velut edita virgo;
Lusimus et taetis modulantes carmina chordis.
Virtuti adsurgat, fuerat quæcumque voluptas;
Succedat ferrum citharæ; quod nutrit amores
Depensum est Veneri, reddamus cetera Marti.

ADNOTATIONES.

Nec fuerit latuisse meum (v. 11). Nee mei ingenii, mei moris fuisse dicatur latibula petere ac fugere bellum.

Neque enim (v. 12). Postremum voc. Heins. addidit.

Gracili (v. 22). Ad tenuitatem et lævorem elaborato.

A telis ad tela (v. 24). Ludit in verbis *telæ*, texturæ, et ***tela***, arma.

Fusos... fudero (v. 41). Hoc vult, jam a me fusos iterum ae sæpius fudero.

Referat : « Tu, quem (v. 44). Cod. *quæ*. Male Burm. *quæ tu*. Vere fort. Schrader. eonj. *regerat*.

Ne, te rapiat si Martius (v. 48). Cod. et Burm. « *Nec* te r. *sic* M. »

Non viso funere (v. 49). Sic cod. Burm. *pignore*.

Ultricia juret in arma (v. 66). Cod. « u. *luderet* in a. » Antiqnissima permutatio litterarum *l et i :* quare quum sensum non haberet *luret*, librarius videtur finxisse *luderet;* verisimile eerte est eum litteras addidisse quæ a prototypo abessent, quia inter *ultricia* et *arma* (fort. prius et omissis non intellectis scripto) spatium ipsi nimis angustum supererat. Burm. male *victricia ludat in a*. Celebre jusjnrandum Tyndarei. In jurando manus ad cœlum elevabantur : quare *manus* dieuntur jurare.

Ferre potis... Exigit (vv. 83, 84). Codex *potes* et *ex[i]giobservans*. Unde alii *exigua*. Loei dubii sensus hic esse videtur : dum ferre poteram quæ ut feramus exigit ætas successibus et pulchris facinoribus carens; dum tenero adhue animo cedebam parentibus in omni re qnam mihi imperabant ut puero, ete.

FINIS.

